

קובץ גליונות

פרשת פקודי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

לקראת שבת התעוררות על מפגעי הטכנולוגיה המתגברים ומתחדשים- שבת זכור

אסיפת רבני הקהילות בב"ב במעונו של מרן גאון ישראל הגר"ד לצדו שליט"א
ובמעמד מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ע"י ועידת הרבנים לביצור הומות הדת

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א:
"האינטרנט הוא נורא ואיום הורס את חיי המשפחה"

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב
הר"ר ישראל כהן שליט"א
עורך הגליון החשוב 'דרכי החיזוק'
לרגל הולדת בנו נ"י בשעתו"מ

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ט אדר ב' ויקרא
- טז אדר ב' צו
- כג אדר ב' שמיני
- א ניסן תזריע
- ח ניסן מצורע
- טו ניסן חג הפסח
- כב ניסן אחרי
- כט ניסן קדושים
- ו אייר אמור
- יג אייר בהר
- כ אייר בחקותי
- כז אייר במדבר
- ה סיון נשא
- יב סיון בהעלתך
- יט סיון שלח
- כו סיון קרח
- ג תמוז חקת
- י תמוז בלק
- יז תמוז פינחס
- כד תמוז מטות
- ב אב מסעי
- ט אב דברים
- ז אלול שופטים
- יד אלול כי תצא
- כא אלול כי תבא
- כח אלול נצבים ר"ה
- ו תשרי וילך יו"כ
- חג הסוכות

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב למשפחת מונק החשובה
מאשדוד לרגל שמחת נישואי בנם
הבה"ח רפאל נ"י
בן ידידנו החשוב
הרה"ג ר' צבי יצחק הכהן שליט"א
אשר טורח בהפצת הקובץ מדי שבוע
במסירות רבה בעיר אשדוד והיה מראשוני
המפיצים מחוץ לב"ב בתחילת הדרך
יהי רצון שיזכו הזוג להקים בית נאמן בישראל
על אדני התורה והיראה לתפארת המשפחות
בברכה מרובה
מערכת "קובץ גליונות"

זמני השבת - פקודי

עיר	הדלק"ג	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:03	6:16	6:56
בני ברק	5:18	6:17	6:53
קרית ספר	5:13	6:17	6:55
בית שמש	5:03	6:17	6:56
אופקים	5:12	6:18	6:55
חיפה	5:11	6:17	6:54
ליקוד	5:34	7:05	7:13

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

שו"ת פים בשמחת הפורים!

משלוח המנות שלכם
ישאיר חותם ייחודי!

ספרי הדגל מבית 'אחת שאלתי':

'מה שאלתך' - על מגילת אסתר
ו'כי ישאלך' - הגדה של פסח

ללמוד ולהעמיק בדרך שאלות ותשובות

מאת המחבר הרב חגי ולוסקי

"כי ישאלך"

כ- 500 שאלות
ועליהן לקט תשובות תמציתי
ממפרשי התורה וההגדה.

מאפשר ומסייע לעורך הסדר
לשתף את המסובים בקיום
מצות סיפור יציאת מצרים
בדרך של שאלות ותשובות

"מה שאלתך"

כ- 450 שאלות ותשובות
על מגילת אסתר

להעמיק במגילה
ולקבל השקפה נכונה

מהדורה שניה
מורחבת ומפוארת!

עוד ספרים מבית:

אחת שאלתי
למדתי נענית ונהנית!

הזמינו עכשיו
והמשלוח בדרך אליכם:

היכנסו לאתר: shaalti.co.il

במייל: office@shaalti.co.il

בטלפון: 058-3213811

בהוצאת מכון 'שיח אמונה' והוצאת 'עוז והדר':

מעמד מרומם לרגל הופעת 'מסכת שביעית' מהירושלמי עם ביאורו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

המהדורה המיוחדת יצאה לאור קריאת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א לחיזוק הלימוד במסכת שביעית בשנת השמיטה * התעוררות רבה בכל פעילויות מכון 'שיח אמונה' לעידוד וחיזוק הלימוד בהלכות השנה השביעית * מהדורה מיוחדת של הירושלמי החדש תחולק לזיכוי הרבים עבור היכלי התורה

במעמד מרומם וקצר שהתקיים אתמול על שולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, התקבלה בשמחה של מצוה, המהדורה החדשה והמפוארת של תלמוד ירושלמי מסכת 'שביעית' עם ביאורו של מרן שליט"א, היוצא לאור לשמחת עמלי התורה בכלל ולומדי מסכתא שביעית דבכל אתר ואתר בפרט, אשר יוכלו להגות באמרי שפר במסילות ההבנה של הירושלמי עם ביאורו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במהדורה חדשה ומפוארת.

הביאור המיוחד נכתב על ידי חתנו הגאון רבי זליג ברוורמן שליט"א, כשההוצאה המיוחדת יצאה לאור עולם לאחר עמל ויגיעה בשיתוף פעולה של מכון 'שיח אמונה' הפועל להחדרת ספרי רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, בצוותא עם הוצאת הספרים 'עוז והדר', אשר זכו לברך על המוגמר בספר מבואר בכלי מפואר עם ביאורו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, וניתן להשיג את הספר בחנויות הספרים, בפניה למכון 'שיח אמונה' או להוצאת 'עוז והדר'.

לזיכוי הרבים, ובאדיבות מכון 'שיח אמונה' הופקה גם מהדורה מיוחדת המיועדת לחלוקה חנם להיכלי התורה והישיבות. לפניות ולבקשות ניתן לפנות למשרדי מכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

בתוך כך, התעוררות רבה בכל פעילויות מכון 'שיח אמונה' לעידוד וחיזוק הלימוד בהלכות השנה השביעית, כאשר במוקדי ההפצה של 'שיח אמונה' ברחבי הארץ מעדכנים על ביקוש שאינו פוסק להשגת ספרי המכון בעניני השמיטה, כאשר בעיקר הביקוש הוא לספרו הגדול של מרן שליט"א 'דרך אמונה' על הלכות שמיטה ויובל שיצא לאור בהוצאת 'שיח אמונה' בהוצאה חדשה מפוארת ומנוקדת, בתוספת ביאורים תשובות ופסקים. כן ניכר ביקוש ער לחיבור 'שיח אמונה' על הלכות השמיטה שנתחבר לבקשת מרן שליט"א ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א.

במקביל, המונים משתתפים מידי יום בלימוד הקבוע של ב' הלכות בעניני השביעית, ומאזינים לשיעורי השמיטה מפי הגרי"ש קניבסקי שליט"א, ומשתתפים במבחנים היומיים בטלמסר של 'שיח אמונה' שמספרו 03-3085000.

בנוסף, סיפוק רב ב'שיח אמונה' מאלפי הנבחנים שהשתתפו ביום שישי האחרון במבחן 'קנין שביעית' כפי סדר הלימוד שנקבע במשניות שביעית, ברמב"ם שמיטה ויובל עם ביאור 'דרך אמונה'. במבחנים המתקיימים בשיתוף ארגון 'דרשו' משתתפים המוני בני התורה, מכל שדרות היהדות התורנית, אברכים ומגידי שיעורים, צעירים ואנשי שיבה לצד ילדי תשב"ר שחשקה נפשם בהלכות השביעית, ונקבצים לעמוד בכור המבחן.

לרבים השואלים, ניתן לפנות בבקשה למכון שיח אמונה בדוא"ל se3077700@gmail.com, ולקבל את חוברות הלימוד החודשי למבחני 'קנין שביעית', ובהם פרק המשניות ועמודי הרמב"ם וה'דרך אמונה' הנלמדים, כולל הביאורים של המהדורה החדשה של 'שיח אמונה', וכן את העלון החדשי המבוקש של 'שיח אמונה'.

בתמונה:

רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א מקבל את המהדורה החדשה מהירושלמי שביעית

גיליון מס' 464 פרשת פקודי
תשפ"ב שנה עשירית

לקבלת הגליון בפקס יש לחייג
מדי שבוע למס': 073-3518015

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

החובות

כשמו כן הוא

סדר לימוד חובותיו היומיים

של רבינו שליט"א

סדר יומו הגדול בלימוד העיון וכתבת ספריו והשבת תשובותיו ועול הציבור שנושא על שכמו למען הרבות אהבת וחשקת התורה, (מלווה בעשרות תמונות צבעוניות). לאחר שאזל מן השוק יצא לאור השבוע מהדורה נוספת של היצירה הנפלאה של נכד רבינו:

הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א
ניתן להזמין דרך המערכת
במס' 053-3145900 משלוחים חינם
ברחבי הארץ, (בכפוף למוקדי הפצה)
מחיר הספר : 35 ₪
הזדרזו להזמין, כמתנה וכהשקעה
להחדרת ולאהבת התורה הקדושה.

מעניי הפרשה

אבני החושן מזכירים זכות או חובה
אבני זכרון לבני ישראל (ל"ט ז')

'זכרון' כתיב מלא, ובפרשת תצוה כתיב 'זכרן' חסר, וצריך טעם. והנה כל מקום שכתוב 'זכרן' חסר ו' הוא לטובה, ואילו כשכתוב מלא ו' מצינו גם לרעה, כגון גבי סוטה (במדבר ה' ט"ו מנחת זכרון מזכרת עון). על פי זה ניתן להבין, כי בפרשת תצוה שהיה עוד קודם מעשה העגל שהיו ישראל צדיקים גמורים, אבני החושן הם רק מזכרת זכות לכן כתיב חסר, שזה לטובה. אבל כאן שאחר מעשה העגל, כתיב מלא, כי אם נתחייבו מזכיר גם חובה.

(שבענו מטובך)

ענינים פרטיים שונים בשמירת שבת

בת שכוססת ציפורניה בפה, ורגילה כל כך עד שגם בשבת עושה כן לרוב רגילותה, מה העצה? תתחייב שכל כסיסה בשבת תתן לצדקה 50 שקל ואז כבר תימנע מזה.

אמרת, שמעתי שבחור בא לפני החזו"א וכסס את ציפורניו בפיו, והיה יום חול, אמר לו החזו"א אתה מחלל שבת, והביע תמיהה, הרי היום יום חול, אמר לו – אם אתה עושה כך אי אפשר שלא תעשה כן גם בשבת, ולכן גם בחול תפסיק מהנוהג הזה. ת: זה מעשה נכון.

תלמיד חכם שאל ביום שב"ק: הערב א"ה אני נוסע לחו"ל, שמעתי בשם ר' יוסף שטיגל שבשבת רצה להיפרד מהחזו"א לפני נסיעה בלילה במוצש"ק לירושלים, אמר לו החזו"א בשבת לא נפרדים (שבת גיעגטמען זאך ניט). ואני שואל מכל מקום האם ברכה על הצלחה לנסיעה למצווה אפשר בשבת, ושיחול על זה ברכת השבת?

זה בכלל דברי חול.

ביום שבת, רבנו דיבר אתי בעניין הצעת שידוך, וסיפר, כי הוי עובדא שדיבר עם החזון איש על שידוך בשבת ואמר לו החזון איש: וכי מדברים על כך בשבת?! וענה רבנו לחזו"א הרי מפורש שמותר וצווה החזו"א להביא את המ"ב, ועיין, ואחרי שעיין אמר: נדבר במוצאי שבת, ולא הבנתי. עד שמצאתי כי ב'שער הציון' כותב שאם אפשר אחרי שבת אין לדבר בשבת, אבל עתה לעניינינו כיון שבמוצאי שבת אני יוצא [לצפת] לכן דיברתי אתך על ענין השידוך כעת בשבת.

אמרת. היה פעם משלחת בבית מדרן הקהילות יעקב מאברכים שהיות ובב"ב יש ב' צפירות בע"ש והיו מכשולים בעקבות שהתאחרו בהדלקת נרות, הם בקשו שתצא קריאה מקה"י שאנ"ש ידליקו בצפירה א' אמר להם: זו הצעה יפה אבל אני רוצה שתהיה משלחת מנשי האברכים ולא מאברכים. ושוב הלכו למרן אבי עזרי צ"ל ובקשוהו כהנ"ל. ואמר: זו הצעה יפה אבל אני רוצה שיהיו משלחות מנשי אברכים ולא מאברכים, ע"כ. דעת תורה היא אחת.

סיפר רבנו, החזון איש לא רצה שידעו כי הוא מחמיר ביר"ט שני, [אפשר כי סבר שאחרים אינם צריכים להחמיר] ופעם אחת היה ברית אצל משפחת ז'ק בקוממיות, והחזו"א ביקש מצורטקוב שיביא לו מפה, ומדד אם יש י"ב מילין, ומדד בקו אווירי ובסוף נמצא שהיה י"ב מיל ונסע כי רוב פוסקים סבירא להו שזה דרבנן.

א"כ למה ה' צריך מפה, אם נסע אף שיש י"ב מילין, כנראה חזר בו, ומתחילה חשב להחמיר כהנך דס"ל שזה מהת', וחזר בו.

(כל משאלותיך)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת

על גדולי הדורות

חדש! עובדות חדשות ונדירות!

מדור שְׁנֵים קָדְמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת צו - שר התורה הגאון רבי יוסף ראזין זצ"ל 'הרוגוצ'ובער (י"א אדר).

פרשת שמיני - מרן הגרי"ח זוננפלד זי"ע, ירושלים (י"ד י"ט אדר ב')

גלין פסח - מוגדל - אודות הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל ומשפחתו (י"ד ט' ניסן)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון הגדול רבי דוד פוברסקי זצ"ל ר"י פונביז (א)

דוגמא לשידוך הגון

הגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל למד בישיבת פונביז בשנותיה הראשונות אצל רבי דוד, וכאשר הגיע לעת שידוכים הציעו לו מספר הצעות שידוך, ביניהם את בתו של מרן הגרי"ש אלישיב, הוא בא להיוועץ ברבו במי לבחור, רבי דוד השיב לו: יש לי בשבילך תשובה מהחזון איש...

התפלא רבי יוסף, הלא החזון איש כבר איננו (היה זה בשנת תשי"ד)?

השיב לו רבי דוד, פעם שוחחתי עם החזון איש בנושא שידוכים ואמר לי 'בן תורה צריך לחפש בית כמו זה של הרב אלישיב'... והנה כאן מציעים לך לא 'כמו' אלא 'בת הרב אלישיב ממש'... אז יש לי תשובה בשבילך...

ומפי השמועה, שהחזון איש אמר כן כאשר דובר על השידוך של רבינו שליט"א עם להבחל"ח הרבנית ע"ה (מעשה איש ח"ג, עמוד רל"ז, 'השקדן' ח"ב עמוד 30).

רבינו משוחח בדברי תורה עם מרן הגרי"ח ב"ר דוד פוברסקי, בשמחה משפחתית

מצות סנדקאות או מצות צדקה?

במהלך שנותיו הרבות של רבינו עמו"ש ששימש כסנדק באלפי בריתות, היה לא אחת קורה שאבי הבן בא להזמין אותו לשמש סנדק לבנו הנולד לו, ובד בבד גם ביקש ממנו צדקה כי הוא מחוסר יכולת, במקרים כאלו היה רבינו מתחייך ומספר:

שמעתי, שפעם בא אחד להזמין את רבי דוד פוברסקי שישמש סנדק בברית לבנו, והוא הסכים. ומנהגו היה שביום הברית או סמוך לכך, היה מגיע אבי הבן להזכיר לו על הברית, כי פעמים שהברית נדחת וכדו'. והנה אותו 'אבי הבן' הגיע סמוך לברית ותינה את צרתו שיש לו מצוקה כלכלית ואין לו לחם לאכול, הוציא רבי דוד כסף מכיסו ונתן לו צדקה.

האיש קיבל את הכסף ו... הלך ולא הזכיר כלום מענין מקום הברית, או אז הבין רבי דוד כי אותו אחד חיפש דרך להתרים אותו בצדקה מעולה, אך לא נולד לו שום בן... והיה רבינו שליט"א מסיים: ה' זימן לו מצות צדקה, אך לא מצות סנדקאות... (רשימות תלמידו רי"צ ריינהולד).

רבי דוד בחופת תלמידו רבי יוסף צבי ריינהולד שליט"א, נראה משמאל

(המשך המאמר בשבוע הבא א"ה)

מבוכת הגבאי

כאשר בישיבת פונביז ביקשו להביא דוגמא, שאפילו לתפקיד של גבאי הממונה לקרוא לעולים לתורה, נדרשת חכמה כדי להסתדר במצבים חריגים, היו רגילים לספר את העובדא הבאה:

בשבת עליה לתורה של חתנו הגדול של רבינו, הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א, הגיעו לתפילת שחרית בישיבה פונביז אביו מרן הגרא"ל זצוק"ל, ומהצד השני הגיעו אבי הכלה רבינו שליט"א ואביו מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע, ובאותה שבת (פרשת וישלח י"ד כסלו תשל"א) חל גם היא"צ להגר"ד זצ"ל על אמו מרת פייגא לאה הי"ד, והגבאי האחראי על חלוקת העליות היה נבון כיצד תהיה חלוקת העליות, ומי יקבל המפטיר... בסוף כיבדו את החתן בעלית מפטיר, מרן הסטייפלר זי"ע התכבד בעלית 'שלישי' השאר קיבלו עליות רגילות. (ומסתבר שהוראה זו היתה מרבי דוד ז"ל עצמו).

מלאך ה' צבקות

העיד בן רבינו, הרבי יצחק שאול שליט"א: אותי ואת אחי ר' שלמה שלח אבא שליט"א ללמוד בישיבת פונביז, אבא הכיר היטב את רבני הישיבה וגם את ר' דוד זכר עוד מהתקופה שרבי דוד היה מוכר ומגיע אצל מרן החזון איש זי"ע אך לא היה לו קשר רציף איתו.

והוסיף: כבחורים בישיבה, היה רבי דוד נראה לנו כאיש פלא, הוא היה מתמיד עצום שהיה יושב על מקומו במשך שעות רצופות, ולמד לבד בלי חברותא בשקיעות עצומה, פלא היה לראותו, שחוץ מהלימוד שבסדרי הישיבה התמיד בסדרים נוספים, כלל לא מצוי לראות ראש ישיבה שיושב רוב שעות היום בישיבה ולומד כבחור צעיר ממש. וזאת מלבד דמותו כאיש של יראת שמים ובעל מוסר מופלג שעוד למד אצל רבינו ירוחם ממיר זי"ע.

רבי דוד פוברסקי זצ"ל נושא דברים בהיכל ישיבת פונביז

משוחחים בלימוד

בתקופה מסוימת היה הולך מרן הסטייפלר זצ"ל עם בנו רבינו שליט"א מידי בוקר לצורך הליכה, בדרכם עברו גם ברחוב הרב וסרמן, סמוך למקום מגוריו של רבי דוד, ולעיתים קרובות היו פוגשים אותו, כאשר היה שב מהישיבה לכיון ביתו, והסטייפלר היה משוחח עמו בדברי תורה (רשימות הר"צ ריינהולד).

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 077-2092005 ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 37 | אדר ב' תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

ר' משה אנשיל - הראשון לשושלת ברדוגי רוטשילד

דפיקות נשמעות על דלת ביתו של הרב, היו אלו אנשי המושל שקראו את הרב לכוא אל בית המושל, וכשהגיע לבית המושל התחיל המושל לחקור את הרב אם נגנב ממנו איזה כסף בתקופה האחרונה, אכן כן ענה לו ר' צבי הירש, וגולל בפניו את כל הסיפור עם ר' משה אנשיל. אמר לו המושל טעות מרה בידך, הנה כל הכסף הגנוב, הסכת ושמע מה אירע באמת.

איכן השיכור הגיע לבית המרוח של ר' זלמן, והזמין את כל חבריו לשתות משקאות חריפים על חשבונו, לבסוף ניגש הוא לר' זלמן בעל המשקאות ושילם לו דינר זהב אחד.

מניין לך דינר זה שאלו המוחג, מצאתי אותו בדרך ענה איכן.

לאחר שבוע אחד שוב בא לבית המרוח עם כל חבריו ונתן לכולם משקאות על חשבונו ואחר כך שוב ניגש ושילם לר' זלמן דינר זהב.

מניין לך הפעם שוב דינר זהב שאל ר' זלמן, גם השבוע מצאתי דינר זהב בדרך השיבו איכן.

כשראה כן המוחג נפל חשד בלבו האכן מצא איכן דינרי זהב פעם אחר פעם.

מיד הלך המוחג אל השר המושל הפולני וסיפר לו את המעשה ואת חשדו באיכן.

יש לי עצה אמר המושל כשיבוא איכן עוד פעם אל בית המרוח, תן לו לשתות הרבה עד שישתכר ואז תחקור אותו מניין לו הכסף, לבטח הוא יפתח פיו בחכמה ויגלה את סודו מניין לו הזהובים האלה.

עשה המוחג כעצת המושל ואחר שנשתכר איכן הרבה פתח פיו וסיפר לכולם, שאשתו משרתת היא בביתו של הרב, וכשעה שניקתה את חדרו ראתה את הפקדון היקר שבתוכה הצליחה להשיג את מפתח התיבה וגנבה את הצרור עם המעות, והביאה לי את

על לבו יום יום, הצליחה הרבנית לשכנע את הרב ללכת לר' משה אנשיל לחנות, ולדרוש ממנו שישבע בשבועה חמורה שלא היתה ידו במעל.

בעל כרחו נאלץ הרב ללכת אל חנותו של ר' משה אנשיל, לדבר איתו על ענין הגניבה, והנה רק דרכו רגלי הרב על מפתן חנותו של ר' משה, שמח ר' משה מאוד לקראת רבו הקדוש, חשב הוא בליבו, לבטח בא רבי לברכני שאצליח ואשגשג בעסקי ואצליח לפרנס את בני ביתי.

אלא שאחר שהרב נח בחנותו קימעה, התחיל לדבר עמו סחור סחור, ולספר לו את אשר קרהו שנגנב לו כסף הפקדון של הירושה, בכדי שר' משה יבין שהחשד נפל עליו, ואכן תוך כדי סיפור הדברים הבין ר' משה שהרב חושד בו.

ר' משה אנשיל נעשה מכריש עד מאוד וכשדמעות בעיניו אמר לרבי, רבי ומורי האם כאמת חשוד אני שידי היתה במעל, היאך תחשדוני בכך, חס ושלום שאעשה כזה דבר, מבטיח אני כי לא נגעתי בשום חפץ בבית הרב.

אמר לו המשמש רבי מוכן הייתי לישבע על כך, אבל כיון ששבועה זה דבר כל כך חמור נזהר אני מאוד שלא לישבע אפילו על אמת.

ולאחר שלא רצה המשמש לישבע, נתגבר עליו החשד יותר, הדבר התפרסם בעיירה כאש בשדה קוצים, וכל אנשי העיירה מגדול ועד קטן חשדו בו והפנו לו עורף כמו אל גנב ממש.

לא עבר חודש ימים ור' משה אנשיל בא אל בית הרב והביא לו את כל סכום הפקדון, ולאחר מכן עקר המשמש את דירתו עם כל בני משפחתו, ועקבותיהם נעלמו, איש לא ידע להיכן עברו.

תקופה עברה וכמעט שנשכח הסיפור והנה

מעשה שהיה אצל הגאון רבי צבי הירש הורביץ אב בית דין צ'רסקוב שהיה משמש אצלו בקדוש רבי משה אנשיל.

פעם היה דין תורה אצל ר' צבי הירש לגבי ירושה של עשירים מופלגים, ועד לסיום הדיון הוחלט להפקיד את כל הירושה אצל הרב, הירושה הכילה כסף רב ותכשיטים רבים, הרב הניח את הפקדון במקום סתר בביתו עד לסיום הדיון.

הנה אחר שנה שלימה תם הדיון, הרב ניגש למקום הסתר ליטול את הירושה ולהשיבה אל היורשים שיחלקו אותה ביניהם לפי הפסק דין, והנה חשכו עיניו הפקדון איננו.

הרב לא ידע להשיג עצות בנפשו, מה אעשה חשב לעצמו, מניין אחזיר ליורשים את ההון הרב שהיה מונח אצלי בפקדון.

בני ביתו של הרב התחילו להעלות כמחשבתם מהיה בתקופה האחרונה, בכדי לנסות לעלות על עקבות הגנב.

פתאום נזכרו הם, כי רק זמן קצר קודם לכן הודיע המשמש ר' משה אנשיל לרב, שהוא נאלץ לעזוב את תפקיד הגבאות, כיון שהוא צריך לפרנס את ביתו, ועל כן פתח הוא מכולת לפרנסתו, ולא יוכל יותר לשמש את הרבי.

הרבנית ברוב חכמתה אמרה לבעלה. הנה רק המשמש ר' משה אנשיל יודע את מקום סתר זה, ודאי הוא הגנב, וראיה לזה שהרי בדיוק עכשיו הוא עזב את עבודת השמשות ופתח לו חנות, אך הרב לא רצה להאמין לדבריה, והשתיק אותה ואת כל בני הבית, "אסור לחשוד בכשרים" אמר הרבי, כל החושד בכשרים לוקה בגופו, היאך תעלו על דעתכם חשד כזה בר' משה אנשיל, הרי הוא אדם ישר וידיא שמים, ובכל ביתי נאמן הוא, אך הרבנית עמדה על דעתה שהוא הגנב, והמשיכה לשכנע את בעלה שאיך משהאנשיל ידו במעל, ולאחר שדיברה

הכסף, מיד קברתי את כל הכסף בחצר ביתי ואחר שראיתי שאין כל רעש מענין הגניבה התחלתי לכזבו את הכסף ולהשתכר עם חברי.

תיכף הלך המוזג וסיפר לשר את כל הדברים האלה, השר שלח מיד שוטרים לביתו של איבן לעוצרו ולהכניסו למעצר במשטרה לאחר חקירה דרישה נמצא הצורך עם כל הירושה ורק חסרו כמה זהובים שכזו אותם איבן בבית המרוזת.

אי אפשר לתאר את צערו העצום של הרב שחשד באיש כשר וירא אלקים, אשר התברר לבסוף שאינו אשם כלל, הרב לא ידע היאך ימצא אותו לפייסו ולהשיב לו את כספו.

לאחר בירור נודע שהשמש מכר את ביתו ואת כל תכשיטי אשתו ואת כל רכושו, ובכסף זה הביא לרב את דמי הפקדון, כל זאת כדי שלא יוצרך לישבע אפילו על האמת, ואחר כך נעלם אל הבלתי נודע.

הרב לא ישן מרוב צער, הוא הלך ונסע

מעיר לעיר ומכפר לכפר כדי לחפש את שמשו ר' משה אנשיל, אולם כל חיפושיו עלו בתוהו, עברה כבר שנה שלימה שהרב עורך גלות ונודד ממקום למקום לחפש את השמש, שערו הפך לבן, ויגונו גבר עליו מפעם לפעם.

עבר זמן הננה פוגש הרב איזה משולח, והוא סיפר לרב שר' משה אנשיל נמצא בגרמניה בעיר פרנקפורט שעל נהר מיין, שם נעשה לשמש בית הכנסת, ומזה הוא מתפרנס בדוחק גדול.

שמה הרב מאוד שסוף סוף יוכל לפייסו ולהשיב לו את כספו, הרב לא בושש ומיד החיש פעמיו לפרנקפורט, שם מצא את ר' משה אנשיל, משה. משה. חיבק אותו הרב סלח לי, מחל לי, על שחשדתי בך, סלח לי על כל העוול והבושה שנגרמו לך בגללי.

ר' משה אנשיל הרגיע את הרב ואמר לו רבי ומורי מחול לך מחול לך, מן השמים סיבכו לי את הצער הזה, ומה ששילמתי הוא על פי דין כיון שנמנעתי מלישבע שבועה חמורה

אף שהיתה על אמת.

הרב פייס אותו מאד השיב לו את כספו ובירך אותו שבעבור זה לא תמוש הכרכה מביתו ומוזרעו עד עולם לדורי דורות.

מה עשה הקב"ה נתן לו לר' משה אנשיל את שכרו, לא עבר זמן רב ור' משה אנשיל מצא חן בעיני הנסיך וויליאם ויחד עם בנו של הנסיך הקים הוא בנק גדול להחלפת כספים הלא הוא בנק רוטשילד המפורסם, וכך קמה לה שושלת ברוני רוטשילד הידועה, ונתקיים בו מאמר חז"ל אשרי מי שחושדין אותו ואין בו.

זהו מעשיה אחת מיני רבות המלמדות אותנו שגם כאשר נראה שחברינו עשה רע, וקשה לנו להפך בזכותו, מכל מקום נצטוונו הוי דן את כל האדם לכף זכות, ולבסוף מתברר שדוקא האתח הקטן של הזכות זה מה שהיה באמת, (מעובד עפ"י ענף עץ אבות, סיפורי חסידים - באר יעקב חיים).

(זכות הדן)

שאלה לדיון בשולחן שבת

שלום, כאן מדברים מהמסעדה, בנך השאיר כאן אתמול מטריה

באחד הימים קבלתי טלפון ממסעדה, זה משפחת ינקלביץ, כן, יש לכם בן יעקב, כן, אז הבן שלכם השאיר כאן במסעדה אתמול מטריה.

לבי נפל בקרבי, הרי אצלנו במשפחה זה לא מקובל ללכת למסעדות, מה קרה לבני היקר שהתחיל לבקר במסעדות, ובכלל מהיכן יש לו כסף, ללכת לאכול במסעדות...

תשובה לשאלה משבוע שעבר

הבחור ישב על הספסל והתנדנד, כאשר כל המתפללים מתפוצצים מהחריקות

גיליתי שהבחור חרש, הוא לא שמע כלום, וכלל לא הבין מה המתפללים רוצים ממנו.

(ורי העמודים)

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרנו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ואמנם יחד עם זה צריכים גם לימוד המוסר, ללמוד בספר מוסר שמעניין ולא משעמם, ויש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים.

ההרגל והחינוך לטעם בלימוד

וכאמור מבקשים שתרגילנו, תפילה על ההרגל, ואז זה נעשה טבע עד שקשה להפסיק מללמוד, ומעשה שהיה בישיבה לפני שנים רבות, שהמשגיח הגה"צ רבי אליעזר גינזבורג זצ"ל היה לו שיטה איך לקבל טעם בלימוד, שהלימוד יהיה מעניין וימשוך, בשיטה טבעית, ואחד מבני הישיבה שעשה את זה, קיבל טעם כל כך עד שלא היה יכול להפסיק ללמוד, ומרוב מתיקות היה מוכרח להמשיך ולהמשיך, עד שנחלשו כוחותיו ונאלץ לנסוע למנוחה קצת עד שחזר לכוחותיו. זהו כוח ההרגל, שנעשה טבע.

וכך גם בחינוך הילדים, שהבית מחנך והמלמד מחנך, וכן מחנכים שמדברים על ענייני חינוך, השיטה היא להתרגל, וכשמרגלים זה מושך! ובתורה זה גם בדרך הטבע – אבל גם זכויות.

וכך היא המציאות כידוע, שזה תלוי בבית ובמלמדים, ומעשה שהיה במלמד אחד שידע האיד לתת טעם בלימוד, ולמד עם ילדים גם שלא בשעות החידוד, ומרוב שקיבלו טעם ומתיקות בלימוד, היו לומדים בששי ושבט שמונה עשרה שעות! הילדים בעצמם, קיבלו חשק להמשיך ללמוד ולנצל את הזמן, ולמדו שמונה עשרה שעות, מתוך ארבעים ושמונה שעות בששי ושבת, היו ישנים ואוכלים סעודות שבת וכל מה שצריכים, והספיקו ללמוד בלי מאמץ שמונה עשרה שעות במשך ששי ושבט! זהו כוח ההרגל כשיש טעם בלימוד, וזה לא הזיק לבריאות.

ניצול הזמן עם סקרנות לתורה

וזה נוגע לכל אחד ואחד, לנצל את הזמן ללמוד, בלי מאמץ מיוחד, מתוך טעם בלימוד, וכמדומני שבספר תורת הבית למרן החפץ חיים מברר האיד לעשות את זה, שהזמן יהיה מנוצל, עם ניצול הזמן.

ובדרך הטבע הזמן מתבזבז על דברים שאין בהם שום תועלת, יש טבע של סקרנות, לדעת מה החדשות, וזוהי הפרנסה של כל העיתונים, כי כך הטבע שזה מעניין ויש סקרנות, מה נשמע פה ומה נשמע פה, אבל מה התועלת ומה מרווחים מזה? ומה יחסר לאדם אם לא ידע את החדשות האלה? הרי דברים שנוגעים לו כבר יהיה משהו שיגיד לו, ואם הוא קורא את העיתון – יראה אחר כך שזה לא הוסיף לו דבר, וזה אמנם מושך ומעניין, אבל זה לא הוסיף כלום, ומדוע בזבז את הזמן, זהו בזבז זמן!

וכך הטבע שיש סקרנות, ואמנם מצד שני הסקרנות היא דבר מצוין, לדעת מה הגמרא אומרת, מה הקושיא ומה התיורץ, שזו גם כן סקרנות.

ומעשה שהיה פעם עם מרן הגר"א שד' זצ"ל שרצה לראות ספר התרומות שמביא דברים מהרמב"ן, וביקש לראות את הספר בפנים, והלך לחפש, וזה היה בשעת לילה מאוחרת, ואמרתי לו הרי מחר יפתחו את אוצר הספרים שבישיבה ויש יושב את הספר, והשיב ואמר: אבל הרי הרמב"ן נמצא פה עכשיו, כי בדירתו של הרב מפוניבז' גם כן יש ספר התרומות, ואם כן הרמב"ן נמצא פה בקרבת מקום ואני יכול לדעת מה הוא אומר, ומדוע לדחות למחר? זה מעניין! ומושך! ויש סקרנות לזה!

והסקרנות היא דבר טוב להשתמש בו למה שצריך, לתורה, וכן ליראת שמים ולמידות טובות, סקרנות האיד מתקדמים, בתורה, וביראת שמים, ובמידות טובות, וסקרנות כזו היא טובה מאד, אבל סתם סקרנות לדברים אחרים מה זה מוסיף, הרי אין בזה שום תועלת, וזהו טבע טוב מאד רק אם מנצלים את הטבע למה שצריך, אך דא עקא שלא כולם מקיימים את זה, ניצל טבע הסקרנות למה שצריך.

והרי האדם נברא עם טבע שהוא לטובתו, והקב"ה ברא את האדם עם טבע שהוא רעב ורוצה לאכול ויש טעם באוכל, וזהו לטובת הגוף, כי אם לא היה מרגיש רעב, אזי כשצריך לאכול זה היה אצלו כמו תרופה, שיודע שאם לא יאכל לא יהיה לו כוח, והיה אוכל כמו תרופה, ובשביל זה היה צריך בכל פעם לחשוב האם לאכול או לא לאכול, ועד שיחשוב ביתנים היה נחלש ונחלש, ומפני זה ברא הקב"ה את האדם עם טבע שהוא רעב, ועל ידי זה הוא יודע ומרגיש שהוא צריך לאכול. וכך גם לגבי הנפש, לצורך חיי הנפש שהם החיים הנצחיים, יש טעם בתורה, שתרגילנו בתורתך, טעם בדברי תורה, וכן טעם בדברי יראה, וטעם במידות טובות.

להתרגל בתורה – זכות להצלחה

אנחנו אומרים בתפילה בברכות השחר, יהי רצון מלפניך שתרגילנו בתורתך, והיינו שצריכים להתרגל בתורה, וההצלחה בתורה תלויה בהרגל, ואם רגילים בתורה אזי יש הצלחה, כי כשיש הרגל, ההרגל נעשה טבע, ואז הלימוד מושך ויש בו טעם, ולכן מבקשים בתפילה על ההרגל.

ואם היו מתפללים על הצלחה בתורה בלי הרגל, כנראה זהו שלא כדרך הטבע, וצריכים הרגל, לכן מבקשים על ההרגל כדי לזכות להצלחה בתורה, שזוכה לסייעתא דשמיא להתרגל בתורה, ואזי ההרגל נעשה טבע.

והתפילה היא על הצלחה בתורה, אבל מבקשים גם על האמצעים המביאים לזה, וההרגל הוא אמצעי להצלחה בתורה, ולפי ההרגל כך היא ההצלחה, אם יש יותר הרגל זה יותר מושך ואז ההצלחה יותר גדולה, ואם פחות הרגל אזי ההצלחה היא פחות.

וזהו בדרך הטבע, שכל מה שיותר מתרגלים, ההרגל נעשה יותר לטבע ומצליחים, אכן בתורה זה גם ענין של זכויות, כי הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), ואם אדם עושה השתדלות להצלחה בתורה יש סייעתא דשמיא, וכל מה שיותר משתדל ומרגיל עצמו בתורה, יש יותר סייעתא דשמיא להצלחה, ואם פחות מתרגל יש פחות הצלחה.

כוח וזכות הדבקות בתורה

ידוע על מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל שהייתה לו דבקות בתורה גדולה מאד, וכבר סיפרנו איך שהוא היה שקוע בתורה, שהראש תפוס בתורה וכל המחשבה דבוקה בדברי תורה, ופעם באו אליו ורצו לשאול ולהתייעץ איתו בענין שאינו דברי תורה, והוא לא הצליח להתרכז להבין את השאלה, כי היה כל כך שקוע בתורה שלא היה יכול להפסיק את המחשבה בתורה. עד כדי כך שייך דבקות המחשבה בתורה.

והדבקות בתורה היא זכות עצומה מאד, כפי שכבר סיפרנו כי בזמן שהגיעו הגרמנים ימ"ש לקמניץ, הם אמרו לרבי ברוך בער שכל מה שהוא רוצה הם יתנו לו, והרי הם היו אכזריים שאין כדוגמתם, ועם כל זה לא נגעו לרעה בכל יהודי העיר כל זמן שרבי ברוך בער נמצא שם, והסכימו לעשות כל מה שהוא מבקש מהם, כי האכזריות נכנעת תחת כוח התורה, וזהו כוח וזכות הדבקות בתורה.

ההצלחה בתורה לפי הזכויות

וכאמור ההצלחה בתורה תלויה לפי הזכויות, וזהו דבר ידוע בכל העניינים הרוחניים, שההצלחה תלויה בזכויות, בין הצלחה בתורה לעצמו, ובין הצלחה להשפיע, השפעה של תורה, והשפעה של מידות טובות ושל יראת שמים, כל השפעה רוחנית על אחרים תלויה בזכויות של המשפיע ואינה בדרך הטבע, וזהו דבר שלא כולם מבינים את זה.

וזכות הדבקות והעמל בתורה, כל אחד לפי כוחו כמובן, מה שיותר דבוק בתורה לפי כוחותיו, בזכות זה יש יותר סייעתא דשמיא גם להצלחה בעצמו וגם להשפעה על אחרים, השפעה של תורה ושל יראת שמים ומידות טובות שיכול להשפיע, הכל תלוי בזכויות ובמדרגה של המשפיע.

האושר בעמל התורה ומיעוט גשמיות

ועוד ענין יש בזה, שעמל התורה הוא גם 'אשריך בעולם הזה', כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', דהיינו שאין הנאות גשמיות, רק פת במלח, שמוזה הוא כבר שבע ואינו רעב אבל בלי ההנאה הגשמית, ומים במשורה, שעל ידי זה כבר אינו צמא, אבל במשורה – במיעוט ההנאה הגשמית, ועל הארץ תישן גם כן, בזה הוא כבר נח ואינו עייף וכבר יש לו אחר כך כוח לעסוק בתורה, וחיי צער תחיה – עוד צער חוץ מזה, ואף על פי כן אם בתורה אתה עמל אשריך בעולם הזה! אם אדם עוסק ועמל בתורה, ויעמל היינו עמלה של תורה לפי כוחו, אזי אשריך בעולם הזה, ואלו הם החיים הכי מאושרים!

והרבה לא יודעים את זה, שאדם שיש לו כסף הוא לא מאושר, וכמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) יש לו מנה רוצה מאתנים – תמיד הוא מרגיש שחסר לו, וכבר הארכנו בזה במקום אחר, והאושר הכי טוב בעולם הזה הוא רק בדרכה של תורה. וזהו דבר שנוגע לכל אחד ואחד, שכלל שיהיו פחות הנאות גשמיות ויותר עסק התורה, כל אחד לפי כוחו, אזי החיים יותר מאושרים, אשריך בעולם הזה.

המידות הטובות בטבע כלל ישראל

ולמשל לימוד פרקי אבות נותן טעם, ומעשה שהיה פעם, שגוי אחד ראה פרקי אבות בתרגום לגרמנית, והוא הבין גרמנית וקרא בזה, והתפעל מאד לראות מהו יהודי, כזו מהות אחרת, עם כאלה מידות טובות, והחליט להתגייר! כי ראה בזה מה הם חיי תורה.

וכמו שהובא בגמרא (שבת לא, א) המעשה ברג שבה לפני שמאי והלל וביקש שילמדוהו את כל התורה כולה על רגל אחת, ושמאי לא רצה לענות לו, אבל הלל אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, ויש לפרש כי הגר ביקש לדעת מה ירוויח כשיתגייר, הרי עכשיו הוא גוי ומחויב רק בשבע מצוות בני נח, ויכול לקיים אותם ובהו כבר יהיה מחסידי אומות העולם, ומה ירוויח אם יתגייר ויקבל עול תורה ותרי"ג מצוות.

ועל כך השיבו הלל, דעלך סני לחברך לא תעביד, היינו שעל ידי הגירות ירוויח שישתנה טבעו, כי הטבע של יהודי הוא טבע אחר, עם נשמה יהודית, ואילו גוי יש לו רק 'נפש' ו'רוח', אבל לא נשמה יהודית, אידישע נשמה, וכשיתגייר יקבל טבע של יהודי שאינו יכול לעשות דבר שקשה לשני.

וזהו ענין ואהבת לרעך כמוך, שלא לעשות לשני את מה שאינו רוצה שיעשו לו בעצמו, והמהרש"א שם עמד למה לא אמר ואהבת לרעך כמוך

בקום ועשה, ואמר רק בשב ואל תעשה דעלך סני לחברך לא תעביד, שהוא דבר יותר קל, לא לעשות לשני את מה שקשה ומפריע לו.

ועל כל פנים זהו הטבע של יהודי, ולגוי אין הטבע הזה, והוא דבר ידוע, וכן שאלתי פעם לאחד שנוסע הרבה בעולם ויש לו קשר עם יהודים ועם גויים בעניינים בינלאומיים, ואמר כי רואים במציאות שיש הבדל באופי בין יהודי ובין גוי, כי ליהודי יש נשמה יהודית, וזהו אופי אחר.

אם כן זה הטבע, ואת הטבע הזה אפשר להחליש ואפשר לחזק, ובמסילת ישירים פרק י"א כתב כי שייך שיהיה ואהבת לרעך כמוך ממש, כי אם כך המצוה וכך כתוב בתורה סימן שזה הטבע! ורק יש חשבונות המתנגדים לזה, כמו שכתוב (קהלת ז, כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, ויש חשבונות האם כדאי או לא כדאי, אבל הטבע הישר הוא ואהבת לרעך כמוך, וצריכים לשמור על הטבע הזה.

וכן אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, שזהו טבעם של כלל ישראל, ועל הטבע הזה צריכים לשמור ולחזק, שלא להחליש אותו, וזה בידנו! בעזרת השם נוכח כלולו להיות יהודים כאלה עם הטבע של יהודי.

דברי רבינו שליט"א למשתתפי ירחי כלה בירושלים שעל ידי אגודת ישראל באמריקה

יש ידיעה חשובה, איך האדם מאושר, אשריך בעולם הזה.

שנינו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, כשאין גשמייות, רק בצמצום, פת במלח – אבל הוא כבר שבע ואינו רעב, ומים במשורה – הוא כבר לא צמא, ועל הארץ תישן – אבל הוא ישן וכבר אינו עייף, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ונזכרו כאן כמה מיני קושי, פת במלח זהו קושי אחד, ומים במשורה זה עוד קושי, ועל הארץ תישן עוד קושי, וחיי צער תחיה, עוד צער, ארבעה קשיים, ובתורה אתה עמל זה לכאורה עוד קושי חמישי, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וכיצד זה? כן זה! כן היא המציאות!

אדם שעמל בתורה הוא המאושר בעולם, ואילו אדם שיש לו כסף אינו מאושר, כמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, היינו שתמיד חסר לו והוא רעב לעוד כסף, ואמרו שם אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אדם מת ואין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה, ולכאורה אם כשיש לו מנה הוא רוצה מאתיים, הרי יש לו מנה שזהו חצי ממה שרוצה, אך יש לפרש רוצה מאתיים דהיינו שרוצה שיהיו לו עוד מאתיים, ורוצה שיהיו לו ביחד שלוש מאות, ויש לו רק מאה שזהו שלישי, ולכן אין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה.

ועל כל פנים אשריך בעולם הזה הוא רק עם שייכות לתורה, ואמנם נכון שצריכים פרנסה, וברכך בכל אשר תעשה (דברים טו, יח), והמשפחה צריכה פרנסה, אבל כדי שיהיו חיים מאושרים צריך מה שיותר תורה! מה שיותר לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו, יש שיעורים בציבור, או בחברותות, ואפשר גם לקחת רבי, ולשלם לרבי כסף, שילמד אותו עד שיבין, וכל מה שהאדם יותר שייך לתורה זהו אשריך בעולם הזה.

וכשיש כסף, בדוק ומנוסה שאם עושים צדקה עם הכסף ונותנים חומש לצדקה אזי החיים מאושרים, והחפץ חיים כתב ספר 'אהבת חסד' ובו מבאר את כל החשבונות האידך לתת צדקה.

אמנם האשריך בעולם הזה הוא עם מה שיותר תורה, שלא יהיה זמן פנוי מתורה, ויש עוד ספר מהחפץ חיים 'תורת הבית', שמבאר האידך לנצל את הזמן, שהזמן יהיה מנוצל, ובהו זוכים לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, גם עולם הבא – אבל אפילו בעולם הזה! האשריך בעולם הזה הוא כפי מה שהאדם יותר דבוק בתורה, כל אחד לפי כוחו.

והמסילת ישירים בסוף הספר כתב שיכול להיות גם אדם שעובד בעבודה פשוטה והוא חסיד, וידוע שבתל אביב היה סנדלר (דער שוסטערל) שהיו באים לבקש אצלו ברכות, והברכות היו מתקיימות, והוא היה סנדלר, אבל דבוק באמונה ומלא אמונה, ומי שמלא אמונה זה מדרגה שנותנת השפעה על אחרים, וגם אשריך בעולם הזה.

ונזכיר כמה עניינים חשובים מאד למעשה, למי שרוצה להיות מאושר:

א. שמירת הלשון, לא לדבר ביקורת על השני.

ב. לא רק שלא לדבר, אלא גם בלב לדון כל אדם לכף זכות שהוא שוגג, וכמו שכתב באגירת הרמב"ן לבנו 'וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך', על

כל אדם צריך לחשוב כאילו הוא באמת יותר גדול ממך, 'שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד', כי אתה אדם חשוב ובר דעת, ולכן אתה מזיד, שאתה יודע מה שצריך ואינך מקיים את כל מה שאתה יודע, ואילו השני הוא שוגג ואינו יודע, ואינו אשם במעשיו. כך יש לדון לכף זכות.

ג. לא להקפיד על השני, ואם אדם ציער אותי ואני כועס עליו ורוצה להחזיר לו, זה טעות גמור! כי הרי הכל בידי שמים, והצער גזר מן השמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן מן השמים זה לטובתי, ואינני יודע למה, אבל זה רפואה עבורי, והצער שהוא מצער אותי זה טובה בשבילי, ואם כן מה יש לכעוס עליו, הרי הוא עשה לי טובה בזה.

ד. יש בגמרא (עין יומא פז) שאם אדם אחר כועס עלי ויש לו קפידא, אפילו שהוא לא צודק, אבל הרי הוא יהודי, א אידישע נשמה, וכשהוא מקפיד יש לו חטא, וצריך להציל אותו מהחטא! ולכן צריך לפייס אותו שלא תהיה לו קפידא, וגם אם הוא לא צודק, אבל כדי שהוא יהיה בלי חטא צריך לפייס אותו, מצד ואהבת לרעך כמוך.

ה. יש כלל שהנהגה מן השמים היא במידה כנגד מידה, ולכן אמרו חז"ל (ב"ק צב, א) שהמבקש רחמים על חברו הוא נענה תחילה, אם אדם צריך ישועה, והוא מתפלל ומבקש רחמים על השני שתהיה לו ישועה, בזכות זה גם הוא בעצמו תהיה לו ישועה. אבל זהו דווקא כשמתפלל בלב שלם, שיש לו רחמנות על השני, ואהבת לרעך כמוך, ולכן הוא מתפלל עליו, ובזכות שיש לו רחמנות על השני, מן השמים ירחמו עליו!

ו. חשוב גם לומר בכל יום קצת תהלים, כמה פרקים, כל אחד לפי יכולתו, פרק או שתיים או שלוש, ותהלים זה תפילה שדוד המלך התפלל, וכתוב שזה כמעט כמו תורה (עין מדרש תהלים פ"א), לומר פרקי תהלים.

דברים אלו שהזכרנו, הם ששה דברים שנותנים לאדם חיים טובים ומאושרים, בעזרת השם.

וצריכים גם להתפלל על כל כלל ישראל, ואהבת לרעך כמוך, ולרחם על אלו שהם מסכנים שאינם יודעים, והם שוגגים ולא מזידים, ורק יש יחידים מזידים, אבל רובם שוגגים, וצריכים לכוון בשמונה עשרה כשאומרים ה'שבת' לתורתך שירחמו מן השמים על כל כלל ישראל שיחזרו בתשובה, ואם ציבור גדול היו מתפללים כך על כל כלל ישראל, כבר הייתה ישועה והתפילה הייתה עוזרת, כי גדול כוח תפילת הציבור, וכמו שכתוב הן קל כביר ולא ימאס (עין ברכות ח, א).

והעיקר למעשה הוא להתחזק בכל הדברים שדיברנו, והעצה על הכל היא ללמוד בכל יום כמה דקות ספרי מוסר, ורק צריך שיהיה מוסר שמעניין, כי מה שלא מעניין לא משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר, כגון חובות הלבבות, מסילת ישירים, פלא יועץ, שערי תשובה, ואחרות צדיקים, ועוד הרבה ספרים, וכל ספר מוסר שמעניין משפיע, ומי שלומד בכל יום כמה דקות מוסר זה משפיע גם על הבית, שנהיה מצב רוח אחר בבית, ונהיה בית מאושר ומלא שמחה.

וזהו הצעה למעשה לחיים טובים ומאושרים, ובעזרת השם מן השמים ירחמו על כלל ישראל שנוכח לאשריך בעולם הזה.

לאור קריאת מן רבינו שליט"א להתחזק בקביעות יומית בלימוד ההלכה בכל יום כדי לדעת ולקיים, וכן בלימוד ספרי המוסר לחיזוק היראה, יוצא מכון סיומי 'תמיצית' ומבחי 'לדעת' במבחנים שבועיים על המשנה ברורה וספרי החפץ חיים. ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים במייל gmail.com@7692282 או במוקדי החלוקה. ניתן לעשות את המבחנים בטלפון 0737-289-669 או בדורים פלוס קופת לדעת או דרך המייל הנ"ל.

נדבת ידידינו

החפץ בעילום שמו

לישועה והצלחה בכל העניינים

לעילוי נשמת

מרת שפרה בת ר' אשר לרנר ע"ה

נלב"ע כ"ו שבט תשפ"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי יעקב ב"ר נחום אבא זצ"ל

נלב"ע כ"ה אדר תשס"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג רבי ישראל דב

בן הגאון רבי מרדכי ציקינבסקי זצ"ל

מוותיקי תלמידי רבינו שילחט"א

נלב"ע י"ז אדר א' תשפ"ב - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימותי הן ישרים כזיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת פקודי שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 95 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

מרכים בשמחה

עצות המביאות לידי שמחה - מלוקטות משיחותיו של מרן שליט"א

בגמרא תענית כט,ב אמרו "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", והיינו כמו שבחודש אב יש סיבה ומטרה למיעוט השמחה, מפני שבאותו הזמן נחרב בית המקדש, וממעטין בשמחה כדי לחזק את הרגשת האבלות על החורבן, כך גם בחודש אדר מרבין בשמחה שיש לה סיבה ומטרה, וסתם שמחה שאין לה סיבה, אינה שמחה, אלא הוללות ופריקת עול.

וכמו שכתוב (קהלת ב, ב) "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה", היינו שהשחוק הוא בוודאי הוללות, אבל על שמחה יש שאלה וצריך לברר "מה זו עושה", מה עשה את השמחה ומה השמחה עשתה, מה היא סיבת השמחה ומה השמחה פועלת,

ובספר 'נחלת יעקב' לבעל הנתיבות הובא מצוואתו שכתב "לא תשמעו לאותן האומרים כי מהראוי להיות כל ימיו בשמחה כי זהו הכל מעצת היצר הרע, ושחוק וקלות ראש מרגילים האדם לערווה, ובכל עצב יהיה מותר, רק בעת עשיית איזה מצוה או לימוד תורה יהיה בכונה ובשמחת הלב", עכ"ד.

והיינו ששמחה שיש לה סבה ומטרה היא דוקא בשמחה של מצוה בלימוד התורה ובעבודת ה'.

ואמנם ענין זה של שמחת המצוה שייך גם בכל השנה ולא רק בחודש אדר, אבל חודש אדר הוא זמן המסוגל להתעלות יותר ולהוסיף דרגות בזה, ומשנכנס אדר יכולים יותר לשמוח בקיום המצוות, שבכל השנה צריכים סיעתא דשמיא גדולה לזה, וצריך להיות מוכשר כדי לזכות לדרגה שירגיש את שמחת המצוה כראוי, ואילו בחודש אדר כל אחד ואחד מוכשר ויכול להרגיש את שמחת המצוה ולהוסיף בהכרת חשיבות המצוות, וממילא גם החיוב גדול יותר לנצל את האפשרות שיש בימים אלו, ולהתחזק ולהוסיף בהרגשת שמחת המצוה.

והטעם שחדש אדר מסוגל לכך, דהנה כתב רש"י בתענית שם על מה שאמרו משנכנס אדר וכו' - "ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח", היינו שהשמחה בחודש אדר היא מחמת נס ההצלה שהיה בימי הפורים, שעל ידי זה נהפך כל החודש לזמן של שמחה, וכמו שכתוב (אסתר ט, כב) "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", ומשנכנס חודש אדר זהו זמן של שמחה, והשמחה נמשכת גם אחר כך בחודש ניסן. וצריך ביאור כיצד על ידי הנס נהפך החודש לזמן של שמחה, ומה השייכות בין הדברים.

ונראה בזה כי הנה אמרו חז"ל (שבת פח, א) "ויתייצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וכו' אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש שנאמר קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", היינו שבמעמד הר סיני קיבלו את התורה רק מיראה ובכפייה, וגם מה שהקדימו נעשה לנשמע היה מיראה ולא מאהבה, ואילו בימי אחשורוש חזרו וקיבלו את התורה מאהבה.

ורש"י ותוספות בשבת שם כתבו שבימי אחשורוש קיבלו "מאהבת הנס", היינו שהרגישו הכרת הטוב להקב"ה על הנס שעשה להם, ומכח הכרת הטוב השיגו אהבת ה' כמו שכתב בחובות הלבבות כי הדרך להשיג אהבת ה' היא על ידי הכרת טובות הבורא, שהאדם אוהב את מי שמטיב עימו, ועל ידי הניסים הגיעו לאהבה.

ומכיון שכך ימים אלו בכל שנה ושנה מסוגלים להשיג דרגות של אהבת ה' (כידוע מהרמח"ל שהשפעת הזמן חוזרת בכל שנה, ואכמ"ל), וזהו הגורם שימים אלו מסוגלים ביותר להתעלות בקיום התורה והמצוות מתוך שמחה.

*

דיברנו כמה פעמים שהשמחה נצרכת היא לבריאות גוף האדם, וכמו שכתב בספר החינוך (תפח) שגוף האדם צריך ארבעה דברים, מזון ושינה, וכן צריך מנוחה בנוסף לשינה, והדבר הרביעי הוא השמחה, שהגוף צריך שמחה, והשמחה נותנת כוחות לאדם, כי אדם שאינו שמח הרי הוא עצוב ואין לו מרץ, ומחמת חסרון השמחה הרי הוא שרוי בדיכאון, לכן צריך שמחה. אבל שמחה צריכה סיבה, ועלינו לדעת מה הם הדברים שנותנים שמחה.

הנה השמחה הפשוטה ביותר אינה שייכת כלל למצוה, כמו אדם ששבע ואינו צמא, אם יש לו איזה אכילה מתוקה או שתייה מתוקה, הרי מחמתם הוא שמח ומרגיש בטוב, או ששותה איזה משקה לעורר את השמחה, שמחה כזאת באה ממילא ללא שום סיבה רוחנית, ורק הסיבה הגופנית היא שנותנת את השמחה, שמחה כזאת היא סתם הנאת העולם הזה, מה זה העולם הזה? חיי שעה? מה יש לאדם מזה? שום דבר. אבל שמחה שיש בה מצוה היא שמחה עם תועלת, יש שמחה שנותנת חיזוק, ויש שמחה שבאה מחמת חיזוק.

ומצינו במנין דברים שהתורה נקנית בהם, שני דברים השייכים עם שמחה: 'בשמחה' 'והשמח בחלקו', בשמחה היינו שהוא לומד מתוך שמחה, והשמחה הזאת נותנת לו כח ללמוד, זה מענין אותו וממריץ אותו ללמוד, 'והשמח בחלקו' היינו ששמח גם אחרי שלמד, כי הוא עשה דבר טוב מאד, והוא עשיר בעל רכוש רוחני, ושמח בחלק התורה שיש לו. וכידוע שכתבו בספרים כי 'השמח בחלקו' שייך לא רק בענייני העולם הזה אלא גם בענייני רוחניות, שאדם צריך לשמוח במעשים הטובים שהוא עושה.

והדברים מפורשים בספרי המוסר שאדם צריך להכיר ולדעת את מעשיו הטובים ולשמוח בהם, כך כתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) וכן כתב גם בספר מסילת ישרים פ"ג, "שיעלה לפניו זיכרון כלל מעשיו וישקול אותם כמו כן במאזני המשקל הזה לראות מה יש בו מהרע למען ידחה אותו, ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו", עכ"ד, וזהו השמחה שמרבין בה בחודש אדר, שמחה שבאה מחמת אהבת השם והכרת חשיבות המצוות, ומשנכנס אדר החיוב הוא להכיר יותר ויותר את חשיבות המצוות, כדי לעורר יותר את השמחה מחמת הכרת חשיבותם.

*

אך הבעיה היא שככל שהאדם הוא יותר בעל מדרגה ויותר בעל מעלה, כך הוא מרגיש בעצמו יותר חסרונות, ונדמה לו שהוא רשע, ויש כאלה שאין להם את חכמת הנפש לדעת מתי זהו יצר הרע ומתי זה יצר הטוב, והם חושבים על עצמם שהם רשעים, ואינם שמחים במעלות שיש להם.

ושמתי לב שכל מי שבא אלי להתאונן על עצמו בדברים כאלה, האמת היא בדיוק להיפך ממה שהוא חושב, שהוא באמת מצוין גדול בשלמות גדולה ביראת שמים ומידות טובות וכישרונות, ואף על פי כן הוא חושב שהוא אפס, והיצר הרע הוא זה שמפתה אותו לחשוב כך, לחשוב מחשבות שהוא רשע, נגד המצוה, נגד ה'מרב'ים בשמחה'.

ודרכם של רשעים שאף על פי שבפנימיותם הם עצובים, מראים הם כלפי חוץ כאילו הם שמחים, אבל באמת אין זו אלא הצגה ובפנימיותם אינם שמחים, וכמו שיש עשירים רבים שיש להם צרות יותר מאשר לעניים, אך כלפי חוץ הם מסתירים זאת ומשתדלים להראות פנים שמחות.

אבל סתם עצבות באה מתוך היצר הרע, מחמת חוסר הרגשת החשיבות העצמית, שהאדם אינו מעריך את עצמו, וזהו דבר המזיק מאד-מאד, וצריכים מאד-מאד להיזהר מכך.

*

יש כאלה שמתאיישים ואינם יודעים שיש להם כוחות, וכמו שיש בענייני הגוף שהאדם אינו מאמין בעצמו, ואינו רוצה לעשות איזה פעולה שתועיל לו, מפני שאינו חפץ להאמין שזה יועיל לו, והיצר הרע מפתה אותו לחשוב שכך הוא מצבו, כאילו שאינו יכול להיות יותר טוב.

ומצוי לפעמים שאדם משלה את עצמו, ומכניס לראשו איזה תיאוריה על עצמו שהוא כך, עד שאי אפשר לשנות את דעתו לומר לו שהוא טועה והרי אלו דמיונות, כי הוא לא יאבה להאמין לזה.

והעצה לכל אחד היא, שיכיר את מעלותיו וישמח בהם, ואין זו גאווה שידע שהוא צדיק, כי צדיק הוא מי שאינו רשע ועושה את כל מה שהוא יכול לעשות, ואמנם אינו צדיק כמו משה רבינו, ואף לא 'פני לבנה' כיהושע בן נון, אבל אם הוא עושה כל מה שיכול לעשות ויותר מזה אינו יכול, יצא ידי חובתו, וכבר יכול הוא להיות בטוח שכל מה שיהיה עימו יהיה טוב.

וזהו כמו שסדר בעל חובות הלבבות את שער הביטחון לאחר שער ייחוד המעשה, כי אדם שעושה הכל לשם שמים, יכול להיות סמוך ובטוח שכל מה שיהיה עימו יהיה טוב, וכל הבא עליו לטובה.

אמנם זה שייך רק אם האדם עושה כל מה שהוא יכול, כי אז יכול להיות בטוח בעצמו שהכל יהיה טוב, אבל אם הוא מתרשל מקיום חובותיו בעולמו, כיצד יכול להיות בטוח בזה? ואילו אם הוא עושה את כל מה שהוא יכול - עליו לשמוח בזה, שהרי לדבריו עשה כל מה שהוא יכול, ואם הוא סבור שיש בכוחו להוסיף עוד, אזי אדרבה שיעשה יותר, ומדוע אינו עושה? ואם אכן זהו רק מפני שאינו יכול - הרי הוא צדיק.

והשיעור לכך מבואר בספר מסילת ישרים פ"ט, שכתב שהזהירות צריכה להיות בחשבון לפי מנהג העולם, "והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחילקו חז"ל באמרו (פסחים ח) היכא דשכיח היזיקא שאני, כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להישמר, אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. ועל כיוצא בזה נאמר (חולין מו) ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן, ואין לו לחכם אלא מה שענינו ראות", כי אדם צריך לחיות חיים נורמליים כדרך העולם, לא פחות מדי ולא יתר על המידה, וכאשר אדם חושב לעצמו חשבונות כאלה עם שכל הישר, הרי הוא שרוי תמיד בשמחה

'ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה'

ג' יסודות שלמות האדם - 'עולם קטן'

איתא במדרש תנחומא: כתיב ה' בחכמה יסד ארץ וגו' (משלי ג) ואומר ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה (שמות לא), ללמדך שהמשכן שקול כנגד כל העולם וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן כיצד כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו כילוד אשה בראו, מה ילוד אשה וכו'.

הנה השוו חז"ל את יצירת האדם ליצירת העולם, וא"כ קיומו של האדם אף הוא דומה לקיומו של עולם, והרי אמרו באבות (א, ב) על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. וא"כ "העולם" היינו גם עולמו של האדם שנקרא עולם קטן, נמצא שהאדם ג"כ עומד על שלושה דברים, ולכך האדם צריך חיזוק תמיד בשלושה דברים אלו: תורה, עבודה - דהיינו תפילה שהיא עבודה שבלב, וגמילות חסדים - היינו מידות טובות, ולא בלב בלבד, אלא צריך להתנהג בפועל לפי המידות הטובות.

וזהו שאמרו חז"ל (ברכות לב, ב) "ארבעה צרכים חיזוק תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ". ופירש"י, שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו. והיינו כמשנ"ת, שהרי ג' הדברים הראשונים שנזכרו כאן, תורה, מעשים טובים - היינו מידות טובות בפועל, ותפילה - שהיא עבודה שבלב, הם יסודות קיום העולם, והן עצמן יסודות שלמותו של האדם.

והדבר הרביעי הנזכר בגמרא הוא "דרך ארץ", ופירש"י שם: "אם אומן הוא לאומנותו, אם סוחר הוא לסחורתו, אם איש מלחמה הוא למלחמתו", וענין זה כולל גם את כל צרכי הגוף. משום שצרכי הגוף הם גם צרכי הנשמה, כי אם הגוף אינו מסודר וחי חיים לא מסודרים, גם הנשמה סובלת מזה, שאינו יכול לעבוד את ה' כראוי, לכן כל הסדר הנצרך לבריאות הגוף זהו גם צורך הנשמה.

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת פקודי תשפ"ב

מעלת ונחיצות עריכת חשבון הנפש בכל יום

"אלה פקודי המשכן" (ל"ח, כ"א).

מבואר כאן בפרשה שמשה רבינו ערך חשבון מפורט על כל הכסף שהופקד בידו לצורך תרומת המשכן, כמה קיבל, ולמה הוציא כל פרט ופרט, והוכיח לכל ישראל שלא מעל בפקדונו, וכל פרוטה ופרוטה באה לייעודה הנכון ולא הלכה לאבדון.

ובספרים איתא שמכאן יש לכל אחד להתעורר לערוך גם חשבון עם נפשו, שהלא הקב"ה מסר לכל אחד בפקדון נשמה קדושה וטהורה, וכאשר יחזיר האדם את נשמתו בבא העת לאחר גמר ימי שנותיו בעולם הזה, ידרוש ממנו הקב"ה חשבון מפורט על כל רגע ורגע שהנשמה הקדושה הייתה בקרבו, ומה עשה בזמן היקר שקצב לו הקב"ה, האם הקדישו לתורה ולמצוות או שהשתמש בו להבלים, וכן מה עשה בממונו, אם נתן צדקה או שהשחית את כספו להבלים, וגם אם נתן צדקה כראוי, באים עמו בחשבון למי נתן, והיאך נתן אם מתוך עצבות או מתוך שמחה, ואם שימח את המבקש, וכדו'. והחכם עיניו בראשו ונזהר מאוד בכל ימי חייו מכל חטא, ביודעו שאח"כ יצטרך לתת דין וחשבון מפורט על כל מעשיו.

והוי מרגלא בפומיה דהתפ"ץ חיים, "לעתיד לבוא הקב"ה ישאל אותנו שאלה אחת כללית 'האם היית חי בחשבון', ובזה נכלל כל הפרטים".

ונפלאים הם דברי רבינו יונה בפירושו על אבות (פ"א מ"ד) על המשנה "ואם לא עכשיו אימתי", וזה לשונו שם "שלא יאמר אני היום עסוק במלאכתי, ולמחר אפנה ואעסוק ואתקן עצמי, כי שמא לא תפנה ואפי' אם יפנה למחר, אבל היום הוא חלף עבר ובטל אותו ממלאכת ה' ולא יוכל להשלימו כל ימיו, כי כל הימים אשר הוא חי על האדמה חייב הוא לתקן עצמו ולעסוק במצות ואין לו רשות ליבטל ממלאכתו ואפי' שעה אחת, עכ"ל, והיינו שעל כל יום ויום יש דין וחשבון בפני עצמו, ולכן אם איבד יום אחד אי אפשר להשלימו ביום אחר, כי על כל יום יש דין וחשבון בפני עצמו".

אשרי מי שחי בחשבון, ואינו הולך לישון עד שעושה חשבון הנפש על כל מעשיו ביום האחרון, שהלא באמת לא רק לאחר פטירת האדם בא עמו הקב"ה

בדין וחשבון אלא בכל לילה ולילה בא הקב"ה בדין וחשבון עם כל אדם מה עשה ביום זה, ולכן אשרי מי שעושה חשבון וחוזר בתשובה בכל לילה לפני השינה, ובזוה"ק הפליגו מאוד במעלת אותם שחיים את חייהם בחשבון, שיש להם מקום מיוחד בגן עדן, והם נקראים בתואר "מארי דחושבנא".

ושמעתי מפי אחד מבאי ביתו של הגר"ח מברסק זצ"ל, שהגר"ח זצ"ל אמר לו פעם "מיד כשאני קם בבוקר אני עושה חשבון מה בדיוק עלי לעשות היום ואיך למלא כל רגע ורגע כרצוני יתברך, ובלי לילה קודם השינה אני עושה חשבון בשנית לבדוק האם אכן מילאתי את חובתי ועשיתי את שהיה מוטל עלי לעשות".

וידוע שהגר"ח מברסק זצ"ל היה לומד בכל יום ארבעים דפים בבקיות מלבד כל עומק עיונו, והיה מתעסק הרבה בגמילות חסדים, ומ"מ לא היה רגוע ולא הניח דעתו על ידי מעשיו הטובים, אלא היה עושה חשבון הנפש מידי יום לבדוק את מצבו, והיה חושש שמא יש בידו איזה הנהגה שלא כדיו.

טעם הדבר שבכל דור ודור ישנם רשעים שמדברים רעה על גדולי ישראל

"אלה פקודי המשכן" (ל"ח, כ"א).

בילקוט כאן איתא, "למה עשה משה חשבון עמהם, והקב"ה מאמינו שנאמר לא כן עבדי משה וגו', אלא ששמע משה ישראל מדברים אחריו לגנאי והיו אומרים ראה צוארו, ראה שוקיו, ראה כרעיו, אוכל משל יהודים, שותה משל יהודים, וכל מה שיש לו משל יהודים, וחברו משיבו, ריקה, אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר. כיון ששמע משה כך אמר להם חייכם משהמשכן נגמר אני נותן לכם חשבון שנאמר אלה פקודי המשכן, ע"כ.

ומבואר בזה דבר מבהיל, שהיו מתוך ישראל אנשים שהוציאו לעז על משה רבינו עבד ה', ואף שעשה נפלאות לעיני כל ישראל, מ"מ חשדו אותו שגזל מכספי המשכן, עד כדי שהוצרך לתת חשבון מפורט על כל הכסף שהגיע אליו לצורכי בניית המשכן וכליו, להוכיח להם שלא גזל כלום.

ובדומה לזה מצינו גם בזמן מחלוקת קרח ועדתו, שחשדו ישראל את משה רבינו באשת איש, וכמו שאמרו חז"ל (מו"ק י"ח ע"ב) שכל אחד קינא לאשתו שלא תזנה עם משה רבינו.

ונראה שדווקא משום עוצם גדלותו הזמין לו הקב"ה לטובתו שידברו עליו לשון הרע, כי באמת אין זה עונש כלל עבורו, אלא כולו ריווח, שעי"ז מתרבה

מכתב מרן שליט"א בעקבות ההתעוררות הציבורית

שלא לקנות סת"ם מסופרי ומגיהים שאין להם תעודה בתוקף

ההלכות, והלוקחים אינם יודעים ושמים לב רק ליופי הכתב, וגם אלו שנבחנו וקבלו כתב סמיכה ברבות השנים כשאין חוזרים על ההלכות כתיקונם באים לידי שכתה ח"ו.

אשר על כן ראוי לתקן תקנה גדולה ונחוצה כדלהלן: לסופרי סת"ם מתייגים ומתקנים: לא יהיו אדם לקרבה אל מלאכת שמים קדושה זו לכתוב לתיג ולתקן ספרי תורה, תפילין ומזוזות, אלא אם יש בידו בידו תעודה בתוקף. למגיהים: כ"ש שלא יעסוק בהגהת ובבדיקת סת"ם, אלא אם יש בידו תעודת מגיה בתוקף. לסוחרים סת"ם: העוסקים במסחר סת"ם, הובטח להם ע"י חז"ל שהם בכלל אלו שיראו סימן ברכה כאשר עוסקין לשמה, היינו לזכות הרבים להיות המצוה מצויה אצל הצריכים לה (פסחים נ: וברש"י שם). עליהם לעמוד על המשמר לוודא שאינם חלילה בכלל מכשילי הרבים ע"י שמוכרים לצבור את מעשי ידי כותבים שאין בידם תעודת הסמכה בתוקף, או שמוסרים הסת"ם לבדיקה והגהת למגיהים שאין בידם תעודה בתוקף, לכן אסור לעשות מסחר בסת"ם שנכתבו או הוגהו ע"י מי שאינם מוסמכים בתעודה בתוקף.

ולכלל ישראל הקונים סת"ם: ואל כלל הצבור הרחב פונים אנו בקריאה, דעו, כל התיקון בענייני סת"ם בידכם הוא, אנא חוסו על נפשכם ועל ממונכם, בבואכם לקנות סת"ם הבטיחו עצמכם שהסופר והבודק מאושרים ע"י גוף מוכר ע"י גדולי הפוסקים ובידם תעודת הסמכה בתוקף, הוו זהירים מלקנות סת"ם כעיור באפילה מעשי ידי סופרים שאין בידם תעודה בתוקף, עמדו על זכותכם לקבל בעד ממונכם את מה שאתם זכאים לו. שהרי ס"ת תפילין ומזוזות שאינם כשרים אין להם שום ערך, גם לא פרוטה אחת. קונה שאין בידו הכלים לוודא את כשרות ואיכות הסת"ם המוצע לו ע"י המוכר, יראה להסתייע במומחים בתחום זה. והשי"ת יהא בעזרנו ויגמור בעדינו, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר, שובע שמחות ורב ברכות עד עולם אמכי"ר.

א.ה ידוע שהלכות סת"ם מרובים הם, ואם הסופר נכשל באחד מההלכות המעכבות הרי הוא פוסל את הספר תורה תפילין ומזוזות, ולכן תיקנו גדולי האחרונים ובראשם הקדוש החתם סופר זצ"ל שלא יגש סופר למלאכת הקודש מבלי לקבל תעודת קבלה וסמיכה מגוף רבני מוסמך. והמנהג בבתי דינים דירושלים ובני ברק להגביל את כתב תעודת הקבלה לג' שנים בלבד, כדי שבכל ג' שנים יחזור הסופר על ההלכות יעבור ככור המבחן, ובזה יודא שלא ייצא שום מכשול מתחת ידו.

והנה עניין זה נוגע לכל הציבור ולא רק לסופרי סת"ם, מאחר שכל רוכש ספר תורה תפילין ומזוזות או מגילת אסתר וכדו', צריך לבדוק תחילה שיש לסופר "כתב תעודה בתוקף", וב"ה בתקופה האחרונה חלה התעוררות בציבור בעניין זה, ובעקבות כך נבחנו סופרים רבים וקיבלו תעודות מגופים רבנים מוסמכים.

מרן רבינו שליט"א עורר על העניין במכתב מיוחד מטעם הבד"צ דעיה"ק, להודיע את תקנת גדולי הדורות זצ"ל בעניין זה, ולהזהיר את הסופרים והמגיהים שלא יקרו אלא מלאכת שמים קדושה זו בלא תעודה בתוקף, ולסוחרים סת"ם שלא ימכרו לציבור סת"ם שנכתב על ידי סופרים שאין בידם תעודת הסמכה בתוקף, וכן לציבור הקונים שלא יקנו סת"ם מסופר שאין בידו תעודה בתוקף מגוף המוכר על ידי גדולי הפוסקים, וז"ל המכתב:

"כבר נודע בשערים דעת גדולי הפוסקים צוק"ל שהחמירו מאד והורו לסופרי סת"ם שלא יכתבו ללא כתב קבלה בתוקף, והדברים עתיקים ומפורסמים בספרי דבי רב ראשונים ואחרונים, וב"ה שבדורינו יש התעוררות גדולה לענין הסת"ם ע"י גדולי ישראל מאורי הדור האחרון צוק"ל אשר עשו תיקון גדול בתחום זה שיהיה כדת וכהלכה, ובני ישראל קדושים נתבעים ונותנים ומזילים זהב מכיסם לתשמישי קדושה מהודרים ביופי והידור כראוי וכנכון.

אולם מה מאד יכאב הלב כי לאו כל אחד שמציג עצמו כסופר סת"ם יודע פרק בהלכות אלו, ויש כאלו אשר לא עברו בחינות כראוי ואינם יודעים עיקרי

זכותו, וכמבואר בספרים שכל הזכויות של מדברי לשון הרע עוברות למי שמדברים עליו, וכמו שאמר המלאך ל"בית יוסף" (ואיתא בספר "מגיד מישרים" פרשת ויקהל): "ואשר קמו לנגדך אין להרהר כי הם לא הזיקום אלא הועילו להם, כי מי שאומר לשון הרע על חברו מנכין לו מזכויותיו ונותנים לו, ואלו הוה ידעי בני נשא דא, הוי חדאן כד שמעין דאמרי ביש מנהון, כאילו הוה יהבי לון כסף או זהב", (תרגום: "אילו בני אדם היו יודעים מכך, היו שמחים כשהיו שומעים שאמרו עליהם דבר רע, כאילו נתנו להם כסף או זהב"), עכ"ל.

וב"אורחות צדיקים" שער הענוה, (וכע"ז בחובה"ל שער הכניעה פ"ז) הביא מעשה בחסיד אחד שדיברו עליו לשון הרע, ושלת החכם מתנה למי שדיבר עליו, וכתב לו "אתה שלחת לי דורון מזכויותיך, ואני גמלתיך לך בדורון זה ששלחתי לך, כי ליום הדין מראים מצוות להרבה בני אדם שלא עשו אותן המצוות, ויאמרו הלא לא עשינו זה, וישיבו להם אותם שסיפרו עליהם רע הם עשו אלו המצוות, ונוטלים אותן מהם ונותנים להם, וכן לרשעים מראים עבירות שלא עשו, וכשיאמרו הלא לא עשינו, ישיבו להם, אלו העבירות עשו אותם שסיפרת עליהם לשון הרע ונטלו מהם ונתוספו עליהם", עכ"ל.

שמעתי בשם הרה"ק בעל ה"דברי יואל" מסאטמאר זי"ע, לדייק מלשון המשנה באבות (פ"מ מ"א) שנמנו שם הרבה מעלות עליונות שזוכה מי שלומד תורה לשמה, ואעפ"כ בסוף המשנה הוסיפה המשנה מעלת "ומוחל על עלבוננו", ומשמע שאף לאחר שכבר זכה לכל המעלות העליונות, מ"מ עדיין יהיו אנשים שיעליבו אותו ויפגעו בו, ואף שהוא גדול מאוד, מ"מ פושעי ישראל ימשיכו להילחם בו, שכן פושעי ישראל בכל דור מדברים סרה על גדולי ומנהיגי ישראל, וכמבואר כאן שדיברו אפילו על משה רבינו, והטעם בזה הוא כמוש"נ - להרבות את זכותו.

ובדרשות חתם סופר (ח"ב עמ' 590) איתא לבאר הטעם שהעולה לגדולה מוחלין לו כל עוונותיו (וכדאיתא בסנהדרין י"ד). משום שבדרך כלל כשאדם נעשה לרב במקום, מדברים עליו לשון הרע, ולכן מיד כשהוא מתמנה לרב כל עוונותיו מסתלקים ממנו ומזדקפים לראשם של אותם שמדברים עליו לשון הרע.

ביאור טעמו של משה רבינו שלא פירט מה עשה עם הזהב

"כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש וגו', וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו', בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש וגו', ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל ויעש בה את אדני פתח אהל מועד", (ל"ט, כ"ד-כ"ח).

הנה בפסוקים כאן מבואר פירוט מה עשו בכסף ובנחושת אבל לא מצאנו פירוט בתורה מה עשו בזהב, וצריך ביאור מהו יסוד טעם חילוק זה, ועי' באבן עזרא שעמד בזה.

דברים שנאמרו אודות חובת התפילה והתשובה לאחר פרוץ המלחמה בין רוסיה לאוקראינה

נפקדת עמך, והרי מבואר בזה שמותר לכעוס על חבריך אם לא התפלל עליו. ואמר הגראמ"מ שך זצ"ל דאי נימא שהנמנע מלהתפלל על הצלת חבריך אינו נתבע על כך, א"כ מהיכן יש זכות "תרעומת" לכעוס על חבריך אם לא התפלל עליו, [והא פשיטא דאין תרעומת משום הרגשת הלב אלא מגדרי הלכה, וכדאי בכ"ז "אין לו עליו אלא תרעומת"]. ועי' מוכח מזה שאם לא התפלל להצילו, הרי הוא נתבע כאילו גרם בזה לצרתו, והיינו דנחשב לו כמי שעומד על דם רעו ויכול להצילו ואינו מצילו, ולכן הוא רשאי לכעוס עליו על שלא התפלל.

והנה כבר אמרו חז"ל (יבמות ס"ג ע"א) "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", וביאור העניין שהפורענות שמביא הקב"ה לעולם הוא כעין 'קריאה' ובת קול משמים לבני העולם להתעורר בתשובה, ולכן הדבר פשוט שהפורענות באה רק בשביל ישראל, שהלא אין הקב"ה מדבר אלא עם עמו ישראל, ואליהם הוא קורא, ורק להם יועיל קריאה זו, ולא לאומות העולם שהולכים בשרירות ליבם ואינם מתעוררים על ידי הפורענות לשוב בתשובה.

ולכן בשעה זאת בעת התגעשות העולם כאשר שתי ממלכות גדולות באירופה נמצאים במלחמה גדולה זו כנגד זו, יש לנו לראות בזה כבת קול הקורא לנו משמים להתעורר ולשוב אליו - "קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי", כי כל הקורה בעולם הוא רק עבורינו כדי שנתעורר לתשובה ושיפור המעשים.

וכבר הזהיר הר"ן בדרשותיו (דרוש השישי) שאם אין אנו מתעוררים כאשר הקב"ה עושה פורענות במקום רחוק, אז הפורענות מתקרבת לאט לאט למקום קרוב יותר ה"י כדי לעורר אותנו, והוסיף שם הר"ן דבר נורא וז"ל "ואין ספק כי מי שרואה כל אלו התלאות אשר הם באמת התראות השם יתברך, ועודנו מחזיק בדרכו אשר דרך בה, הוא כמי שעובר עבירה וקיבל עליו התראה, שהתיר עצמו למיתה מכאן ואילך", עכ"ל.

ונראה לפרש בזה, דהנה כבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני פקודי, רמז תי"ד, וכו') בשמו"ד, נ"א, ו, והובא לעיל), שכל תכלית פירוט זה היה כדי לסתום פיות הרשעים שהלעיזו נגד משה רבינו ואמרו שלקח הממונ לעצמו, ולכן עשה משה רבינו חשבון להראות להם שלא לקח פרוטה לעצמו, ולפי"ז יש לומר, שאותם שנותנים הזהב לא היו מרגנים אחריו כלל, או משום שנותני הזהב שחיפשו הידור מצווה היו הצדיקים ולכן לא ריננו, או יש לומר שנותני הזהב היו עשירים, ודרך העשירים שנותנים ביד רחבה ואינם בודקים אחריהם לבדוק היכן הולך כל פרוטה.

ומצאנו דוגמא לדבר בימינו, כי אותם הנדיבים שתורמים סכומים גדולים מאד הרי הם עושים כן ביד רחבה ואינם דואגים לדעת מה נעשה עם ממונם, ודוקא אותם שתורמים קצת ושלא ביד רחבה הם אותם ששואלים ומבררים מה נעשה בכסףם ולכן רק אותם שתורמו כסף או נחושת הוציאו עליו לעז שלקח הכסף לעצמו.

וברוח הדברים הללו אמר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל לבאר מדוע בחטא העגל לא מצאנו שעושי העגל דרשו חשבון ופירוט מאהרן הכהן מה נעשה עם כל הזהב, כמו שדרשו נודבי תרומת המשכן פירוט ממש רבינו, ופירש בזה הגר"ז סורוצקין זצ"ל, כי כן הוא דרך ליציני הדור אף בימינו, שכשנותנים כסף עבור מטרות קדושות ונעלות כגון ישיבות ומוסדות תורה הרי הם רוצים פיקוח על כל פרוטה ופרוטה לדעת מה נעשה עמה, אבל כשנותנים כסף בשביל ענייני חולין שם הם נותנים ביד רחבה בלא פיקוח כלל.

המטרה העליונה שצריך היהודי להציב נגד עיניו - לעשות כפי שציווה ה'

"וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה", (ל"ט, מ"ג).

זכורני שראש ישיבת חברון הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל היה מתפעל מאוד בפסוק זה, שהרי כלל ישראל נדבו הרבה כסף וזהב וכו' לבניית המשכן, ועושי המלאכה גם בנו את המשכן בחכמה נפלאה ובאומנות מורכבת, ומ"מ כשראה משה רבינו שהושלמה המלאכה, לא התפעל מנדבת ליבם של ישראל, ולא מהחכמה המופלאה שהייתה מונחת בעשיית המשכן, אלא רק דבר אחד עמד נגד עיניו של משה רבינו: "וירא משה את כל המלאכה, והנה עשו אותה כאשר ציווה ה'", והיינו שעשו הכל כפי שציווה ה', והרי שאין שום ערך חוץ מזה, וכל שאר העניינים הם רק אמצעי ודרך איך להגיע לתכלית זו לעשות כפי ש"ציווה ה'", וזהו המטרה העליונה שצריך היהודי להציב נגד עיניו במשך כל ימי חייו, שיעשה הכל כפי שציווה ה'.

א.ה. לאחר פרוץ המלחמה בין רוסיה לאוקראינה, כאשר המוני רבבות יהודים המתגוררים באוקראינה נמצאים בסכנת חיים, ואף רבים הוצרכו לנדוד ממקומם ונעשו פליטי מלחמה, ומלבד זאת יש חשש מהמשך ימי המלחמה כשהעתיד אינו ידוע היכן יסתוים הדבר, עורר מרן שליט"א על חובת כל יחיד להעתיך בתפילה ולהוסיף פרקי תהלים לאחר התפילה לרגל המצב. כמו כן הוסיף לעורר אודות חובת התשובה בעת הזאת, שכן כל המלחמות בין הגויים נעשים רק עבור ישראל כדי שיתעוררו לשוב בתשובה, וכה היו דבריו:

"בדורות הקודמים בעת צרה כזאת היו הבתי כנסיות מלאים מיהודים שהתעוררו לבוא להתפלל ולעורר רחמי שמים על המצב, וטועים אלו החושבים שיעקר חובותינו בעת הזאת הוא רק להתחזק בתורה, שמקראות מפורשות יש בהרבה מקומות שבעת צרה מחויבים אנו לצעוק בתפילה לקב"ה, וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהלכות תעניות) "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור וכו', ואם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות", עיי"ש. וא"כ בשעה כזאת שרבבות יהודים נמצאים בסכנה גדולה הרי בוודאי החובה מוטלת עלינו להרבות בתפילה ולומר תהלים בכל יום, ומי שאינו מתפלל הרי זה דרך אכזריות, שמוכיח בזה שלא איכפת לו מצרות אחיו, ומה גם שגורם שיבואו צרות אחרות וכמוש"כ הרמב"ם, ומאידך מי שמתפלל שכרו רב מאוד.

ושמעתי בשם הגראמ"מ שך זצ"ל שהנמנע מלהתפלל על הצלת חבריך ממיתה, ראוי לו לחשוש שעובר בענף לא תעשה ד"לא תעמוד על דם רעך", שהרי אולי היה יכול להציל את חיי חבריך ע"י תפילה, והוא נתבע על שלא התפלל כאילו ח"ו גרם בזה למיתתו. והביא ראייה ממה שאמרה שרה לאברהם אבינו (בראשית י"ז), "חמסי עליך", ופירש"י שם "כשהתפללת להקב"ה, לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני

מערכי תורה

פקודי

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

המשכן - משכון על עונותיהן של ישראל

כתוב (ל"ח, כ"א) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות'. וכתב רש"י, המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל. [דמקדש איקרי משכן, כמבואר בגמ' שבועות דף ט"ז ע"ב]. ומבואר דחורבן הבית הוא לא רק משום שכלל ישראל הגיעו למצב שאינם ראויים עוד להשראת השכינה, וממילא נסתלקה מהם השכינה, אלא שהחורבן גם בא בתורת פרעון וגוביינא כמו מלוה הנוטל משכון מהלוה בהגיע זמן הפרעון, ובוה נפרע החוב.

וצריך ביאור למה נכתב ענין זה של חורבן הבית, וענין זה שהוא נחרב בתורת משכון על עונותיהן של ישראל, בפרשה זו העוסקת בבנין המשכן. ונראה לומר בזה דהנה נבואות בלעם (במדבר כ"ד, ה') כתוב, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, וכתב רש"י, מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם, משכנותיך, אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליכם, וחורבן כפרה על הנפשות, שנאמר, כלה ה' את חמתו, ובמה כלה, ויצת אש בציון עכ"ל, ומבואר דיש בבית המקדש שתי מעלות לישראל, ענין אחד, הוא בעת שבית המקדש קיים, שמקריבים בו קרבנות לכפרה, ועוד מעלה יש, כשהוא חרב, שהמעלה בזה הוא שהוא נלקח בחורבנו כמשכון לכפר על ישראל, וחורבנו הוא גופא גם כפרה על ישראל.

ולפי זה מבואר היטב למה מזכיר ענין החורבן והמשכון כבר בעת בנין המשכן, דענין זה שהבית נחרב, והוא נחרב בתורת משכון ופרעון על עונותיהם של ישראל, ובוה יש כפרה לישראל, כל זה הוא חלק ממעלת המשכון, ועל כן שפיר יש לרומזו בעת בנין המשכון.

'בצל קל'

כתוב (ל"ח, כ"ב) 'ובצלאל בן אורי בן חור וגו'. עשה את כל אשר צוה ה' את משה. ופירש רש"י, אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעלות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל, מנהג עולם לעשות תחילה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו, כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה, בצל קל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחילה, ואחר כך עשה כלים.

ויש לומר בטעם שמשה רבנו הקדים עשיית הכלים לבנין המשכן, דיתכן דמצד החשיבות, הכלים חשובים הם יותר מהבית, ועל כן במסירת התורה, הקדים משה רבנו את הציווי של הכלים קודם לציווי של בנין הבית, כי הציווי ומסירת התורה הוא לפי סדר החשיבות, אבל בעשיית הדברים בפועל, יש להעשיה סדר משל עצמו, ובוה הסדר הוא שתחילה בונים את הבית ואחר כך עושים את הכלים, ועל כן בהעשיה בפועל קודם עשיית הבית לעשיית הכלים, ועל כן הקדים בצלאל את עשיית הבית לעשיית הכלים.

'מכתב פיתוחי חותם'

בעשיית הציון כתוב (ל"ט, ל') 'ויעשו את ציון נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פיתוחי חותם קודש לה'. יש לבאר למה בציון נאמר כתיבה, ובחושן ואפוד אע"פ שגם בהם היה כתוב שמות בני ישראל, לא נאמר בהם לשון כתיבה.

ויש לומר, דהנה איתא בגמרא בסוטה דף מ"ח ע"ב דאבני החושן והאפוד, לא היו נכתבין בדיו, משום שנאמר פיתוחי חותם, ואין מסרטין עליהן עליהם באיזמל, משום שנאמר במלואותם, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים, ואינה חסירה כלום, הרי מבואר דאבני החושן והאפוד לא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר היו נכתבין. [ועיין רמב"ן פר' תרומה (כ"ה, ז'), ומשנה למלך פרק ט' מהל' כלי המקדש הל' ז'].

ולפי זה יש לבאר, דלכן לא נאמר כתיבה באבני החושן והאפוד, כיון שלא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר הוא שנכתבין.

ונראה לומר בזה עוד, דלא רק דחלוקים הם באופן כתיבתן, שזה היה נכתב בידי השמיר, והציון נכתב בידי אדם, אלא נראה דלכתיבה זו שעל ידי השמיר אין דין כתיבה כלל, שהרי אין זה כתיבה אלא עשיית בקע, ולא הוה בכלל כתב, ובעל כרחך דאבני החושן והאפוד ליכא דין כתיבה, ולכן שייך שיהיו נכתבין על ידי השמיר, אע"פ דזה אינו נחשב כתיבה, ואין לזה תורת כתיבה, אבל הציון שנכתב בידי אדם באותיות, היה לכתיבתו דין כתיבה, וכמבואר בדברי הגמ' בגיטין דף כ' ע"א, דילפינן מאופן הכתיבה של הציון, דיש לכתיבה כזו דין כתיבה גם לגבי דין כתיבת גט דכתיב ביה וכתב.

וברש"י בגיטין שם כתב, דאופן כתיבת הציץ דין כתיבה ביה, משום דגבי ציץ כתוב מכתב פיתוחי חותם, והיינו להדיא כמו שנתבאר, דבזה שנאמר כתיבה בציץ, נאמר בזה דיש בזה דין כתיבה.

'וירקעו את פחי הזהב וקיצץ פתילים'

בעשיית הבגדי כהונה כתוב (ל"ט, ב' ג') 'ויעש את האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. וירקעו את פחי הזהב וקיצץ פתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חושב'. הנה הבגדים נעשו מכל אלו המינים, אכן בגמרא ביומא דף ע"ב ע"א מבואר דהזהב חלוק משאר המינים, שהזהב לא היה חוט בפני עצמו, אלא היה מעורב בתוך כל אחד ואחד מהמינים, וכדכתיב לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן. וצריך ביאור למה אין הזהב נעשה חוט בפני עצמו, כמו שנעשו שאר המינים.

ויש לומר בזה, דבאמת הזהב הוא מין מתכת, ואין דרכו להעשות כחוט בבגדים, וכמו שכתב הרמב"ן דהטעם דפירש כאן הכתוב דרך עשיית הזהב, אע"פ שבכל שאר מלאכת הקודש לא פירש הכתוב דרך האומנות איך נעשה, משום שבזהב הוא ענין מחודש להיות נעשה טווי ושזור כמו שעושים בצמר ופשתים, ולא נשמע עד היום ההוא לעשות כן, עכ"ד, וכמו כן יש לומר דזהו גם הטעם למה לא נעשו כחוטין בפני עצמן, משום שאינם ראויים לזה.

ויש להוסיף עוד, דהרי מדינא אין חשוב בגד אלא העשוי מצמר ומפשתים, וכמבואר בסוגיות הגמ' ריש פרק קמא דיבמות, ובגמ' מנחות דף ל"ט, ובפרק במה מדליקין, ומהאי טעמא אין חיוב ציצית מהתורה, אלא בבגד דצמר ופשתים בלבד, ושאר המינים חיובן מדרבנן. וכן בקבלת טומאה הוא מקבל טומאה בתורת כלי מתכות, ולא בתורת בגד. וגם אינם בתורת חוטין ואריגה. ולפי זה מבואר היטב דאין לעשות מהזהב חוטין בפני עצמן, אלא רק שיהיו נתונים בתוך החוטין של התכלת והארגמן ושאר המינים.

'ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו'

לאחר גמר מלאכת המשכן כתוב (ל"ט, מ"ג) 'וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה'. וברש"י הביא דברי חז"ל בספרא שמשה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו וגו', והוא אחד מ"א מזמורים שבתפילה למשה.

והנה הפסוק ויהי נועם, הוא סוף המזמור שבתהלים של תפלה למשה איש האלוקים, וצריך ביאור דכל המזמור אינו עוסק בבניית המשכן, ואם כן מה שייך פסוק זה ד'ויהי נועם', שהוא ברכה שיוזכו להשראת השכינה במעשי ידיהם, לכל המדובר במזמור זה. וכבר עמדו בזה המפרשים. ונראה לבאר בזה, דהנה המזמור כולו מדבר מענין התשובה, ויש לומר דתפלה זו היא על התשובה שעשו ישראל על חטא העגל, וכמבואר בדברי חז"ל שאחר החטא חזרו ישראל בתשובה שלימה, וזהו שמסיים הכתוב, שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך וגו' יראה אל עבדיך פעליך והדרך על בניהם, היינו שמבקש שהקב"ה יתרצה להם בתשובתם, ויראה עליהם בהדרגה כבתחילה.

ובזה יש לומר הביאור במה שמקדים ואומר, בטרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותבל, דגם זה קאי על התשובה, וכדאיתא בגמ' בפסחים דף נ"ד ע"א דתשובה קדמה לבריאת העולם, וזהו שאומר, דעוד קודם בריאת העולם, כבר נבראה התשובה. מעתה יש לומר, דהנה ברש"י בתחילת הפרשה כתב, דהמשכן נקרא משכן העדות, שהוא עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם.

ולפי זה יש לבאר דזהו השייכות של הפסוק ויהי נועם למזמור זה, דאחר שמבקש משה רבנו שתשובתם מחטא העגל תתקבל, ועל ידי זה יוכלו לזכות שתשרה השכינה במעשי ידיהם, וזהו שמסיים בברכת ויהי נועם, שהוא הברכה להשראת השכינה ביניהם.

'יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים'

לאחר גמר מלאכת המשכן כתוב (ל"ט, מ"ג) 'וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה'. ובתורת כהנים איתא, ויברך אותם משה, מה ברכה ברכן, אמר להם, תשרה שכינה במעשה ידיכם, רבי מאיר אומר, כך ברכן, ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, והם אמרו לו, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו וגו'.

וצריך ביאור, מה השייכות של ברכה זו של יוסף עליכם ככם אלף פעמים לבנין המשכן, שברכן משה בזה.

ונראה לבאר בזה, דהנה מצינו בכתובים שבית המקדש נקרא 'מטה', וכדכתיב בשיר השירים, 'הנה מטתו שלשמה', וכן כתוב שם 'אף ערשנו רעננה', ובמלכים (ב', פרק י"א) כתוב על בית קדשי הקדשים 'חדר המיטות אשר בבית ה', וברש"י בשיר השירים כתב דבית המקדש נקרא כן, משום שבית המקדש הוא מקום פריין ורביין של ישראל. ובתרגום שם כתב, ובעידן די את משרי בפורינא חביבתא, ובגמ' סגין עלוי ארעא, ואנחנא פישין וסגין, כאילו דנציב על עינא דמיא, והיינו כמבואר בדברי רש"י, דבית המקדש נקרא בלשון מטה, על שם פוריא, דהוא לשון פריה ורביה, ועל ידי השראת השכינה בבית המקדש, ישראל פריין ורביין.

ולפי זה הרי מבואר היטב דבעת בנין המשכן, מברכם שיוסף ה' עליהם אלף פעמים, שהרי בהשלמת הקמת המשכן נשלם הקמת מקום פריין ורבייתן של ישראל, ועל כן הוא מברכם שירבו מאוד.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

נשיאות לב

ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדני דובר. (לה, כא).

ונבאר את דבריו, כשציבור מתחיל לבנות בנין לבית הכנסת דבר ראשון מחפשים נדיבים שיממנו את הבנייה, ואח"כ מחפשים קבלן ופועלים שיבנו בפועל, והנה אם יבוא אחד ויציע את עצמו לבניית בית הכנסת יבקשו ממנו שני דברים, א' שיגיד היכן למד לבנות, מי הרב'ה שלו, ובנוסף יבקשו ממנו שיראה להם היכן הוא כבר בנה פעם, וללא זה לא יתנו לו לבנות.

אומר הרמב"ן, במשכן היו עבודות של פאר והדר, ויתר על כן לא רק שהעבודה הייתה קשה אלא היא גם הייתה צריכה להיות מדויקת להפליא, כאשר ציווה ה', אין לעשות בערך, ממילא לא מובן איך הם יכלו לבנות את המשכן, הרי מי לימדם לעבודות אלו, וכי הם למדו מהמצרים איך להיות רוקמים וצורפים, ובנוסף הרי הם לא אימנו את ידיהם לכלום מלבד העבודה בחומר ובלבנים.

אלא הביאור הוא שכל אחד מצא בטבעו נטייה לעבודה מסוימת, לכל אחד יש משהו מסוים שמדבר אליו יותר, ובזה הם באו למשה רבנו ואמרו לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר, ואין זה היה ענין של תשוקה בעלמא שרצו לעשות, אלא הייתה בהם הרגשה שהם מסוגלים ויכולים לעשות.

ומסיים הרמב"ן: והנה אמר שבאו לפני משה כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו התרומה, והנה משה אמר לכולם כי קרא ה' בשם בצלאל ואהליאב ואחרי כן קרא להם משה ואל כל חכם לב שיבואו לפניו ונתן להם הנדבה. (שם). כלומר על ידי 'ויגבה ליבו' של כל אחד ואחד שנשאו ליבו אל המלאכה היה שייך לבנות את המשכן שהיה היפה ביותר ששייך להיות, ובדיוק כאשר ציווה ה' את משה.

דיברנו פעמים רבות על גודל תפקידו של בן תורה שיידע את כוחותיו ואת מעמדו, וישים אל ליבו את מה שמצפים ממנו, ובפרשתנו אנחנו מוצאים יסוד חשוב בדברי הרמב"ן ומובא בשם מרן הח"ח זיע"א שכל בן תורה צריך ללמוד וליישם את דברי הרמב"ן הללו.

בפסוקי התורה אנו מוצאים שיש נדיב לב ויש חכם לב, נדיב לב הוא זה שנותן תרומה, וחכם לב שבונה בנין, ובפרט כשבונים משכן שנבנה בחכמה גדולה וכדברי רש"י בפרשת תרומה: אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים, ואחת תרומת המזבח בקע לגולגולת, לקופות לקנות מהן קרבות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו י"ג דברים וכולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם. (כה, ב). וכדי שיוכלו לבנות את המשכן היו צריכים גם לנדיבי לב שיתנו את האפשרות לבנות וגם את חכמי לב שיבנו בפועל.

ובפסוק כ"א כתוב: ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו וכו', עד עכשיו ראינו שיש חכם לב ויש נדיב לב, וכעת אנו רואים שיש גם נשיאות לב, וצריך לדעת מה זה נשאו לבו, ועי' באור החיים מה שביאר בזה, אבל כעת נתבונן בדברי הרמב"ן היסודיים.

ויגבה לבו בדרכי ה'

ומסביר הרמב"ן מה הביאור נשאו לבו: על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות, וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי

1 מרן הגאון הצדיק רבי שלמה בלוק צוק"ל - תלמיד מרן החפץ חיים זי"ע, היה זקן מופלג ולמד בשקידה נוראה ותמיד חזר על דברי רבו הח"ח שכל בן תורה צריך ללמוד את דברי הרמב"ן הנ"ל.

רבי שלמה היה חברותא של ר' יוס'ל חסיד גור שהגיע מפולין, ולמדו יחד עד זקנה ממש למעלה מגיל תשעים, וכשאחד מהם חלה השני היה הולך לשטיבלאך להגיד עבורו מי שברך, לכל אחד מהם היה נוסח משלו כשהיו מבקשים ברכה מרבי שלמה הוא היה מברך הכל בכל מכל כל, ור' יוס'ל היה מברך שיהיה לך חשק ללמוד זהו, נוסח קוצק, היה יפה לראות את החברותא הזאת.

(הלווייתו של רבי שלמה הייתה ב"א סיון תשל"ו, כל גדולי הדור באו ללוויה וביניהם מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל והיה יום קייצי של אחרי שבועות, איך שהמיטה יצאה התחילו לרדת גשמים ויהי לפלא).

2 נקדים ונאמר שתמיד צריך ללמוד חומש עם פירוש רש"י א"א בלי זה, אבל צריך גם ללמוד את הרמב"ן, ולפחות חלק מדברי הרמב"ן, צריך שתהיה לנו שייכות בזה, הלימוד מביא חיזוק באמונה מלבד הפשט בפסוקים, ולכה"פ אם אחד לומד פירוש רש"י ויש לו הערה שיסתכל מה הרמב"ן כותב על זה, צריך לדאוג להתקדם בלימוד ללמוד עוד דברים להתקדם עוד ועוד.

וודאי שלא מספיק שיבוא אחד ויגיד שמרגיש שגבה ליבו בדרכי ה' ובכך יתנו לו לגשת לעבודת בניית המשכן, אמנם הרי כתוב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, וזה כמו שהקב"ה יגיד לנו במפורש על פלוני שייקחו אותו לעבודת המשכן, ובשביל שיוכלו לקבל את החכמה הזאת צריך נשיאות לב, שהאדם יכיר בכך שהוא מסוגל ויכול לעשות.

אומנות יתירה

והנה אצל הנשים מצאנו ג"כ נשיאות לב כדברי הפסוק: וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העצים. (לה, כו). ומה הייתה נשיאות ליבן, כתב רש"י: היא הייתה אומנות יתירה, שמעל גבי העצים היו טווין אותם.

ולכאורה צריך להבין מדוע היה על הנשים לעבוד עבודה כ"כ קשה והרי לא נאמר בתורה לטוות דווקא על העיזים וכתב הספורנו: טוו את העצים מעל העצים, כדבריהם ז"ל למען יהיה בטווי זוהר נוסף, כי בהרבה מהפשוטים ימעט קצת מטוב איכותם כאשר יעקרו ממקום גידולם, כמו שיקרה בדבש דבורים, והרב"ה רבי יונתן מסביר שהנשים הוצרכו לטוות במחובר משום שהיו נשים שלא היו בזמן טהרתם ולא רצו לטמאות את הצמר לכך טוו במקום שלא מקבל טומאה.

עכ"פ הנשים עבדו עבודה קשה שמראה את התשוקה שלהם לבניית המשכן, וזו אומנות יתירה, וללא הרצון והתשוקה הגדולה לא שייך לעשות עבודות אלו, ורק מחמת נשיאות הלב זכו לאומנות זו, אמנם צריך לדעת שיש לנו כוחות פנימיים ואנחנו מסוגלים לעשות עבודות קשות ועדינות, אבל לצורך כך צריך נשיאות לב, ויגבה ליבו בדרכי ה'.

את הלימוד הזה רצה מרן החפץ חיים זצ"ל שכל בן תורה ילמד, יידע ויפנים, אתה מסוגל לדעת ש"ס ופוסקים, לדעת ולהבין, ויפה שעה אחת קודם, דע את המעמד שלך, את הכוחות שהקב"ה נתן לך ותנצל את זה, כשאדם עושה את מה שהוא יכול הוא מקבל כוחות מעל ומעבר.

שאיפה לגדלות

והצורה לזכות לחכמה היא ע"י רצון ותשוקה אמתית ושאיפה לגדלות, השאיפה היא דבר בסיסי ופשוט שכל אחד יודע שלא שייך לגדול ללא זה, אולם היצר הרע מקרר גם את הנושא הזה, צריך לשאוף להגיע לשלמות בתורה ויראה, ללמוד ספרי מוסר ולראות מה זה רגע בחיים ומה החשיבות של התורה, מה זה שכר ועונש, מה זה קירבת ה', בפרט שנמצאים בכזה מקום תורה שיש ממי ללמוד ויש דוגמאות לשאיפות אז עושים פעולות והשתדלויות לעלייה ברוחניות ומקבלים סייעתא דשמיא מיוחדת.

השבוע בעזרת ה' ניכנס לחודש אדר השני, חודש שחז"ל נתנו

לנו, הקב"ה נתן ביד חז"ל כוח לתת עוד חודש, כשהמשיח יבוא ויהיה ב"ד הגדול בירושלים הם ישבו לעבר את השנה, מתי ואיך לעבר, צריך לסדר לפי תקופות השנה, ה' יעזור שנזכה ונחיה ונראה, מציאות החיים משתנית לפי מה שקובעים חז"ל, כגון בתולי קטנה שחוזרים עד ג' שנים, ואם קבעו חכמים לעבר השנה לאחר שכבר עבר עליה ג' שנים חוזרים בתוליה מאחר וכעת עוד לא עברו ג' שנים.

ימי הפורים תמיד מחייבים בעבודה לעלייה ברוחניות, והשנה זה קצת יותר קל כי בשונה משנים שפורים חל בשלישי ורביעי השנה ימי הפורים חלים בחמישי ושישי ומיד ביום ראשון חוזרים כולם לשיבה, החודש הזה צריך להיות מלא וגדוש בתורה, מידות טובות וקירבת אלוקים, וכן בנושא בעול עם חברו.

הבא לטהר מסייעים אותו ה' יעזור שבחודש זה שמרבים בו בשמחה נעשה שטייגען בלימוד עם נשיאות לב והלוואי שנקבל כוחות גדולים ונדע לנצל אותם לעבודתו יתברך.

בכל עת יהיו בגדיך לבנים

אנו נמצאים בזמנים טרופים העולם במהפכות נוראות, צריך לדאוג לכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וכן לאומות העולם אם אינם שונאי ישראל, רואים שמתנהלות מהפכות בין האומות וודאי שהכל זה יד ה'.

והנה מצד אחד יש במלחמה הזאת בשורת הגאולה, ומצד שני יש את הפחד של גוג ומגוג - חבלי משיח, ואנחנו צריכים הרבה רחמי שמים.

יש דרשות הר"ן ידוע שכל מה שמתרחש אצל אומות העולם זה בא לרמוז לעם ישראל, וכל שכן שישנם יהודים רבים הנמצאים באימת המלחמה ובורחים ממקום למקום ואין איש יודע מה ילד יום, אסור להיות אדישים, ומצד שני ביחס למה שהיה בעבר שהמלחמות היו דווקא נגד יהודים, כיום זה לא קיים, אבל יהודים סובלים ובורחים באמצע השבת בכדי להינצל, חייבים להתפלל ולשאת בעול, ולבקש ולהוסיף זכויות, אסור להיות אדיש ח"ו.

במוצאי שביעית בן דוד בא, משהו מתחולל פה ולא יודעים מה, צריך לחכות למשיח שוודאי יבוא אבל אנחנו לא יודעים מתי, הלוואי שנזכה ונחיה ונראה.

כולם מדברים כעת שבעקבות פלישת רוסיה לאוקראינה צריך להכין את בגדי השבת לכבוד ביאת המשיח, והאירני בן דודי הגאון רבי אפרים הלוי חדש שליט"א שבין כך ובין כך אמר שלמה המלך ע"ה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכו' ופירש רש"י: התקן עצמך בכל שעה במעשה טוב שאם תמות היום תכנס בשלום, אנחנו מחויבים תמיד להתכונן ולהיות ראויים לביאת המשיח, וה' יעזרנו.

לע"נ

הגאון רבי יצחק פינקל
בן מרן הגרנ"צ זצוק"ל
נלב"ע ב' דר"ח אדר תשע"ה

הצד השווה בפרשות

בפרשת "ויקהל" יש שני נושאים המשותפים לפרשת "כי תשא". שתי פרשיות שחוזרות על עצמם.

דבר ראשון, בפרשת כי תשא (לא, ב-ג) הקב"ה אומר למשה "ראה קראתי בשם, בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, ואמלא אותו רוח אלקים" וכו'. ואח"כ (שם ג) הפרשה עוברת לדבר בענין השבת. "אך את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם" וכו'.

גם בפרשת השבוע פרשת ויקהל (לה, ב), יש לנו את שני הנושאים הללו, רק שכאן זה הפוך, קודם כל מדברים על השבת "וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה". ואח"כ (שם ל) "ויאמר משה אל בני ישראל ראו קראתי בשם, בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה".

בכי תשא - זה הדיבור של הקב"ה למשה "ראה" קראתי בשם, ובויקהל - משה מדבר לכלל ישראל, "ראו" קראתי בשם.

שני נושאים, שעליהם הפרשה עומדת. ונראה את העניין שבזה.

בכל דור יש בצלאל = החכמי לב

יש קודם כל נושא שמשותף לשניהם, והוא בנית המשכן בשבת, שהנה רש"י מביא שני לימודים שאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת בפי' כי תשא (לא, ג) הוא ממעט מ"אד' את שבתותי תשמורו, כל אכין ורקין למעט - שבת ממלאכת המשכן (ועי' רמב"ן כאן ובריש ויקהל) ובריש ויקהל (לה, ב) כי רש"י הקדים להם אזוהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת.

ומדוע לא אמר משה כמו שנאמר לו, ועיין בבית הלוי שלאחר חטא העגל משכן קודם, (ועיני' שהסביר הדברים לפי דרכו ובמשל נפלא). ובאזה"ח ריש פרשתנו ד"ה אלא הדברים כ', כיון שעשו עגל, שהעובד ע"י כופר בכה"ת, הוצרכו להקדים מצות השבת, שגם היא שקולה כנגד כל התורה וכדאמרו שמו"ר (פכ"ה) ובזה יתקנו מה שפגמו בכה"ת ותוכל רק אז לשרות שכינה בכלל ישראל.

ובילקוט שמעוני ריש הפרשה אמרו אמר הקב"ה למשה הקהל קהילות ודרוש ברבים כדי שילמדו דורות הבאים להקהל בכל שבת וכו' כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני. ועי' ירושלמי שבת ספטי"ו אמר רב ברכיה בשם ר' חייא ברבא לא נתנו שבתות ויו"ט וכו' אלא לעסוק בד"ת. וכבר אחז"ל בברכות (ח, א) מיום שנחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. והיינו שהיום השראת השכינה היא אך ורק דרך לימוד התורה [והרב מפוניבז' הי' מוסיף שגם בזמן ביהמ"ק היתה השראת שכינה בלימוד התורה, אלא שאז הי' גם בביהמ"ק והיום נשאר רק בתורה שהם היחידים שנשארו].

ויתירה היא לימוד התורה על בנין ביהמ"ק וכמב' (מגילה טז, ב) גדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק ואמרו עוד (שבת ל, א ומכות י, א) שא"ל הקב"ה לדוד טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב ע"ג המזבח.

וא"כ לימוד התורה ובעיקר בשבת כאמור הוא בנין ביהמ"ק בזמנינו אשר הוא המביא להשראת שכינה בישראל (ועי' שמו"ר ל, ב).

ואכן לאחרונה דברו על החיזוק ב"שישי שבת", לאור קריאת רבותינו שה"ת ורה"י ולרגל המצב. זה באמת מרגש לראות שחלק גדול לקחו זאת ברצינות. והזריזין מקדימין - מרגש עוד יותר!

אמנם לא כולם עדיין שייכים למשפחה של "וכל חכם לב בכס".... אשר זכו להיות שותפים בבנין ביהמ"ק.

הגאון ר' אלחנן וסרמן וצ"ל הוצרך פעם לאסוף כסף באמריקה עבור הישיבה, ובאחד הבתי כנסת - הוא הלהיב את הקהל לתרום, וראה ה'ראב"י שלהם, שהציבור הולכים לתת סכומים גדולים. הוא חשש שהם יבואו אליו אח"כ בטענות, מה אתה מביא לנו כאלו רבנים גדולים שצריך ליתן להם הרבה כסף.... הוא פחד על ה'משרה' שלו....

אז מיד כשסיים ר' אלחנן את דבריו, עלה הראב"י לבימה ואמר: שמענו את מה שהרה"י אמר כמה גדולה המצוה הזו, אז צריך לדעת שאפילו כשיהודי נותן דולר אחד! הוא כבר נקרא שותף במצוה כ"כ גדולה... ואפילו דולר אחד משפיע... ובאמת לבסוף נאספו כמה דולרים בודדים... אותו רב הבין אח"כ שהוא קצת הגויס... אז לאחמ"כ, כשהוא פגש את ר' אלחנן ברחוב, הוא אמר לו מסתמא הרב כועס עלי... אמר לו ר' אלחנן, בכלל לא! ולמה? שאל הראב"י אמר לו ר' אלחנן בנועם: כתוב בפסוק "ראה קראתי בשם, בצלאל בן אורי בן חור".

תאר לעצמך שמשה רבינו הולך ושואל יהודי, קוראים לך בצלאל! והוא מגיב בשלילה... האם יש מה לכוועס עליו?!... המשיך ר' אלחנן: הקב"ה נותן בצלאל לכל דור שיבנה את הישיבות - ביהמ"ק מעט שבימינו, אני פשוט טעיתי בשמות... אתה לא בצלאל. למה לכוועס עליו?... וגם אצלנו, יש הרבה חכמי לב, הרבה בצלאל, יש כאלו שעוד לא זכו... צריך להתפלל עליהם, שגם הם יזכו.

שבת - זו מציאות קיימת!

לפעמים ישנה הרגשה בלב, שאנחנו עושים טובה לשבת ובאים ללמוד, וכל הזמן צריך לחזק את העניין הזה שוב ושוב.

המשגיח של ליקווד הגי' מתתיהו סלומון סיפר בשם הגי' שלמה בלך מירושלים תלמידו של החפץ חיים (ומופיע בספרו על עניני שבת): כשהחפץ חיים סיים לכתוב את ששת כרכי המשנה ברורה, הוא לא עשה סיום אחד בלבד, הוא עשה כמה סיומים... כל יום סיום אחר. ביום ראשון - סיום על חלק א'. ביום שני - סיום על חלק ב'. ביום שלישי - על חלק ג'. וכן הלאה, ששה ימים!... כאשר הגיעה שבת - הוא עשה סיום נוסף על חלקים ג' וד' העוסקים בהלכותיה.

שאלו אותו: למה עוד סיום? והשיב, השבת באה אלי בטענות למה אצלה אני לא עושה סיום?... ולא היה לי מה לענות לה, אז עשיתי סיום נוסף על הלכות שבת.

ובעומק העניין: מה זה "השבת באה אלי"....?

בואו נבין כמו למדנים: צריך לדעת שהשבת זו מציאות! והראיה, שאומרים בתפילה "ויום השביעי משבח ואומר!" מה זה ואומר, איפה הוא אומר?... אלא מה, יהיו כאלו שיגידו שזה כמו "השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע", איך הם מספרים, ואיך הרקיע מגיד?...!

אך קיבלתי ממורי דודי, הגי' אליהו מישקובסקי, שכתוב בגמרא בגיטין (עא, א) א"ר כהנא אמר רב, חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו. ובתוס' שם הקשו דמאי שנא מחליצה דאימעוט דחר וחרשת אימעטא מחליצה שאינם באמר ואמרה ומסבירים שהגדה ע"י הכתב שמה הגדה. ואע"פ שמחליצה - חרש נתמעט, שם זה דין אמירה, ואמירה אינה אלא בפה.

אמר ר' אליהו מישקובסקי בשיעור כללי שזה מדויק בפסוקים, השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע. ולמה? כי סיפור והגדה, שייך גם מתוך הכתב. ואח"כ כשיספר את זה לאשתו אמרה לו חבל שלא ידעתי קודם כי היית מוסיף חוזק מסיפא דקרא, אין אומר ואין דברים - בלי נשמע קולם!... אם לא שומעים את הקול - אז אין אומר ואין דברים. דאין אמירה אלא בפה. וכמבואר בתו'.

ופה כתוב ויום השביעי משבח ואומר. א"כ סימן שהוא מציאות שמדברת. והמציאות הזו באה לחפץ חיים בטענה, למה אתה לא מכבד אותי בסיום?... אז הח"ח עשה סיום נוסף גם בשבת.

המגיד ר' שלום שבדרון היה מספר בהתלהבות על הגאון ר' משה לנדינסקי, הראש ישיבה של ראדין. בזמנם, בחורי הישיבה היו יושנים בבתיים של אנשי העיריה, גם אצל ר' משה היו בחורים שישנו. א' הבחורים שישן אצל הוצרך לקום באמצע הלילה לצרכיו. ר' משה לנדינסקי שישב ולמד גם בלילה אמר לו "יתקנה לי מחר בבוקר לחמניה טריה, אל תשכח!"... הבחור נדהם, ר' משה הוא מופקע מהעולם הזה... לחמניה טריה!...! הוא חזר למיטתו והתכסה עם השמיכה על הראש. ר' משה מגיע אליו מיד כשנשכב ומוריד לו את השמיכה מהראש, ושב ומבקש, תזכור טוב טוב! מחר בבוקר תקנה לי לחמניה טריה! הבחור חשש כבר שר' משה נהיה זקן... יהיה פה חילול ה' נורא, כי ר' משה הרי היה ת"ח גדול שידע את כל התורה כולה, ומאוד מכובד ואצילי. הוא ניגש בבוקר לחפץ חיים וסיפר לו דברים כהווייתו. החפץ חיים נבהל, ומיד אחרי התפילה הוא התחיל לדבר עם ר' משה, וראה אותו כמימים ימימה, בחכמתו הנפלאה, ובפקחותו השנונה, ריחו לא נמר... אז הוא שאל אותו, שמעתי שחפשת בבוקר לחמניה טריה, אני יכול להביא, אבל לשם מה אתה צריך לחמניה טריה?... אמר לו ר' משה, אוי, ר' ישראל מאיר, אני שואל אותך, אם גומרים את מסכת יבמות בפעם הארבע מאות, לא מתאים לכבד אותה עם לחמניה טריה?...!

גם השבת באה בטענות. את כל הימים אתה מכבד בסיום, רק אותי לא!... עכ"פ השבת היא מאן דאמר והשבת אוהבת שיכבדו אותה עם

לימוד ועם סיומים...! [אולי לכן ידרשו עשו הרבה סיומים וסיום אחד גם בשבת, בוילנא אחרי שהיו בראדין, לכבד גם את השבת וגם את החפץ חיים].

שבת וישראל - חתן וכלה!

במדרש (בראשית רבה יא, ח) כתוב: תני רבי שמעון בר יוחאי, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! לכולך יש בן זוג ולי אין בן זוג. (ליום ראשון - יש את שני, לשלישי - את רביעי, לחמישי - את שישי, רק שבת בלי בן זוג) אמר לה הקב"ה: כנסת ישראל היא בן זוגך. וכיון שעמדו ישראל לפני ה' סיני אמר להם הקדוש ברוך הוא זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו דבור "זכור את יום השבת לקדשו".

השבת מרגישה שאנחנו הבן זוג שלה! "לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה" - אם השבת היא הכלה, כנראה שאנחנו החתן. השבת מרגישה שאנחנו הבן זוג שלה! איזה קשר מיוחד יש לנו לכנסת ישראל עם השבת!...

ותארו לעצמם שהחתן עושה מסיבה כל יום לפני החתונה, וכשמגיע יום החופה, יום החתונה, הוא מגיע ככה באיחור לשעה האחרונה... היא לא תפגע!...

איך זה שכל השבוע אתה עושה סיומים, וכשמגיע יום החופה שלנו אין לך אף סיום בשבילי, אתה לא מכבד אותי ב"סיום"? השבת באה בטענות. היא אוהבת שמסיימים בה, היא אוהבת שמכבדים אותה בסיומים!

ועוד כתוב במדרש (דברים א, כא): מה ראית שגוי ששבת חייב מיתה? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, מלך ומלכה יושבין ומשיחין זה עם זה, מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה! כשהמלך והמלכה יושבים לבדם ומדברים - אז החדר סגור! והכניסה לזרים - אסורה! למה אתה נכנס לפה!...

שבת - זה יחוד של הבורא עולם עם כלל ישראל - אין מקום לזרים! קראנו בשבוע שעבר (לא, יג) "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם לדרתכם **לדעת כי אני ה' מקדשכם**".

לדעת. מי צריך לדעת? בפשטות - עם ישראל. אבל מה רש"י אומר?... לדעת **האומות** בה כי אני ה' מקדשכם! וכיצד ידעו? רק היות ואסור להם לשובות הם מבינים שכעת המלך נמצא עם המלכה, לך - אסור להיכנס לפה. ולמה? כי אני ה' מקדשכם, וממילא גוי ששבת - חייב מיתה! השבת מרגישה את עצמה יחד עם כנסת ישראל כמו חתן וכלה! זה הרגשה שהיא מרגישה חיבור גמור איתנו והקדוש ברוך הוא איתנו! זה דבר מאד מרומם!...

הרוממות של השבת...

בקונטרס "מבנים אשר" (שמוציאים ע"י ישיבת עוצם) מביא דבר מאד מעניין: הוא מביא את הגמ' בשבת (פח, א) דרש ר' סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו שישים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, וקשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל בעל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנא' ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. א"ר יוחנן, וכולן - זכה משה ונטלן. אמר ריש לקיש: עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לנו שנאמר: "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברינה ושמחת עולם על ראשם" - שמחה שמעולם על ראשם.

והוא מביא שכתוב בכתבי האר"י ז"ל שבשבת - משה רבינו מחזיר את הכתרים, בשבת - יש לכל יהודי שני כתרים בחזרה. ולמה? כיון שאז אין כעס וחרון על חטא העגל, וחוזרים לבחינה של קודם החטא. ובקונטרס הנ"ל מסביר זאת ע"פ דברי ריש לקיש שם, שלעתיד לבא הקב"ה יחזיר לנו את זה, והרי שבת זה מעין עולם הבא, לכן בשבת הכתרים חוזרים.

וע"פ כתבי האר"י הנ"ל מסבירים את מה שייסד הפייטן "כתר הילומים על ראשם יצור, צור העולמים רוחו בס נחה". כתר הילומים - הכתר של הנעשה ונשמע, על ראשם יצור. ולמה? כי צור העולמים - רוחו בס נחה. בשבת - החרון אף והכעס של הקב"ה - נח, וממילא מקבלים את הכתרים בחזרה. אם כן נבין: שבת זה דבר מרומם כל כך! ע"י השבת יהודי יכול כל כך הרבה לזכות! השבת מתחברת איתו!

דבר מפורסם וידוע שהיו מגדולי הדורות שהיו מתבטאים על סברות בלימוד - אה! "זו סברא שמתאימה לשבת"...! וכך מספרים על החזו"א, בשבת - הראש הוא אחרת, הסברות הם אחרות.

גם הג"ר חיים קמיל זצ"ל כותב, שיש דברים שכל השבוע לא מבינים, ובשבת מבינים. ועיין אור רש"י (כי תצא מאמר שכי"ג) להסבא מקלם בשם רבי ישראל מסלנט, שבשבת השי"ת נותן כח בתורה לחדש למעלה מטבע! שבת - זה חיבור מיוחד עם הכתרים, עם הנעשה ונשמע, אלו הרגעים הכי מרוממים! אתה לא עושה טובה לשבת - שאתה מגיע אליה,

ולומד בה... אם אתה לא רוצה את השידוך הזה - לא צריך... היא תחפש חתנים יותר מוצלחים ממך. אבל, כל כך חבל להפסיד!...

שבת היא מקור הברכה. לרוחניות - ודאי. וה"ה לגשמייות ועיין אוה"ח בתחילת הפרשה, (פסוק ב') כי לא יקומו ששת ימים במלאכתן וכו', אלא אם יום השביעי יהיה לכם קדש וכו', **כי שבת הוא נפש קיום העולם**, 'כי לא מי שלומד טוב בשבת - אז אח"כ כל השבוע הוא לומד טוב! וכל כך חבל להפסיד את זה... וכל כך חבל להפסיד את זה!...

דיברתי עם אחד על איזה עניין, והוא אמר לי שאין לו זמן. אמרתי לו, בשבת יש לך זמן. כמה זמן אתה ישן ביום אחרי הסעודה? 3 שעות! לא חבל!... **וכי כל השבוע אתה לא ישן!... בהלכה כתוב שתלמידי חכמים שכל השבוע ממעטים בשינה, אז בשבת ישנים יותר. אבל מי שישן כל השבוע, אז מה קרה? לישון שלש שעות בצהריים!... לא כתוב על זה "כל המרבה הרי זה משובח"...** תישן כמה שהגוף צריך, ומיד אח"כ **תקום ללמוד!**

ובספר 'חמדת הימים' מביא זוה"ק (בראשית די"ט) שכל המתענג בשבת בשינה נברא מזה שדים ושדות.

ולכן באמת הרבה גדולי עולם לא היו מרבים באכילת החמין. הספיק להם שיעור קטן... ולמה? כי בדרך כלל זה מאד מעייף ומכביד. וחבל להפסיד שעה של לימוד בשביל כמה תפוחי אדמה...

לימוד בשבת הוא פי כמה!

המושגים האלו... זה דבר כל כך נחמד, אני לא יודע איך לבטא את זה... הגר"ח קמיל מביא את החובת התלמידים (בדרשת שבת שובה) מה הפשט בחז"ל שלכל יום יש בן זוג, מה זה "בן זוג"?...

אומר החובת התלמידים, כתוב בגמ' בעירובין (סה, א) "רב אחא בר יעקב - יזיף ופרע", הוא היה לוה ופורע. אם הוא לא הספיק ביום אחד - הוא היה פורע ביום שני.

למשל: אצלנו בישיבת חברון ידעו, שאם בבוקר בשעה מוקדמת היה אור בחדר של המשגיח ר' מאיר חדש, זה היה בגלל שביללה האחרון הוא נסע לחתונה וכדומה והיה חסר לו את ההספקים שלו, אז הוא היה מפחית מהשינה, וקם מוקדם ומשלים את זה בבוקר לפני התפילה.

זה מה שכתוב בגמרא על רב אחא בר יעקב. הוא היה לוה ופורע. אם זה נעשה בשעות שהוא לומד בין כה וכה - זה לא פירעון... הוא היה לוה משעות השינה! [וזה גם המקור של מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שהוא קורא להספקים שלו "חובות". זה מושג שנלקח מהגמ' הזו בעירובין].

אומר חובת התלמידים: לכל יום - יש בן זוג. אם לא הספקת ביום ראשון - אפשר להשלים ביום שני, וכן הלאה. אבל בשבת - א"א להשלים את הלימוד של שבת במוצאי שבת!...

אתה יודע מה זה שעה של לימוד בשבת!... מה זה שעה של מעין עולם הבא!... שהחפץ חיים כותב שזה כפול תרי"ג מיום חול, והבן איש חי אומר כפול אלף!... זה הבדל עצום! לימוד של שבת... קה אכסוף נועם שבת... השבת נועם הנשמות! עם מה תחזיר את זה? עם יום חול!... א"א ללוות מליון ולשלם במאה אלף דולר...

כנסת ישראל יהיו בן זוגך. כנסת ישראל זה ללמוד בציבור. כאשר אדם לומד בתוך ציבור, והוא גורם שהציבור יתחזק ילמד - זה נקרא תשלום. והוא מביא גם את הגמרא בסנהדרין (לט, א) כל בי עשרה - שכינתא שריא, כשיש עשרה שלומדים - יש השראת השכינה. כאשר לומדים בחבורה, ומרבים את הלימוד בציבור, זה דבר ששייך מאד בשישי שבת, ועם זה - שייך לפרוע.

הפסדתי שבת, אז אני אלמד **בשבת**, אך שהלימוד יהיה בציבור, ואני אעשה חיזוק לציבור, ועל זה אני משלם. כך אומר החובת התלמידים. בחידושי הר"י כותב, אדם שרוצה לבדוק את עצמו כמה הוא שייך לעולם הבא, שיבדוק לפי השבת שלו. כתוב על שבת שהיא מעין עולם הבא. שיראה כמה קשר יש לו לשבת, ואז הוא יידע כמה שייכות יש לו לעולם הבא.

נתאר לעצמנו, שנגיד לבחור, אה...! איזה עולם הבא יהיה לך!... אתה רוצה לדעת עד כמה? כמו השבת שלך!... הוא יגיד, בשביל זה אני לא רוצה לעבוד!...

ומה באמת הפשט בזה ששבת היא מעין עולם הבא?

יש תענוגים רוחניים שהגוף לא יכול לקלוט. אבל בעולם הבא, כאשר הנפש מזוככת - קולטים את זה. כיום הגוף לא נותן, אבל בעולם הבא, שכבר אין גוף - קולטים. גם בשבת. כאשר בן אדם שומר אותה כמו שצריך, ולומד כמו שצריך, אז הגוף מזדכך, והוא מרגיש תענוגים שאין לו ביום רגיל.

וזה הפשט הפשוט - "מעין עולם הבא יום שבת מנוחה". אתה יכול להרגיש תענוגים שאין לך בסתם יום חול. והראש אחר, והסברות אחרות.

סוד ההצלחה תלוי בשאיפות הגבוהות

הדמיון הנוסף שראינו בין הפרשיות הוא במינוי של בצלאל. בפרשת כי תשא, הקב"ה אומר למשה **ראה** קראתי בשם, בצלאל וכו'. ובפרשת שבוע, משה אומר לכלל ישראל **ראו** קראתי בשם, בצלאל וכו'. ובביאור הדבר, אומר הגר"ח קמיל מהלך חדש: [אחרי שהוא מתנצל וחושש, אבל רוחו היא באנוש!] כאשר משה ביקש מהקב"ה "הראני נא את כבודך", אמר לו הקב"ה, כשרציתי בסנה - לא רצית. עכשיו שאתה רוצה - אני רוצה.

למה משה רבינו באמת לא רצה להסתכל? כי ירא מהביט אל האלוקים. למה? אומר ר' חיים קמיל, משה היה בתחילת הדרך בנבואה, זו היתה הנבואה הראשונה שלו. ומשה לא האמין שהוא מסוגל להגיע לכזו דרגה להביט אל האלוקים! כי ירא מהביט אל האלוקים!...

אמר לו הקב"ה: **ראה** קראתי בשם! תראה לאן הוא העפיל! הרמב"ן כותב בצלאל היה ילד בן שלש עשרה, תראה לאן הוא העפיל! הרמב"ן כותב עליו (לא, ב), שהוא חכם גדול בחכמה, בתבונה, ובדעת, להבין סוד המשכן וכל כליו למה צו ואל מה ירמזו. ולכן אמר ה' למשה שיראה את הפלא הזה! וידע כי הוא מלא אותו רוח אלוהים לדעת כל אלה, בעבור שיעשה המשכן. ועוד אמרו, יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ!!! תראה לאן ילד בר מצוה יכול להגיע!

וזה, אומר ר' חיים קמיל, אמר הקב"ה למשה, ראה קראתי בשם! אני נתתי לך את האפשרות. למה לא נצלת?... אתה לא יודע עד כמה בן אדם יכול להתעלות ולגבוה...

ומיניה וביה. אח"כ כאשר משה מגיע לכלל ישראל הוא אומר להם, **ראו!** קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור. **ראו!!!** דהיינו, כמו שהגמרא אומרת (יומא יב, ב) הלל מחיב את העניים. **תראו לאן בן אדם יכול להעפיל!** **אתם יודעים איזה כח יש לכם?! אתם יודעים לאן אתם מסוגלים להגיע ולכן אתם מסוגלים להעפיל!?!...**

ופה אנחנו רוצים להגיע ליסוד עצום, שנשתרשה בו הבנה מאד לא נכונה: הרמב"ן כותב (לא, ב) הרי מה היו עם ישראל עד היום?... "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב, ובחרושת אבן ועץ וחושב, ורוקם, ואורג. כי אף בלומדים לפני חכמים - לא ימצא בקי בכל האומנויות כולם, והיודעים ורגילים בהם, בבא ידיהם תמיד בטיט ורפש - לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה".

אם כן, שואל הרמב"ן אצלנו בפרשה (לה, כא) "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו", איך הם באמת הצליחו?... אומר הרמב"ן: "וטעם **אשר נשאו לבו** לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם מי שלמד את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל. אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר!!!!"

היות והם מאד רצו ומאד השתוקקו והיה איכפת להם שיהיה את כל מה שצריך למשכן, אז הם קיימו בעצמם ויגבה לבו בדרכי ה'. וה' נתן להם להרגיש שהם יכולים, והם באו ואמרו למשה אנחנו יכולים!

אומר על זה ר' ירוחם: הדבר בדוק ומנוסה בכל הדברים שבעולם, הן בגשמיות והן ברוחניות. אף אחד לא הצליח אם לא היו לו שאיפות גבוהות הרבה יותר ממה שהוא יכול!

כל המליונרים, והממציאים, והמצליחנים, וכל שכן וכל שכן חכמי התורה וגדולי הדור, היו להם שאיפות גבוהות מאד! וידוע בעולם הישיבות הוורט של טלו, אם תשאף להיות גדול הדור - תהיה ראש ישיבה, אך אם תשאף לפחות - אז יורדים ויורדים...

ידוע שהגאון ר' שמואל הלוי ואזנר זצ"ל כשהוא היה בחור צעיר לימים, הוא חתם בתור רבה של לודז'. שאלו אותו הנכדים שלו לפרש העניין, ואמר, בחכמי לובלין היו הרבה עילויים, ואני לא הייתי בעל כישרון כ"כ גדול, הרגשתי שהרוח שלי נמוכה, אז חתמתי רבה של לודז' לרומם את עצמי.

הרבה מאיתנו חושבים שזה בדיחה... מה, אני יחלום שאני רבי עקיבא איגר, או קצות!?! זה לחלום בהקיץ... מה הכוונה תשאף - - -

כל אדם יכול לעלות ולהצליח!

צריך לדעת כך:

מרן הרח"ו זיע"א דיבר פעם בישיבת פוניבז' הקטנה, ואמר, למה עם ישראל נמשלו לכוכבים? והסביר, כוכב - נראה לנו קטן. אבל באמת הוא ענק!

כל בן אדם נראה לעצמו "אני קטן", מה אני כבר יכול להצליח... תמיד יש יותר בעלי כישרונות ממני, ויותר כוכבים ממני... תדע לך. אתה נראה קטן, אבל אתה כוכב גדול! תלמד, תשקיע, ותראה לאן שתגיע!

סיפר לי הגר"מ בן שלמה (ראש ישיבת "תורת חסד") שהיה בחור בישיבת פוניבז' הקטנה, שבכלל לא התאים לישיבה, הוא היה ממש 'מופקע'! הוא

בא מאיזו עיר רחוקה. אז אמר הרב בן שלמה לרה"י, אולי אם תהיה לראש ישיבה איזה קביעות לחזק את הבחור הזה פעם בשבוע - אז הוא יחזיק מעמד. הרה"י הסכים. הם קבעו זמן שהוא יבא לחמש דקות פעם בשבוע, הרה"י אמר לו כל פעם את אותו הדבר. את הוורט הידוע על הווילנער גאון, (הגאון מוילנא) וויל, נאר, גאון, רק תרצה - תהיה גאון. תעבוד, ותראה שאתה תגדל!!! והוא גדל...

אדם צריך לדעת, בפוטנציאל - אני ענק! ההסתכלות שלך על עצמך היום, היא לא נכונה. מה שאתה רואה היום - זה לא אתה! זה כמו שתגיד לילד קטן בגן, אתה תהיה פעם גדול, ותלמד בישיבה חשובה... ותהיה תלמיד חכם... הוא יצחק עליך, מה אתה רוצה ממני... אבל כשהוא גדל, אם הוא זוכה, זה מתגשם!

אדם צריך לדעת שהוא כוכב גדול ומאיר! הרב וואזנר רצה להחדיר לעצמו, אני יכול להיות רבה של לודז', תלוי כמה אני ישקיע, אבל בכוחות שלי - זה קיים!!! אם עובדים ומשקיעים - זה יכול להיות. (ורבנות של זכרון מאיר לא פחות חשובה בדורינו).

אדם צריך לדעת אין גבול לאן שאני יכול להגיע. וכמו שראינו אצל הגאון ר' חיים קמיל, שהיה לו ראש קשה, ומח סתום בצורה נוראה, והוא השקיע ונחיה ענק בדורו! ומלבד זאת שהוא זכה להיות הרביה של הגר"ר נתן צבי ר"י מיר. וכך גם הרב שך העיד על עצמו.

כל אדם יכול להעפיל, רק שתלוי כמה הוא משקיע. וזה מה שמבקשים מאיתנו. לא אומרים לנו היום, לך תחלום להיות הגאון מוילנא ואל תאכל ולא תישן... אבל תדע לך שיש לך פוטנציאל גדול. ומה שאתה רואה היום - זה שום דבר. תשקיע, ותראה כמה שתגדל.

תורה מתוך הדחק, התמדה סוד ההצלחה!

והנה אנחנו רואים בחורים שהם מתמידים הרבה, ומשקיעים את הנשמה, ולעומתם יש בחורים שבכישרונותיהם הברוכים מבינים הכל על אתר, וכבר מדברים בלימוד עם הרמ"ם, יש להם קושיות ותירוצים... ונראה בכמה מילים: הביאו הגר"ר אהרן קוטלר, והגר"ר מיכל יהודה, שבפרשת יתרו, בפרשה האחרונה לפני מתן תורה כתוב, וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו.

שואל הילקוט: כעת לשלוח אותו!?!... וכותב, "לב יודע מרת נפשו ובשמחתו אל יתהלל זר". כאשר עם ישראל היו משועבדים במצרים - אתה היית במדין, ברומו של עולם, בשמחתם - במתן תורה, אל יתהלל זר. פה הכניסה לזרים אסורה! אתה זר!!! ור' אהרן קוטלר מדגיש, לא רק שכתוב פה שלא מגיע לך כי לא סבלת עם בני"י, אלא אתה זר!

יתרו הניח הכל, עזב את הכל מאחוריו ובא להתגייר ולהסתתף בנחלת ה', אך הוא זר. למה?

ונקדים, שסיפר הגר"ר יצחק הוטנר, שפעם ר' אהרן קוטלר השתתף באסיפת רבנים, וא' הרבנים שם סיפר שהגיע יהודי למהרי"ל דיסקין בשאלה: הוא רצה חתן תלמיד חכם לבתו, כמשי"כ בגמ' (פסחים מט) שימכור אדם את כל נכסיו וישיא בתו לתלמיד חכם, הוא לקח בחור שאמרו עליו שהוא ת"ח, אך לבסוף התברר שהוא רק ביונוני בכישרון, אמנם הוא מתמיד, אבל לא תלמיד חכם כמו שהוא ציפה. מה לעשות?... אמר לו המהרי"ל דיסקין שסוד ההצלחה הוא - תורה מתוך הדחק. ועל כגון דא אומרת הגמרא בברכות (סג, ב) במי אתה מוצא חמאה של תורה? במי שמקיא חלב שינק משדי אמו - עליה. וכמשי"כ רש"י, המוציא את החלב שמצץ משדי אמו על דברי התורה, חמאה היא לו! חמאה זה ה"שמנת"!

מתמיד זה סוד להיות התלמיד חכם האמיתי. יש לו שכר מיוחד, ויש לו דרגה גבוהה ומיוחדת. כך סיים אותו ת"ח את סיפורו. לפתע ראו שהגר"ר אהרן קוטלר - איננו. אז הלך הגר"ר יצחק הוטנר לבדוק היכן הוא, ומצא אותו בחדר צדדי יושב ובוכה... הוא התפלא, מה קרה?... אמר לו ר' אהרן, אני לא יזכה לזה... מה אני יעשה שהקב"ה עשה אותי בעל כישרון, ואני תופס מיד כל דבר... חבל לי להפסיד את זה!...

ההשגות הנקנות ע"י יגיעת התורה, גבוהות הרבה יותר!

אדם צריך לדעת שהעיקר הוא הנצח, אך העולם הזה - כצל עובר. זה עולם של שקר!

הרב אברמסקי מסביר את הגמרא (בפסחים נ, א ובבא בתרא י ב) 'עליונים למטה ותחתונים למעלה', הוא אומר, אחד שהיה מתמיד ולא כ"כ בעל כישרון, לא שמעו אותו, והשני לעומתו, היה בעל כישרון ידוע, כולם ידעו ממנו, אך לא כזה מתמיד. אז לעתיד לבא, את הבעל כישרון ישלחו למטה, ואת התחתונים, המתמידים השקטים - למעלה.

מוסיף הרב דסלר ואומר: זה לא סתם למעלה ולמטה... לא הכוונה כסא גדול ומקום ראשון, או כסא נמוך ולמטה... וכי זה רק הנפק"מ, מי בראש?! אלא הכוונה היא תחתונים למעלה - ההשגות שלהם בתורה יהיו פי כמה וכמה!!!! והרי העיקר זה הנצח! בעולם הנצחי, אחד שעמל ויגע ולא הגיע לפסגה - יפצו אותו! הוא יהיה גאון הגאונים! והשני - לא.

אני שמעתי מהסטיפלנר הקדוש, שכתוב בספר חסידים, אחד שלמד כל

הזמן, ולא זכה להבין עד סוף ימיו, כשהוא עולה לשמים - מלמדים אותו את כל התורה כולה. והוסיף, וגדול הדור - כנגד מה שהוא יתבטל - הוא ישכח את הלימוד שלו! עמל התורה - זה העיקר.

שמעתי דבר נורא! מהגאון ר' נחום נבנצל שמע זאת מאדם נאמן שסיפר להם הגאון ר' שמואל ברנבוי, שהם היו אצל מרן החפץ חיים, והיתה אז תקופה קשה לבני תורה, והם באו לספר לח"ח שקשה להם. אמר להם החפץ חיים פשוט בפסוק: כתוב "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי, אלה ואראנו בטרם אמות". (בראשית מה, כח) הסביר הח"ח: "עקב אבינו אמר אני רוצה לראות אותו עוד בעולם הזה! כי בעולם הבא - אני לא יצליח לראות אותו. הוא יהיה יותר גבוה ממני, כי הוא עמד בניסיון יותר קשה ממני! אמר להם החפץ חיים, כשקשה לכם, ואתם מתאמצים ולומדים - אתם גדלים יותר! כולם מנסים למצוא סיבות למה היום אין לנו את הבחורי ישיבה של פעם, והישיבות היום לא דומות למה שהיה פעם... אבל התירוץ הוא פשוט. אין לנו את הנסיונות שהיו להם, ואין לנו את העמל התורה שלהם! אין לנו את כל הקושי שהם עברו.

כך שמעתי ממרן הרה"ק, וכן כתוב בשיחות האחרונות של הרה"ק ר' גרשון, כך היא דרכה של תורה, פת במלח ופת באכל! אין תורה שלא מתוך הדחק. תורה מתוך עונג - זה לא הולך! רק לא תמיד "הדחק" הוא שאין מה לאכול. יש פת במלח בכל מיני צורות ואופנים. אבל זו הדרך ואין בלתה. אם לא משקיעים - לא מקבלים.

מה אתה נותן בעבור התורה

באים בחורים ושואלים: איך זוכים למתיקות של תורה? יש על זה כמה תשובות:

יש את הגמ' בסנהדרין (צט, ב) נפש עמל עמלה לו, הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר. וברש"י, שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה.

אבל תגיד לי, מה אתה מוכן לוותר למען התורה?... על מה אתה מוכן לוותר?... איך כתוב במסילת ישרים, אדם רוצה את כל הנאות החיים בתשלום כל תנאיהן, וגם ללמוד... התורה לא רואה שאתה אוהב אותה. אם היא תראה שאתה אוהב אותה - היא תבקש בשבילך. התורה משולה לאשה. אשת חיל - זה הולך על התורה. וכן הגמ' בקידושין אל תקרי מורשה אלא "מאורשה"!

אם אתה מוכן להשקיע עבורה, אז כשאומרים לך שפלאפון מוציא את הראש מהלימוד - אל תתחיל לעשות פלפולים... אומרים לך ללכת לישון בזמן, לא צריך להתחכם... אם אין ויתור מצידך למען התורה, אל תבוא בטענות.

בספר הנפלא "אצרותיהם אמלא" יש הג"ר אליעזר טורק שליט"א מספר, שאצלם בבית, גדלו כל מיני ילדים שלא היה להם איפה להיות.

היתה איזו בחורה מבוגרת שהיתה לה איזו בעיה מסויימת, והיא לא מצאה שידוך, היא רצתה רק בחור בן תורה אמיתי. ופעם הציעו לה בחור ירא שמים באמת, מתמיד, ויודע ללמוד. אך הוא רצה גם שיהיה לו פרנסה טובה, ולכן הוא רצה לעבוד כמה שעות ביום, ואת כל שאר הזמן - לצלל ללימוד התורה, והוא היה בר הכי! אך כששאלו את הבחורה, השיבה אני לא רוצה, אני רוצה רק בן תורה שלומד כל היום!!! אך ידעו שיהיה קשה לה למצוא בן תורה מושלם, בגלל שהיתה לה איזו בעיה, ועד שיש כזו הצעה מעולה... מה עושים?... הולכים לרב שך! הלכו ההורים שלו, והבחורה בעצמה, הרב שך שמע את הנידון, ואמר לבחורה: תראי, לפי מה שמספרים זה לא כ"כ נורא, הרי אין לך ברירה אחרת, את כבר מבוגרת ואין לך הצעות אחרות, אולי זה כדאי... היא פרצה בבכי... היא אמרה, הרב! אני מוכנה לוותר על הכל! אפילו בחור בעל מום אני מוכנה!! לא איכפת לי, אני אקח חתן בעל מום ובלבד שישב וילמד, ויהיה בא מת מתמיד אמיתי וירא שמים! זה כל החיים שלי!!! והמשיכה לבכות... חייך הרב שך, ואמר לרב טורק - הפסדתם... היא נצחה! והוא מספר, שאח"כ היא עשתה שידוך כ"כ טוב - לא בעל מום, ובלי שום בעיות אחרות. אחד מחשובי התלמידי חכמים!

אמר לי הדוד הגר"א מיישקובסקי, (בפעם האחרונה שהייתי אצלו) כשאנחנו היינו בישיבה, אז בשביל לזכות להיכנס לבית של אהבת תורה אמיתית, לבית שמדברים בלימוד, ודבוק בתורה, היינו מוכנים לקחת אפילו בנות בעלי מום! אבל היום, אם מציעים לך בית של תורה לא משנה אם זה אברך תלמיד חכם, או ראש ישיבה, אבל באמת בית של תורה, ומול זה מציעים לך בית של כסף,

גביר גדול... אז קודם כל מסתפקים ולא יודעים להחליט... ובד"כ הגביר מכריע... וגם אם אין שם כ"כ אהבת תורה וחיים יותר חיי תענוגים.

זה לא נקרא אהבת תורה, בשביל זה שלא רוצים להיכנס לקצת חובות שיכולים לפרוע אז נכנסים לחוב אחד גדול, שהוא לא נותן לך ללמוד כל החיים... ולהיות גדול בישראל. [אנו לא מדברים הלכה למעשה, שכל אחד יעשה את השיקולים שלו...]

מה אתה מוכן לוותר בשביל התורה, איך אתה מראה לה שאתה אוהב אותה... אם תתן ותשקיע - תרויח.

לעשות את רצון ה' ללא שינוי

המדרש בשמו"ר (לד, א) מביא בשעה שא"ל הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמיה ואומר כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים והוא אומר לי עשה לי משכן ועוד היה מסתכל ורואה ששלמה עומד ובונה ביהמ"ק שהוא גדול מן המשכן ואמנם... כי האמנם ישב א' על הארץ וק"ו אלי, אמר הקב"ה לא כשם שאתה סבור אני סבור אלא כ' קרשים בצפון וכן בדרום וח' במערב ולא עוד אלא שארד ואצמצם שכינתי בתוך אמה על אמה.

ומכך רה"י זע"א מעיר כמה הערות בזה, וא' מהם והרי ראשית התגלותו של הקב"ה למשה ה' מתוך הסנה שהוא הרבה פחות ומה כ"כ התפלא.

ובתו"ד מביא מרן את היסוד, ודאי שהקב"ה יכל לצמצם שכינתו והוא כבר ראה את זה - אך זה דבר על טבעי, כשבן אדם רוצה לקבל דבר על טבעי הוא צריך קודם כל לעשות מצדו את המקסימום ואז מגיעה ההנהגה הזו.

וכי משכן כזה קטן הוא המקסימום כדי להכיל את מלא כל הארץ כבודו - הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך - וא"ל הקב"ה אני לא צריך יותר גדול ויותר יפה אני לא מחפש יצירת פאר, אני אכן רוצה מקסימום אבל מקסימום לעשות כמו שאני רוצה ובטהרת הלב לעשות כמו שנצטווה הכל בכתב מאת ד' - עלי השכיל.

בפרשת בהעלותך כתוב ויעש כן אהרן ופרש"י מלמד שבחו של אהרן שלא שינה, ותמוה וכי זהו השבח הגדול שלא שינה ממה שנצטווה.

ואומר הברכ"מ יש יצר מיוחד לעשות משהו מיוחד גדול מפואר גרנדיוזי לפאר ולרומם בית א' וכבוד שמים, אך הקב"ה רוצה שישמעו למה שמבקש, הלא שמוע מזבח טוב הקשב מחלב אילים.

לפעמים בחור רוצה להרגיש: אני רוצה להיות משהו מיוחד... אני ילמד כל הלילה, וכו', הוא משנה עיתים ומחליף את הזמנים, ומסדר את הכוכבים... לא זה מה שנדרש ממך. יש לוח זמנים של הישיבה - ואת זה הקב"ה רוצה שתעשה. לכל יצרן יש דף הוראות שמוש לגדול בתורה ממש קבעו גדולי עולם את לוח הזמנים, משחרית ותחילת סדרים, מוסר, שישי שבת וכל כיצ"ב. אם אתה רוצה השראת השכינה - תעשה את מה שאומרים לך.

נקודה למחשבה, תחשבו, ותראו שכך נהיים גדולים באמת!

אל תאמר מחר, פן יהיה מאוחר!

לאחר הציווי של משה לישראל כתוב "ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה". אומר האור החיים, קודם שנתן להם רשות לעמוד מלפניו, ולכאורה, זה לא כ"כ דרך ארץ... למה הם מיהרו לצאת?

ומסביר האור החיים: (בטעם השני) הם חששו שמשה רבינו ילך ויקדים להביא את כל מה שנצרך למשכן - משלו, כי עשיר גדול היה, וחשק גדול הוא בעשות מצות ה'. הם פחדו שלא ישאר להם מה לתת למשכן, אז הם מיהרו לצאת כדי להקדים ולזכות ליתן תרומה למשכן!

ויש מדייקים ברש"י, "ויבואו האנשים על הנשים" - עם הנשים. הנשים הביאו את תכשיטיהן בשמחה! אך הם לא המתינו עד שהם יורידו את התכשיטים מעליהם, ורק אח"כ ילכו להביא... אלא הם רצו מהם בעוד התכשיטין עליהם, שהם יסיפיקו! אולי אח"כ כבר לא יצטרכו אותם... (עי' בספר מקדש הלוי).

תראו... מחכים שעוד מעט יבוא משיח, אף א' לא מבטיח שלא... וכשהוא יבוא, זה לא חכמה להיות "מתמיד", אז כבר כולם ירצו. עוד מעט כבר לא יצטרכו אותנו. תרצו! תרצו!!! היום זו ההזדמנות לזכות, תרצו!!! והחכם עיניו בראשו.

לעי"נ

יחזקאל בן צלחה סעתי ע"ה

נלב"ע כ"ז אדר

תנצב"ה

זכות הלימוד בגליון זה

לעי"נ המחנכת הדגולה

הרבנית רוזה שושנה בלוקה בת ר' יצחק ע"ה

נלב"ע י"ח מרחשון תשפ"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

'עשה האלקים את האדם ישר'

(ועד משנים קודמות)

אלא היא עצמה הגורם המביא לידי חכמה, שכאשר שומע סברא מפי מי שגדול ממנו חכמה, שלא יחשוב שסברתו היא האמיתית וימנע מלשמוע את הסברא, אלא ישתוק ויקשיב עד סיום הדברים וכך לא 'יפסיד מה שיאמר רבו', וגם כי סברתו לא תוכל להיות מכוונת כל כך עד שישמע מה שאמרו הראשונים וישקול במאזני שכלו אי זו יכשר הזה או זה, 'יעו' שברבינו יונה, ועכ"פ צ"ע מדוע השתיקה אינה נחשבת אלא לסייג.

צורת הבריאה המקורית היא 'לא חסרת דבר', והאדם הוא שקלקל
וביאור כל המשנה נראה בהקדם אמרה ששמעתי מלפנים על פרשת השבוע, מפי יהודי חסידי שאמר לי בדרך צחות, שיש להקשות מדוע בתחילת פרשת תזריע כאשר מביאה התורה את דיני היולדת, היא מזנה בתחילה את כל דיני הטהרה וכותבת את דין קרבן היולדת בעשירות, ואז מסיימת ואומרת (ויקרא י"ב, ז) "זאת תורת היולדת לזכר ולנקבה", ורק לאחר מכן מביאה התורה את דין הקרבן בבלות, 'ואם לא תמצא ידה די שה'. לכאורה היה מן הצורך לכתוב את דיני עשירות ודלות ביחד, ורק בסיום הפרשה ממש לכלול ולומר 'זאת תורת היולדת'.

והשיב אותו יהודי, שמכאן אנו למדים שעיקר דין היולדת הוא דוקא בעשירות, ועל זה נאמר 'זאת תורת היולדת', ואילו מה שנאמר לענין דלות הוא כבר פרשה בפני עצמה, ואינו שייך למצב המקורי של יולדת....

ונבאר את הדברים, שהנה בדרך כלל המחשבה שעולה בקרב בני אדם היא שבאנו לעולם הזה בשביל לסבול. כלומר, מכיון שהקב"ה רוצה להביא אותנו לעולם הבא, לכן הוא שם אותנו בתוך עולם מלא בקשיים ובמכאובים, וכל אדם מוכרח לעבור מסע של תלאות במשך ימי חייו אם מעט ואם הרבה כדי שיוכל למלא את תפקידו. הלא עניינו הראוהו על כל צעד ושעל יסורים וצרות עד אין חקר, ובהכרח שכל אלו הם חלק ממטרת הבריאה, וכל אחד מוכרח לסבול צער במהלך החיים.

אולם ברמב"ן בשער הגמול מבואר שלא זוהי האמת, אמנם עיקר מציאות האדם בעולם הזה היא לקיים מצוות ולעמוד בניסיון, אבל לא מוכרח שיהיו לו דוקא צרות כדי שימלא את שליחותו. מה שיש כל כך הרבה יסורים בעולם הזה, רובם הם רק מחמת שבני האדם גרמו זאת לעצמם.

וכפי שמבואר שם ברמב"ן, החולאים בדרך כלל מגיעים מכך שהאדם אינו שומר על עצמו מאכילה בריאה ומכניס לפיו כל דבר מאכל, התאונות קורות מכך שבני האדם אינם שומרים על דרכיהם להמנע מנזק, וכן הלאה והלאה, וגם תחלואי הלב מגיעים מכך שהבריות אינם נמנעות מלחצים ומועקות הנפש עד שליבם פוקע.

ועיוין שם ברמב"ן שכתב שגם אם לא תהיה שום סיבה ממקרי העולם, עצם זה שבני אדם חוטאים וממרים את פי המקום, היא הנותנת לקלקל את העולם ולהביא חולאים ויסורים רעים, אבל מעיקר צורת הבריאה התקינה היה בדין שהכל על מקומו יבוא בשלום, והבריות יעבדו את ה' מתוך חיים טובים בלי צער ומכאובים.

ונמצא על פי זה שהצורה המקורית של הבריאה אינה דוקא צורה של 'מחסור' ושל קושי אלא צורה טובה ונאותה גם על פי התנאים הגשמיים, וכפי שכבר הבאנו מהגמ' בריש מסכת סוטה, שארבעים יום קודם יצירת הולד יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני, ומבואר שגם 'שדהו' של האדם, קנינו ורכושו, אינה גזירה שמתחדשת עליו כל פעם מחדש, אלא נקבעת כבר מלכתחילה כחלק מיצירתו של האדם.

פ"ג משנה י"ג. רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה, מסורת סייג לתורה, מעשרות סייג לעושר, נדרים סייג לפרישות, סייג לחכמה שתיקה.

יש לתמוה מדוע עניני המשנה נחשבים רק ל'סייגים' ולא ל'סיבות'
ברבינו יונה מבואר 'שכל זאת המשנה בסייגים מדברת', הוי אומר שגם תחילת המשנה של 'שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה' מתכוונת לסייג, ובאה לומר שכובד הראש הוא הסייג לעריות, וכך כל שאר המשנה מדברת על סייגים ששומרים על האדם להנצל ממכשול.
אמנם יש לנו להתבונן בכל פרט ופרט מסדר המשנה מדוע הוא באמת נחשב ל'סייג', ששומר על הדבר עצמו, שכן כל מהותו של 'סייג' היא 'גדר' שחוסמת את העומדים מבחוץ להכנס פנימה, ואם כן כל הסייגים המנויים במשנה אמורים להיות כעין אותו הדבר - דברים ששומרים ומגנים על הענין.

והנה לכאורה אילולי דברי רבינו יונה לא היינו אומרים ש'שחוק וקלות ראש' נחשבים ממניין הסייגים, דעל אף שכאשר האדם נמנע מהם הוא פחות עלול להכשל, מכל מקום אין כאן פעולה חיובית של שמירה השומרת על הקדושה, אלא רק חוסר פעולה ממה ש'שמרגיל' בפועל לערוה.

ובשלמא לענין 'מסורת סייג לתורה' אתי שפיר אמאי קרי ליה סייג, שהנה עניינו הרואהו כמו שכתב ברבינו יונה, שספר התורה הוא הספר היחיד עלי אדמות שהתפזר במשך אלפי שנים בכל הארצות עלי תבל, מקצה הארץ עד קצה הארץ, ובכל זאת נשמר כצורתו בכל המקומות מלבד שינויים מעטים, כשניים או שלוש, והכל בזכות ה'מסורת' - והיינו הטעמים והאותיות החסרות והיתרות שנמסרו מחכמים לתלמידים, ומחמתם השתמרה הגירסא הנכונה של התורה שבכתב בכל אתר ואתר.

ובאמת לגבי התורה שבעל פה לא היתה בידינו מסורת כיצד היא אמורה להכתב, הן מחמת שהדברים עברו בעל פה מרוב לתלמיד והן מחמת שכל הזמן הסברות מתחדשות וכל אחד אומר את סברת ליבו (ויתכן שגם מחמת גודלה ורוחבה של התורה שבע"פ לא היה שייך לעשות כן), ומשום כך מצויה המציאות שסופר זה לא דייק כסופר זה, וכך עולים שיבושים וחילופי גרסאות שאינם מתאימים בכל הספרים. אם כן מתיישב היטב מדוע ה'מסורת' מהווה 'סייג', שכן היא החותם השומר על התורה שבכתב שלא תשתבש מצורתה המקורית שניתנה למשה בסיני.

אולם לגבי שאר פרטי המשנה עדיין צ"ב, שהנה לענין 'מעשרות סייג לעושר' פירש רבינו יונה על פי האמור במסכת תענית (ט.) 'עשר בשביל שתתעשר', שככל שהאדם ירבה בנתינת צדקה כך יתרבו נכסיו, ואף הוא רשאי לבחון בזה את השי"ת, שכפי המידה שיתן לעניים כך יגדל עושרו וכל שכן שלא יתמעט.

וכאן יש לשאול, דעל פי זה נמצא שה'מעשרות' הם הסיבה הגורמת את העושר, ובלעדיהם לכאורה לא היה העושר מגיע, ומדוע אם כן קוראת להם המשנה 'סייג', דמשמע שהם רק מהווים שמירה על קיום העושר.

ואף לענין 'נדרים סייג לפרישות' האריך רבינו יונה וביאר שיצר האדם מושך אותו אחרי תענוגי העולם הזה וכאשר הוא נמנע ונודר כך הוא מפריש את עצמו מהבלי העולם, וגם כאן יש לעיין דלכא' הנדרים עצמם הם שמביאים אותו לפרוש מחמת האיסור דרביע עליה, ואין זו רק שמירה על פרישות שכבר קיימת.

ולגבי 'סייג לחכמה שתיקה' כתב רבינו יונה במפורש, ש'השתיקה מביאה לידי כך לחכמה', והיינו שאינה מהווה רק 'שמירה' על החכמה

ששומרים על הדבר ולא נחשבים לעצם הסיבה שגורמת אותו, שכן מעצם בריאתו נברא האדם כשכל הטוב מצוי בתוכו פנימה, בלי שכלל 'צטרף' להביאו מן החוץ, וה'סייגים' שומרים שלא יקלקל ויגרום לעצמו לאבד את מה שנתנו לו.

כך הם פני הדברים לענין שחוק וקלות ראש שמרגילים את האדם לערוה ומונעים אותו לשמור על הקדושה שאיתה הוא נברא, וכן לענין הנדירים ששומרים על הפרישות והרחיקות מעניני העולם, וכן הוא גם לענין ה'מעשרות' סייג לעושר, שכן כאמור כל אדם נברא עם חלקו המוגיע לו בעולם הזה, ועל כרחך שהמעשרות רק שומרות עליו שלא לקלקל ולאבד את הזכות שעתידה להיות לו בקניני העולם.

'סייג לחכמה שתיקה'

ואותם דברים אמורים לענין 'סייג לחכמה שתיקה', ללמוד שהאדם יכול למצוא אצל עצמו את הצורה הנכונה כיצד להחכים ולהבין, אם רק לא יקלקל ויהרוס את הדרך שבה קונים חכמה.

ועל כך באה המשנה ואומרת לנו ש'סייג לחכמה שתיקה' - אם האדם לא שומר על שתיקה, להקשיב למה שאומרת התורה ולמה שאומרים החכמים, אלא מיד מתחיל להגיד את כל סברות כרסו שעולות במחשבתו, הרי הוא הורס את שכלו ומובטח לו שלא יגיע למאומה.

וכבר הפסוק במשלי (כ"ט, י"א) מלמד ואומר 'כל רוחו יוציא כסיל', ולהורות הוא בא, שהכסיל מיד ממהר לומר את כל מה שהוא חושב ולהוציא את כל מה שעולה במוחו, וזה גופא מלמד על גודל כסילותו, שהוא חושב כביכול הסברות שלו הם נכונות ואמיתיות למרות שאין להם מקור והם בנויות על מגדלים הפורחים, מה שאין כן החכם לומד קודם כל את מה שיש ללמוד ורק אז מסביר את הדברים בשכלו.

במה דברים אמורים, אפשר לראות מעשים שבכל יום בבני תורה, שיכולים לשם דוגמה להתחיל לעסוק בעניני אוהלות וכבר להתחיל לדון מהי בדיק 'טומאת מת'... ונפשי בשאלתי, **איך אפשר לדעת מהי בכלל 'טומאת מת' עוד לפני שידעים את הדינים הבסיסיים של טומאה וטהרה**, הלא אם אין יסוד אין בנין, ורק לאחר שידעים במה דברים אמורים אפשר להתחיל לדון ממקום שבאות.

ואף לענין מכילתין בעידא דעסקינן בה, מי שלמשל מתחיל לדון בעומק גדרי אישות לפרטי פרטיהם עוד לפני שהוא בכלל יודע האם אשה מתקדשת בשווה כסף, עליו אומרת המשנה 'סייג לחכמה שתיקה', כי מה שייך להתחיל ולהפריח סברות שלא שמעתם און ואינם בנויות על שום בסיס, עוד לפני שידעים בכלל על מה מדובר.

הדרך היחידה להגיע לחכמה היא דבר ראשון להקשיב ולשמוע מה אומרים החכמים, ועל בסיס דבריהם להמשיך ולהחכים. ואת אותם החכמים אין צורך לחפש ברחבי תבל אלא אפשר למצוא אותם אצלנו בתוך הגמרא, הלא המה אביי ורבא, רבינא ורב אשי, שאומרים לנו מפורש את דבריהם ואנחנו צריכים רק לשתוק ולהקשיב להם, ורק לאחר שנשמע מה הם אומרים נוכל לנסות להבין אותם בשכלנו או ולהתעמק בכוננת דבריהם.

מסופר על הגר"ח"ע גרודזינסקי בעל האחיזה שהתמנה לרב אב"ד דוילנא בהיותו בגיל צעיר (וכששאלו אותו היאך הוא חושב שהוא ראוי לכך, השיב שהוא בודק היכן יש להתקדם...), וביושבו באסיפות של זקני העיר יחד עם הדיינים, ישב כל האסיפות ושתק בלי להוציא הגה. הוא הקשיב לכל מה שאומרים המבוגרים ממנו ועל פיהם הוציא את הפסק, וזאת למרות היותו המרא דאתרא שעל פיו ישק כל דבר.

בני האדם החכמים באמת מבינים שיש אחרים כאלו שיותר מבינים מהם, ואם גם הם רוצים להבין כמוהם, עליהם להקשיב תחילה למה שהם אומרים ולקלוט את דבריהם, ואחרי שיגיעו לזה אז יוכלו להוסיף לקח ולפולל ולהבין גם הם, אבל מי שחושב שיש בידו את היכולת להגיע לכל דבר בעצמו על פי מה שלוחשת לו בטנו - אין זה אלא כסיל המוציא רוחו, וגם אויל מוחרש לחכם ייחשב.

הוא אומר שאין אדם שנברא עם מחסור בלי שיהיה לו לחם ומחיה, ולכל אחד ואחד יש מנה קצובה של פרנסה וכלכלה שמגיעה יחד איתו לעולם, וכמאמר חז"ל 'במקומך יושיבך ומשלך יתנו לך', אלא שעדיין מוטל על האדם להבין ש'כל מה שבראתי בשבילך בראתי', ועליו ליתן את דעתו שלא לקלקל ולהחריב את העולם, עד שיקחו ממנו את מה שמגיע לו.

והכי אמרינן להדיא בשלהי מסכתא דקידושין (פב:), 'תניא ר"ש בן אלעזר אומר, מימי לא ראיתי צבי קיין וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר עונותיכם הטו'.

הרי לנו שאף לענין העולם הגשמי הדין נותן שאנו כיון שנבראנו לשמש את קוננו עלינו להתפרנס שלא בצער, וכל מה שהמציאות אינה כזאת אין זה אלא משום ש'הרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי'.

באותו ענין מסופר על מרן הקהילות יעקב, שפעם הגיע אליו רווח בא בימים ותינה בפניו את צרתו שהוא מתקשה במציאת זיווג. הביט בו הסטייפלער והגיב: 'אתה לא מוצא את בת זוגך? אתה בעצמך סילקת אותה ממך לפני עשר שנים... היא הגיעה עד אליך ואתה לא רצית אותה'.

ונראה שתגובתו של מרן הקה"י לא היתה דוקא מכח רוח הקודש מיוחדת או דברים כגון דא, אלא ממוצא דברינו האמורים, שלכל אחד ואחד יש בת קול שמכרזת עליו כבר מראשית דרכו 'בת פלוני לפלוני', ואם בכל זאת לא זכה ולא מצא על כך הוא משום ש'קלקלתי את מעשי', הוא בעצמו בא וסילק את שלו מעליו.

אלוקים עשה את האדם ישר, והוא מכיא את היצה"ר על עצמו

וכיוצא בזה שמעתי ממרן הגר"מ ש' לענין חפצי שמים, שהנה פעם בשיחה בישיבה הקשה הגר"מ היאך אפשר לומר שהבחירה נתונה במידה שווה ביד כל אחד ואחד בין הטוב ובין הרע, והרי את העולם הגשמי אנו רואים בחוש בעוד שהעולם הרוחני נעלם מעינינו, והגשמיים קורצת לכאורה הרבה יותר מאשר עניני הרוחניות.

ואמר מרן הגר"מ, שאמנם את הגשמיים אנו רואים בחוש, אבל מאידך גיסא הרוחניות היא היצר האמיתי שלנו, וביאור דבריו הוא, ש'אלוקים עשה את האדם ישר', האדם עשוי בצלם אלוקים ומצד עצם מציאותו הוא אמור להתקרב לבוראו כאבן אחר ברזל השואבת, וכל מה שהעולם שמבחוץ מושך אותו הוא רק משום שקלקל והגיע למצב של 'הרעותי את מעשי', וזה מה שגורם לו לטעות אחרי הבלו העולם.

בספר תולדות אדם מסופר שפעם שאל אחד האחים מוואלוז'ין, דבגמ' בב"מ (פה). נאמר שכל שהוא תלמיד חכם ובנו ת"ח ובנו ת"ח שוב אין התורה פוסקת מזרעו לעולם, ואם כן היאך שייך שלא יהיה יהודי ת"ח, הלא כולנו בני אברהם יצחק ויעקב... והשיב על כך הגר"ז מוואלוז'ין, 'שהמשך לשון הגמ' שם הוא 'מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה', הרי אומר שהיא 'מחזרת', דופקת על הפתח ומבקשת להכנס, אבל אם נועלים עליה בכח ולא נותנים לה לפתוח - מה בידה לעשות...'

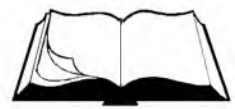
ובמקום אחר הבאנו את דברי מרן בעל הקהילות יעקב שאמר, שיש לשאול מאיזה גיל נעלם מהילדים הקטנים החן שנסוך עליהם, והשיב **שמשה שהילד עושה עבירה במזיד** - שהוא יודע שאסור לו לעשות ובכל זאת הוא עושה, אז נעלם לו אותו חן...

כל אחד נברא עם נשמה עליונה קדושה וטהורה חלק אלוך ממעל, שמושכת אותו למעלה ויכולה להביא אותו לכל מילי דמיטב, וכל מה שהוא לא זוכה לגדול כפי ערכו - זה רק משום שהוא סוגר את הדלת, לא עושה את מה שהוא אמור לעשות ומסלק מעליו את אותו חן שהיה אמור להיות לו.

ומעתה אחרי כלות כל הדברים האמורים יתבאר לנו היטב דברי המשנה אחד לאחד, מדוע כל העניינים המנויים שם הם 'סייגים'

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 463

שאלות המצוות, ביאורי תפילה

אדר ב' תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

תחנון בפדיון הבן

שאלה: המתפללים מנחה באמצע פדיון הבן, האם זה דומה לברית מילה שאין אומרים שם תחנון?

תשובה: נוהגים לומר תחנון בפדיון הבן (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח תש"י) ולא דמי לברית מילה שהתם החיוב למול הוא על כל ישראל (כאשר האבא לא מל), נמצא שכולם חייבים בשמחה זו ושייכים למצוה, ולכן אינם אומרים תחנון, וכן כשיש חתן, שכולם חייבים לשמחו. משא"כ בפדיון הבן, אם האב לא פדהו, בית דין לא יכולים לפדותו אלא מחכים שיגדל ויפדה את עצמו (עי' שו"ע יו"ד סי' ש"ה סעיף ב' ובש"ך שם סי' ק"א, וב"פתי תשובה" סי' ק"ג), נמצא שאין זה שייך לציבור כלל ולכן אומרים תחנון.

ויש סוברים כיון דסו"ס התאספו לעשות מצוה שנוהגים לעשות סעודה כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' ש"ה סעיף י') נחשב כמקום שמחה, ואין אומרים שם תחנון (ספר "הליכות שלמה" בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל). אבל כשבעל הפדיון מתפלל במקום אחר אינו פוטר שם את הציבור מלומר תחנון, ולא דמי למוהל או אבי הבן של ברית המילה שפוטרם הציבור מלומר תחנון.

ש"ץ שחייב לחזור על תפילת שמו"ע

שאלה: ש"ץ ששכח בתפילת ערבית של חול "טל ומטר", או "יעלה ויבא" בחוה"מ, צריך לחזור על תפילת שמו"ע, האם יחזור מיד, וכל הציבור יצטרכו לחכות לו?

תשובה: יכול לומר מיד קדיש "תתקבל", ואחר התפילה ישלים את תפילת שמו"ע, ואם רוצה יכול לחזור מיד כדי לסמוך גאולה לתפילה, ולבקש מאחר לומר קדיש "תתקבל" במקומו שהרי מעיקר הדין כל אחד יכול לומר קדיש "תתקבל" היות שסו"ס התפללו ביחד, ועל כל פנים אפילו כשחייב לחזור על השמו"ע אין התפילה הראשונה נחשבת לברכה לבטלה, ויש עליו שם תפילה, והש"ץ עדיין שייך להם.

יו או שתייה, איזה קודם?

שאלה: יש לפניו שתייה שברכתה "שהכל", וגם "לחיים" ("הגפן") בכוסית קטנה, על מה יברך תחילה?

תשובה: אם מברכים קודם על היין (לפי סדר קדימה בברכות), נכנסים לספק אם ברכת היין פוטרת את ברכת "שהכל" (כמבואר ב"ביאור הלכה" סי' קע"ד סעיף ב'), ולכן נעשה טפל לתה, וברכת "שהכל" על השתייה ואח"כ על היין כדי שלא להיכנס לספק בברכות (הגר"ש אלישיב זצ"ל), או שישתה פחות מכזית יין ואח"כ ישתה שאר משקין.

ויש להוסיף, שכדאי גם לשתות שיעור רביעית של ברכה אחרונה לפני שתיית היין, דאל"כ מיד ששתה מהיין כשיעור כזית נכנס לספק אם הוא פטור מברכה אחרונה.

אוכל תמר (דבש) להמתיק תה (הוספה לגליון 458)

שאלה: שתה כוס תה ובמקום לערבב סוכר אוכל תמר בפיו כדי להמתיק את המשקה, האם צריך לברך עליו?

תשובה: אם גם בלי התה היה אוכל את התמר, צריך לברך ברכת "העץ" על התמר וברכת "שהכל" על התה, אבל אם אוכל את התמר רק כדי להמתיק את המשקה, הוא נעשה טפל לתה, וברכת "שהכל" של התה פוטרת גם את התמר. ואם אוכל את התמר לפני שמתחיל לשתות את התה, מברך עליו ברכת "שהכל" ופוטר בזה את התה (אע"פ שהוא משבעת המינים, בכל זאת נעשה טפל, כמש"כ ה"ביאור הלכה" סי' קע"ד סעיף ז' ד"ה ופת, שאפילו על פת בכה"ג מברך ברכת "שהכל").

אולם להתחילה טוב להימנע לגמרי מלאכול את הטפל קודם העיקר (משנ"ב סי' ר"יב סו"ס"ק י'), כי יש מהאחרונים שמפקקים על עיקר דין של הרמ"א, וסברי כב"י, שאם אוכל את הטפל לפני העיקר אין עליו שם טפל ואין לשנותו מברכה הראויה לו (שעה"צ סי' ק"ד). ולכן כדי לצאת ידי כו"ע כדאי להצמיד שתיית התה לטעימת התמר, ונחשב שאוכלים ביחד ("חוט שני" סוף הל' ברכות עמ' רכ"א).

הפטרה נדירה של פרשת צו (תשפ"ב – תת"ג)

בדרך כלל לא מצוי שקוראים את הפטרת פ' צו משום שבשנה פשוטה היא תמיד בשבת הגדול, והמנהג בארץ ישראל לקרוא הפטרת "וערבה לד'...", בין כשחל שבת הגדול בערב פסח בין בשאר הימים, ובשנה מעוברת בדרך כלל היא בפרשת פרה.

השנה (תשפ"ב) פ' צו יוצאת בשבת 'הפסקה' (פעם הבאה בעוד 21 שנים, שנת תת"ג).

אמנם יש אומרים שהיות שלא יקראו הפטרת פ' ויקרא משום שיקראו הפטרת זכור, יש להשלים את הפטרת ויקרא בשבת זו, ואילו הפטרת פ' צו נדחית לגמרי, לפי ששתי ההפטרות הן מענין הקרבנות, והפטרת ויקרא קודמת ("נזירות שמשון" על השו"ע סי' תכ"ח, וכן הורה הגר"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל, ולפי דבריהם בארץ ישראל לא קוראים לעולם הפטרת צו).

אבל מנהג העולם לקרוא בפ' צו הפטרת צו כמש"כ ב"אור זרוע" (ח"ב סי' שצ"ג), וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל, ובעל ה"שבט הלוי" זצ"ל, והגר"ח קניבסקי שליט"א. והוסיף בעל ה"שבט הלוי" זצ"ל, שאדרבה, יש לחזק ענין קריאה זו שיש בה דברי מוסר ("לוח דבר בעתו").

הפטרת צו כשיש חתן

אם יש חתן בבית הכנסת ועולה למפטיר, י"א שידלגו על ענין חתן וכלה משום שיש שם דברי פורענות "והשבתי מערי יהודה ומקצות ירושלים קול ששון וקול שמחה..." ("פורים המשולש" להגר"ש דיבליצקי זצ"ל, סי' ד' סעיף ו'), משום שבלא"ה אין בהפטרה זו כ"א פסוקים, עי"ש). אבל מנהג העולם לקרוא הכל גם כשחתן עולה למפטיר, וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א ("לוח דבר בעתו"), וזכות קריאת ההפטרה כהלכתה תעמוד לו שלא יהיה לו שום נזק.

שאלות המצוות

הפרשת רבעי בשנה השביעית (הוספה לגליון 457)

שאלה: האם גם בפירות של שנה שביעית (שפטורים מהפרשת תרו"מ), צריך עדיין להתנות שאם הוא רבעי יחוללו על המטבע שייחמו, כמו בשאר השנים?

תשובה: גם בפירות של שנת שמיטה צריך לחלל על המטבע מספק שמא הוא רבעי, וכמו שעושה כל שנה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, עי' "דרך אמונה" פרק ד' סי' קס"ט). ויש להוסיף שבפירות של שנת שמיטה יש להקפיד יותר מבכל שנה (ואפילו אלו שאינם מקפידים לעשר בבית מאכלים שיש בהם הכשר יש מקום להחמיר בזה) משום שהפירות של "אוצר בית דין" הם פירות הפקר, וכל זמן שהם הפקר י"א שלא מועיל החילול רבעי של ההכשר, כיון שאינם בעלים (עי' "דרך אמונה" פ"ט ממע"ש ה"ז בביה"ל ד"ה בשנת), ולכן כשמביאים הפירות לבית צריכים הבעלים (ושכן בהם) לחלל את הרבעי.

ויש סוברים שפירות רבעי שתחת ידי אוצר בית דין יכולים בית דין לחללם עבור הציבור לכל הדעות, משום שיש להם כוח לפעול עבור הציבור, ודי בזה כדי שיוכלו לחלל ("חוט שני" שביעית עמ' ת"ה-ת"ז, ועי' ספר "מעדני ארץ" שביעית סי' י' אות ח'), שהניח זה בצ"ע, ועי' "שיח אמונה" פרק ד' הערה 380, ועי' "חוט שני" שבת ח"א עמ' רכ"ד).

ואחר שפדו קדושת רבעי שבפירות אלו, כיון שפדה בחילול ולא במקח אין הדמים נתפסים בקדושת שביעית, ויש בהם רק דיני רבעי ("חוט שני" עמ' שכ"א וב"קיצור דיני שביעית" תש" קניא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קניית חסה מיבול נכרי

מצוי מכירות פרטיות של חסה מיבול נוכרי בבתי כנסיות ובחצרות, ויש בזה איסור של סחורה ומסירת דמי שביעית לעם הארץ, וכן פעמים שיש בזה עוד איסורים, ויש לקנותם בהקפה (עי' שימוש קודם שישלם ויכוון לקנותה במשיכה), דאז יש מקילים במסירת דמי שביעית לעם הארץ, וכן יש לקנותם בהבלעה להשיטות שמועיל הבלעה באיסור סחורה.

להמשיך לאכול פחות משיעור

◀ **שאלה:** אכל כזית אוכל או רביעית שתייה ונתחייב ברכה אחרונה, ורוצה להמשיך לאכול מעט מעט, וחושש שמא יפסיד שיעור עיכול לברכה אחרונה, מה עליו לעשות?
תשובה: ביתניים יברך ברכה אחרונה על מה שאכל כבר, ועי"ז בודאי יצטרך לחזור ולברך על מה שממשיך לאכול (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכדאי לחכות זמן מה לפני שימשיך לאכול כדי שלא יראה כבורכה שאינה צריכה (עי' "מגן אברהם" סי' ק"צ סי"א, והגר"ז שם סעיף ז' שכל ברכה אחרונה נחשבת הפסק גם אם רוצה לאכול עוד).

ללמד 'גוי של שבת' הלכות אמירה לגוי

◀ **שאלה:** האם מותר ללמד 'גוי של שבת' אילו מלאכות מותר לו לעשות עבור ישראל, או שאסור משום שמלמד תורה לגוי, (כמבואר בגמרא, חגיגה י"ג)?
תשובה: היות שזה לצורך ישראל מותר ללמדו מתי ואילו מלאכות מותר לו לעשות בשבת עבור ישראל (הגר"ש אלישיב זצ"ל).
(יש מקומות שכאשר באים לבקש מגוי של שבת לעשות כך וכך, אומר הגוי: "אסור לי לעשות זאת עבורך").

ההירות במצות כיבוד אב ואם

◀ **שאלה:** האם מותר לומר לאבא 'לא נראה לי' או 'לא נכון' או 'לא בא לי'?
תשובה: א. בודאי אסור לומר נוסח זה שהרי זה בכלל "לא יסתור את דבריו", רק לומר 'אולי אפשר לומר בנוסח אחר, אולם אם אביו שואלו: 'מה אתה אומר על זה', מותר לומר: 'לא נראה לי'.
ב. אם אביו ביקש ממנו שיספר לו על ענין פלוני ופלוני, ויודע שע"י יבוא לידי לשון הרע או אפילו רק לאבק לשון הרע, אסור לו לשמוע להם ("חפץ חיים" הל' לשון הרע כלל א' סעיף ב', וב"באר מים חיים" שם), אבל לא יאמר להם 'אסור לדבר' אלא יתחמק בצורה מכובדת.

אלמנה שנישאה פעם שניה

◀ **שאלה:** התחתן בזיווג שני עם אלמנה ולפעמים נכשל וגורם לה צער, האם כל פעם עובר על הלאו של "כָּל אֱלֵמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן" (שמות כ"ב, כ"א)?
תשובה: כתוב בספר מהרי"ל ליקוטים: "מהרי"ל הוא מהר"י סג"ל שהיה מדבר על אשתו עם אחרים היה אומר וכו', וכשהיה מדבר לעצמה היה מכבדה בדבריו כאילו מדבר אל רבים מפני שאלמנה נשאה, עכ"ל. הרי משמע שגם לאחר נישואים שניים ג"כ יש לה דין אלמנה.
ובספר "מגד גבעות עולם" כתב: שאלתי את הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל אם יש איסור של עינוי אלמנה גם כשנתחנתה בזיווג שני, האם היא עדיין בכלל "אלמנה" לענין עינוי. והשבתי: ראייה מתלמוד אין לי בדיון זה אבל מעשה אני יודע כאשר נתאלמן הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל ודיברו לו שידוך של אלמנה לזיווג שני אמר אז שהוא חושש מאיסור "כָּל אֱלֵמָנָה..." לא תַעֲנוּן" ומשמע האיסור לא פקע. עכ"ל.
ויש לדחות דשם כוונתו שאם לא ירצה אותה ויגרם לה צער בעודה אלמנה.
וי"א מכיון שעכשיו התחתנה פעם שניה אין לה דין אלמנה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בחורה שנעלה בבית

◀ **שאלה:** בחורה נעלה בתוך הבית ואינה יכולה לצאת, האם מותר לאיש לקפוץ פנימה דרך המרפסת כדי לפתוח לה את הדלת, או שמא יש בזה איסור ייחוד היות שאף אחד לא יכול להיכנס מבחוץ?
תשובה: איסור ייחוד הוא אפילו על זמן כל שהוא, משום חצי שיעור אסור מן התורה, היות שאפשר להמשיך את הייחוד (משא"כ במעלות שנפתח מאלה כל עשרים שניות, אין זה ראוי לשיעור ייחוד כלל, ולכן מותר). ולכן בנד"ד עדיף ששני אנשים יכנסו דרך המרפסת וממילא אין כאן איסור ייחוד. ובדיעבד יש להקל באופן שיתכן שיגיע עוד אחד שיכול לקפוץ פנימה, א"כ הרי"ז כמו מפחד שמישהו יבוא, ומותר.
ויש עוד עצה, שהבחורה תעמוד במרפסת גלויה לרה"ר עד שתפתח הדלת.

שכחו לברך "שמח תשמח"

◀ **שאלה:** לאחר החופה אמר אחד מהנוכחים ששכחו לברך ברכת "שמח תשמח", והשני אומר שברכו ברכה זו, מה עליהם לעשות?
תשובה: א. אם בודאי לא אמרו ברכה אחת משבע ברכות, יקחו עשרה אנשים (אל חדר הייחוד) ויברכו שם אותה הברכה על הכוס, וצריך לברך לפני כן ברכת "הגפן", ואח"כ לשתות ממנו.
ב. אם יש ספק אם דלגו על ברכה אחת, הרי ספק ברכות להקל, וא"א לברכה שנית, (ויש לעיין האם אסורים בייחוד משום שכלה בלא

ברכה אסורה לבעלה, ומסתבר שכיון שבהלכות ברכות פטורים מלברך אינה נאסרת), ויש עצה לזה, שבסוף הסעודה כשמברכים את השבע ברכות החתן והכלה יכולו לצאת בברכה זו.
ג. וכן אם אחד המברכים אמר את הברכה בשקט, ולא היו עשרה שומעים שמא בדיעבד לא יצאו אותה ברכה (וכמבואר בשו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ד', וב"בית שמואל" שם), ולכן יש לכוון בליה על אותה ברכה ולצאת בזה לברכת השבע ברכות של החופה.

צינור שהתפוצץ בחצר

◀ **שאלה:** צינור של דוד מים התפוצץ בחצר הבנין, מי חייב לשלם על דמי התיקון, והאם אפשר לקחת כסף מדמי ועד הבית?
תשובה: אלו שגרים באותו צד של הבנין ומשתמשים באותו צינור משלמים את דמי התיקון או דמי האינסטלטור, אבל הגרים בצדו השני של הבנין שאינם משתמשים בו כלל לא חייבים לשלם עבור התיקון, וממילא אי אפשר לקחת את התשלום מדמי ועד הבית כיון שזה שייך לכולם.
יש בנינים שסיכמו ביניהם מראש שבכל פעם כולם משתתפים גם אם זה שייך לצד אחד של הבנין, והכל תלוי במנהגם.

מונית ללא כיסא לילד

◀ **שאלה:** הזמין מונית עם כיסא לילד קטן (כי עפ"י חוק אסור לנסוע בלי כיסא), והגיעה מונית בלי כיסא, וחיכו עשרים דקות עד שהשיגו כיסא ממקום אחר. בסוף הנסיעה תבע נהג המונית כסף גם עבור ההמתנה, האם חייב לשלם לו?
תשובה: היות שהזמין דווקא מונית עם כיסא והגיעה מונית בלי כיסא הוא לא אחראי עליו כלל, ולכן אינו חייב לשלם לו דמי ההמתנה. וגם אם טוען הנהג שהיה יכול בינתיים לנסוע למקום אחר איהו דאפסיד אנפשיה.

חטף טלפון סלולרי מחברו, נפל ונשבר

◀ **שאלה:** בחור חטף טלפון סלולרי מכיס חברו, וכשהנגזל הרגיש בזה דחפו ונפל הטלפון הסלולרי ונשבר, האם הגזלן חייב לשלם?
יסוד השאלה הוא, מיד שגזל את הטלפון הסלולרי הרי התחייב אפילו באונסין, ולכן אח"כ שבאמת קרא האונס, האם חייב לשלם.
תשובה:

א. כשחטף את הטלפון הסלולרי הכוונה היתה ברורה שזה על מנת להחזיר, וכעין גונב על מנת למיטק, שלכתחילה אסור לעשות כן, וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' שמ"ח סעיף א'), אבל אם עשה כן נחלקו הפוסקים אם חייב לשלם.
ב. אפילו אם נימא שחייב לשלם, מסתפק ה"קצות החושן" (סי' שמ"ח סי"א) אם נתחייב באונסין או לא, עי' שם, וא"כ מספק אי אפשר לחייבו לשלם.
ג. ה"מנחת חינוך" וה"שדי חמד" מסתפקים אם דין גונב על מנת למיטק הוא דווקא בגניבה ולא בגזילה, והביא את הריטב"א שמבואר שגם בגזלן יש דין גזלן ע"מ למיטק.
ד. ובנד"ד שהנגזל עצמו שבר את הטלפון הסלולרי, יש עוד סיבה לפטור את הגזלן, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה.

ביאורי תפילה

ברכת "המעביר שינה"

◀ **שאלה:** בברכת "המעביר שינה" מוזים לקב"ה שהתעוררו מהשינה, ובחתימת הברכה אומרים "ותגמלנו חסדים טובים... הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", והרי אין החתימה מעין הפתיחה?
תשובה: מה שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש רוחו כדאיתא במדרש על פסוק: "תִּדְשִׁים לְבָבָרְךָ" (איכה ג', כ"ג), הוא גמילות חסדים, וזה הוי מעין הפתיחה ("בית יוסף" סי' מ"ז סעיף א' בשם תוספות), (וקצ"ב א"כ למה מסיימים את הברכה "לעמו ישראל" שהרי חסד זה הוא לכל העולם).
אמנם י"מ שהכוונה היא שהקב"ה עושה חסד ומציל אותנו מהחטא וזה שייך רק לעם ישראל (ב"ח שם), וקצ"ב דלפ"ז הוי שלא מעין הפתיחה. וצ"ל שזה שייך ליתרגילנו בתורתך וצדקנו במצוותיך ואל תביאנו לידי חטא" וכו'.

"כי בחר ד' בציון"

◀ **שאלה:** אומרים בפסוקי דזמרה "כי בחר ד' בציון אנה למושב לך", למה כתוב לשון "אנה" שלא מצינו במקום אחר, הל"ל 'מחכה' או 'מצפה'?
תשובה: כתוב בסו"פ בשלח: "כי יָדַעְתָּ כִּי יִבְרָכְךָ ה' (שמות י"ז, ט"ז), ואמרו חז"ל, אין כסא שלם ואין השם שלם עד מחיית עמלק, נמצא שחסרה האות א' במילת "כס", ואותיות וי-ה' במילה "י-ה", ולכן כתב כאן "אנה", שג' אותיות אלו הקב"ה מחכה להשלים (שמעתין).
וכעין זה ביאר הגר"א את התפילה "הוא קיים ושמו קיים וכסאו נכון" (שחרית) שהאותיות "הוא" יהיה קיים כששמו קיים וכסאו נכון ששמו יהיה שלם והכיסא יהיה שלם.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

תחפושת ילד לילדה במסיבת פורים

שאלה ילדה בת חמש מבקשת להתחפש לילד ולחבוש כיפה במסיבת פורים. האם הוריה מצווים להפרישה מזה בחינוך לאיסור "לא תלבש".

תשובה אם יכולה להבין את האיסור שבדבר, יש להפרישה, כיון שזהו לא תעשה בלאו ד'לא ילבש' (דברים כב, ח). וכתב המשנה ברורה (שם, ג) "החינוך בלא תעשה בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו דבר זה אסור לעשות או לאכול".

אמנם לעתים כשקטן ניגש לכבות או להדליק את האור בשבת וזועקים לעברו: זה אסור, אל תדליק, גם אם נמנע, אין זה נחשב שהבין את האיסור, אלא דווקא כשמבין שיש בפעולה זו 'איסור של דת'. ואמה שהתיר הרמ"א (תרצו, ח) לגבר ללבוש שמלת אשה ולאשה ללבוש כלי גבר בפורים כיון שעושה זאת לשחוק בעלמא, היתר זה נאמר רק בימי הפורים עצמם, ולא בשאר שמחות בימות השנה, ואף לא במסיבות פורים המתקיימות קודם ימי הפורים.

<<<

מלחמת גוג ומגוג או אתחלתא דגאולה דברי חיזוק בעקבות מלחמת רוסיה-אוקראינה

ניתן לקבוע על שום מאורע אם מלחמת גוג ומגוג, עקבתא דמשיחא או אתחלתא דגאולה אלא אם כן נביא או בעל רוח הקודש הוא. אמנם שומה עלינו לעיין בדברי חז"ל שהשמיעו לנו כדי שנתעורר מהם.

הגמרא במגילה (י, ט) מבארת סדר הברכות בתפילת שמונה עשרה: מה ראו לומר גאולה בשביעית. אמר רבא מתוך שעתידין להיגאל בשביעית. והאמר מר בשביעית מלחמות (רש"י סנהדרין צו, א "בין ישראל לעכו"ם"), במוצאי שביעית בן דוד בא. ומיישבת הגמרא, מלחמות נמי אתחלתא דגאולה היא.

ויש לבאר מדוע מלחמות הן בגדר 'אתחלתא דגאולה'. ע"פ דברי רבינו החפץ חיים (ליקוטי מנחתים על עקבתא דמשיחא 71) "בשנת השמיטה מתעורר תמיד למעלה דיון על ביאתו של משיח בן דוד, שאז ביאתו קרובה. מפני שאז היא שעת רצון לפני הקב"ה, ותלוי הדבר רק בנו אם נהיה זכאים על ידי תשובה ומעשים טובים... מפני שרצונו שתהיה ההתחלה מצדנו כדי לזכותנו, שתהיה לנו זכות לפני מידת הדין... ותעשה ההתעוררות למעלה רועם גדול וביאתו של משיח צדקנו קרבה". מטרת המלחמות המתנהלות בעולם, ואף כשאינם בין ישראל לעכו"ם אלא בין גויי הארצות, כדי שישאל יתחזקו מכוחם במלחמה הגדולה – מלחמת היצר. ועל ידי כן תתעורר מידת הרחמים לנצח בדן של מעלה לביאת משיח צדקנו.

הכנת הבגדים לקבלת משיח

עוד עורר החפץ חיים בהכנה לגאולה (שם יח) "בוודאי לא יפלא מד' כל דבר ותשועת ד' כהרף עין כדכתיב היום אם בקולו תשמעו, שביד ד' להביא לנו גאולה בכל יום ויום, ובוודאי חושש הוא למען כבוד שמו שלא יתחלל בגוים. אך הדבר ברור אצלי שהקב"ה עוד מעכב קצת את זמן הגאולה, כדי שנבין את עצמנו לביאת משיח צדקנו ולא נבוא לקבל פניו ערומים בתורה ובמצוות.

"וביארתי העניין על פי משל לעשיר מופלג שזימן את קרוביו לחתונת בנו ובאשר ידע כי ימצאו בין הקרואים עשירים מופלגים ובזיון

העולם על כל מרכיביו פרטי פרטי, נברא עבור ישראל. "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקראת ראשית" (רש"י בראשית א, א). ואף כל המושך ניהולו וקיומו ביד הרבש"ע מתנהל בשביל ישראל, וממילא כל התנהלות אומות העולם מכוונת לטובת ישראל.

הדברים אמורים בכל שעה ושעה, על אחת כמה וכמה בשעה שמתנהלים קרבות ברחבי תבל שבכוחם לזעזע סדרי עולם. עלינו להפנים ולדעת כי אף כשמלחמה נערכת בקצה העולם, וכל שכן כשמדובר במדינה נחשבת ומרכזית, אין הקב"ה פונה בזה לגויי הארץ שאינם מבינים כלל את שפתו של הבורא עולם, אלא "קול ה' חוצב להבות אש" (תהלים כט, ד). הוא פונה בלשונות האש והקרבות אלינו - שומרי המצוות די בכל אתר ואתר.

בגמ' (יבמות סג, א) אמר רבי אלעזר בר אבינא אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, שנאמר (צפניה ג, ו) הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם... אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר".

יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, הביע באוזניו השבוע את חששו מהמלחמה ואמר: הכל תלוי באדם אחד, רק הוא יחליט אם לפתוח במלחמה.

אמרתי לו אכן, צודקים דבריך שהכל תלוי באחד בלבד, אך לא בכך אדם אחד אלא בבעל מלחמות (ברכות יציר אור) ש"הוא לבדו עשה, עושה ויעשה לכל המעשים" (י"ג עיקרים). למרות שאין זה פוטר את התוקף האכזר לתת את הדין על מעשיו, כפי שמבאר הרמב"ן (בראשית טו, יד) "וגם את הגוי אשר יעבודו הן אנוכי" אע"פ שהם שלוחי דרחמנא להביא את הרעה יענישו על כוונתם הרעה.

עלינו להפנים היטב כי ההחלטה לצאת למלחמה וכל התנהלות הקרבות נתונים רק בו יתברך. לב מלכים ושרים ביד ה' (משלי כא, א), "הוא לבדו" מכנים לראש של פלוני לפתוח במלחמה ואף את סיומה יקבע רק הוא לבדו בדרך שיבחר.

מור"ר המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה בהקדמה לספרו בין ששת לעשור כתב כי לא

גליון זה מוקדש לע"נ

רבינו המקובל האלוקי

מרן הגאון

רבי שלמה עליאשוו זי"ע

בעל 'לשם שבו ואחלמה'

נלב"ע כ"ז אדר תרפ"ו

גדול יהיה לו אם יבאו אנשים אחדים במלבושי צואים וקרועים. על כן הזהיר כי מאד מאד יקפידו על מלבושיהם שיהיו נקיים ויפים, שלא תכסה בושה וכלמה פניו כשישב עמם על שלחן אחד.

"כן הדבר בעניינינו שהרי מבואר בספרים הקדושים שהקב"ה בבחינת חתן וכנסת ישראל בבחינת כלה וכן כתיב מפורש בקרא כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוהיך. וזמן הגאולה הולך וקרב, וביד ד' להביאה בכל יום וגם אנו מחכים על זה. הלא אנו צריכים להכין את עצמנו בתורה ובמצוות ובמעשים טובים שהם המלבושים הרוחניים שבהם נוכל לקבל פני מלכנו כשיבא לנו הוא וכל קדושינו אתנו בודאי יחפזו כל אחד מאתנו לקבל פניו וליהנות מזיו שכינתו. ואם לא נהיה מוכנים הלא בושה וכלמה תכסה פנינו כשנבוא ערומים מתורה ומצוות.

"ועל כן אבאר כאן קצת במה עלינו להתכונן ביותר לפניו:

א. לימוד הלכה לדעת את המעשה אשר יעשון. ב. הרחבת ידיעת התורה.

ג. חיזוק האמונה...

אחי ורעי החרדים לדבר ה' ותורתו, עליכם המצוה הזאת לעורר את ההמון שאינם יכולים ללמוד בעצמם ולחבר אותם לחבורה אחת וללמוד עמם... ולבאר לפניהם היטב את דברי התורה כל אחד ואחד כי ה' הטובה עליו. לא בדרשות ארוכות כי אם בקצרה בטוב טעם ודעת".

אכן נראה מדבריו שכל לימוד – הן של הלכות שבת שהם כהררים התלויים בשערה, והן כל דף גמרא נוסף – הוא כעין תפירת כפתור

במלבושים בהם נקבל בכ"א את פני משיח צדקנו. ואף כל חיזוק באמונה שבוודאי בא מכוח התפילה כהלכתה עם קבלת עול מלכות שמים ואת פסוקי דזמרה המעצימים את השמחה והביטחון בצור העולמים, בוודאי הם הם ההכנה הנצרכת בימי מלחמה אלו, לגאולה השלמה שתבוא במהרה בימינו.

התגלות המשיח – השמחה והעצב

"אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא" (י"ג עקרים).

אכן מובטחים אנו כי "פתאום יבוא אל היכלו האדון" (מלאכי ג, א). לא כמו כל מהלך ההולך ונרקם לעיני הצופה, אלא בפתע פתאום ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו כי בוא יבוא. וכיון שאנו יודעים שזה יהיה "פתאום" אין צדק לתהות היכן האור שבקצה המנהרה לאור הגאולה, משום שבהליך הגאולה הכל הולך בדיוקא בלי שנבין. ולמרות שאיננו רוצים במלחמות וצרות, אך הקב"ה מוביל עניי רוחני נשגב, ומעורר אותנו על ידי התהפוכות.

בגמרא (סנהדרין צו, א) "שלשה באין בהיסח הדעת – משיח, מציאה ועקרב". כתב המהרש"א כי למרות ששלושת הדברים הללו באים פתאום ללא הכנה, בכל זאת ישנו הבדל תהומי ביניהם: במציאה, שמח האדם עד מאוד. בעקרב שנושכו בפתע פתאום, מצטער הוא עד מאוד. כך המשיח יבוא בפתע פתאום, ומי שיוכה ירגיש בפתאומיות זו שמחה כמוצא מציאה.

אך התחושה תהיה שונה בין איש לרעהו. כי יש אדם שירגיש: איזו מציאה נפלאה, פלאי פלאים, הנה משיח בא, הקב"ה גילה את כבודו,

הנה אלוהינו זה קיוונו לו ויושיענו. כי יהיה זה אור נפלא לא רק לנו, אלא גם אור לגויים שייכירו במעלת עם ישראל ויבינו את התכנית האלוהית. וכולם יבינו כל פרט, למה היה כך ולמה היה כך, מדוע נגזרה גזירה זו, ומדוע באה לו צרה אחרת.

ומי שלא יבין עצמו, ירגיש את בוא המשיח כמו צערו של הנעקץ מעקרב, כיון שילקה את עצמו כיצד פספס בידי את ההזדמנות לצפות לגאולה ולהתכונן אליה כראוי.

משום שלפתע פתאום הוא יבוא, בלי שצראה אור ועוד קצת אור עד גילוי "אור חדש על ציון". אדרבה, יתכן והוא יבוא דיוקא מתוך חושך ועוד חושך.

אכן הדרך להתכונן לגילוי הגדול הוא כאמור בהכנת המלבוש הרוחני הראוי לגילוי הגדול במהרה בימינו, הן בחיזוק הלימוד והן באמונה תמימה שיש מנהיג לבירה, בתקווה לגאולה השלמה במהרה בימינו.

ברוך ה' אנו חיים עם אמונה, אמנם ברמה ירודה, שהרי "החושך יכסה ארץ" (ישעיה ס, ב), ואף מי שכבר רוצה ללמוד ולהתחזק, מרגיש קושי בדבר וכל התקדמות מצריכה כוחות עליונים, כיון שהקב"ה נתן כוח לסטרא אחרא לפני קיצו, שלא ייתן לנו מנוחה ויפריע בטרדות רוחניות וגשמיות, והולכים טרודים ודאוגים איך נסתדר ואיך נתפרנס, כי זו התכנית, ההסתרה שבתוך ההסתרה.

אך חלילה מלאבד את הציפייה וההכנה הראויה לגאולה, כי בפתע פתאום יתגלה כבודו, או אז נבין כיצד כל צעד תוכנן מראש בתכנית האלוהית המכוונת כל דבר ודבר אל תכליתו הרצוי.

הלכה למעשה

פורים, אך לשאר שמחה לא. כפי שאין היתר לגבר בחתונה ללבוש בגדי אשה. וכמוכח מהמשנה ברורה (שם לב) לעניין גזל שהוא "מעט קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים שהם שני לילות ויום אחד".

כיפה לחובש פאה בפורים

שאלה ילד החובש פאה בימי הפורים, האם צריך להניח כיפה מעליה.

תשובה בפורים כאמור ניתן להקל באיסור 'לא ילבש', ואמנם כיון שהפאה עצמה כיסוי מעל ראשו, אינו צריך להניח עוד כיפה מעליה.

כפי הנראה משו"ת מהר"י מינץ (טז) שהוא המקור לדברי הרמ"א המדמה דין זה להיתר לחטוף זה מזה בפורים "כיון שאינו עושה על מנת לגזול ולהרוויח, אלא משום שמחת פורים, ואף בזה (איסור לא תלבש) הותר כיון שאינו מכווין לניאוף אלא לשמחת פורים... גזול ועריות יצר אחד להם" והתיר רק בימי הפורים עצמם.

ואף שכתב הרמ"א "מאחר שאין מכווין אלא לשמחה בעלמא", ואם כן לכאורה כל זמן שעושים לשמחה אף שלא בפורים אין איסור, אכן שמעתי מרבינו ז"ע שכל היתרו רק בשמחת

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 43

פרשת פקודי תשפ"ב

מלאכת המשכן - כאשר צוה ה'

א כשאנו מתבוננים בפרשיות האחרונות, מתעוררת פליאה עצומה (שעמדו עליה הרמב"ן ועוד מפרשים) מדוע התורה חוזרת כ"כ הרבה פעמים על הקמת המשכן, ובכל פעם כתוב כמעט אותו דבר. בהתחלה בפרשת תרומה ותצוה, הקב"ה אומר למשה רבינו מה לעשות. ובפרשת ויקהל משה רבינו אמר את זה לכלל ישראל, ובפרשת פקודי עוד פעם כתוב כל מה שעשו בפרטי פרטים. וכשהם מביאים הכל למשה רבינו כתוב עוד יותר בפרט כל מה שהביאו. והלא אנו יודעים שכל מילה ומילה בתורה שקולה ומדודה, ור"ה היא דורש תלי תלים של הלכות על כל תג ותג, (וכמו שרואים בגמ' מסכתות שלמות כמו גיטין וקדושין שבנויים בעיקר על פסוקים בודדים "כי יקח איש אשה וגו').

אלא אפשר לבאר, לפי מה שה"נפש החיים" (ש"ד פ"ל) מביא מהגמ' בסוטה (דף כ"א ע"א) עה"פ "כי נר מצוה ותורה אור" ואומרים חז"ל שמצוה נמשלה לנר שאינו מאיר אלא לשעה, והתורה נמשלה לאור שמאיר לעולם. והיינו שהנר שהוא כלי קיבול של השמן, אז מצד עצמו הוא מוגבל, דהוא תלוי בכמות הקיבול שיש בו, משא"כ האור מצד עצמו אין לו שום מוגבלות, שעצמות האור הוא הארה לעולם. (ובמהר"ל כתוב הגדרה שהתורה היא למעלה מן הזמן, וזהו שהתורה נמשלה לאור שאינו תלוי בזמן מצד עצמותו).

ואומר ה"נפש החיים" שחז"ל באים להסביר את ההקבלה בין התורה למצות. דאף שהאור יש לו עדיפות על הנר דהאור אינו תלוי בזמן, מ"מ קיום האור הוא רק ע"י אחיזתו בנר, וכשנבטל הנר נבטל האור. והיינו דהאור שהוא דבר רוחני צריך בית אחיזה גשמי שהוא הנר, ובלי הדבר הגשמי אין לאור קיום, דאין לו במה להיתפס. מאידך גיסא הכלי בלי האור גם כן לא שוה כלום, דתכלית הכלי הוא להיות בית קיבול עבור האור.

וזהו ההגדרה לחילוק בין תורה למצוות, שהתורה היא למעלה מן הזמן, כמו אור, דאפשר ללמוד אותה סוגיא בכל עת, ואין זה קשור כלל אם זה יום חול, שבת, או מועד. גם אין זמן מסוים ללימוד התורה, אלא "ההיגיון בו יומם ולילה", בלי גבולות. משא"כ המצוות תלויות בזמנים מסוימים. אבל גם התורה שהיא בלי גבולות, צריכה אחיזה במצוות המעשיות שאנו עושים בעולם בפעולות גשמיות. ובעצם, כל הבריאה כולה, שכולה גשמיות, כל זה הוא כלי קיבול עבור התורה, ובכל פרט בעולם יש לתורה אחיזה.

ב ויש להוסיף בזה, שבכדי שהאור ידלק כראוי דרוש שהכלי קיבול שלו, דהיינו הנר, יהיה מדוד ושקול, כלומר שיהיה כלי קיבול מדויק שיכול לספק את האפשרויות לאור ליאחז בו, דאם ינטה הנר לצד מסוים יכול האור להיחלש, וכן אם למשל הפתילה לא במקום המדויק, או שהיא מדי צררה וכדומה, אז האור לא יהיה ברור מספיק, (וכך גם בכלי אור אלקטריים, דרוש דיוק מקסימלי בעבור שהאור שמופק מהם יהיה ברור), וכן אם למשל אדם שצריך לקחת תרופה מסוימת במידה מסוימת, במקום לקחת במידה הוא ישתה את כל התרופה בבת אחת, הוא מכניס את עצמו לסכנת חיים.

וכך בכל עניני עוה"ז הגשמיים הכל עם גבולות מדויקים, דהקב"ה שברא את הבריאה של עוה"ז, ברא הכל בצורה מדויקת, [אם השמש תזוז מעט ממקומה לכיוון כדור הארץ היא יכולה לשורפו, ואם תתרחק ממנו מעט, יהיה מאד קר, והכל כן ברא הקב"ה בצורה מדויקת מאד].

ואומר רבינו יהודה הלוי בס' "הכוזרי" שכמו שרק הרופא שעושה את הרפואה הוא זה שידע כמה לתת ממנה לחולה, כך הקב"ה שהוא ברא את העולם, הוא ורק הוא יודע מה טוב לאדם, ומה לא טוב בשבילו. והוא יודע ג"כ באיזה אופן יכול להיות השראת השכינה על הדברים הגשמיים, ומה הדיוק שצריך להיות בכלים הגשמיים כדי שיוכל ליתפס בהם הדברים הרוחניים.

והגה"ק ר' אלחנן זצ"ל מביא מאמר מהירושלמי שדורש: "אלה המצוות" אם עשיתן כמצוותן הם מצוות ואם לאו אינם מצוות. ובעוד מקום כתוב (ברש"י, דברים ד, ט): כשתקיימו המצוות על אמתתן תחשבו חכמים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים. רואים מזה כמה דיוק נדרש בקיום המצוות, לא לעוות ולא לשנות ח"ו אפי' במעט, כיון שאז זה כבר לא המצוות. שהשפעת המצוה זה דווקא כשמקיים אותם, כפי ציורי ה'.

וממילא ה"ה במעשה המשכן, מצד אחד המשכן הוא מקום להשראת השכינה, וממילא דרוש למלאכה הקדושה הזו את בצלאל שהוא יודע לצרף אותיות שבתורה. וכן לכל מי שעסק במלאכת המשכן היה דרוש השגות גדולות ועליונות, וכמ"ש הרמב"ן (לא, א) על בצלאל "שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה ובדעת להבין סוד המשכן לכל כלי למה צו ואל מה ירמזו". וכך גם אצל שאר עושי המשכן - "בלב כל חכם לב נתתי חכמה".

ג ולפי כ"ז מובן מה שהתורה חוזרת כמה פעמים על מלאכת המשכן, שהרי התורה של המשכן זה דבר נצחי, שקיים גם היום, כמו שכתוב בגמ' (סוף מנחות) שמי שעוסק בתורת קרינות כאילו הקריב קורבנות, וכך אומרים חז"ל (בילקוט שמעוני, יחזקאל רמז שפב) ג"כ על הפסוק (יחזקאל ג, י) "ו

"אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וגו' ומדדו את תכנית", דמי שעוסק במידות הבית כאילו בנאו. התורה זה למעלה מן הזמן, ומי שלומד פרשת תרומה זה כמו שבנה את המשכן.

וממילא בפרשת תרומה ותצוה זה המצוה הכללית של מלאכת המשכן והבגדים, ויש עוד חלק של הציווי לבני ישראל על מלאכת המשכן שזה בפר' ויקהל, וזה תורה נוספת של הציווי לכלל ישראל, וכשבצלאל בא לעשות את הכלים אז זה עוד חלק בתורה. שכאן מדרש מבצלאל לחבר בין התורה למצוות. להביא את השירות השכינה בתוך הכלים הגשמיים, ולכן חוזרים עוד פעם על המידות המדויקות שצוה השי"ת לעשות את הכלים.

וזה מה שניסו בתחילה ליצני הדור. שאמרו 'וכי אפשר שתשרה שכינה על ידיו של בן עמרם', היינו דמה שייך שכינה בגשמיות. ומשה רבינו כשהוא מברך את כלל ישראל הוא אומר להם: 'שתשרה שכינה במעשי ידיכם'. במעשי ידיכם דייקא, וזה היתה העבודה במלאכת המשכן לקשר הרוחניות האין סופית עם הגשמיות המוגבלת.

והג"ר אומר במשלי שהתורה היא זאת שמקשרת בין השמים לארץ. וכתוב ב'נפש החיים', (שם) וגם מרן הח"ח זצ"ל מזכיר את זה הרבה פעמים. דכשבאים לעשות מצוה, כמו למשל הנחת תפלין. אז האור של התורה זורח על המעשה מצוה הזאת להאיר אותה ולקדש אותה. דכל מצוה וכל פעולה שהאדם עושה בשביל המצוה, הקידוש נעשה ע"י אור התורה. וזה מה שדורשת הגמ' על הפסוק 'כי נר מצוה ותורה אור', כמו האור שזורח על הנו, כך התורה זורחת ומאירה את המצוה. וכך גם כשהאדם מתמודד עם המידות הרעות שלו וכובש את יצרו, אז הוא מתקדש בקדושת התורה.

אבל היסוד הגדול הוא, לעשות בדיקו כפי ציוו ה'. פעמים יכול להיות שהאדם מרוב חכמתו מבין אחרת מצויו ה', ולכן משה רבינו כשהביאו לפניו את מלאכת המשכן, עבר על כל פריט ופריט לראות האם זה נעשה כציוו ה' בלבד, או ח"ו מיהו ונטה קצת מצויו ה'. 'וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציוו ה' כן עשו',

וכשמרע"ה ראה שבאמת הכל מדויק לפי ציוו ה', אז 'ויברך אותם משה'. וברם שתשרה שכינה במעשה ידיהם. איך יכולה באמת לשרות שכינה על מעשים גשמיים? התשובה היא 'כאשר ציוו ה'', דאם הכל מדויק לפי ציוו ה' אז יכול לשרות שכינה ע"ז. (ולכן דווקא משה הוא זה ראוי להקים את המשכן, משום שאצלו הייתה דרגת הציווי במדרג הכי גבוהה. שלמרות השגות העצמית הגבוהה, עם כל זה לא מתערב כלום בציוו ה').

[ד] כתוב במדרש עה"פ (בסוף הפר') "ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד" וגו' ואח"כ מתחיל ספר ויקרא "ויקרא אל משה" משמע דכן נכנס. אלא אומר המדרש שכיון שהקב"ה קרא לו, אז נעשה לו שביל בענן וכן נכנס.

וזה לימוד גם בשבילו, כשאנחנו עוסקים בתורה, גם אצולנו מתעורר השאלה, איך אנחנו קורצי חומר, שקועים בהבלי עולם הזה, איך אנחנו יכולים בכלל לגשת לעסוק בתורת ה', ולפלפל בה, ולחדש כל מיני חידושים וכל מיני רעיונות וסברות? אבל התשובה היא, שהקב"ה קורא לנו לתוך הענן, ואומר לנו להתיגע בתורה ולשעבד את שכלנו לשכל התורה ולא ח"ו להיפר, ובצורה כזאת אז התורה מיוממת אותנו, ומוציאה אותנו מהבוץ של עוה"ז.

והרמב"ן בפר' כי תשא (לא, ב) מעורר פליאה עצומה. "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות, ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ, וחושב ורוקם ואורג, כי איך בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומות כולם. והיודעים ורגילים בהם בבוא ידיהם תמיד בטיט ורפש, לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה".

התשובה לזה כותב הרמב"ן בפרשתנו, עה"פ (לה, כא) "ויבאו כל איש אשר נשאו ליביו" וגו'. והיה קשה לרמב"ן מה שייך פה הלשון "נשיאות לב", יותר שייך פה לכאורה לשון נדיבות לב? ומתרג' הרמב"ן: "וטעם אשר נשאו ליביו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל", וא"כ לא שייך שיתנדבו על מה שאינם מסוגלים. אבל היה כאן "נשאו ליביו", ש"מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה ליבו בדרכי ה', לבא לפני משה לאמר לו: אני אעשה כל אשר אדוני דובר". וע"י הנשיאות לב הזו, ע"י ה"יגבה לבו בדרכי ה'", אז באמת השי"ת מילא אותם ברוח חכמה, ואז יכלו לעשות את העבודות העדינות האלו.

וצריכים ללמוד מזה מוסר, שאע"פ שכולנו שקועים ברפש וטיט של הבלי עוה"ז ואיך אנו יכולים לגשת לתורה ולמצוות? התשובה היא: "נשאו ליביו לקרבה אל המלאכה". כל אחד צריך שיהיה לו את הנשיאות לב הזה, את ה"יגבה לבו בדרכי ה'",

שלכל אחד תהיה השאיפה- אני אגדל גדול בתורה. אני אתפלל טוב, אני אהיה בעל מידות וכשיש את הנשיאות לב באמת, כשיש את הרצון האמיתי לגדול ת"ח וצדיק. אז גם אם עשיתי הוא שקוע ברפש וטיט אעפ"כ הרצון הזה מרומם אותו, והשי"ת מסייע לו להתנעלות ולהתרומם.

וזה דווקא כשנשאו ליביו באמת. שבאמת הוא רוצה להתרחק מההטויות של עוה"ז, ולהתקרב ולהדבק בהשי"ת. ואז גם כשנכשלים ונופלים. מ"מ אם יש את ה"נשאו ליביו", אם הרצון נשאר חזק אז הוא מתגבר על כל המכשולים, ולא מתייאש. אפי' שרואה שנשאר רק שבוע עד סוף הזמן, הוא מחליט בכל רצונו, לצלל את השבוע הזה כראוי,

וכשלאדם יש את ה"נשאו לבו", אז הקב"ה מסייע לו להתקדם כפי רצונו, וממלא אותו בחכמה ובתבונה ובדעת, "לדעת לעשות את כל מלאכת עבודת הקודש".

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולתנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב < קטגוריות > "עלון חקרי לב"
או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com
לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.
- כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 -

עמודי החצר

א. הנה קרשי המשכן היו מחוברים זה לזה בטבעות ובבריחים ועי"כ לא נפל, אבל עמודי החצר היו רחוקים זה מזה וצ"ב איך עמדו ולא נפל, וע' בעירובין דף ב' עמ' ב' זבחים דף ס' שגובה החצר היה חמש עשרה אמה, וע' ת"י עירובין י"ז סוף עמ' ב' שעמודי החצר רחבם פחות מאמה. ואולי האדנים היו מתרחבים יותר וצ"ע.

והנה אולי אפ"ל שכיון שהיו ענני כבוד ע"כ לא היו שם רוחות, והיו עמודים יכולים לעמוד גם בלא שהיו בתוך הקרקע, אך בזבחים קי"ב אי' באו לגלגל הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנין מן

הקלעים כו' באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה אלא

בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן כו' קדשי קדשים נאכלין לפנין מן הקלעים כו' באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלים לפנין מן הקלעים,

והנה בפיהמ"ש להרמב"ם נ' שבגלגל ונוב וגבעון היה

אותו משכן שהיה במדבר וא"כ י"ל שהיו

אותם קלעים, ושם הרי לא היו ענני כבוד

רוח וא"כ איך עמדו העמודים.

ב. והנה בפרק כ"ז י"ט לכל כלי המשכן בכל

עבדתו וכל יתדו וכל יתדת החצר נחשת,

ופרש"י לכל כלי המשכן שהיו צריכין להקמתו

ולהורדתו כגון מקבת לתקוע יתדות ועמודים.

והנה אח"כ כ' רש"י ואיני יודע אם תחובין

בארץ או קשורין ותלוין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא

ינועו ברוח, ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם

תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייענו

אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח, והנה מש"כ

רש"י שהיו צריכין מקבות ליתדות הוא לפי מסקנתו

שהיתדות היו תחובין באדמה ע"כ היו צריכים מקבות

לתקוע אותם באדמה, אבל לפי מה שנסתפק רש"י

שאפשר שהיתדות לא היו תקועין באדמה ורק כובדן היה

מכביד, א"כ המקבות היו רק לעמודים. וע' בתו' מנחות ל"ג א'

ד"ה הא כיתדות המשכן הנוצצות בארץ".

והנה מש"כ רש"י שהיו צריכין מקבות לתקוע את העמודים הרי מסתבר שאין כוונתו לתקוע אותם באדנים, דא"כ למה נקט עמודים שהרי הקרשים ג"כ היו באדנים, ומזה נ' שהעמודים היו תקועים באדמה ולזה היו צריכים מקבות, והיינו שהקרשים היו מחוברים זה לזה ומתוך כך היו יכולים לעמוד ולא היו צריכים להיות תקועים באדמה, אבל העמודים היו רחוקים.

ג. ולפ"ז העמודים היו ארוכים יותר ממה שנכתב בהם, והשיעור שנכתב בהם הוא מה שהיו מעל פני האדמה, והרי היו גם אדנים ואין מסתבר שהאדנים היו שקועים באדמה דמסתמא היו נראים, וא"כ צ"ל שהיה בהם חור מפולש והאדנים היו בחלק שהיה מעל פני האדמה.

ד. והנה בתו' שבת צ"ד א' ד"ה ורבי שמעון כ' נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כו' וחופר גומא ואינו

צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר כו' עכ"ל, ונמצא שנסתפקו בתוס' אם במשכן היו צריכים לנעוץ, ואפשר שנסתפקו אם היו צריכים לנעוץ את העמודים וכן"ל.

[ואגב ע' בשפ"א שם שהק' שבמשכן היו צריכין גם לחפור גומא לצורך עפרה שהרי המזבח היה נבוב לוחות ובתוכו היו ממלאים עפר וא"כ היו צריכים לחפור ולהוציא עפר כדי ליתן במזבח. ולכא' ק' עוד שהיו צריכים עפר לבנות ממנו כבש למזבח].

ה. והנה מבואר כאן שגם המקבות היו נחשת, וצ"ע שבסו"פ ויקהל ל"ח כ' כתיב רק וכל היתדות למשכן ולחצר סביב נחשת, ולא נזכר כאן גם כלי המשכן וצ"ע, וכבוד מורי הגר"ח קניבסקי כ'

ע"ז "למשכן כולל גם הכלים".

ו. וצ"ע שבתחלת פרשתנו [ל"ח ל'] ונחשת התנופה ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מכבר הנחשת אשר לו ואת כל כלי המשכן, ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר ואת כל יתדת המשכן ואת כל יתדת החצר סביב, ולמה לא נזכר כאן שגם המקבות היו נחשת, ובלא"ה צ"ע עוד שהרי קרסים של יריעות האהל היו נחשת ולמה לא הוזכר שם.

רוחב העמודים

ויהי מאת פכר הפסוק לזקת את אדני

הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים

למאת הפכר פכר לאדן: [ל"ח פ"ז]

הנה במשכן היו עשרים קרשים בדרום ועשרים קרשים בצפון ושמונה קרשים במערב שבהם היה לכל אחד שני אדנים כמבואר בפ' תרומה, ונמצא מ"ח קרשים שהיו בהם צ"ו אדנים, ועוד היו ארבעה עמודים בין הקדוש ובין קדש הקדשים שבהם היה לכל אחד אדן אחד, כמבואר בפרק כ"ז פסוק ל"ב.

והנה הקרשים היו כל אחד ברוחב אמה וחצי כמבואר בפכ"ו פט"ז, ולא מצינו בתורה כמה היה רוחב העמודים שהיו בין הקדוש ובין קדש הקדשים, והנה הואיל ובקרשים שהיו רוחב אמה וחצי היו ב' אדנים, ונמצא שכל אדן היה על רוחב של ג' רבעי אמה, והואיל ובעמודים היה אדן אחד וגם הוא היה ככר לאדן, א"כ צ"ל לכא' שכל עמוד היה רק ג' רבעי אמה.

וכן לענין עמודי החצר שהיו עשרים בדרום ועשרים בצפון ועשרה בערב ועשרה במזרח, וס"ה היו ששים עמודים בחצר, ובעמודים אלו היה בכל אחד אדן אחד של נחושת כמבואר בסוף פ' תרומה ובסוף פ' ויקהל, ועוד היו חמשה עמודים בפתח המשכן שהיו לכל אחד אדן נחושת כמבואר בפרק כ"ו פסוק ל"ז.

שמו המשתה

ואת מזבח הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים (ל"ח ט), צ"ב שהפסיק בין מזבח הזהב לקטרת הסמים בשמן המשחה, וכן בפ' תשא (ל"ח ט"ו) ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים, וגם בפ' ויקהל בפרשת עשיית מזבח הזהב כתיב (ל"ז כט) ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור, ונמצא שבג' מקומות הפסיק בין מזבח הקטרת לקטרת בשמן המשחה, וכ"ז צ"ע.

פרשת שקלים שחלה בפ' תצוה או כי תשא

מגילה כ"ט ב' איתמר חל להיות בואתה תצוה אמר ר' יצחק נפחא קרו שיתא מואתה תצוה עד כי תשא וחד מכי תשא עד ועשית (ל') כו' אלא אמר אביי קרו שיתא בואתה תצוה עד ועשית וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית כו' חל להיות בכי תשא עצמה א"ר יצחק נפחא קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית מתקיף לה אביי השתא אמרי למפרע הוא דקרי אלא אמר אביי קרו שיתא עד ויקהל וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית כו'.

ובריטב"א כ' השתא לא מתרמי לן פ' שקלים בואתה תצוה וכן כשחל שקלים בכי תשא עצמה קרו שיתא כו' והשתא לא איתרמי לן.

וכן ברמב"ם פ"ג מתפלה הכ"ג ד"ז ובהגהות מיימוניות כ' "כאן שנה ר' דבר שאינו לנו ודוק בעיגול של ר' נחשון ותשכח שלעולם לא אירע לנו כך". ובאמת שבשו"ע לא הביא ד"ז משום דלא משכח"ל בזמנינו.

והנה בזמנינו אפשר שפ' שקלים תהיה בפ' משפטים או תרומה בשנה מעוברת אפשר שיהיה פ' שקלים בפ' ויקהל או פקודי.
ולפ"ז יש לנפקמ נ"מ בשנה מעוברת שצריך לקרות פ' ויקהל והחסירו בבית הכנסת קריאת פ' תשא שמשלימים אותה בפ' ויקהל, וכמבואר ברמ"א סי' קל"ה ס"ב "אם בטלו שבת אחת קריאת התורה בצבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת", ובזה נפ"מ איך קורים פ' שקלים, אך ל' הגמ' א"א ליישב כן כיון שאמרו שקורים עד ויקהל משמע דלא איירי בפ' ויקהל. ומיהו כל הנ"ל הוא רק לענין פ' כי תשא, וא"כ יש נפ"מ במחלוקת זו גם בזה"ז.

והנה משכח"ל עוד דהנה באשל אברהם הנדפס על גליון השו"ע סי' תרפ"ה כ' פ' פרה מעשה ששכחו ולא קראו והורה בת' בי"ד סי' ק"ו שבשבת הבאה שהוא פרשת החדש יקראו גם אותה, ולכא' לפ"ז היה משכח"ל שפ' שקלים היתה בפ' תרומה והחסיירו ולא קראו שמשלימים בפ' תצוה את פ' שקלים, אבל ע"ש בהגרע"א שכ' גבי פ' שקלים שאין לה תשלומין, (וגם אילו חלה פ' שקלים בפ' תרומה הר"ז ר"ח אדר ואז בשבת הבאה היא פ' זכור) וע' מ"ב סי' תרפ"ה ס"ק ב' שאין תשלומין לד' פרשיות. וע"ע מש"כ בצה"ל על מס' מגילה.

וא"כ היו ששים וחמשה עמודים שלכל אחד היה אדן אחד של נחושת, ולא מצינו מפורש כמה היה כל אדם, ואם ואפשר שהיה דומה לאדני כסף אף שלא היה דין לעשותו דוקא ככר לאדן, והנה בריש פרשתנו [לח כט] וַנִּחַשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבָעִים כֶּכָר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל: וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֶי פֶתַח אֶהָל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנִּחֻשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנִּחֻשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ וְאֵת כֶּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־אֲדָנֶי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנֶי יֵעָר הַחֹצֵר וְאֵת כֶּל־יִתְלַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כֶּל־יִתְלַת הַחֹצֵר סָבִיב: והואיל ולכל עמוד היה אדן אחד, הרי יש להבין דבשלמא אם עמודי החצר היו ג'כ ג' רבעי אמה הרי האדן שלהם היה ככר, ונמצא לכ' העמודים היו ס"ה ככר, ושאר הנחושת עד שבעים ככר היה לשאר הדברים שהוזכרו כציפוי המזבח וכל כלי המזבח, אבל אם כל עמוד היה אמה הרי כל אדן היה ככר ושליש וא"כ לששים וחמשה עמודים צריך כמאה ככר, והרי נאמר שתרומת הנחושת היתה שבעים ככר ומזה מוכח שהעמודים היו רק ג' רבעי אמה.

ובאמת שבתו' ישנים עירובין י"ז ב' כ' כן שעמודים שבפתח המשכן היו פחות מאמה, ע"ש שהרי בעירובין דף ב' ב' למדו מפתח המשכן שפתח הוא עשר אמות, והק' בתו' הרי היו שם עמודים באמצע, וכ' התו' דאתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא ומבטל וממילא חשיב פתח של עשר אמות, ובתו שם י"ז ב' כ' דדין אורא דהאי גיסא הוא דרבנן והק' בת"י דא"כ שוב מה הראי' שפתח הוא של עשר אמות הרי היו באמצע עמודים, וכ' בת"י שבפחות מאמה אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא מבטל הוא דין דאורייתא, ועמודים היו פחות מאמה. ולהנ"ל מוכח כו מגודל האדנים.

והנה במק"א כ' להוכיח שהעמודים היו תקועים באדמה, ומה שמבואר בתורה שיעור גובה העמודים הוא במה שהיה מעל פני האדמה, וצ"ל ששם היו האדנים, וא"כ צ"ל שהאדנים היו מפולשים, וא"כ אפשר שאף אם היו העמודים רחבים יותר מ"מ האדנים היו רק ככר כיון שהיו מפולשים.

במה שאמר בצלאל שצריך לבנות משכן ואח"כ כלים

בְּיוֹם־הַהֶחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקְרִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: [מ ב]
ברכות נ"ה א' בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך ואמור לו לבצלאל
עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים
ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך
מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים
שאני עושה להיכן אכניסם אמר כך אמר לו הקב"ה עשה משכן ארון
וכלים אמר לו שמואל בצל קל היית וידעת.

ויש להבין שהרי גמרו את המשכן בחנוכה ולא הקימוהו עד א' ניסן וא"כ בכל אופן בזמן שבינתיים הכלים לא היו בתוך המשכן וא"כ מה נפ"מ אם היו בונים משכן ואח"כ כלים או כלים אוח"כ משכן, עוד יש להבין שבפ' ויקהל סדר הבניה הוא באמת משכן ואח"כ כלים, אבל כלי החצר קדמו לחצר. ולמה בזה אין את הס' להיכן אכניסם.

עמו תלין משוגתו

אל נא תצפה שאדם ישנה דעתו בעקבות מה שיראה. אם יש לאדם הנחה מוקדמת, יקשה עליו מאוד לשנותה. גם אם אותות השמים יוכיחו לו להיפך. כך הטבע, לאמץ את האקסיומה שהאמין בה.

ואם השוהם צריכה את האות ו', מדוע נלקחה ממנה בפרשת פקודי?

ההוראה נאמרת בלשון ברורה

והתשובה לכך, לימד המשך חכמה שאכן אין צורך לכתוב את האות ו' בשום מקום, ומשום כך בפרשת פקודי לא כתוב אות ו', כי אכן לא צריך.

הסיבה שבכל זאת היא נכתבה בפרשת תצוה, כי שם זה הציווי. כשאתה מצוה אדם, עליך לומר לו ברור. אם בצלאל ואהליאב היו מצטווים לקבוע 'תרשיש שהם וישפה', היו התיבות תרשיש ושוהם מתחברות אחת בתוך השניה, סוף התרשיש היה נדחף לתוך השוהם. אולי היו שומעים צליל של אבן אחרת.

ובכן לא. כשנותנים הוראה, משמיעים אותה הכי ברור שאפשר. תרשיש ושוהם. יש הפרדה בין אותיות השי"ן, אין מי שישמע משהו אחר.

בתיאור העשייה בפועל מה היה, אכן אין נפקא מינה רבה, השאירה התורה את הכתיב כתקנו, אבל בציווי, שם יש צורך להטיל אות ו'. עד כאן דבריו, וכבר ראויים הדברים ללימוד גדול. כשאתה מצוה דבר, מסור היטב את הדברים ואל תתן מקום להיכשל בו. חכמים הזהירו בדבריכם.

מה מקום החשש

וביאורו הפשוט והמובן של המשך חכמה, צריך הסבר. מאי משמע 'אפשר למעות', ואשר משום כך באה אות ו' לחצוץ בין התיבות? הלא לא אמרו לישראל לבחור איזה אבנים שיחפצו. חלילה זאת, הכל בכתב מיד ה' עלינו השכיל. הקדוש ברוך הוא צוה אבנים אלו בדיקא, אבנים שנסדרו לפי סדר והשתלשלות בעולם.

אפילו מה שנחלקו רבותינו, אינו בסוג וטיב האבנים, אלא רק בסדר קביעתן בלוח החושן, האם כתולדות השבטים או לא.

המקום שבו בא לידי ביטוי הכי נעלה וגבוה של השראת השכינה בעם ישראל, היה באבני החושן. שם ניכרה אהבתם וחיבתם של ישראל בעיני המקום ברוך הוא.

היו 'גילויים' נוספים במקדש. רוח שלא נצחה את עמוד העשן ואש שירדה מן השמים ושאר ניסים שנמנו במסכת אבות, אולם גילוי כמו אותה נבואה שיצאה מבין אבני החושן והדריכה את ישראל במעשיהם, היה הביטוי הגבוה ביותר. לא רק גילוי ידירות וחיבה מההשגחה העליונה, אלא הוראות והדרכות למעשה.

החושן היה מקור הנבואה בכל שנות המשכן ושנות בית ראשון. דרכו ידעו ישראל כיצד לכלכל את החיים הציבוריים ברצון ה', בכל סערותיהם.

ובכמו כל ענייני המשכן, גם פרשת אבני החושן באה פעמיים. פעם בציווי בפרשת תצוה, ופעם שנית בתיאור העשייה בפועל, בפרשת פקודי. אותו חושן ואותם אבנים, אותה הוראה ואותה חזרה על הדברים.

לבאורה.

תרשיש ושהם וישפה

כי יש הבדל דק. הבדל דק שמתעצם בהתבוננות, הבדל של אות ו' אחת, בסך הכל. בפרשת תצוה הוסיפה התורה אות ו'. 'תרשיש ושהם וישפה'.

בפרשת פקודי, האות הזו לא קיימת, 'תרשיש שהם וישפה'.

מבחינה דקדוקית, מקובל שלא להניח את ו' החיבור אלא בסוף הרשימה, כך לימדנו רבינו האבן עזרא בתחילת חומש שמות, בין ששת כללי ו' החיבור שמנה שם. כך גם בשאר טורי האבן של החושן, אודם פטדה וברקת, נופך ספיר ויהלום, לשם שבו ואחלמה. בכולן אין ו' באבן האמצעית.

רק אבן השוהם קיבלה אות ו', ודווקא בפעם הראשונה שמוזכרת. 'תרשיש ושהם וישפה'. הלא דבר הוא.

המציאות לא פוקחת עיניים. היא רק מעצימה אותם חזק יותר. **ואם** האדם לא למד לבדוד נגיעות אישיות, יסתכנו כל חייו בפקעת של סיפורים והוכחות וראיות לצדקת דרכו. את אשר ראה ביום, ואשר חזה בלילה, הכל יגיים להוכיח בדבריו.

צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם

ולא נשנתה פרשת המשכן אלא ללמד לדורות, אל נא תתפעל ממה שאתה רואה. אל נא תחשוב שתשנה דעתך בגלל מה שתראה. גם אלופי אדום נבהלו ואילי מואב רעדו מפני אלוקי ישראל, זה לא גרם להם לזנוח את אליליהם, יותר מסתבר שהם חיבקו אותם חזק יותר, דבקו באלהי הנכר יותר מאי פעם. יחיד היה יתרו ופרסמו הכתוב.

ואם ידעת שדעת האדם לא תשתנה בעקבות מה שיראה, אזי כבר מראשית מוקדמת תכין תשתית יציבה ובריאה. מראש תדריך את תלמידך וילדיך לפלס של אמת. מתחילת הציווי, תוודא שהוא הושמע נכון באזניהם.

כי אם תתכנס המעוות בלכם, לא יועיל מלך ולא יועיל כהן גדול. הם יאמרו שהמלך לא בסדר והכהן לא בסדר ואנן סניגין בשלמותא.

ואבן הבוחן הזו תקיף את כל תבל ומלואה. מי שרוצה לכפור, יראה את מטתו של משה מרחפת באוויר. הוא לא ישאל ממתי מיטה צריכה את הריחוף הזה, והיכן הבטחתו לשוב לארץ. מכאן ואילך הוא ירוץ עד שישתחוה לעגל החדש.

אדם לא למד ממעויות. המעויות רק משפרות לו עמדות, ותסמוך עליו שהוא יצליח לשפר אותן. יצרי מעללי איש.

☆☆☆

ומה לעשות עם התוכנה המחרידה הזו?

לפחות להיות מודע לה.

לפחות תדע שאתה משוחד מקצה לקצה. תתפלל למי שהחכמה שלו, תיכרך אחר זקני תלמידי חכמים, במל רצונך מפני רצוננו.

ובולי האי ואולי.

גם אם חלילה יטעה מי מיוצרי כלי הקודש, אותם אנשים חכמי לב שנבחרו בקפידה, נניח ולא ישמעו היטב את הציווי, הלא טעותם תהיה חקוקה לעין כל. אין זו טעות בסתרי ארון העדות שאיש לא זזן עיניו ממנו, מלבד הכהן הגדול ביום הכיפורים. החושן נמצא על חזה אהרן, לעיני כל ישראל. אם תקבע אבן שאינה כהלכה, תיכף ומיד יראו כולם ויסקלו את האבן השגויה ממשבצתה. אז ממה חששה התורה?

ואת ועוד. התפתחה לה תעשייה שלמה בשנים האחרונות, אנשים הקדישו את חייהם לחקר אבני החושן, יבושם ויערב. מצאו את כל הסוגים והזנים, הדומים והרחוקים. לא מצאו עדיין אבן ששמה 'תרשי' או אבן ששמה 'ששוהם', או כל שם אחר שיכול להטעות את השומע.

ואם אין אבן שדומה לתרשיש ושוהם, שוב נחזור ונשאל ממה חששה תורה?

עקוב הלב מכל, ואנוש הוא

מסתברא מילתא שגילוי המעות, לא יועיל הרבה. אנשים יצביעו על האבן הלא נכונה, והשגה תישאר על מקומה.

כי למדנו כאן הבנה בנפש האדם.

הבנה שאדם המבין אותה לאשורה, לא ימצא מנוח לנפשו, עד יומו האחרון. בכל עת יחמט בנבכי קרביו לברר ולזקק את מעשיו.

אדם לא מודה בטעותו. אדם לא מסוגל לומר, שגיתי במעשיי, שגיתי בדרך, הנה אני משנה אותה. יפלפל ויטהר את השרץ בק"ן טעמים, ואיתו תלין משוגתו, עד יום קברו.

בבוחך להציג בפני הטועה את טעותו, בכוחך להגחיק את מעשיו כנגד המציאות, והוא לא ישתכנע. יעדיף לייפות ולטהר את מעשיו, לעקם וליישר כראות עיניו. כך הוא האדם.

יראה הוכחה משמעותית, ימלנה לאשר תשאנה רוחו הנלוזה. לשם דוגמה, בעת אשר פרעו פורעים בישראל ואירעו פיגועים. אלה שצידידו בחלק הימני יאמרו ש'צריך להשליך את כל הערבים לים', וכל הדומה לזה. אלה שצידידו בחלק השמאלי, יאמרו ש'מ'כאן ראייה איך לא מתנהגים כראוי לאוכלוסיה הערבית ואיך לא מכבדים אותם'. אלה בכה ואלה בכה.

הוצאות הגליון נתרמו השבוע
ע"י הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
להצלחתו ברוחניות ובגשמיות

לעילוי נשמת הרב הגאון
רבי דוד בן רוז זצ"ל
ת. נ. צ. ב. ה.
הוקדש ע"י בנו הרב הג"ג ברוך גינדי שליט"א

פרשת פקודי תשפ"ב

מישפטי התורה

בס"ד

מבוא למסכת יבמות

קיצור הלכות יבום וחליצה השכיחים בזמן הזה

ראשית נקדים, שקיצור ההלכות נועד כדי לתת מושגים כלליים ראשונים בהלכות יבום וחליצה השכיחים בזמן הזה, ולכן איננו מתייחסים למקרים חריגים או למקרים שהיה הנפטר או היבם נשוי עם כמה נשים, דבר שכידוע נאסר בזמן הזה.

מאחר ומטרת הקיצור היא להקל על הלומדים מסכת יבמות בלימוד המושגים הראשוניים, לכן אין להורות מקיצור זה הלכה למעשה בשום אופן. כמו כן נמנענו מלכתוב כיצד עושים חליצה בפועל, כי הלכות אלו מסורות לבית הדין בלבד.

כתבנו בס"ד את ההלכות לפי מסקנות השו"ע והרמ"א באבן העזר, אע"פ שישנן דעות נוספות גם שם, וגם בראשונים ובפוסקים, שבשעת הדחק גדולי ההוראה מצרפים גם דעות אלו להלכה. בכל מקום שמוזכר בקיצור זה - שו"ע או רמ"א הכוונה היא - לשו"ע אבן העזר בלבד.

תוכן העניינים

- א. מקרים בהם לא נאמרה פרשת יבום וחליצה.
- ב. באילו מקרים חודשה פרשת יבום וחליצה.
- ג. באילו מקרים לא חוששים שיש לנפטר אח או בנים.
- ד. חיוב היבום גם כשברור שלא יולדו ילדים מהיבמה.
- ה. מי מצווה על מצוות היבום והחליצה?
- ו. ההבדל המהותי בין קידושי אשה רגילה לבין יבום.
- ז. ביאור תקנת חז"ל הנקראת "מאמר", שנועדה כדי לקדש את היבמה.
- ח. הגדרת הכלל: שכאשר היבמה פטורה מיבום - פטורה מחליצה.
- ט. הטעם שבזמן הזה חולצים ולא מתייבמים.
- י. קדימת האח הגדול לייבם או לחלוץ.
- יא. חיוב היבם ושומרת היבם לחלוץ.
- יב. תקנת הראשונים לגבי ירושת כספי הנפטר.

כתוב בתורה בספר דברים (כה, ה-ו) "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם - ובן אין לו - לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו... ונגשה אליו יבמתו לעיני הזקנים [פי' - בית הדין] וחליצה נעלו מעל רגלו, וירקה בפניו, וענתה ואמרה: ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". וכו'.

א. מקרים בהם לא נאמרה פרשת יבום וחליצה

א. אדם נשוי שנפטר והותיר אחריו בעת פטירתו בן או בת, או אפילו אם כבר מתו ילדיו, אולם נשאר אחד מצאצאיו בעולם כמו: נכד או נכדה, נין או נינה וכו', בין אם הם מהאשה שהתאלמנה ממנו כעת, ובין אם הם מאשה אחרת, ואפילו אם הם מאשה שחי עמה בהפקרות וללא קידושין או שנולד באיסור מאשה שהיתה נשואה באותו הזמן לאיש אחר כלומר - שהילד הינו ממזר, בכל המקרים הנ"ל נחשב שנשאר לנפטר זרע בעולם, ולכן כשנפטר - מותרת אלמנתו להינשא לכל אדם שתרצה. ואסור לה להתייבם לאחד מאחי בעלה. שו"ע (סי' קנא, א-ב)

ב. האלמנה פטורה מיבום גם אם אותו צאצא גוסס או ששוכב כצמח ומורדם ומונשם לכל ימי חייו. וכמו כן, גם אם הצאצא מת דקה לאחר פטירת בעלה - פטורה מיבום וחליצה. שו"ע שם (סעיף ג).

ג. אם האלמנה היתה מעוברת כשבעלה נפטר, אם ילדה לאחר פטירתו ילד שחי אחר כך לפחות שלושים יום - פטורה מיבום וחליצה, כי נחשב שנשאר לבעלה זרע בעולם.

אולם אם הפילה את העובר או שהולד שנולד נפטר בתוך שלושים יום ללידתו - חייבת ביבום או בחליצה, ועיין בשו"ע (סי' קנא, ד, וס' קסד, ב-ו).

ד. כל אלמנה שנשאר לבעלה שנפטר זרע בעולם, אסרה עליה התורה באיסור לאו להינשא לאחד מאחי בעלה. איסור הלאו חל על שניהם, על האלמנה ועל האח. ואם הם נישאו חלילה ואפילו בשגגה - הם חייבים להתגרש מיידית, והעונש על לאו זה הינו כרת ר"ל.

ב. באילו מקרים חודשה פרשת יבום וחליצה

ה. אדם שנפטר ובעת פטירתו לא נשאר לו בעולם שום זרע, בין אם הסיבה לכך כי לא נולד לו מעולם ילד, ובין אם נולדו לו ילדים, אולם כל ילדיו וצאצאיו נפטרו בחייו, במקרה זה אם יש לנפטר אח או אחים בעולם בעת פטירתו - חייבת אשתו האלמנה להתייבם. כלומר - להינשא לאחד מאחי הנפטר או שתחלוץ לאחד מהאחים. וכל זמן שלא תתייבם או תחלוץ לאחד מאחי בעלה - אסור לה להינשא לאף אחד בעולם. והיא נקראת בלשון חז"ל - "שומרת יבם". או שנמצאת באיסור "יבמה לשוק".

ו. נחלקו רבותינו הראשונים, מהו הטעם שמותר לאח הנפטר לייבם את גיסתו האלמנה על אף שיש כאן בעצם איסור אשת אח, יש אומרים שמצות עשה של היבום דוחה את איסור הלאו של העריות [תוס' יבמות ג: ד"ה לא תעשה]. ויש אומרים שמכיון שהתורה רצתה שיתקיים מצוות יבום, והאח ישא לאשה את אלמנת אחיו, במקרה זה עקרה התורה את האיסור עריות, ויש כאן רק מצוות עשה של יבום. [רמב"ן בספרו תורת האדם, ויד רמ"ה סנהדרין נג: ד"ה מתיב].

ז. חיוב יבום או חליצה קיים, רק אם נשאר לנפטר בעת פטירתו אח או אחים שנולדו מאביו ואמו, או שנולדו מאביו, אפילו מאשה אחרת שאינה אמו.

אבל אם היה לו רק אחים מאמו בעת פטירתו - פטורה אלמנתו מיבום וחליצה, ומותרת להינשא לכל. שו"ע (סי' קנז, א).

ח. אם לא נשאר לנפטר זרע בעת פטירתו, אולם לאשתו האלמנה יש ילדים מנשואיה הקודמים - חייבת להתייבם או לחלוץ. כי מטרת היבום היא לטובת הנפטר שיצא ערירי מהעולם.

ט. מצוות יבום נוהגת רק אם אח בעלה היה בעולם בעת פטירת בעלה. אולם אם האח נולד לאחר פטירת אחיו - אין האלמנה זקוקה ליבום, ורשאית להינשא לכל. אבל אם היו לנפטר אחים נוספים מאביו - חייבת האלמנה להתייבם או לחלוץ לאחד מאחי בעלה שהיו בעולם בעת פטירתו. (שו"ע שם).

י. חיוב היבום או החליצה של האלמנה מאח בעלה קיים, גם אם אותו אח הינו אח יחיד והוא בגדר - טריפה, או צמח או שמורדם ומונשם לכל חייו או שוטה שאינו כשיר לייבם או לחלוץ. ובמקרה זה תישאר האלמנה שנקראת "שומרת יבם" עגונה מבלי יכולת להינשא לאחר, עד שאותו האח יבריא או ימות. (שו"ע סי' קנז, א).

יא. יבום או חליצה יכול לעשות, רק אדם בר דעת שהינו בגיל שלוש עשרה שנה והביא שתי שערות שהם סימן שהוא גדול, מאחר וכתוב בתורה "איש", ואין איש פחות מבן שלוש עשרה שנה.

לפיכך אם לנפטר היה בפטירתו רק אח אחד מאביו שהיה קטן, תצטרך האלמנה לחכות בעגינותה עד שהוא יהיה בן שלוש עשרה שנה, אז יוכל להתירה מעגינותה ע"י החליצה. (שו"ע סי' קסז, ג)

יב. הכרעת השו"ע ושאר הפוסקים, שיבמה חייבת ביבום או בחליצה גם אם האח היחיד של הנפטר המיר את הדת (שו"ע סי' קנז, ד). אמנם מבואר שם בפתחי תשובה (ס"ק ד-ה) שבמצב הזה ישנם מקרים שמצדדים ספיקות נוספים להתיר את שומרת היבם מעגינותה. וההוראה בזה מסורה לגדולי המורים שבדור.

כמו כן אם הנפטר היה מומר ויש לו אח מאביו, חייבת אלמנתו להתייבם או לחלוץ מאחיו (שו"ע סי' קנז, ה).

יג. מצוות יבום וחליצה נוהגת רק באשה שהיתה נשואה לבעלה כדין תורה. אולם אם חיו ביחד ללא קידושין אלא כפריצות - היא מותרת להינשא לכל אדם. (שו"ע סי' קנז, ג).

ג. באילו מקרים לא חוששים שיש לנפטר אח או בנים

יד. אם לא הוחזק מעולם שיש לנפטר אחים, וכל שכן אם אמר לאשתו כשהתחתנו בפירוש שאין לו אחים - אינו נאמן לומר לה אח"כ במהלך חייהם המשותפים, שיש לו אחים, ובוזה להוציאה מחזקת ההיתר שיש לה - שאינה זקוקה ליבום, אם ימות ללא ילדים. ולכן רק אם יבואו שני עדים ויעידו שידועים שיש לו אח שחי במקום מסוים או אם היא תודה שידוע לה שיש לו אח חי, במקרים אלו בלבד תחשב בפטירת בעלה "שומרת יבם", ותצטרך להתייבם או לחלוץ לאותו האח. (שו"ע סי' קנז, ו)

טו. כמו כן, אם הנפטר אמר לאשתו לפני חתונתם, שלמרות שיש לו אחים אבל יש לו גם בן או בנים, במקרה זה למרות שבמהלך חייהם המשותפים חזר בו ואמר לה שאין לו בנים - אינו נאמן להוציא את אשתו מחזקת ההיתר שהיה לה שאינה זקוקה ליבום.

אולם אם לפני פטירתו חזר בו ואמר לאשתו ששיקר אותה ואין לו בנים, לדעת הרמ"ה תצטרך חליצה מחמת הספק, כי חוששים שמא לפני פטירתו מתחרט כדי שלא יענישו אותו בשמים שהתיר יבמה לשוק להינשא ללא חליצה. אולם הכרעת השו"ע ורוב הפוסקים היא - שגם במקרה זה לא נאמן הנפטר להוציא את אשתו מחזקת ההיתר שלה להינשא לכל ללא חליצה. (שו"ע סי' קנז, ז).

ד. חיוב יבום גם כשברור שלא יולדו ילדים מהיבמה

טז. כתוב בתורה (דברים כה, ו) "והיה הבכור אשר תלד [פי'] - היבמה מהיבם" יקום על שם אחיו המת, ולא ימחה שמו מישראל". נמצא שלפי פשוט הכתוב, מטרת היבום היא - שהאלמנה תוליד ילד מהיבם על שם אחיו שמת ללא זרע, כדי שישאר לנפטר שם ושארית בעולם. אלא שהקב"ה רצה שדבר זה ייעשה רק על ידי אחיו מאביו ולא על ידי שקרוביו האחרים ישאו את אלמנתו.

יז. למרות האמור, אם בשעת פטירת הבעל, האלמנה הינה זקנה מופלגת שודאי לא תוכל ללדת. או שהיבם הינו כעת זקן מופלג ולמרות שיכול להזדווג עמה, אבל אין לו את כח ההולדה. מכיון שבטבעם היה להם במהלך חייהם את כח ההולדה, לכן האלמנה הינה בגדר "שומרת יבם", וחייב היבם לחלוץ לה כדי להתירה להינשא לכל. (שו"ע סי' קעב א-ד).

יח. מאחר ומצוות יבום וחליצה קיימות רק אם נפטר אדם ללא ילדים, לכן אמרו חז"ל שניתן לעשותן רק לאחר שעברו שלושה חודשים מלאים שהם תשעים יום מפטירת הבעל, שאז נדע בוודאות שלא נשאר ממנו זרע.

לפיכך אפילו אם האלמנה מבוגרת מאד שברור שלא התעברה לאחרונה, או אפילו בזמנינו שניתן לברר את הדבר על ידי בדיקות דם, חייבת האלמנה לחכות שלושה חודשים מפטירת בעלה לפני שתתייבם או תחלוץ. (שו"ע סי' יג, א-ב, וסי' קסד, א)

ה. מי מצווה על מצוות היבום והחליצה?

יט. ליבם את "שומרת היבם" - זוהי מצוות עשה מהתורה [מצוה - תקצח בספר החינוך], וכן מצוות חליצה לשומרת היבם - הינה מצוות עשה מהתורה [מצוה - תקצט בספר החינוך]. אלא שנחלקו רבותינו האחרונים, האם רק היבם מצווה במצוות אלו, מאחר ומטרתן היא הולדת ילד, ורק האיש מצווה בפרו ורבו. או שיש כאן גזירת הכתוב לקיים מצוות אלו לתועלת הנפטר, ומאחר ולצורך כך צריכים גם את האלמנה, לכן גם עליה חלה המצווה להתייבם או לחלוץ.

הנפקא מינה בין הדעות הינה, אם היבם רוצה ליבם או לחלוץ והאלמנה מסרבת, האם רשאי ביה"ד לכופ אותה לפחות לחלוץ, כמו שמחויבים ביה"ד לכופ לקיים מצוות עשה. שבנידון דנן רק לדעה שהיא גם חייבת במצוות אלו, ניתן לכופ אותה להתייבם או לחלוץ. (חינוך מצוות תקצח - ט, שו"ת הר"ן סי' סא, ים של שלמה יבמות פ"ד סס"י יח, ועוד).

ו. ההבדל המהותי בין קידושי אשה רגילה לבין היבום

כ. כל אשה מתקדשת לבעלה רק אם הוא נותן לה כסף או שווה כסף כמו טבעת וכדומה. או שמקדשה בשטר. או שבא עליה לשם אישות. וקידושין אלו נעשים מרצון שניהם. כאשר לפני כן אומר המקדש לאשה בנוכחות שני עדים כשרים, למשל: הרי את מקודשת

לי בטבעת זו, בכסף זה וכדומה. [פרטי ההלכות מבוארים בתחילת פרק ראשון במסכת קידושין, וש"ע מס' כו ואילך].

לאחר הקידושין, למרות שהאשה כבר אשת איש, צריך הבעל לעשות גם נישואין כדי שיתור להם לחיות חיי אישות, ושירש אותה וכו'. הנישואין נעשים ע"י הכנסת האשה לחופה.

החופה נעשית - או כאשר מתייחדים הזוג בפני עדים במקום סגור למשך זמן שראוי לזיווג, כאשר העדים נמצאים מחוץ לחדר. או ע"י אופנים אחרים שמהותם - הכנסת האשה לרשות בעלה. ובזמן הזה עושים את כל הדברים, כדי לצאת את כל השיטות. [ועיין בשו"ע וברמ"א סי' נה, א ובמפרשיהם].

כא. שונה לחלוטין קשר האישות שנעשה בין היבם לשומרת יבם מיד עם פטירת בעלה, וכדלהלן.

התורה קשרה בקשר אישות את היבם ליבמה. ואם יש לבעלה כמה אחים - היא קשורה בקשר אישות לכל אחד מאחי בעלה. קשר זה נקרא - "זיקה", ומהותו - שהתורה הקנתה ליבם את היבמה בקשר שהוא כעין קידושין.

כב. בגלל הזיקה שיש בין היבם ליבמתו, אסור ליבמה באיסור לאו להינשא לאדם אחר כל זמן שאחד מהיבמים לא יחלוץ לה. ואם נישאת לאדם זר לפני החליצה - חייבת להתגרש ממנו מיידית.

כג. מהתורה לא מועיל שהיבם יתן גט ליבמה. אלא רק החליצה מפקיעה ממנה את זיקת האישות שביניהם. ואם ישנם כמה יבמים, מספיק שאחד מהיבמים יחלוץ לה ובוזה תהיה מותרת להינשא לכל.

אמנם חז"ל אסרו לה לאחר החליצה להינשא לכהן, כי דימו את החליצה לגרושה שקיבלה גט, שנאסרה מהתורה להינשא לכהן. (שו"ע סי' קסו, ב וסי' קע, ב).

כד. קשר הזיקה שבין היבם ליבמה, אסור על היבם לשאת את כל קרובות יבמתו. ולכן למרות שחלץ לה או אפילו אחד מאחיו חלץ לה, אסור לו לשאת את אחותה או בתה וכדומה. (שו"ע סי' קנט, ה).

כה. יבם שרוצה לשאת את יבמתו, כדי שיחיו מעתה כמו כל בעל ואשה נשואים - יכול מהתורה לשאתה רק ע"י יבום הנעשה בעת הזיווג הראשון שביניהם. ומהתורה אם מקדשה ע"י כסף או שטר - היא נשארת עדיין בגדר "שומרת יבם", ורק הזיווג עושה את הנישואין ביניהם. (שו"ע שם).

כו. מאחר והתורה קישרה בקשרי אישות את היבם עם היבמה בעל כורחם, לפיכך בשונה מכל קידושין שנעשים בהסכמת המקדש והאשה כמבואר בשו"ע סי' מב. לעומת זאת ביבום - גם הביאה שנעשית ביניהם לצורך הנישואין, לא צריך שתיעשה בהסכמת אף אחד מהם. לפיכך אם כפה היבם את היבמה להזדווג לו או שגויים כפו את שניהם להזדווג - נקנתה בכך היבמה ליבם, והיא מעתה אשתו לכל דבר. (שו"ע סי' קסו, ז).

כז. מאחר והתבאר שלא צריך דעת לקנין של היבם, לכן יש מהראשונים (שו"ת הרשב"א ח"ד סי' שכח) שסוברים, שמוטלת על היבם רק המצווה ליבם ע"י הזיווג, אולם מעשה קנין האישות נעשה מאליה מהשמים, ואין היבם שותף בכך.

אולם ישנם מרבתינו הראשונים, והאחרונים שסוברים, שהיבם בזיווגו הראשון עם היבמה, מלבד שמקיים בכך מצווה, הוא גם עושה בכך קנין אישות.

אחת מהנפק"מ שבין דעות אלו היא, האם צריך שיהיו עדי יחוד על הזיווג. כלומר, שהעדים יעמדו מחוץ לחדר בו הם מזדווגים. לדעה הראשונה שהיבם לא עושה קנין - לא צריך עדים על היבום, ומספיק שהם מודים שנעשתה הביאה.

אולם לדעה השניה - חייב שיהיו שני עדים כשרים שיעידו על יחוד היבם והיבמה, כמו שיש בכל קנין קידושין ונישואין. מאחר ועדי הקידושין - הם אלו שיוצרים את קיום קנין האישות, ואינם משמשים רק כעדי ראיה. [ועיין ברמ"א סי' קסו, ב, ובבית שמואל שם סי' קב, ופתחי תשובה שם סי' קו, במנחת חינוך מצוה תקצח סי' קה, תוס' הרא"ש יבמות נא: ד"ה אי, ריטב"א קידושין יב: ד"ה דרב ועוד].

ז. ביאור תקנת חז"ל הנקראת "מאמר" שנועדה לקדש את היבמה כח. תקנו חז"ל, שהיבום יעשה באותו אופן שאדם מקדש אשה רגילה. ולכן היבם צריך לקדש בתחילה את היבמה בהסכמתה ע"י כסף, טבעת [או בשטר] לפני שני עדים כשרים, ויאמר לה לפני נתינת הטבעת: הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכו', ואח"כ יכניסה לחופה לשם נישואין, ויתכוון שעושה זאת כדי להקים שם לאחיו (כמבואר בדרכי משה סי' קסו, ב וברמ"א שם).

קידושין אלו נקראים בלשון חז"ל - "מאמר", כי נעשו במאמר החכמים (רמ"א סי' קע, ב).

אולם אם היבם לא קיים את תקנת חכמים, וקידשה בביאה בלבד בפני עדי יחוד - היבמה מקודשת לו, ולא צריך אח"כ לקדשה גם ע"י "מאמר". אולם היבם הוא עז פנים שעבר על דברי חז"ל. (שו"ע שם).

כט. לאחר שהיבם בא פעם אחת על יבמתו, בכך הוא עקר מהם לצמיתות את האיסור לשאת אשת אח שהיה עליהם. לכן מעתה הם כמו כל זוג נשוי אחר. ואם אח"כ ירצו להיפרד, הם יתגרשו ע"י גט בלבד. כמו כן, אם לאחר גירושיהם ירצו להינשא בשנית - יוכלו להינשא, כי האיסור אשת אח נעקר מהם. (תוס' יבמות ח: ד"ה מלמד).

ח. הגדרת הכלל: שכאשר היבמה פטורה מיבום - פטורה מחליצה ל. כלל אמרו חז"ל ביבמות (ב): כל העולה ליבום - עולה לחליצה. וכל שאינו עולה ליבום - אינו עולה לחליצה. ולכן כל יבמה שאסורה ליבם באיסור ערוה נוסף, חוץ מהאיסור שהיא אשת אחיו - אינה מתייבמת. וממילא אינה זקוקה גם לחליצה. ולכן לאחר מיתת בעלה היא מותרת להינשא לכל.

לא. דוגמא לנידון שבסעיף הקודם. אדם שהיה נשוי למשל עם בת אחיו, שמותר להינשא לה, ואח"כ נפטר ללא ילדים. שכעת יוצא שאחיו היבם צריך לייבם את בתו כלומר - שהאבא ישא את בתו. לפיכך מאחר ובנישואין אלו נוסף כאן איסור ערוה חדש - לכן אין כאן מצוות יבום, וממילא היבמה פטורה גם מחליצה, ומותרת לכל.

לב. אמנם במקרה האמור בסעיף הקודם, אם יש לאבי היבמה אח או אחים נוספים - היבמה צריכה להתייבם או לחלוץ מאח אחד, למרות שמאביה פקעה מצוות יבום. (שו"ע סי' קעה, ב).

לג. אם הנפטר היה נשוי לכמה נשים [לפני שהתקבל חרם דרבינו גרשום או שנשאן במדינות ספרד] ואחת מנשותיו היתה אסורה על היבם באיסור ערוה נוסף כגון, שהיתה אחותה של אשתו, במקרה זה והדומים לכך - כל הנשים של הנפטר הותרו להינשא ללא צורך

יבום וחליצה. מושג שנקרא "צרת ערוה". ובנידון הזה ובאופנים דומים לכך עוסק רוב הפרק הראשון במסכת יבמות. ומאחר ולא שכיח בזמן הזה שאדם יהיה נשוי עם כמה נשים - לכן לא נאריך בכך.

לד. ישנם מקרים שמהתורה מותר ליבמה להתייבם, אבל מחמת איסור עריות מדרבנן או בגלל ספיקות שונות לגבי הנישואים שלה עם הנפטר או עם היבם - נאסר עליהם להתייבם, לפיכך למרות שמדרבנן אינה יכולה להתייבם, אולם מכיון שמהתורה יש ביניהם עדיין זיקה ודאית או ספק זיקה, לפיכך כדי לעקור זיקה זו - חייבת היבמה לחלוץ ליבם, ורק לאחר מכן תהיה מותרת להינשא לאחר.

לה. שומרת יבם שנישאת לאדם זר אפילו בשגגה כגון, שלא ידעה שיש לבעלה אח חי בעולם או שטעתה בדין וחשבה, שאם היה לנפטר בן אפילו שמת בחיי אביו, אין היא זקוקה ליבום וכדומה - צריכה להתגרש מיידית מבעלה ואפילו אם נולדו להם ילדים. ולאחר הגירושין יחלוץ לה היבם, ואחרי זה תהיה מותרת להינשא לאנשים אחרים. לגבי החזרה לגרוש שלה, וכשרותם של הילדים עיין בשו"ע (סי' קנט, ב), ובהגהות רעק"א שם, ובפתחי תשובה שם (סי' קז).

ט. הטעם שבזמן הזה חולצים ולא מייבמים

לו. גם היבום וגם החליצה נחשבים קיום מצוה מהתורה. אלא שנחלקו חכמים עם התנא אבא שאול ביבמות (לט): איזה מצוה קודמת. לחכמים - מצוות יבום קודמת למצוות חליצה. כלומר, לכתחילה עדיף לייבם, ורק כשלא ניתן לעשות יבום או כשהיבם מסרב לייבם - יחלצו לאלמנה.

ולדעת אבא שאול, מכיון שחוששים שמא היבם לא מתכוון בנשואיו עם אשת אחיו לקיים מצוות יבום, אלא שחפץ להינשא לה מסיבות אישיות כמו: נוי האשה או עושרה הכספי וכו', שבאופן הזה לדעת אבא שאול אסרה התורה על היבם לשאת את אשת אחיו גם לאחר פטירתו, לכן הוא סובר, שמצוות חליצה קודמת ליבום.

לז. מנהג ישראל לפסוק כמו אבא שאול. ולכן בתי הדין בישראל לא מאפשרים לייבם, גם לאותם שנוהגים בשאר הדברים כדעת מרן השו"ע, ואפילו אם שניהם רוצים לקיים את מצוות היבום.

אולם בדיעבד אם היבם בא על יבמתו בנוכחות שני עדים כשרים - הקידושין ביניהם חלו, ולא מפרידים אותם (שו"ע סי' קסה, א).

לח. הפוסקים דנו במקרים שמבחינה הלכתית לא ניתן לחלוץ, האם במקרה זה מתירים את היבום כדי שלא תישאר האלמנה עגונה כל ימי חייה, ועיין בפתחי תשובה (סי' קסה ס"ק ג). וההכרעה בזה מסורה לגדולי ההוראה שבדור.

י. קדימת האח הגדול לייבם או לחלוץ

לט. מצוות יבום או חליצה הינה על האח הגדול, ואפילו אם אינו הבכור כגון, שיש להם אחות שנולדה ראשונה. ואם האח הגדול לא רצה ליבם או לחלוץ, שאר האחים מצווים בכך לפי סדר גדולתם. אולם אם אף אחד מהם לא רוצה - חוזרים לאח הגדול וביה"ד כופים אותו שיחלוץ. (משנה יבמות (לט). שו"ע סי' קסא, ד).

מ. אם קדם אחד מהאחים הצעירים וחלוץ ליבמה - אפילו כשהאח הגדול הסכים לייבם או לחלוץ לה - חליצת האח הצעיר מועילה, והיא מותרת להינשא לכל. (שו"ע סי' קסא ד - ז)

מא. אם היבם נשוי לאשה, למרות שרוצה לייבם - כופים אותו לחלוץ. מהרי"ק (שרש קב), רמ"א (סי' א, י), ורמ"א (סי' קסה, א).

מב. אם האח הגדול גר במדינה רחוקה, והאח הצעיר גר במדינה שבה גרה שומרת היבם, והאח הצעיר אינו רוצה לחלוץ, אם ישנה אפשרות כספית ומעשית לשומרת היבם שתיסע למקום מגורי האח הגדול - אין כופים את הקטן לחלוץ. אולם אם אין אפשרות כזאת - ביה"ד כופים את האח הקטן לחלוץ. (שו"ע ורמ"א סי' קסא ד-ו, ובבית שמואל שם סי' ק-ו, פתחי תשובה שם סי' ה).

יא. חיוב היבם ושומרת היבם לחלוץ

מג. שומרת יבם, שהיבם רוצה לחלוץ לה, אלא שהיא מסרבת לחלוץ, ומעוניינת להישאר במצבה הנוכחי - ביה"ד מחייבים אותה לחלוץ. אבל אם שניהם הסכימו שלא לחלוץ - רוב הפוסקים נוקטים שלא כופים אותם לחלוץ.

אולם המהרש"ל ביש"ש יבמות (פ"ד ס"י י"ח) כתב - שכופים את שניהם לחלוץ מדין כופים על המצוות, כי לשיטתו - גם על היבמה יש מצווה לחלוץ. ובפשטות גם מהווה במדבר פ' חוקת (דף פד). משמע שכופים אותה לחלוץ, כי זהו טובת תיקון נשמת הנפטר. [ועיין בשו"ע סי' קסה, ג ובבית שמואל שם סי' ט, ובט"ז שם סי' קה, שו"ת חכם צבי סי' א, ובפתחי תשובה שם סי' ז].

מד. שומרת יבם שתובעת מהיבם שיחלוץ לה והוא מסרב לחלוץ, למרות שהתורה ציוותה עליו לחלוץ - מותר להטעות אותו שיקבל כסף רב אם יחלוץ, ולאחר החליצה - לא צריכים לתת לו מאומה. ותמיד עדיף להטעות את היבם מאשר לכופו אותו לחלוץ. (שו"ע סי' קסט, ג)

מה. אין היבם או היבמה יכולים לעשות שליח או שליחה שיחלצו במקומם. כמו כן, צריך ששניהם יכוונו בשעת החליצה, שעל ידי החליצה - היבמה תהיה מותרת להינשא לכל. (שו"ע קסט, מד)

יב. תקנת הקהילות לגבי ירושת כספי הנפטר

מו. מעיקר הדין, יבם שחלוץ ליבמתו, מקבלת היבמה מנכסי בעלה שנפטר את כתובתה, ואת שאר כספי הנפטר מחלקים היוורשים ביניהם לפי הלכות ירושה שקבעה התורה.

אולם רבותינו הראשונים מתקופת המהר"ם מרוטנבורג ז"ל תקנו, שכדי שהיבמה לא תתעגן, והיבם יסכים לחלוץ לה - היבם שיחלוץ לה יקבל מחצית מנכסי אחיו שנפטר. אלא שנציין, שישנם הבדלים בגדרי תקנות אלו בין הקהילות. [רמ"א סי' קסה, ד, שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' תקסג, שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' רכ, וח"ב פסקים וכתבים סי' רסב - רסד וע"ש].

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שלא תבואנה בנות ישראל - לא לידי חליצה, ולא לידי יבום.

[לקוח מסדר החליצה בקצרה שמובא בשו"ע ס"י קסט, נו]

מענייני החידוק

גליון 48 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

משנכנס אדר מרבין בשמחה

יבואר דברי החת"ס שסוגיא זו אינו להל'. ויבואר פלוגתת האחרונים אם באדר א' יש את ההלכה הזו, וזה תלוי אם משנכנס אדר מרבין בשמחה זה מחמת הניסים או מחמת הקרבנות שיש בהם

בגמ' תענית בדף כ"ט א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת כשם משנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ויעויין בחת"ס דהקשה דבש"ע מופיע בס' תקנ"א רק הענין של משנכנס אב ממעטים בשמחה ואילו משנכנס אדר מרבין בשמחה לא מופיע, והמג"א או"ח ס' תרפ"ו הביא את שני הדינים ותי' החת"ס דכל הדין של רב משנכנס אדר מרבין בשמחה הוא ע"פ הגמ' בתענית בדף כ"ט דאיכא ג' שיטות ר"מ רבי יהודה רשב"ג, שיטת ר"מ דנוהג מראש חודש ועד התענית שיטת רבי יהודה שכל החודש אסור רשב"ג אומר אינו אסור אלא שבת בלבד, וא"ר יוחנן ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב והשבת כל משישה חגה חדשה ושבתה, מ"ד מחגה אז איכא אבילות דווקא מ"ח ומ"ד כל החודש כולו אסור הוא לומד מחדשה ומ"ד כל השבת אסור לומד משבתה, וא"כ כל הדין של רב משנכנס אדר מרבין בשמחה זה שהוא לומד מחדשה וזה רק למ"ד דבאב כל החודש אסור באבילות וכן בפורים כתיב "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה" על כל החודש, אמנם להל' נפסק שאין לנהוג אבילות אלא בשבוע שחל בו ולומדים זה משבתה ואין דורשין חדשה, ואפי' לרשב"ג דבאב יש מיעוט שמחה בשבוע שחל בו זה רק בת"ב דכתוב שבתה אבל באדר דכתיב וחדשה דהיינו והחודש אז לפי רשב"ג דלא דורש וחדשה בת"ב ובפורים לא כתיב ושבתה אין חיוב לשמוח גם בשבוע שחל בו פורים. ויעויין עוד באליה רבה דדייק מרש"י דכתב משנכנס אדר מרבין בשמחה ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח, וכתב עוד דכוונת רש"י מאדר ואילך וכן בניסן ובשאלית יעב"ץ שו"ת ח"ב ס' פ"ח שריבוי השמחה הוא מחמת סמיכות הניסים של פורים ופסח ועוד כתב שרצה לרמז שבשנה מעוברת כמו שנה זו הדין של מרבין בשמחה זה רק באדר שני ולא באדר ראשון כמו קריאת המגילה שקורין רק באדר שני כדי לסמוך גאולה לגאולה.

יבואר דברי השפ"א דענין מרבין בשמחה אינו קשור לפורים אלא לקרבנות

ובשפת אמת כתב דעיקר ריבוי השמחה באדר זה מאותו טעם משנכנס אב ממעטים בשמחה וכמו דהתם מיעוט השמחה זה מחמת חורבן בית המקדש לביטול עבודתו כך באדר מרבין בשמחה מחמת שהוא זמן הקרבת קרבנות וכיון דבאחד באדר משמיעין על השקלים להקריב קרבנות כל השנה והיה שמחה גדולה בעולם ולכן נשארה השמחה בחודש זה, ומבואר מדבריו דעיקר הדין של מרבין בשמחה באדר אינו מחמת חג הפורים אלא משום הקרבת קרבנות דבאחד באדר משמיעין על השקלים, ולפי השפ"א הנ"ל מדויק היטב מ"ט בש"ע לא מוזכר ענין של משנכנס אדר מרבין בשמחה דבודאי ענין הקרבת הקרבנות אין שייך בזמה"ז. אף דענין מחצית השקל שייך גם בזמן הזה זכר למקדש. ובודאי לפי דבריו גם אין משנכנס אדר באדר א'.

יבואר עוד תירוץ על קושית החת"ס מדוע לא נפסק בש"ע משנכנס אדר מרבין בשמחה

ובישוב קושית החת"ס נראה לומר דבאב דיש הל' ברורות איך ממעטים בשמחה כמו שמבואר בס' תקנ"א מש"ה מוזכר הסוגיא של משנכנס אב ממעטים בשמחה אבל באדר אין הל' ברורה איך מרבין בשמחה, מש"ה לא מוזכר סוגיא זו בהל', ובביאור ענין השמחה שיש באדר אפ"ל ע"פ דברי הרב המגיד בסוף הלכות לולב על דברי הרמב"ם שכתב "השמחה שישמח האדם בעשיית המצוה עבודה גדולה היא מאד וכל המונע את עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" ויעויין במגיד משנה בתו"ד ועיקר הדבר שאין ראוי לו לאדם לעשות המצוה מצד שהן חובה והוא מוכרח לעשות אותן אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן וסיים לפי ששמחת דברים אחרים תלויה בדברים בטלים שאינם קיימים אבל השמחה בעשיית המצוה ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית, ומבואר מדבריו דעיקר השמחה הוא בעשיית המצוה, וידוע דאף דעיקר קבלת התורה היה בשבועות אבל כ"ז שלא היה פורים לא היה קבלת התורה ברצון דהיינו בשמחה והיה חסר בכל המהות של קבלת התורה דע"ז אומר הרמב"ם שראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה וזה הביאור משנכנס אדר מרבין בשמחה דהשמחה האמיתית הוא כמו שכתב המגיד משנה אבל השמחה האמיתית הוא בעשיית המצוה ובלמידת התורה וכיון דבפורים היה זמן של קבלת התורה ברצון מש"ה משנכנס אדר מרבין בשמחה ע"י ריבוי התורה ועשיית המצוה כנ"ל, ומש"ה זה לא מופיע בש"ע כיון דאין בזה הל' ברורות דכל אחד צריך להרגיש את השמחה בעשיית המצוה ולמידת התורה. וידוע עוד דבחודש אב כתוב ממעטים בשמחה ועיקר המיעוט בשמחה הוא בת"ב דאז אסור בלימוד התורה משום פיקודי ה' ישרים משמחי לב וידוע דיש הרבה אנשים דדוקא בת"ב יש להם חשק בלימוד התורה דכיון דאסור לשמוח וע"י לימוד התורה נתרבה השמחה מש"ה היצה"ר דוחף ללימוד תורה דווקא ביום שאסור לשמוח אבל כל השנה כולה דיש מצוה לשמוח אז היצה"ר עובד הפוך דמוריד את החשק של והערב נא ואז מתרפים מהתורה, ובודאי שרואים בזה יסוד גדול דאפילו אנשים שאין שמחים בלימוד התורה רח"ל גם אסור להם ללימוד בת"ב משום דעיקר התורה זה בשמחה וכשאין שמחה חסר בכל המהות של התורה ונמצא דבפורים שהיה קבלת התורה ברצון נקבע תכלית המהות של קבלת התורה שהוא ברצון ומש"ה משנכנס אדר מרבין בשמחה, וידוע דבשנים האחרונות ע"י שהקימו את ישיבת מרדכי הצדיק נתרבה לימוד התורה בפורים שזה לא היה כ"כ בשנים שעברו וגם נתרבה בכללים ובישיבות הק' הענין של לימוד התורה בפורים. וידוע דברי החת"ס דהאריך בגודל הענין של לימוד התורה בין מגילת אסתר של לילה ליום דזה סגולה לבנים ת"ח כידוע. וסיפר לי אחד מידידי שנכנס בפורים לבית של עשיר גדול ושאל אותו העשיר מה עושים הבנים בליל פורים וא"ל שאחרי המגילה בלילה לומדים כל מס' מגילה ובבוקר עושים סיום על מגילה וא"ל שבניו יושבים ומבלים כל הלילה עם המחשב רח"ל, וידוע מה דאומרים דר"ת

של סמא"ל זה 'סיום מסכת אין לעשות' ור"ת של 'סלם' זה 'סיום מסכת לעשות' ע"כ, ומצאתי כיסוד הנ"ל בספר המכתב שריבוי השמחה באדר אינו הכוונה להרבות במאכלים ובמשתאות אלא לשמח לב העניים והאביונים וכן כל שמחה של מצוה וכן כתב במאירי בדף כ"ז ע"ב בתענית שמה שאמרו להרבות בשמחה באדר ולמעט באב בא להורות שראוי להתפלל ולהודות לה' בכל עת באופן המתאים למה שאירע באותו הזמן וכן שצריך לברך על הרעה ועל הטוב ולא מובן היטב לפי דבריו מה הכוונה משנכנס אב ממעטים בשמחה אבל בדברי הראשונים הנ"ל מבואר היטב בגודל הענין של שמחה של מצוה שראוי להרבות בימים אלו ובזה מחזקים את גודל הנס של פורים שע"ז מקיימים את קבלת התורה ברצון. וכבר הבאנו את המעשה באותו אדם שנכנס אל מרן הגר"י קמינצקי זצוק"ל וא"ל שהוא זוכר שבשואה הארורה היה האדמו"ר מצאנז זצ"ל שהיה כל היום לוחש תחת אשר לא עבדת את ה' אלוך בשמחה ואמר שכל השואה הארורה בא מחמת שלא למדו מתוך שמחה ומזה רואים בגודל עשיית המצוה בשמחה. וגם התפילות שמתפללים בפורים ובאדר צריך להיות מתוך שמחה שע"י תפילה בשמחה מרגישים יותר מחוברים לקב"ה וגם ההודאה שמודים בתפילות וגם אמירת על הניסים זה מחזק את גודל השמחה שיש בתפילות, והעירני בזה ידי בעל מח"ס בעל מעשה חמד הגאון ר' אליהו כהן שליט"א שאמירת על הניסים בפורים זה משנה את כל התפילה והופך את התפילה לתפילה אחרת. ועכ"פ היוצא מכל הנ"ל שבכל המצוות צריך לעשות אותן בשמחה וצ"ע לפ"ז מ"ט בת"ב רק אסור בת"ת ולא בשאר המצוות הרי כל המצוה צריך להיות בשמחה ואולי אפ"ל דבת"ב אפשר ללמוד דברים שאינם משמחים כידוע ומש"ה אינו מבטל מצוות ח"ת בת"ב אבל בשאר המצוות אם יהיה אסור לקיים את המצוה יתבטל המצוה מש"ה אסור" ויש בזה עוד כמה חילוקים ואכמ"ל. ואפ"ל דידוע דברי האגלי טל דבלימוד התורה לא נאמר מצוות לאו ליהנות ניתנו כי כל התורה דרך להיות בשמחה ובערבות משא"כ בשאר מצוות אמרי' מצוות לאו ליהנות ניתנו ואכמ"ל.

א"ה: וכן נראה גם מדין תפילין שמניחים רק במנחה דיש פחות אבילות דחז"ל דכל מה דאפשר לדחות דוחים ואפי' במצוות.

יבואר עוד בגודל הס"ד שיש במסי"נ של מצוה

ידוע דבצלאל היה בן אורי בן חור והארכנו טובא בגודל הס"ד שהיה לחור בזה שמסר את נפשו בחטא העגל וע"ז זכה לנכד כמו בצלאל וידוע דברי רש"י בפרשת ויקהל שחור היה בנה של מרים ובודאי שהזכות של מרים שמסרה נפשה על הצלת ילדי ישראל בזמן גזירת פרעה כמו שכתוב בפרשת שמות ותיראן המילדות את האלוקים ולא עשו כאשר דבר עליהם מלך מצרים והמילדות היו מרים ויוכבד ויוכבד זכתה לבן כמו משה רבנו ומרים זכתה לבן כמו חור וידוע עוד מה שכתוב בדברי הימים (א' ב' י"ט כ') דחור היה בנו של כלב בן יפונה לפי דברי הרבה מפרשים דלא כמו האבן עזרא דכתב דזה כלב אחר דהיינו כלב בן חצרון אבל הרבה מפרשים חולקים ע"ז וסוברים דאבי חור הוא כלב בן יפונה ונמצא דגם אביו דהוא כלב וגם אמו מרים מסרו את נפשם לקב"ה ומש"ה זכו לבן כמו חור שמסר את עצמו בחטא העגל וזכה לנכד כמו בצלאל בן אורי בן חור שהתורה אומרת ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה וע"י נעשה המשכן דעשיית המשכן הוא הדבר הכי גדול בישראל כמו שכתוב בגמ' בבא בתרא בדף י' דאמר משה לקב"ה במה תרום קרנו של ישראל א"ל הקב"ה בפרשת כי תשא ויעוין שם במהרש"א

דעיקר פרשת כי תשא הוא הקמת המשכן דע"ז מובדלים ישראל יותר מכל האומות וכבר הארכנו בזה טובא דהקמת המשכן נעשה באחד בניסן אחר חטא העגל ומבואר מזה דאע"פ שאומרים אתה בחרתנו מכל העמים שזה היה בקבלת התורה מ"מ השלימות של ישראל היה ע"י הקמת המשכן, וידוע דברי רבנו בחיי בפרשת פקודי שיש רמ"ח עשיות בהקמת המשכן משום דכל המשכן נעשה ע"י שהכניסו שם את הכוח של רמ"ח מצוות עשה עיי"ש והכל נעשה ע"י בצלאל. ויעוין עוד בגור אריה למהר"ל וכן הקשה בספר נחלת יעקב דהקשה קושיא גדולה דלפ"מ שביארנו דבצלאל היה נינו של כלב וידוע מה דכתוב בספר יהושע (פרק י"ד ז') דכלב נשלח בגיל ארבעים לרגל את הארץ וזה היה בשנה השניה בצאתם מארץ מצרים וגם הקמת המשכן היה בשנה השניה לצאתם ממצרים וזה קם ע"י בצלאל שהיה נינו של כלב ולפי החשבון הנ"ל שכלב נהיה סבא רבה בשנה השניה לצאת ממצרים ולפי החשבון שבגיל י"ג שנה נהיה אבא ובגיל כ"ו נהיה סבא ובגיל ל"ט נהיה סבא רבה ואז נולד בצלאל ובגיל ארבעים אצל כלב היה בצלאל רק בן שנה אחת ואז כבר נתמלא בחכמה ובדעת וכו', וכתב לתרץ דבזמן ההוא היו מולידים בגיל ח' או ט', ולפי"ז בצלאל היה בן י"ג שנה ומקור הדברים נמצא בפרק בן סורר דף ס"ט דבצלאל היה בן י"ג שנה ונמצא דבצלאל בגיל בר מצוה זכה לחכמה ולתבונה והכל בא בזכות מסירות נפש של הוריו חור וכלב ומרים ומזה רואים בכל אחד שמוסר את עצמו למצוות זוכה לס"ד גדולה ושמעתי עוד מהמשגיח של ליקווד הגאון ר' נתן זצ"ל דמש"ה מגילת אסתר נקראת על שם אסתר ולא ע"ש מרדכי משום דאסתר מסרה את נפשה לכלל ישראל וכן מגילת רות שזכתה רות למסור את עצמה עקה"ש זכתה שקורים מגילת רות וזכתה שיצא ממנה מלך המשיח וכל מלכות בית דוד ומזה רואים בגודל המס"נ של מצוות. ויעוין בחת"ס בגודל השמחה שיש בפורים יותר מפסח אף שבחג הפסח הוא חג האמונה מ"מ בפורים זכו ישראל לקבלת התורה ברצון משום דיש ניסים שמעל הטבע כמו יציאת מצרים ועשר המכות וכו' אבל בפורים שכל הניסים נעשו בדרך הטבע ועי"ז נתגלה דברי הרמב"ן בפרשת בא שאין לאדם חלק בתורת משה עד שיאמין שכל הניסים הם מעל הטבע ואם לא אין לו חלק בתורת משה ומזה רואים בגודל היום של פורים ולהאמין שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. וראיתי בספר עבד המלך לגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל שהקשה מדוע התורה כותבת בפרשת ויקהל הרבה פעמים ויעש דזה בא ללמד בכל פרט ופרט בעשיית המצוה כמו בעקידת יצחק שבודאי עיקר זה מעשה העקידה אבל התורה מציינת כל פרט ופרט וילכו שניהם וכן אצל הכנסת אורחים אצל אברהם אבינו מבואר שם כל פרט מהעקידה ומזה רואים בכל מצוה ומצוה שאדם עושה וכמה פרטי המצוות שזה עולה בחשבון כמו שידוע באשת הגר"א שגילתה לחברתה בחלום שבזמן שאספו ממון לצדקה אז היא עברה את הכביש להתרים לצדקה ובשמים כבר החשיבו את זה למעשה מצוה ומזה חיזק בגודל העשיות של המצוה ובכל פרט ופרט וכמה חיזוק יש בזה.

א"ה: סיפור יהודי שהיה מקורב לגה"צ ר' אריה לוינ' ופגש אותו ר' אריה זצ"ל באלול ושאלו איך העסקים וענה שהוא בחור ישיבה ואין לו עסקים, ואמר לו ר' אריה דכל עסק עושה מאזן בסוף השנה לראות האם הוא ברווחים או בהפסדים, ואמר לו שכל יהודי צריך לעשות באלול מאזן של כל השנה האם הוא 'הרוויח' השנה או לא. א"ה: הגיע סיפור למערכת 'מעייני החיזוק' שהיה מעשה בבחור שאיבד תפילין בבית הכנסת 'כרם' בירושלים וחפש בכל המקומות שהיה באותו יום ולא נמצא, וקיבל ע"ע שיקרא קריא"ש כל יום בזמן עם תפילין ובתוך דקות ספורות התקשר יהודי שמצא את התפילין במקום שלא היה שם כלל באותו יום, ויהי לפלא.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
מאה ברכות

המקור בפרשה:

מאת האדנים (לח כז),
ובבעה"ט כנגדם תיקנו
מאה ברכות

פרשת פקודי

עקרי העניין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מזן שר התורה

רבינו

הגר"ח קניבסקי שליט"א

כשיברך שלא בכוונה

שאלה: יש להסתפק במי שברור שלא יכין בברכה כשיברך מאה ברכות, האם יברך או לא [שיש לומר כיון דאין מביאו לידי יד"ש רק להיפך יפטר, שחז"ל דרשו מה ד' שואל מעמך "כי אם ליראה", שהכוונה על "מאה ברכות שמביאו ליראה"ש, וצ"ע].
תשובה: יברך.
(שאלת רב)

כשאנו מגיע למאה

שאלה: מי שאין בידו לברך מאה ברכת ביום, האם יש תועלת שיברך עכ"פ תשעים ותשע ברכות, או לא.
תשובה: יתכן. [א"ה: ובמק"א ענה מרן שליט"א על שאלה זו, לעיין ברמב"ם סוף הל' ברכות שכתב בזה"ל: ולעולם יזהר אדם מברכה שאינה צריכה, "וירבה בברכות הצריכות", וכן דוד אומר בכל יום אברך ואהללה שמך לעולם ועד, עכ"ל. מבואר שיש ענין להברות בברכות כמה שיותר, ע"ש. ובשם מרן הגר"ז פרסמו, שדן בזה שאולי אין חיוב כשלא מגיע למאה.
(אליבא דהלכתא)

נשים במאה ברכות

שאלה: יש להסתפק האם נשים חייבות במאה ברכות כל יום, או לא.
תשובה: חייבות.
(דדור יקרא)

חלוקת הימים לענין הברכות

שאלה: אם קיבל שבת לפני השקיעה, או התפלל ערבית מבע"י, האם הברכות שבייך אח"כ מצטרפים למאה ברכות של אותו היום, או של יום הבא.
תשובה: יתכן דנחשב ליום הבא.
שאלה: ויש להסתפק, לאיזה יום שייכים הברכות של השמו"ע והברכות ק"ש שמתפלל אחר קבלת שבת.
תשובה: למחר.
(שאלת רב)

ברכת המזון בסעודה שלישית

שאלה: יש להסתפק האם צריך לברך ברהמ"ז בסעודה שלישית בשבת לפני צאה"כ, כדי שיוכל לצרף את ברהמ"ז לחשבון מאה ברכות של שבת, או לא.
תשובה: טוב ליזהר. [א"ה. קצ"ע מ"ש דין תוספת שבת לפני שמועיל לשבת כמש"כ רבינו לעיל, מתוספת שבת לאחר, וצ"ע].
(שאלת רב)

הרמב"ם (ספר המצוות שורש א) נחלק על כך, שהרי הוא מדרבנן, ואין למנותו במנין התרי"ג. דעת הפני אהרן (הובא בחיד"א יוסף אומץ סי' נ) שהמחלוקת היא האם דרשה זו היא דרשה גמורה או שהיא רק אסמכתא, והתקנה היא מדרבנן. אולם החיד"א (שם) דוחה את דבריו, ומבאר שהלכות גדולות סבר שגם מצוות דרבנן הם חלק מהתרי"ג, וכפי שמנה מצוות דרבנן נוספות. רבינו בחיי (הנ"ל) הוכיח שמכך שהמקור הוא פסוק – בהכרח שהתקנה מימי משה רבינו, ולדעתו זה דרשה גמורה. להלכה: רב נטוראי גאון (הובא בראבי"ה ח"א סי' קמו; והטור או"ח סי' מו) כתב שהדרשה היא רק אסמכתא בעלמא. ומכיון שכך דעת הרמב"ם והטור, וכל הפוסקים לא העירו על כך כלום, להלכה למעשה המצוה היא רק מדרבנן.

[ה] מנין מאה הברכות - מתחיל בלילה או ביום. יש לדון, האם ה"יום" לענין זה מתחיל כבר מהלילה שלפניו. ואמנם כן מפורש בדברי הבית יוסף (שם) והמשנה ברורה (שם) שמנו את מנין המאה ברכות מברכת 'המפיל' הנאמרת בלילה קודם השינה. ברם ראה בשבט הלוי (ח"ה סכ"ג) במה שכתב שברכת המזון לאחר סעודה שלישית במוצ"ש שייכת למנין מאה ברכות של מאה של שבת, וגם סעודת מוצאי יום כיפור מצטרפת למנין מאה הברכות של יום כיפור. ואמנם הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות כתב: "אם לא דקדק וחסר בשבת או יוה"כ, יש לצרף דעת כמה מגדולי הפוסקים דס"ל שמאה ברכות כל יום היינו במשך יום ולילה שלאחריו, ולא לילה ויום. וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם הלכה יד) שצריך לברך מאה ברכות "בין היום והלילה". הרי הקדים בלשונו יום ללילה, ומשמע שהלילה מצטרף ליום שלפניו.

[ו] האם יש ענין להרבות בברכות או שיש ענין במספר מאה. הגר"א גנחובסקי (בני ראם סי' לג) הסתפק, אם התקנה הוא דוקא במספר מאה, משום שיש מספר סגולי במספר זה, ומי שאין לו אפשרות ביום מסוים להגיע למספר זה אין טעם שירבה בברכות ויגיע לתשעים, משום שאין בכך קיום התקנה. או שמא התקנה הוא להרבות בברכות וראוי להגיע לפחות למאה, אך גם במקרה שלא יוכל ככל שירבה יקיים חלקית את התקנה. ומאידך מי שמרבה מעבר למאה אשרי חלקו. והביא שהשלי"ה (יומא סוף עמוד התשובה) כתב בשם סדר היום שביום כיפור שאי אפשר להגיע למאה ברכות, מכל מקום יריח בשמים פעם בשעה, ומה שאפשר לעשות יעשה, ומוכח מכך שיש ענין להרבות. מאידך הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ד הנהגות הגר"ח מבריסק אות מב) הביא שהגר"ח והגר"ז מבריסק נהגו לעלות לתורה

[א] מקור העניין בפרשה. כתב הבעל הטורים (בפ"י פקודי, פרק לח פסוק כז) על הפסוק מאת אדנים. כנגד מיוסדים על אדני פז (שה"ש ה טו) וכנגדם תקנו מאה ברכות בכל יום: ובספר ילקוט יוסיף לקח, כתב מרגלא בפומיה דמו"ר המשגיח הג"ר דב יפה זצ"ל להזכיר את דברי בעל הטורים האלה ולהעמיק את משמעות הרמז הנאה בענין תקנת מאה ברכות שכן ההשוואה בין מאה ברכות למאת האדנים לכשעצמה מורה שכשם שהאדנים היו היסוד והבסיס למקום השראת השכינה כך גם הברכות גם הן מהוות בסיס ויסוד למעלות רבות כעבודת ה', ויראת שמים שזה תכלית המאה ברכות.

ענין זה של מאה ברכות הוא ענין חשוב מאד, והפוסקים (ב"ח או"ח סי' מו; פרי מגדים משב"ז שם) כתבו שהדבר מצילך את האדם מסכנת מיתה ח"ו. וכן היה הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה פכ"ב ארחות ההלכה 92) מייצג לאנשים חולים להתחזק במאה ברכות. וכן כתבו הקרן אורה הבן איש חי והגרש"י אויערבך שהקפדה על כך גורמת לאדם ליראת שמים, ודבקות בהשם וללכת בכל דרכי התורה, כמשמעות הדרשה בגמרא.

[ב] מקור העניין. ובגמרא במסכת מנחות (מג ע"ב) מובא מאמרו של רבי מאיר: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים י, ב) 'וַיִּעַתָּה יִשְׂרָאֵל מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מִעֲמָךְ', ופירש רש"י: "מה קרי ביה מאה". וכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן מ"ו סי"ג) "חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות". וראה מקורות נוספים לחיוב אמירת מאה ברכות במדרש המובא בסידור הרוקח, ובספר מצות מאה ברכות כהלכתה, וטעם על פי הקבלה בדברי הבן איש פרשת וישב.

[ג] מי תיקן את החיוב לברך מאה הברכות - הטור (בסי' מו) הביא את דברי רב נטרנאי גאון: "דוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות, דכתיב (שמואל ב כג, א) הָקָם עַל - יַע"ל בגימטריה מאה הוי, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות. ועל כן תיקנו חכמינו ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום" [ובדברי הב"ח שם מבואר כי גזירה זו היא תמידית בכל דור ודור, ואין שמירה ממנה אלא באמירת מאה ברכות בכל יום]. אמנם רבנו בחיי כתב (כד הקמח, ערך ברכה) "כי משה רבנו יסדם תחילה, ואחר כך שכחום, וחזר דוד ויסדם, ואחר זמנו של דוד שכחום וחזרו חכמי התלמוד ויסדום".

[ד] החיוב מדאורייתא או מדרבנן. ההלכות גדולות (מצוה כה) מנה את המצוה לברך מאה ברכות כאחד מתרי"ג מצוות. אולם

בכל שבוע לעליית המפטיר שבה יש 8 ברכות (2 על התורה, 1 לפני ההפטרה, 5 לאחר ההפטרה) כדי להשלים מאה ברכות. אולם הגרייז מבריסק ביום כיפור לא היה עולה למפטיר, כיון שגם אם יעלה למפטיר של שחרית ושל מנחה לא יצליח להגיע למאה ברכות, ולכן סבר שאין ענין להרבות כפי יכולתו. ובעצם הדבר לגבי הוספת ברכות מעבר למאה, כתב רב נטרונאי גאון (ברודי – אופק או"ח סי' ט) שככל שיכול להוסיף ברכות, נותנים לו על כך עוד שכן.

ז) חיוב נשים במאה ברכות - בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' כג) כתב: "מפסדות דברי הבית יוסף והפוסקים (ריש סימן מו) דחשבו מאה ברכות של כל אדם, וחשבו באותו חשבון טלית ותפילין וכהאי גוונא **ברכות דלא שייכי בנשים**, ולא כתבו נשים מאי איכא למימר, מכלל **דפשיטא להו דהתקנה לא שייכי בנשים**". וכן הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"ב סכ"ה). ובטעם הדבר ביאר שחשבון המאה ברכות כולל את שלש התפילות של היום וגם את ברכות קריאת שמע, והרי ודאי שפטורות מחלק מהן, ולכן מסתבר שלא חייבו את הנשים במאה ברכות [ויש שהביאו שלדבריהם, לא נתקנה תקנה זו אלא על האנשים וכגירסת הכל בו ועוד, שמתו בכל יום ימאה בחורים, ועל האנשים הייתה הקללה ולא על הנשים, ראה בספר ברכת איתן סי' ב]. אכן, יש שהביאו בשם הגרייז אלישיב (ישיב משה עמ' יט, פניני תפילה עמ' ע, אשרי האיש פ"ז אות א) שגם נשים חייבות במאה ברכות בכל יום [הלשון בפניני תפילה בשמו 'שרצו'י שישלימו מאה ברכות], וכן הביאו בשם הגר"א שטיינמן והגר"ח קניבסקי (נוטרי ברכה עמ' פ, שאלת רב עמ' פ) שנשים ישלימו את מנין הברכות בפירות וירקות.

ח) ברכה שאינה צריכה. המשנה ברורה (סי' מו ס"ק יד) כתב שיהיה שלא לברך ברכה שאינה צריכה כדי להשלים את המנין, ועדיף שלא לברך מאשר לברך על מאכל ברכה ראשונה, ושוב לברך ברכה אחרונה כדי שיתחייב לברך שוב ברכה ראשונה ואחרונה, או מלברך על בשמים כשאינו מריח ונהנה מהם. ולכן הורה שמי שאין לו אפשרות להשלים את הברכות יסמוך על הסוברים שברכת התורה הם חובה על כל הציבור, ומכיון שהמברך מוציא את כל הציבור ניתן לצאת ידי הברכה בשמיעת הברכה ועניית אמן על הברכה. [בקריאת התורה והפטרה עם הקריאה במנחה יש 28 ברכות].

הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א
ראש ישיבת שומרי החומות

מנין מאה ברכות כשמברך מבעו"י או כשטעה בתפילתו

דין מאה ברכות מקורו בגמ' (מנחות מ"ג ב) ונפסק להלכה ברמב"ם (תפלה ו' י"ד). ובשו"ע סי' מו ס"ג. והרב"י והמג"א והמשנ"ב פירטו את החשבון של ק' הברכות כמפורט. ויש להסתפק בשבת כשמתפללים קבלת שבת ומעריב מבעו"י, אם הברכות נמנות בכלל ק' הברכות של יום השבת. וכן יש להסתפק בכל יום כשמתפללים מעריב מבעוד יום כמנהג כמה קהילות בעולם, מה דין הברכות, אם נחשבות ליום שעבר או ליום הבא, ונפק"מ למכס עצה איך להשלים הברכות החסרות.

וראה בס' פסקי תשובות (סי' מ"ו ח') שמביא כמה דעות איך מחשבים בכלל את ק' הברכות, די"א ככל דיני היום והלילה, שהוא מצאה"כ עד למחרת בצאה"כ, וכן עיקר. וי"א מעלות השחר, או מזמן קימתו אפילו לפני עלוה"ש, עד צאה"כ [וצ"ע למה לא יחשיבו גם הברכות הנאמרות בלילה]. ולגבי תוספת שבת, י"א שמזמן קבלת שבת עד סוף ברכת המזון דסעודה ג' כשנמשכת ללילה, הכל בכלל חשבון ק' ברכות דשבת, וי"א שגם בשבת מחשבים מצאה"כ עד צאה"כ, ואם מתפללים ומברכים מבעו"י נחשב ליום ו', ואם מוסיפים במוצש"ק נחשב ליום א'.

והנה המשנ"ב מתחיל את החשבון מברכת המפיל, ולכאורה מתפילת ערבית היה לו להתחיל, אלא שהיו רגילים להתפלל מבעו"י לפני צאה"כ, לכן מחשיב מברכת המפיל שהיא ודאי בלילה, וגם סעודת הערב אכלו מבעו"י, לכן כותב שבתענית חסר ברהמ"ז פעם אחת, דבמוצאי התענית אכלו סעודת הערב כשודאי לילה.

ובתרומת הדשן (סי' א') מביא מא' מגדולי הקדמונים שהוא וכל הקהל קיבלו שבת מבעו"י, גמרו כל הסעודה דליל שבת מבעו"י גדול, אכן השל"ה הק' והמג"א (סי' רס"ז סק"א) הביאו מספר חסידים (סי' רסט) שעכ"פ יאכל אחר צאה"כ כזית, כדי לקיים מצות ג' סעודות בשבת "כי איך יעלה לג' סעודות מה שמבעוד יום אכל". וכ"כ הב"ח (רס"י תע"ב) בשם מהר"ל מפראג דכיון דכתיב ג"פ "היום", בעינן שיקיים אותה בלילה ממש. והנה לא העירו על התירוה"ד שהרי חסרו לגדול ההוא עוד ח' ברכות [דנט"י והמוציא וברהמ"ז וכוס ברהמ"ז]. ובשבת חסרות לכולם י"ג ברכות, ולדידיה חסרו כ"א ברכות, וזה חסרון גדול בשבת [והקשו רק מהסעודה שצ"ל "ביום"]. ואולי גם זה נכלל במה שהצריכו לאכול עכ"פ כזית בלילה, דממילא ברהמ"ז בלילה.

ולענ"ד נראה להסביר דהענין תלוי במה שהבאנו בס"ד בארוכה במשנ"י על סוגיות (או"ח ח"א סי' י"ד, ה) וסוגיות יו"ד (סוס"י י"א) חקירת הצפנת פענח (שביתת העשור א, ו) ביסוד תוספת שבת, אם קדושת העיקר כם על התוספת ונעשה חיוב אחד [רק לגבי עשה דשבתה, אבל לא לגבי עונש וזאזרה שאינו בתוספת כימא פא ב'], או שקדושת עצם היום נשארה במקומה, אלא שהתורה הוסיפה קדושה מיוחדת נפרדת על התוספת.

וכתבנו שבה נחלקו, דהחירוה"ד וסיעתו סברי שקדושת השבת נמשכה על התוספת, והוי כקדושת שבת עצמה, לכן יכול לגמור בה את כל סעודת ליל שבת, ואילו המג"א וסיעתו סברי שקדושת תוספת שבת נתוספה לשבת כקדושה נפרדת, שיכול אמנם לקדש, אבל לא נחשב כעצם יום השבת לגמור בו כל הסעודה.

וממילא הה"ד לנדו"ד, אם עצם קדושת השבת התפשטה על התוספת שבת, ונתארך השבת לפניו ולאחריו, אז גם הברכות הנאמרות בו שייכות לשבת, וכן יהיה לפי תירוה"ד וסיעתו. אבל לפי המג"א וסיעתו, תוספת שבת היא קדושה נפרדת ועומדת ע"י קדושת השבת, ולא נחשב כ"היום" דשבת, לכן הברכות אינן שייכות ליום השבת אלא למציאות היום.

עוד יש להסתפק בשכח יעלה ויבא או שאר הזכרה, וחזר ומתפלל או חזר ברהמ"ז, אם נחשב במנין ק' ברכות. וכתבתי בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סי' ל"ד ג) בשם שו"ת דברי יציב (או"ח סי' סב, ה) שחקר אם הזכרה היא כחלק מהתפלה ובלא הזכיר החסיד, והוי כלא התפלל. או שהזכרה היא חיוב בפנ"ע, ובשכח ביטל רק חיוב ההזכרה ולא החסיד בעצם התפלה. ונפק"מ בשכח יעו"י במנחה בר"ח, שאם הוי כלא התפלל, חייב ערכית בשתים, ואם רק כהחסיד הזכרה, אין לה עכשיו תשלומין, ועי"ש בענין זה.

ולפ"ז י"ל שאם נחשב כלא התפלל, מפני שתפילתו בלי ההזכרה היא שלא כהוגן, א"כ גם לחשבון ק' ברכות אינו עולה, אבל אם החסיד רק ההזכרה, א"כ נשארה לו התפלה ונחשבת בכלל ק' ברכות. [וע"ע שו"ת משנת יוסף (ח"ז סי' י"ח ב) במי שצריך לחזור מפני שהחסיד הזכרה, אם צריך מנין שנית. דלוי אם התפלה השניה היא כתפלה חדשה, ה"ז צריך מנין. אבל אם זה רק תיקון תפילתו הראשונה, א"צ להתפלל שנית בציבור, וא"צ לומר שנית ה' שפתי תפתח. וה"נ י"ל אם הוי ככתפלה חדשה, יש לו ברכות חדשות, ואם זה רק תיקון הרי הוא מתקן רק מה שאמר שלא כהוגן, וילע"ע].

צריך עיון

הרב מרדכי קרליבך

בביאור דברי תמוה שכתב בספר כלבו לענין מאה ברכות ותפילת ערבית רשות

במנחות מג': תניא, היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, ופרש"י [נד"ה מה] וז"ל, מה ה' אלהיך, קרי ביה מאה, ובתוס' [ד"ה שואל] פירש ר"ת וז"ל, יש ק' אותיות בפסוק, וי"מ ד'מה' עולה בא"ת ב"ש מאה, ובקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות, ועיי"ש, [ובהלכות גדולות מנא במנין המצוות, והר"מ (שורש א') השיג ע"ד]. ובכל בו [סי' ח'] כתב וז"ל, כתב הרמב"ם ז"ל, לכך לא תקנו קדושה בערבית, מפני שהיא רשות, [נעוין בר"מ (פ"ט תפילה ה"ט) באופן אחר], ופליגנא, והא כתיב מה ה' אלהיך שואל מעמך, ואמרו רז"ל אל תקרי מה אלא מאה, והלא כ"ג ברכות שבלילה במנין מאה, אלא מה רוצה לומר תפילת ערבית רשות, רוצה לומר שיש ברשות האדם לאמרה בערב קודם שקיעת החמה [אבל קרי"ש קורא רק בצאת הכוכבים], עכ"ל. והיינו, דהכל בו הקשה על דעת הר"מ [דתפילת ערבית רשות ואין חיוב להתפלל תפילה זו], דהרי חייב כל אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ומאחר דיי"ח ברכות שבתפילת ערבית אף המה מכלל מאה ברכות, הרי מוכרח מזה דתפילת ערבית חובה להתפלל כל יום, כי בכך נשלם מאה ברכות שלו, ועי"כ דתפילת ערבית רשות היינו לענין זמנה שיכול להתפלל אותה מבעוד יום.

'מאה ברכות'

על הפסוק בשמואל ב' כ"ג 'נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על' מביא המדרש רבה: 'הוקם על' 'על בגימטרי' מאה' 'כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים בא דוד ותקן להם מאה ברכות כיוון שתקנם נעצרה המגפה'.

הטור בהלכות ברכת השחר כותב: 'ודאי חובה הוא על כל יחיד ויחיד לברך אותן דתניא היה רבי מאיר אומר מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום וסמכוה על דרש הפסוקים והשיב רב נטרוני ריש מתיבתא דמתא מחסיא דוד המלך ע"ה תקן מאה ברכות דכתיב הוקם על בגימ' ק' הוי'

'כי בכל יום היו מתים ק' נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל ק' ברכות ועל כן תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום'.

ה'לבוש' פירש שדוד המלך הבין ברוח הקודש שהמגפה הייתה 'מפני שלא היו משבחים ומברכין כראוי להשי"ת על כל טובותיו שהשפיע עליהם על כן היו מתים בעונש הזה וכשתקן להם המאה ברכות פסקו למות'.

בספר 'מצות מאה הברכות כהלכתה' שיש ללמוד מדברי הב"ח 'דבר נורא שהטור הורה לנו להיות נזהרין לברך המאה ברכות ולא יקלו לסמוך רק על עניית אמנים כי איכא סכנת מיתת מאה מישראל בכל יום כמו שהיה קודם שתקן דוד מאה ברכות אלו'.

'הרי שגלה לנו אדוננו הב"ח שגזרה זאת היא תמידית בכל דור ודור ואין שמירה ממנה אלא על ידי שמירת תקנת המאה ברכות כדי לשבח ולהודות לד' תמיד על ריבוי חסדיו התדירים'.

הרי לנו עצה מעשית, 'דבר בעיתו מה טוב', להיות 'משבחין ומברכין כראוי להשי"ת על כל טובותיו שהשפיע עלינו. להתחזק להיות נזהרין לברך המאה ברכות ונזכה גם אנו לחסדי שמים שתיעצר המגפה'.

על הפסוק: 'ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך' מביא 'צעל הטורים': 'ובקומך' תגין על הק' לומר כשיעמוד בבוקר יתפלל ק' ברכות וינצל מצ"ח קללות ועוד שנים גם כל חולי וכל מכה'.

מביאים משמו של הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל שביאר את מקור תקנת מאה ברכות שהיא לשמירה על בני ישראל. על ידי משל, לאחד שעשה לרעהו רעה, וברצונו לפיסו שלא ישיב לו כגמולו. העצה היא שילך וידבר עמו ויכבדו ויוסיף לעשות כך פעמים רבות במשך היום. אז לא יגמול לו רעה, כיון שמנסה כל כך הרבה פעמים לרצותו ולפסו. על דרך זו, בשעה שראה דוד המלך שמאה נפשות מתים רח"ל בכל יום, תיקן מאה ברכות, שיאמרו ישראל בכל עת 'ברוך אתה ד' וירצוהו בפיהם ובלשונם עד שיתרצה הקב"ה וישוב חרון אפו מעלינו'.

'ספר החינוך' בהקדמה למצווה לברך ברכת המזון כותב: 'שעניין הברכה שאנו אומרים לפניו' הוא 'הזכרה לעורר נפשנו בדברי פינו כי הוא המברך ומברך יכלל כל הטובות, ומתוך ההתעוררות הטוב הזה בנפשנו ויחוד מחשבתינו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו והוא המלך עליהם לשלחם על כל אשר יחפץ'.

'אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכותיו, ואחר הזכרה והודאה זו לפניו, אנו מבקשים ממנו מה שאנו צריכים. דעת, או סליחה לעונותינו, או רפואה, או עשר וכל דבר. וכן אחר הבקשה ממנו, אנו חוזרין ומודים אליו בזה לומר, כי ממנו יבוא אלינו, וזהו פתיחה וחתימה של הברכות'.

הרמח"ל, בדרך ד', מבאר מדוע ניתנו לנו ברכות הנהנין לפני האכילה וברכת המזון אחריה וכותב: 'והנה לימדתנו התורה, שאחר שנהנינו במאכלינו ובשתייתנו, נודה לפניו יתברך ונברך שמו. ונחזיר הדבר אל התכלית האמיתית שלו, שהיא העזר אל התכלית הכללית'.

אדם הנמצא במוץ יום יומי אחר פרנסתו ומזונותיו עלול ח"ו לשכוח מה תכליתו בעולמו. יש שדרשו את דברי הגמרא על 'הני בבליא טפשאי דאכלי נהמא בנהמא' כלגלוג על אלו שכל מעגל חייהם נע סביב הלחם. על אלו שאוכלים כדי שיהיה להם כוח לעבוד, עובדים כדי שיהיה להם כסף לקנות לחם, וחוזר חלילה. ניתן אל לבנו כי ההודאה על העבר היא תנאי לבקשה על העתיד. ב'מודים דרבנן' אנחנו אומרים: 'ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייטנו וקיימתנו, כן תחיינו ותקיימנו'.

מדתו של הקב"ה אינה כמידת בשר ודם. אדם עשה לך טובה גדולה עזר לך בעת צרה אתה בא ומודה לו מוקיר לו טובה לא יהיה זה מן הנימוס לבקש ממנו מייד באותו מעמד שישבו ויעזר לך.

אצל בורא עולם ההודאה על העבר, הכרת הטוב, הברכה 'ברוך אתה ד' א' מלך העולם' מזכה אותנו שימשיך עלינו מברכותיו הלאה והלאה.

ובגילויי הש"ס ברכות כז: תמה על דברי הכלבו, מה מצא הכל בו בחיובא דמאה ברכות הכרח דתפילת ערבית אינה רשות, אם משום דבלא תפילת ערבית היה חסר לו במנין הברכות, קשה שהרי יכול להשלימו בבשמים ומגדים, שהלא במנחות שם איתא דאף בשבת ויו"ט יש חיוב לברך ק' ברכות, וע"כ משלימו בבשמים ומגדים, וא"כ היאך הכריח הכלבו שתפילת ערבית חובה ממה שמחויב לברך ק' ברכות, וצ"ע.

ואשר נראה בזה, דהנה איתא בתוספתא ברכות [פ"ו הכ"ד] וז"ל, ר"מ אומר אין לך אדם מישראל שאין עושה מאה מצוות [ברכות] בכל יום, קורא את שמע ומברך לפניה ולאחריה אוכל פתו ומברך לפניה ולאחריה ומתפלל שלשה פעמים של י"ח ועושה שאר כל מצוות ומברך עליהן, ולכאורה צ"ע לשון זה 'אין לך אדם מישראל שאינו מברך מאה ברכות', והלא עיקר מילתא חובת גברא הוא לברך מאה ברכות, ולא מעלה מסוימה שמצינו בכל אדם מישראל.

אשר נראה, דבתקנת מאה ברכות לא נאמר חובת גברא לברך ק' ברכות בלבד, אלא בכלל תקנה זו סידרו חכמים לכל אחד ואחד מישראל בסדר יומו שיהא לו מאה ברכות, ואך דבשבת שחשך ממנין זה צריך להשלימו במיני מגדים, [ואף בזה נראה, דמיני מגדים הוא קיום דין בשבת, ואף זה מכלל סדר הברכות הראויות ליום זה], וזהו דאמר ר"מ דאין לך אדם בישראל שאין לו בסדר ברכות שלו בכל יום מאה ברכות.

והגר"ד הלוי סאלאוויצקי בשיעוריו, העיר בזה, דמה הוצרך הש"ס ללמד הך דינא דכדי להשלים מאה ברכות צריך להשלימן בבשמים ומגדים, הרי פשוט הוא שעל כל גברא לעשות כל טעמין כדי לקיים חובתו לברך מאה ברכות בכל יום, וצ"ת, אשר למשי"נ נראה לבאר, דבאמת מתחילה כאשר קבעו חובת גברא לברך מאה ברכות בשבת, הרי הוא בצירוף הך מילתא דבשבת יתעדן ויתענג בבשמים ומגדים להשלים חובתו.

והעירי הר"ג אהרן פרויכטר לדברי רבינו גרשום במנחות שם, האא דאמר ר"מ חייב אדם לברך ג' ברכות בכל יום שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור, וזה לשונו, משו"ה אמר חייב, ששאר ברכות [השחר] מברכין על צורך דבר מעשה, ואילו אינן לצורך מעשה, וגם הם בכלל המאה, עכ"ל, ותמוה מה עלה על הדעת שאינם בכלל מאה ברכות, וע"כ אדלו ג' ברכות נתקנו להשלים מאה ברכות, וכפי שיבואר. וכן מפורש בטור [או"ח סי' מ"ו] בשם רב נטרוני וז"ל, דוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות, דכתיב הוקם על, על בגימריא ק', כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל מאה ברכות, וע"כ תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות [ברכת השחר] סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום, עכ"ל, הרי דברכות השחר נתקנו להשלים מאה ברכות. הלא מעתה ניחא מאד דברי הכל בו, דכיון שחכמים תקנו כל הברכות כחיובא כדי להשלים מאה ברכות, והוא כדי שיהא לכל אחד מאה ברכות בכל יום, הרי מוכרח מזה דכל התפילות חובה הן, וממילא שפיר יש לכל אחד ואחד מישראל מאה ברכות, וזהו שהוכיח דלא כדעת הר"מ דתפילת ערבית רשות, דאילו לדעת הר"מ נמצא דאין כאן מאה ברכות של חובה לכל אדם מישראל, והדברים ברורים.

ונפ"מ לדינא לדברי הכל בו, דביוה"כ לא יהיה חיוב מאה ברכות, משום דבסדר היום ליכא ק' ברכות, ואף דאפשר להריח בריח בשמים כל היום וכדו' להשלים ק' ברכות, מ"מ אין זה מכלל סדר ברכות היום, נואינו דומה למגדים בשבת שהוא קיום של עונג שבת, והרי הוא בכלל סדר ברכות היום], ותתיישב בזה קושית האחרונים מיומא ע. לענין ברכה שאינה צריכה לצורך ק' ברכות ביוה"כ, אכן באמת דבדברי הפוסקים מבי' דיש חיוב ק' ברכות ביוה"כ.

וכן נפ"מ באשה, דלמשי"נ תהא פטורה ממאה ברכות, שהרי פטורה מתפילת ערבית, או לאידך גיסא, דאף נשים חייבות בתפילת ערבית להשלים מאה ברכות בסדר יומם, אמנם מ"מ הרי אין להם ברכת ציצית ותפילין וברכות קרי"ש, ומללא כתבו הפוסקים דאשה צריכה להשלים מאה ברכות כל יום במגדים ובשמים וכדו', מבואר דנשים פטורות מחיוב מאה ברכות, [ויש מקום לדון אם חשיב זמן גרמא, ויל"פ ואכ"מ]. והעירי הר"ג כהן לתמוה על משי"נ, דהנה עיקר תקנה זו של מאה ברכות דוד תיקנה, כמבואר בבמדבר רבה [פ"ח פכ"א] ובטור הני"ל בשם הגאונים, ומענה קשה, דהרי עיקר תקנת י"ח ברכות ניתנה רק בזמן אנשי כנסת הגדולה, כמבואר בדברי הר"מ [פ"א תפילה ה"ד], ולפני תקנה זו היה כל אחד מתפלל כמה שירצה ובאיזה אופן שירצה, וא"כ מוכרח דאין חיוב מאה ברכות מיוסד על מנין הברכות שבתפילת שמו"ע.

ואמנם איתא במדרש ובפסיקתא זוטרתא פרשת ואתחן שחנה התפללה מעין י"ח, רמה קרני מגן אברהם, ממית ומחיה מחיה המתים, אין קדוש כה' הא"ל הקדוש וכו', אך מ"מ לא היה זה מנין י"ח ברכות, וא"כ י"ל דבאמת עיקר תקנת דוד דמאה ברכות הוא לשבח את הקב"ה מאה פעמים ביום, [וכן לשון התוספתא הני"ל שאין לך אדם שאין לו מאה 'מצוות' כל יום, ולא הוזכר 'ברכות'], וא"כ תפילת מעין י"ח עולה למנין י"ח.

ויתיישב בזה קושית הראשונים, על מה דמבואר במדרש הני"ל שדוד תיקן מאה ברכות, והרי בש"ס דילן במנחות שם אמרו שר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ולמשי"נ י"ל דדוד תיקן עיקר התקנה להזכיר שם ה' ולשבחו מאה פעמים בכל יום, אך עדיין לא נתקן שיהא זה בברכה, שהרי לא היו להם מאה ברכות, ורק ר"מ הוא שתיקן, שאין יוצא ידי חובתו אלא בשם ומלכות כדין, ובמאה ברכות נפרדות.

חיוב מאה ברכות בכל יום

מקור החיוב

מובא בגמ' מנחות מ"ג ע"ב "תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך". ופירש"י מה קרי ביה מאה, ובתוס' (שם) פירש ר"ת דהמלה "שואל" מלא ויש מאה אותיות בפסוק וכו' בערוך ערך מאה. בתוס' עה"ת פרשת עקב כתב וז"ל "עוד יש להוכיח מאה ברכות מדכתיב 'הנה כי כן יברך גבר' (תהלים קכ"ח) במנין כ"י כ"ן (100) יברך גבר, וכו' רבינו בחי' פרשת עקב ובס' כד הקמח אות ברכה. בבעל הטורים פרשת פקודי (שמות ל"ח כ"ז) עה"פ "מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן" כתב שמכאן סמך לחיוב דמאה ברכות מהתורה, וכו' הרוקח בפירושו עה"ת פרשת עקב ובמגלה עמוקות פרשת ואתחנן. וכתב החידושי הרי"ם להסביר דמאה אדנים היו למשכן ומאה ברכות צריך אדם מיישראל לברך בכל יום כשם שהאדנים היו יסודות המשכן כך גם הברכות הם יסודות הקדושה בכל אדם מיישראל, אדן הוא מלשון אדנות שע"י הברכה מעיד האדם שהשי"ת הוא האדון על כל הבריה, מאה ברכות הנין ממילא מאה האדנים למשכן של כל אדם מיישראל. בפרשת עקב כותב בעה"ט מדכתיב ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך "ממך" עולה ק', וכו' האבודרהם בסוף שער ברכת המצוות ד"א. (עי' אוה"ח דברים כ"ב י"ט).

מובא במדרש רבה במדבר פרשת י"ח עה"פ בשמואל ב' פכ"ג "נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על", "על" בגימטריא מאה שבכל יום היו מתים מיישראל מאה אנשים בא דוד ותיקן להם מאה ברכות וכיון שתקנן נעצרה המגיפה, במגיד תעלומה על הרי"ף ברכות מ"ד ע"ב שדרשו שהפסוק נאם הגבר מדובר על הברכות מהפסוק "ברכת שמים מעל" (בראשית מ"ט כ"ה). בעל הטורים פרשת ואתחנן (ד' ד') כתב שיש תג על האות ק' בפסוק "ואתם הדבקים" לרמז שע"י ק' ברכות שאדם מברך בכל יום זוכה ל"חיים כולם היום". ומשמע מדבריו שיש בזה סגולה לאריכות ימים. ובב"ח (שם) כתב שאם לא נזכרים בזה יש חשש למגיפה כבזמן דוד. וכן הביא הטור או"ח סימן מ"ו בשם תשובת רב נטרונאי גאון ומוסיף הסבר דלא היו יודעין ישראל מדוע מתים מאה אנשים בכל יום עד שחקר דוד והבין ברוח הקודש את הסיבה הזאת. בלבוש (שם) פירש שברוך קדשו הבין מפני שלא היו משבחין ומברכין כראוי להשי"ת על כל טובתיו שהשפיע להם (עי' בב"ח שם ובס' הפרדס לרש"י סימן ה' ובתניא רבתי סימן א'). בס' המנהיג הלכות ברכות כותב "ודבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני שיש עלינו מאה ברכות בכל יום מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, ודרשו חכמים כשהודיעוהו לדוד שהיו מתים מיישראל בירושלים בכל יום עמד ותיקן מאה ברכות. ונראים הדברים שאחר שייסדם משה רבינו ע"ה שכחם וחזר ויסדם כלפי מה שראה שהיו מתים מאה בכל יום ושוב שכחם וחזרו חכמי התלמוד ויסדום". וכך נפסק בשו"ע או"ח סימן מ"ו ס"ג, ובסימן ר"צ כתוב בשו"ע שבשבת שחסרים כמה ברכות שהרי בתפילה בשבת יש פחות ברכות מבימות החול ירבה בפירות ומיני מגדים להשלים מאה ברכות. מובא בס' הליכות שלמה (פסקים ממרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל) שהיה מיעץ לאנשים בעת צרה ר"ל כששאלוהו במה להתחזק שיקבלו על עצמם זהירות בענין מאה ברכות בכל יום. ובפרט שע"י אמירת מאה פעמים ביום ברכה כתיקונה בכוונה באים לידי יראת שמים. (עי' בחידושי מהרש"א במנחות דמ"ג).

האם נשים חייבות בחיוב זה

כתבו גדולי הפוסקים לדון האם נשים חייבות במצות חיוב מאה ברכות בכל יום? בשו"ת שבת הלוי ח"ה סימן כ"ג כתב דפטורות משום דהרבה מהברכות שנתקנו ע"י חז"ל כדי להשלים הק' ברכות נשים פטורות מהם כגון ברכת ציצית ותפילין וברכת התורה וכפי שמנה הבית יוסף או"ח סימן מ"ו ולא כותב על הנשים כיצד ישלימו את מנין מאה ברכות במקום ברכות אלו, וכך מובא בס' הליכות ביתה פרק י"ג בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן קכ"ט ובשו"ת רבבות אפרים ח"ה סימן קי"ד. אולם יש שכתבו שנשים חייבות עפ"י ד' הגמ' בקידושין ל"ד ע"א לגבי חיוב נשים במצות מזוזה דחייבות משום שכתוב "למען ירבו ימיכם" ואומרת הגמ' "אטו גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי", כלומר דגם נשים חייבות במזוזה כיון דגם הן זקוקות לחיים, א"כ

י"ל דגם במצות מאה ברכות יהיו חייבות דהרי הבאנו לעיל בשם הטור דדוד תיקן המאה ברכות מפני המגיפה שהיתה בזמנו א"כ גם נשים היו בכלל החיוב כדי להנצל מהמגיפה (עי' בשו"ת עטרת פז סימן א' ובס' הליכות ביתה סימן י"ג הערה ב').

והנה הרמב"ם בהלכות תפילה פ"ז הלכה י"ד פסק דמעיקר הדין חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום ובשבת חייב להשלים המאה ברכות וכלשון הרמב"ם הלכה ט"ז "כיצד אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה ברכות". ומביא הגר"מ שטרנבוך שליט"א בס' טעם ודעת פרשת פקודי בשם הגריז"ס זצ"ל גאב"ד דבריסק שדייק בלשון הרמב"ם "ומונה כל הברכות" שחייבין בשבת למנות דווקא שאל"כ לא יידע המנין ונמצא שלא יברך מאה ברכות וצריך מאד להזהר בזה ויש בזה סוד נפלא להגיע ליראת שמים. וכך מובא בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן קכ"ט [וכך כתב בספר סדר היום בחיוב ברכות מאה בכל יום].

שכר ברכה

מובא בגמ' חולין פ"ז ע"א "מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכסה וחייו רבן גמליאל ליתן לו י' זהובים", וכתב רש"י מפני שהפסידו לו שכר. כתב האור זרוע (הביאו בס' תורת חיים בב"ק דף צ"א) דהמקור לזה ממש"כ "ויאמר ברוך ה' אלקי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו וגו'" (בראשית פכ"ד כ"ז) ולעיל כתוב "ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם" ויש רמז מפסוקים אלו שהברכה שוה עשרה זהובים מדכתיב גבי אליעזר עבד אברהם ויקח האיש וגו' ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם, למה פרט הכתוב משקלם, אלא לפי שראה אליעזר שהיא גרמה לו לברך את השם כמש"כ "ברוך ה' אלקי אדני אברהם", לפיכך נתן לה שכרה שני צמידים עשרה זהב משקלם שכן קבל מאברהם ששכר ברכה עשרה זהובים. וכו' הרוקח בסימן ש"כ וברבינו בחי' בס' כד הקמח אות ברכה.

ובכך מפרש התורת חיים הנ"ל זמש"כ "כי טוב יום בחצרך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי וגו'", לפי שהאדם מחויב לברך בכל יום מאה ברכות ושכרן עולה אלף זהובים ליום אחד וזה טוב יום בחצרך לברך מאה ברכות מאלף זהובים שכרם.

בשו"ת תירוש ויצהר סימן צ"ח אות י"ד מביא רמז נאה לענין מאה ברכות בשבת בשם הגאון רבי שמואל הורביץ זצ"ל אחי בעל ההפלאה ממש"כ בשיר השירים "האלף לך שלמה" מלך שהשלום שלו שמשלם שכר טוב ליראיו שמקימים החיוב לברך מאה ברכות שהרי כל ברכה שוה עשרה זהובים ולמאה ברכות הם אלף זהובים וזהו בימות החול, אבל בשבת גם כשנוסיף על ברכות של חול שש ברכות של סעודה שלישית ושלש ברכות של קידוש היום והלילה יחסרו עדין עשרים ברכות ויש להשלימן בפירות ומגדים ובשמים וכפי שנפסק במחזיק ברכה באו"ח סימן ר"צ. וזה שאמר הכתוב "האלף לך שלמה" של כל יום, "ומאתים לנוטרים את פרו" כל אותן עשרים ברכות ששוה מאתים זוז שחסרים לו בשבת ויום טוב דהיינו שירבה באכילת פירות. ומי שאין לו פירות להשלימן מה יעשה? לכך אמר "היושבת בגנים" דהיינו בבתי הכנסת, חברים מקשיבים לקולך השמיעני" שמכוונים לצאת בברכות ששומעים מחבריהם בשעה שעולים לקרות בתורה והם עונים אמן גם בזה ממלאים ע"י כך מאה ברכות [עי' שו"ת תשובה מאהבה ח"ב סימן רל"ז ובס' פתח הדביר סימן ר"צ ובמשנה ברורה סימן מ"ו סקי"ד]. ולענין אם התפללו מבעוד יום האם אפשר לחשב את מנין מאה ברכות אעפ"י שעדין זה לא לילה, עי' שו"ת שרגא המאיר חלק ה' משכב"ז ובשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן קנ"ה.

הנושאים הבאים:

ויקרא- עניי משלוח מנות, עניי דיומא.

צו- הפסקה

שמיני- סימני טהרה בבעלי חיים, זאת החיה אשר תאכלו וכו' (יא ב ואילך)

תזריע- מנהג שלום זכר, אשה כי תזריע וילדה זכר (יב ב).

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

פקודי תשפ"ב ♦ גליון תס"ט

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

בשופר ביום טוב שני של ראש השנה, אינו מחוייב בבין השמשות, נרק הביא במשנה ברורה שם דהאחרונים הסכימו דנכון ליטלו מכיון דאין בו טרחא, אע"פ שאז נמצא שביטל המצוה, מכל מקום מפאת החיוב לתקן לא מחייבין כיון שכל התיקון רק מדרבנן.

יכול להוסיף דבר המותר

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רס"ה סע' ג') אין נותנין כלי בשבת תחת הנר לקבל שמן הנוסף, מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו, והיינו שמבטל כלי שהיה מוכן מתחילה לטלטלו ועכשיו אסרו בטלטול מחמת השמן שבתוכו שהוא מוקצה מחמת איסור.

והקשה הגרע"א (גליון או"ח סי' רס"ה על מגן אברהם ס"ק ב') היאך משכחת לה הא דאסור לבטל כלי מהיכנו, הא לעולם לא הוי ביטול כלי מהיכנו, דהא יוכל להוסיף עליו דבר המותר ואחר כך יוכל לטלטלו. ומשום הא דהיה בסיס שעה אחת קודם שנתן לתוכו היתר, הא קיימא לן (שולחן ערוך סי' ש"י סע' ג') דאין מוקצה לחצי שבת. [וראיתי בחזון איש בקונטרס המוקצה דדן אם מהני להוסיף דבר המותר בנעשה בסיס בשבת וכתב דאם כן לשתרי איסור דביטול כלי מהיכנו. עיי' שם].

ויש לדון בהאי קושיא בכמה אנפי:

תירוץ א' - נעשה בסיס רק באמצע השבת

וכי תימא דהרי אמרינן (שולחן ערוך סי' ש"י סע' ח') דכיון דהוה הכלי בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו, אם כן לא מהני מה שמניח אצלו היתר בשבת.

אך הרי כתב בט"ז (סוף סי' ש"י, ומובא במשנה ברורה שם ס"ק ל"ז) דהיינו דוקא אם כבר היה בסיס בכניסת השבת, דבכהאי גוונא לא יועיל להוסיף דבר המותר מפאת מיגו דאתקצאי בין השמשות, אמנם אם נעשה בסיס בשבת, הא קיימא לן דאין מוקצה לחצי שבת אלא שכל זמן שהאיסור מונח עליו אסור לטלטלו, אם כן יש לו תקנתא להוסיף עלה דברים של היתר חשובים מן האיסור וממילא הוה בסיס לאסור ולמותר ושרי לטלטלו.

מעתה לדברי הט"ז תיקשי קושיית הגרע"א היכי משכחת לה איסורא דביטול כלי מהיכנו, הרי מכיון דנעשה בסיס רק באמצע השבת, אם כן לעולם יש לו תקנתא להוסיף דבר היתר ונמצא דלא הוה ביטול כלי מהיכנו.

תירוץ ב' - דינא דביטול כלי מחמת בסיס

הנה היה אפשר לומר דאיסור דביטול כלי מהיכנו אינו מפאת דחייל עלה שם בסיס, אלא מפאת דהחליט שכבר לא ישתמש בהכלי אלא הכלי ישמש למוקצה.

וכמו דעל כרחך צריך לבאר הכי לשיטת הרז"ה (מ"ז ב' בדפי הרי"ף) דסבירא ליה דבתוך השבת לא חייל דין בסיס, אם כן על כרחך הא דאסור באמצע השבת לבטל כלי מהיכנו אינו מחמת בסיס.

ואם כן יש לומר דלא יועיל שיהא גם דבר המותר, דמכל מקום הרי החליט שהכלי ישמש להמוקצה.

ביטול כלי מהיכנו

הנה ילפינן כל ל"ט מלאכות שבת מהמשכן, וכמו שבמשכן היה בונה וסותר הכי נמי בשבת אסור לבנות ולסותר. וחכמים אסרו לבטל כלי מהיכנו, כגון כלי שהיה מוכן מתחילה לטלטלו ועכשיו אסרו בטלטול מחמת השמן שבתוכו שהוא מוקצה מחמת איסור. והטעם שאסרו לבטל כלי מהיכנו, מפני שדומה כאלו סותר הכלי ומשברה. ונביא כמה נידונים בדינא דביטול כלי מהיכנו:

לתקן הביטול כלי מהיכנו

הנה יש לשאול במי שקיבל מוקצה על דבר היתר בשבת, ודעתו לנער המוקצה כאשר ירצה לנער, נמצא דאם ינער בתוך השבת לא הוה בסיס, אבל אם ינער לאחר השבת הוי בסיס, ואם הוה בסיס עבר על ביטול כלי מהיכנו.

מעתה בשלמא באמצע השבת חייב לנער כדי שלא יתברר שעבר על האיסור דביטול כלי מהיכנו, אלא יש לדון האם גם בבין השמשות דסוף השבת יתחייב לנער.

א. שורש הספק

שורש הספק, דלחד גיסא יש לדון דחייב לנער, דילמא עדיין יום ונמצא שמציל עצמו מאיסור.

אך לאידך גיסא יש לדון דאינו חייב לנער, דהרי אף אם אינו מנער, אינו עובר אלא על איסור דרבנן דביטול כלי מהיכנו, נמצא דבבין השמשות הוה רק ספק תיקון של איסור דרבנן, ואם כן נימא ספק דרבנן לקולא.

ב. לענין ספק אם בירך עליו

כעין זה יש לשאול במי שברך על פרי ונפל הפרי, ועכשיו מסופק אם הוא הפרי הראשון שברך עליו, דיכול לאוכלו בלא ברכה מחמת ספק ברכות להקל, מעתה האם מחוייב לאוכלו, דהרי דילמא מציל עצמו מאיסור ברכה לבטלה, או דילמא אינו חייב, דהאיסור ברכה לבטלה הוה רק מדרבנן ואינו חייב לתקנו מספק.

ג. לענין ספק אם הוה שאלה

כעין זה יש לדון בקיבל תענית יחיד וטעה ואכל, ויכול להשאל רק אצל ספק דיינים שמסופק אם יודעים הלכות נדרים.

ד. לענין ספק אם הוה צורך יום טוב

כעין זה יש לדון במי שבישל ביום טוב לצורך מחר, או לצורך נכרי, או לצורך בהמה, דקעבר איסור, דחייב לאוכלו ובהו לתקן את האיסור, [וכך מבאר במשנה ברורה סי' תע"ג ס"ק ל"ב], מהו אם הגיע בין השמשות, דלכאורה יאכל דילמא הוא עדיין יום, אך הרי אף אם לא יאכל, אין כאן איסור דאורייתא כיון שיש הואיל ולא מיתסר אלא מדרבנן, ואם כן נימא דלא מחייבין ליה מספק, אף על פי שאם יאכלנה נמצא דלא עבר מכל מקום לגבי הדרבנן נימא דספיקא לקולא.

ה. מסקנה

הנה בפשוטו נראה כהצד דיתחייב. אך הרי חזינן (משנה ברורה סי' תרנ"ב ס"ק ב') דאם לא נטל ד' מינים והגיע בין השמשות, או לא תקע

מצא מוקצה בכיסו

הנה עובדא הוה שאחד משמש בכיסו בתפילת מעריב בשבת, וראה ששכח כסף. ויש לדון האם הכיס בסיס. וכן יש לדון האם מותר להסיר המעיל ולהניחו על העמוד שלפניו. וכן האם אסור למיעבד הכי משום ביטול כלי מהיכנו.

א. לנער המוקצה

הנה אם הכיס לא היה נשמש, והיינו דהיה הכיס כולו תפור בבגד, אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס, ואף דהכא מיירי בשכח, מכל מקום צריך מתחלה לנער המוקצה.

ואם הכיס נשמש, והיינו דהכיס אינו תפור לארכו בבגד אלא פיו לבד תפור והוא כולו תלוי, לא הוה בסיס. אך דן במשנה ברורה (סי' ש"י סק"ל) אם צריך לנער, ואייתי דיש מחמירין וסוברין דגם בזה צריך ניעור מתחלה.

אלא בעובדא הנ"ל היה הכיס נשמש, אך היה תפור בחליפה באופן שרק מקצתו נשמש, וצריך עיון היאך דיינינן לה.

ב. לפשוט המעיל

הנה אם היה מנער היה הכסף נאבד, ויש לדון אם יכול לפשוט המעיל, דהרי על מנת לנער צריך להוציא הכיס, ואם כן יש לעיין אם בזה שפושט מעילו ומניח על העמוד של עץ לפניו, האם שפיר עבד, דיש כאן אותה פעולה של טלטול, או דילמא מכל מקום היה צריך לנער.

ג. ביטול כלי מהיכנו

תו יש לעיין בזה שמניח על העמוד, הא יש כאן ביטול כלי מהיכנו. אך אינו כן, דהא המעיל לא נאסר, ואם כן יש כאן בסיס לדבר האסור ולדבר המותר.

תו יש לדון דאינו ביטול מהיכנו, דהעמוד לא שייך לו, ואם כן אינו יכול לעשותו בסיס. אך כיון דנועד לשימוש אולי שאני. וצריך עיון.

עבר ושהה באיסור

הנה דן בתשובות חתם סופר (או"ח סי' ע"ח) אם עבר ושהה קדירה באש שאינה גרופה וקטומה, ועבר על איסור דרבנן דשהיה ונאסר התבשיל לכל אדם והוה מוקצה, האם הקדירה נעשית בסיס להמוקצה ואסור להסיר הקדירה.

א. דעתו ליטלו באמצע השבת

הנה כתב בחתם סופר דלא הוה בסיס מתרי טעמי, חדא, דהרי הכא לא היה דעתו להניחו שם כל היום, אלא דעתו היתה ליטול האוכל, והיינו לדעת רבינו תם דסבירא ליה בתוספות בשבת (ני"א א' ד"ה או) דבכהאי גוונא לא נעשה בסיס. [מובא בשולחן ערוך סי' ש"ט סעי' ד].

[והיכא דנאסר רק לאחר בין השמשות לכולי עלמא לא יהא בסיס, דאם אין לא תחילת השבת ולא סופה לכולי עלמא ליכא בסיס, כמו דאמרינן (שבת קנ"ד ב') בשליפי זוטרי. ועיין בגליון הגרע"א (או"ח סי' רס"ה על מגן אברהם סי' ק"ב)].

ב. דמי לשוכח

תו כתב בחתם סופר, דלא הוה בסיס מכיון דדמי לשוכח, דאף על גב שנתכוון להניח המאכל לתוך הקדירה, מכל מקום במה שנעשה מוקצה היה שוכח, דהא דעתו לא היתה להניח מוקצה אלא דבר היתר ואשתכח דנאסר ואם כן לא נעשה קדרה בסיס לזה. ואסקה החתם סופר בצריך עיון.

ג. אסור להעבירו מפאת ביטול כלי מהיכנו

אלא יש לעיין בדברי החתם סופר, דהא אף אם נימא דלא הוה בסיס מפאת דחשיבא כשוכח דדעתו היתה להניח רק דבר המותר, אך מכל מקום השתא דאיתסר הא נחא ליה דהתבשיל ישאר בסיר זה, דאסור לפנותו לסיר אחר מפאת איסור ביטול כלי מהיכנו, [ולערונו על הקרקע נמי לא נחא ליה דהא שרי במוצאי שבת], אם כן השתא מיהת ליהוי בסיס מכאן ולהבא.

ויש לדון ליישב בג' אופנים:

תירוץ א' - לא חשיבא רצון

הנה דרך א' ליישב דברי החתם סופר, דנימא דכיון דמתחילה לא היה מניח ועכשיו דרצונו הוא כך מפאת דבדיעבד אין לו מקום אחר אם כן נחא ליה, זה לא חשיבא רצון לאשווי מניח דבסיס.

אך דבר זה צריך ראייה. אך לכאורה יש להביא ראייה, דהא אמרינן (שולחן ערוך סי' ש"ט סעי' ז') דבשוכח מוקצה בבגדו לא הוי בסיס, אע"פ

אמנם הרי חזינן מהגהות אשר"י (שבת פרק כירה סי' י"ח) דאם יש בכלי דבר המותר ליכא איסורא דביטול כלי מהיכנו מכיון דיהא שרי לטלטלו אחר כך משום דהוה בסיס לדבר האסור ודבר המותר יוכל לטלטלו אגב היתירא. אם כן חזינן דאיסורא דביטול כלי מהיכנו היינו מחמת שנעשה בסיס.

מעתה לפי הגהות אשר"י תיקשי קושיית הגרע"א דהא לעולם יוכל להוסיף דבר המותר ויהא מותר דאין מוקצה לחצי שבת.

תירוץ ג' - להוסיף דבר המותר לא מהני

באמרי בינה (הל' שבת סי' י') כתב ליישב, דלהוסיף דבר המותר אין זה מפקיע דין איסור ביטול כלי מהיכנו, אלא רק בתיקון בגוף האיסור. ועיין לקמן.

יכול להוסיף דבר המותר

הנה הבאנו דכתב באמרי בינה (הל' שבת סי' י') ליישב קושיית הגרע"א הנ"ל, דלהוסיף דבר המותר אין זה מפקיע דין איסור ביטול כלי מהיכנו. אלא רק בתיקון בגוף האיסור. וזהו הוכחת האמרי בינה:

א. נשאר כמו שהוא

הנה אמרינן (שבת מ"ג א') בחבית של טבל שנשברה מותר להביא כלי אחר ולהניח תחתיה, דבטבל בתוך כלי ליכא איסור דביטול כלי מהיכנו, כיון דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן אע"פ שאסור מדרבנן לתקנו.

והקשו תוספות (שם ד"ה טבל) אמאי אסירא בעלמא משום ביטול כלי מהיכנו הא יכול להסיר המוקצה, כגון כשמניח כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה נימא שאם עבר והסיר הביצה מותר הכלי לטלטל, ואע"פ דאסור מדרבנן הא חזינן מטבל דלא קפדינן בהא, ואם כן ביטול תורת ביטול כלי מהיכנו.

ותירצו תוספות, דשאני טבל דכמו שהוא יש לו היתר על ידי תיקון, משא"כ על ידי הסרת המוקצה אין הדבר כמו שהוא.

מעתה קאמר באמרי בינה דניחא קושיית הגרע"א, דלהוסיף דבר המותר אין זה כמו שהוא והלכך לא מפקיע זה דין איסור ביטול כלי מהיכנו.

ב. בידו להפריחם

אך יש לעיין בזה, דהנה בהא דאמרינן (שבת שם) כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו, כיון דמותר לטלטל הסל לאחר שיפרחו. [נאבל בעודן עליו אסור לטלטלו, הנה חזינן מזה דגם בתוך השבת נעשה בסיס וצריך עיון לשיטת הר"ה הנ"ל].

והקשו תוספות (שם ד"ה בעודן) הא עד שיפרחו מבטל כלי מהיכנו, והרי חזינן במתניתין דאסור ליתן כלי לקבל שמן המטפטף, והא ל' שמעון יהא מותר לטלטל הכלי לאחר שיכבה השמן, אלא חזינן דגם ביטול לשעה מיתסר.

ותירצו תוספות דבאפרוחים קילא, דהתם ודאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד כשבאו האפרוחים על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם.

חזינן דאע"פ דכמו שהוא יש כאן ביטול כלי מהיכנו, אך כיון שבידו להפריחם שרינן.

ועל כרחך חזינן דמה שכתבו תוספות לעיל דאם כמו שהוא אסירא ולא אמרינן דיכול ליקח המוקצה, היינו דוקא היכא דאיכא איסורא במילתא, אבל בליכא איסורא במילתא שרינן משום דבידו להפריחם, ואם כן אכתי באופן דליכא איסורא כגון להוסיף דבר היתר, תיקשי קושיית הגרע"א.

ג. סברא דוקא בביטול לשעה

העירוני דילמא לא קאמרי תוספות אלא היכא דבלאו הכי הוי ביטול רק לזמן ובוזה אהני בידו דהתירא.

אבל אינו מעלה ארוכה דמכל מקום אמאי אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן, הרי אע"פ דגם ביטול כלי מהיכנו לשעה אסור, אמנם עכ"פ בכהאי גוונא מהני הא יכול להוסיף עליו דבר המותר. [וזה יש לדון לדחות דילמא הגהות אשר"י לא קאמר בשמן].

וגם עיקר הסברא לצרף הא דהוי ביטול לזמן קילא ובוזה מהני הא דיכול להפריחם אבל לא בעלמא זה צריכה ראייה.

דהשתא ניחא ליה במקום זה כגון שאינו השתא בביתו, חזין דלענין בסיס בשוכח, אזלינן בתר מעיקרא ולא בתר השתא. וצריך תלמוד.

תירוץ ב' - בדעת הרז"ה

תו, דנימא דאזיל החתם סופר בדעת הרז"ה (מ"ז ב' דפי הרי"ף) דסבירא ליה דבתוך השבת לא חייל דין בסיס, אלא הוה בסיס רק אם מתחיל מתחילת השבת.

א. בסיס מעת שנודע לו

לפי זה לרוב הפוסקים דפליגי על הרז"ה, אם כן יהא הסיר בסיס מעת שנודע לו.

ואם כן יש לומר דזהו סברת החולקים על החתם סופר דקאמרי דבהסרת הסיר יש טלטול מוקצה, דאע"ג דהניח בתור דבר המותר, מכל מקום מכאן ולהבא יהא בסיס מכיון דניחא ליה שיהא המאכל בתוך הקדירה.

ב. קינה של תרגולים

הנה קשה על הרז"ה מהא דאמרינן בגמרא שבת (מ"ה ב') שקינה של תרגולים הוה בסיס למוקצה באופן דאיכא ביה ביצת אפרוח שנולד באמצע השבת, ותיקשי הא הוה בסיס שנעשה רק באמצע השבת. [ועיין בדברי הגרע"א שנדפס בספר וזאת ליהודה מה שכתב בזה].

ותירץ בחזון איש (או"ח מועד סי' מ"ח ס"ק ח') דהקינה מיוחדת לביצים, ובכלי המיוחדת לכך מודה הרז"ה דהוה בסיס אף בהונח באמצע השבת.

ג. סיר מיוחד להאכל

ואם כן יש לומר בקדירה לאוכלין נמי, מכיון שמיוחד להאכל אם כן מודה הרז"ה דנעשה בסיס גם באמצע השבת. אך אולי בעינן מיוחד למוקצה ולא לדבר עצמו. ויותר יש לומר דדמי לקינה.

תירוץ ג' - להוסיף דבר היתר

דרך ג' בשוב דברי החתם סופר, דנהי דהשתא הוה בסיס מכל מקום הא יוכל להוסיף דבר היתר כיון דלא אתקצאי בין השמשות ואין מוקצה לחצי שבת.

א. אף בלא קטמה מותר לטלטלו

אך לא נראית דרך זו, דהנה החתם סופר קאתי ליישב הא דאמרינן בגמרא שבת (ל"ז א') דליטול מעל כירה שרי לא רק בקטמה אלא אף בלא קטמה דאין איסור בהסרת הקדירה מהכירה.

ותיקשי היאך מותר לטלטלו, הא בלא קטמה נאסר התבשיל לכל אדם והוה מוקצה, ואע"ג דראוי לכלבים, מכל מקום כתב במגן אברהם (סי' ש"ח ס"ק נ"ו) דכיון דעומד לאדם במוצאי שבת הוה מוקצה. ובזה דן בחתם סופר ליישב דאין הסיר נעשה בסיס להמוקצה.

ב. ספיקא דמוקצה לחצי שבת

מעתה אם איתא כהנ"ל דמכאן ולהבא נעשה בסיס אלא דתועיל הנחת דבר המותר, אם כן מאי מקשינן הא תליא בספיקא בגמרא ביצה (כ"ז ב') אם יש מוקצה לחצי שבת. ויש לומר דמכל מקום מקשינן להאי גיסא דבעיא.

ג. מוקצה מחמת איסור דרבנן

אגב, כתב בחתם סופר דאי המאכל נעשה מוקצה מחמת איסור דרבנן תליא בפלוגתת רש"י ותוספות (ביצה ל"א ב') בבית שהיה מלא פירות ונפחת, דדעת רש"י דלא אמרינן מיגו דאתקצאי מפאת דסתירת הבנין אסירא רק מדרבנן, אבל דעת תוספות דאף באיסור דרבנן הוה אמרינן מיגו דאתקצאי אלא דהכא אזלינן כרבי שמעון דלית ליה מיגו דאתקצאי.

פירות טבל בתוך כלי

הנה אמרינן בגמרא שבת (מ"א א') חבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה לקבל הטבל, ואין בזה איסור משום ביטול כלי מהיכנו, כיון דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן, הלכך ליכא בטבל מיגו דאתקצאי.

ונראה דכיון דטבל הוה מוקצה משוי נמי בסיס, אלא שלא

חשיב ביטול כלי מהיכנו משום דכאשר יתקן הפירות פקע הבסיס כיון דפקע המוקצה.

וכל זה איירי באופן דקיבל הטבל בתוך הכלי רק באמצע השבת והרי אין מוקצה לחצי שבת, ואם כן פשוט דפקע הבסיס כאשר מתקן הפירות. אך יש לעיין בהיה טבל בבין השמשות דהוה בסיס גמור:

א. גם בניער הטבל אמרינן מיגו

הנה אם ינער הפירות באיסור, או בהיתר על ידי נפיחה, או יוסיף דבר המותר, יש לומר דלענין בסיס אמרינן מיגו דאתקצאי, דרך לענין הפקעת הטבל על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אמרינן דליתא לדין מיגו דאתקצאי אבל לא לענין הפקעות אחרות.

וכגון אם הטבל יפקע על ידי ביטול ברוב שדן בפלתי (ס' א' ס"ק ו') דמכל מקום ישאר איסור מוקצה, שאינו בטל ברוב מפאת דהוה דבר שיש לו מתירין, בזה בטבל נמי.

לפי זה יש לומר דאף כשתיקן הטבל, הבסיס ישאר באיסורו, דלא גרע מהסירו הטבל מהבסיס אם היה שם בבין השמשות. הגע עצמך הרי שהסירו הטבל ואחר כך נתקן האם יותר הבסיס.

[והא דפירות טבל זה על גבי זה, לא מתסר התחנות משום בסיס, יש לומר כמו שכתב במגן אברהם (סי' ש"ט ס"ק ו') דבפירות המונחים זה על זה לא הוי בסיס, דלא נעשה בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב, אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי תיבה, בכהאי גוונא חשיב שוכח].

ב. הוכחה מהרשב"א שהותר הבסיס

אך יש ראיה כנגד זה, שהרי בתוספות (שבת מ"ג א' ד"ה טבל) הביאו שהקשה הרשב"א, דבסוגיין שרינן לקבל טבל בתוך כלי ולא חשיבא מבטל כלי מהיכנו, אך לאידך גיסא, אמרינן (שם קנ"ד ב') בבהמה טעונה שקים עם טבל, דאסור להניח השקים על גבי כלי, משום ביטול כלי מהיכנו.

ותיקשי על הרשב"א, מאי קושיא הא שאני התם דהטבל מונח בהשקים כבר מערב שבת ואם כן נאסרו השקים משום בסיס ומשום הכי אסרינן.

אלא חזינן מדברי הרשב"א דגם השק הותר על ידי שיפריש התרומות ומעשרות ולא אמרינן בזה מיגו דאתקצאי.

ג. לחלק בין על ידי הפרשה או על ידי הסרה

הנה יש לבאר דטעמא אמאי אין הטבל משוי בסיס רק בהיותו על הבסיס, מכיון שכל שחייל היתר בבסיס לא גרע מחייל היתר בטבל.

ולפי זה אם הוסיפו דבר המותר על בסיס של טבל נמי יהא מותר, וכמו כן בניער הטבל.

אך יש לחלק, דדוקא היכא דהותר הטבל על ידי הפרשת תרומה, בזה מהני ההיתר גם לבסיס, אבל בהסירוהו לבד לא יותר הבסיס. לפי זה אם הסירוהו ואחר כך הפרישו ממנו תרומות ומעשרות הותר הבסיס בכל מקום שהוא.

כתבי הקודש או צער בעלי חיים

הנה איתא בגמרא שבת (קכ"ח ב') מבואר דשרינן ביטול כלי מהיכנו משום צער בעלי חיים. ובאליה רבה (סי' ש"ה ס"ק י"ח) אייתי מקמה קמאי דשרינן גם טלטול מוקצה, כגון להעלות הבהמה בידים מאמת המים. ובמגן אברהם פליג. ומובא ב' הדעות במשנה ברורה (שם ס"ק ע"א).

אמנם מכל מקום יש אוסרים לטלטל מוקצה משום כתבי הקודש. [ורק בשריפה שרינן להציל הגליונות וללקט פ"ה אותיות וכהנ"ל. עיין בספר חוט שני (ח"ג דף ס"ח) דאין להריס, דאין בויון כתבי הקודש מתיר איסור מוקצה. ועוד עיין בספר דינים והנהגות (פרק י"ד אות ג').]

והשתא יש לעיין כשיש דליקה, ויש כתבי הקודש ולהבדיל גם בעלי חיים, ויכול להציל רק אחד מהם, הנה פשוט שיציל כתבי הקודש.

ותיקשי הא לבהמה התירו מוקצה, [וגם במוקצה מתלוה, כגון שבהמה נפלה לבור ומחובר לה מוקצה], ובכתבי הקודש לא התירו מוקצה.

אך לא קשה כלל, דכן הוא המדה, דלצער בעלי חיים התירו מוקצה ולכתבי הקודש לא התירו.

ענינים שונים (א)

בתר המעשה או בתר התוצאה

הנה יש לדון בזורק חץ האם אזלינן בתר שעת פעולת הזריקה או דילמא אזלינן בתר שעת התוצאה.
ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. עומדת בצד חצירה

הנה קיימא לן (גיטין ע"ז א') הזורק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת. ואמרינן (שם ע"ז ב') דהיינו דצריך שתהא עומדת בצד ביתה ובצד חצרה.

ודן בחידושי הר"ם (שם) מהו אם בשעה שזרק הגט לחצר לא עמדה בצד חצרה, אבל בשעה שהגט נח בתוך החצר הגיעה לשם, האם מגורשת.

וכתב בחידושי הר"ם דאינה מגורשת, דהרי חזינן לחד לישנא בגמרא כתובות (ל"א א') בזורק חץ ולא מצי לאהדורי חשבינן להמעשה כנעשה הכל מקודם, ומשום הכי אמרינן התם קם ליה בדבריה מיניה מחמת שעת הזריקה, חזינן דאזלינן בתר שעת עשיית הפעולה.

אמנם לענין שפיר מגורשת, ושאינו הם דאמרינן דשפיר נפטר מקם ליה בדבריה מיניה דחשיבא כבר כחייב מיתה, [א"ה]. דהרי מעשה כזה אסור לעשות, אמנם עדיין נימא דאזלינן בתר שעת התוצאה.

ב. זורק סכין ואחר כך הוקדשה

הנה תליא בזה בזורק סכין על בהמה לשוחטה והוקדשה אחר כך, האם אזלינן בתר שעת הפעולה ואינו חייב, או דילמא אזלינן בתר שעת השחיטה, ואם כן יש כאן שחוטא חוץ. והנה לפי מה שכתבנו דאזלינן בתר שעת התוצאה אם כן יתחייב.

ענינים שונים (ב)

פחות מכזית ובריה

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' ר"ז סעי' א') האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל, ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו, כגון גרגיר של ענב או של רימון, מברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית. לכך נכון לזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית.

מעתה אם אכל פחות מכזית מזונות ועליו בריה, והבריה טפילה לו, הנה על הפחות מכזית פטור מברכה אחרונה, אבל לגיסא הנ"ל [מקורו ספק בירושלמי] דעל בריה מברכין, לכאורה גם הכא חייב לברך ברכה אחרונה מחמת הבריה אע"פ שהוא טפל. [א"ה]. דהרי בעלמא אמרינן דהטפל נפטר בברכה העיקר, משא"כ הכא דליכא כלל ברכה אחרונה על העיקר לפטור הטפל.

א. לא יאכל בתוך סעודה

הנה אע"פ דלדידן הוה ספיקא ולא מברכין ברכה אחרונה על בריה פחות מכזית, מכל מקום גם לדידן נפקא מינה דהרי נקטינן דנכון

ג. הרג הרוצח ואחר כך מת כהן גדול

הנה לפי זה גואל הדם שהרג את הרוצח בשגגה מוחץ לעיר מקלט, ומת הרוצח לאחר זמן, ובזמן בין מעשה ההריגה עד שמת הרוצח, מת הכהן גדול, חשיבא גואל הדם רוצח, דהרי בשעה שבפועל מת כבר לא היה דינו ליהרג מכיון שכבר מת הכהן גדול.

ונוש לעיין אם גואל הדם חייב גלות, דיש לומר דהוה קרוב לאונס דאוקמה כהן גדול אחזקתו שעדיין חי, אך חזינן דבסתרה בשביעי חייב קרבן. וצריך תלמוד בכל דברים אלו בשוגג לענין קרבן או גלות.

ד. מת קודם שהזיק החץ

כתב בנמוקי יוסף (בבא קמא י' א' בדפי הר"ף, ד"ה אשון) דהזורק חץ להזיק את חבירו ומת קודם שהספיק להזיקו, נשתעבדו קרקעותיו מרגע הזריקה, וחייב המזיק לשלם מאחריות נכסים ידידה, דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם, ואע"פ דכבר מת ומת לאו בר חיובא הוא, דלא חשבינן לה כמאן דאדליק השתא בידים, אלא חשבינן לה כמאן דאדליק מעיקרא משעת מעשה ידיה, ומשום הכי נשתעבדו קרקעותיו מרגע הזריקה. והביא ראיה מהדלקת נרות בערב שבת שמותר להדליק נרות בערב שבת אע"פ דנשארו דולקים בשבת, מפאת דחשבינן שהכל נעשה קודם.

אך שפיר יש לומר דבעלמא אזלינן בתר שעת התוצאה ושאינו לענין שיעבוד דחל משעת המעשה.

ה. זכה אדם אחר

הנה לפי האמור מי שזרק חץ על כלי של הפקר, ועד שהחץ הגיע זכה אדם בכלי זה על ידי די' אמות בסימטא, יהא נחשב הזורק מזיק על הכלי, אם אין לו פטור של אונס. [ומשכחת לה שאין לו פטור של אונס, כגון שהזורק החץ חשב שהכלי אינו של הפקר].

ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית אלא בתוך סעודה כדי לא ליכנס לספק חיוב ברכה אחרונה, אם כן הכי נמי לא יאכל האי מזונות פחות מכזית שיש עליו בריה אלא בתוך סעודה.

ב. להתחיל בחלק שיש בו בריה

עוד נפקא מינה כשאוכל הפחות מכזית מזונות ועליו בריה ומברך עליו ברכה ראשונה, ויכול להתחיל בחלק שיש בו האי בריה, או בחלק שאין בו האי בריה, נימא דיתחיל בחלק שיש בו בריה מדין קדימה, שהרי בריה קודמת (כמבואר במשנה ברורה סי' ר"א ס"ק ד').

אלא שבוה יש לעיין דאם בלע תחילה הבריה היאך נפטרת בברכת מזונות, הרי באוכל הטפל לפני העיקר מברכין על הטפל בפני עצמה.

אך יהא הנידון באוכל הבריה והמזונות בבת אחת, דמצד הקדימה יש לומר דיצא, ומצד הברכה שפיר נפטרת.

[אמנם בעיקר ההנחה דגם על טפל יש דין קדימה, העירו דלא פסיקא].

ענינים שונים (ג)

חפצי שמים ושרי בתורת ודאי.

או דילמא נדייני לה כספק, ואז נימא דשרי רק מחמת ספיקא דרבנן לקולא. ואם כן יש לעיין אם אסור בדבר שיש לו מתירין.

ואי דיפסיד המצוה, הרי בזה יש לעיין אם חשיבא אין לו מתירין, ועיין בתשובות מהרש"ם (ח"ב סי' קנ"ו) נקט דבאמת חשיבא אין לו מתירין. ועיין בבית מאיר.

לכת לספק דבר מצוה

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' ש"ז סעי' א' ג') ממצוא חפצך, חפצך אסורים, אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה, כגון לילך לפתח המדינה כדי שימהר לצאת בלילה למרחץ, וכן אין מחשיכים על התחום כדי לשכור פועלים במוצאי שבת. אבל לדבר מצוה שרי.

ויש לעיין במסופק אם יעשה מצוה, האם נימא דספק מצוה חשיבא

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבלת הגליון במייל,
לתרומות והערות:

L5703949@gmail.com

הגאון הצדיק רבי נח חפץ צוק"ל

מחבר ספר חלון התיבה מנהל רוחני דשיבת היכל התורה

אמו"ר זצ"ל הכ"מ היה חוזר על שיחה זו בחביבות ובאתיערותא דלעילא בכל שנה ושנה בהיכל הישיבות הק' שבהם לימד יראה ודעת, כי ראה בשיחה זו פתח ושער גדול למבקשי השם לזכות בימים אלו בדרך העבודה דוקא דארבע פרשיות לסמוך גאולה לגאולה, דהנה בגמ' חזינן דדינא דארבע פרשיות הוא חיובא דחודש אדר ואיכא מ'ד בגמ' דבשנה מעוברת קוראים הפרשיות באדר ראשון אף דפריה ושקלים והחודש שיך לחודש ניסן מ'מ תקנו שיעשה דוקא בחודש אדר, והוא משום לסמוך, מסוף השנה פורים להתחדשות של תחילת השנה לניסן לפסח שהוא בבחינת "החודש הזה לכם" ונתתי לכם לב חדש בהיפוך ח'ו מהחרש היה לבם כמאמר הגמ' בשבת { עיין שיחות פרשת בא } ועי"כ נזכה לקרבה אל נפשי גאלה לדעת הדרך אשר ילכון בה לזכות למרבין בשמחה וכפי שכתב רש"י פורים ופסח, והיה אומר תמיד בשם הצדיקים זיע"א שהדרך היום לזכות לחירות וגאולת מצרים דפסח הוא דרך עבודת הפורים, {והביאו מהשל"ה ששלושים יום קודם פסח היינו מפורים מתחיל הביעור וביטול השאור שבעיסה בכל נפש יהודי עד פסח עיי"ש ובקביעת חז"ל לקרוא סדר הארבע פרשיות בחודש אדר הניחו סדר העבודה דימים אלו ויסוד דבריו בנה על דברי השפת אמת וחכמי האמת ותפילתנו שנזכה לילך בדרך עבודתו ולזכות לסמוך גאולה לגאולה ובקרוב יקיצו שוכני עפר אכ"ר¹

סדר העבודה - בארבע פרשיות

"ענין ד' העולמות נוהגין בכל מעשה איש ישראל והוא בחי' ד' פרשיות". שפת אמת

המשנה במסכת מגילה [כט, א] אומרת "ר"ה אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים... בשנה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החודש הזה לכם". מבאר רש"י וז"ל "קורין פרשת שקלים, להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה... פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן. פרה אדומה להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה. ברביעית החודש הזה לכם, ששם פרשת הפסח...".

ולכאורה נראה בפשטות שקריאת הארבע פרשיות אין ביניהם קשר, אלא שנצטרפו יחד בזמנים קרובים זה לזה. [אולם עיין] בשפת אמת [פרשת החודש תרל"ד] כותב שבכל מעשי האדם יש בחינת עבודת הארבע פרשיות וז"ל, "וענין הפרשיות שקלים זכור פרה החודש הוא ג"כ כענין זה... וענין ד' העולמות אבי"ע נוהגין בכל מעשה איש ישראל והוא בחי' ד' פרשיות הנ"ל, שקלים הוא העשיה לשקול ובמעשיו להיות לרצונו יתברך, ואחר כך צריך להיות נשאר רשימה בלב ממעשה זו, כי כל מעשה טוב אינו לשעה רק להיות נשאר ציור בלב האדם והוא הזכירה בלב, ושם יש תערוכות, כמ"ש שני יצרים בלב יצר טוב ויצה"ר ושם עמלק עומד ומבלבל לב האדם כמ"ש אשר קרך בדרך, ואמת כי זה הקטרוג שלו הוא לטובה כמ"ש חרב פתחו רשעים כו' לטבוח ישרי דרך חרבם תבוא בלבם כו', וכשזוכה האדם ומברר האמת שלא יהיה בו אחיזת הרע בא לטהרה ועל זה נאמר לב טהור ברא לי כו' ובריאה הוא בירור מלשון מצות ה' ברא וגם כמו לבי חלל בקרבי ולכן פרה אחר זכור, ואחר כך רוח נכון חדש בקרבי שאז נתבטל התערוכות ובאין לבחינת הראשית במקום שאין שם מגע נכרי {ישראל נקרא ראשית} דכתיב החודש הזה לכם שבשורש העליון אין אחיזה רק לישראל

נמצא ונגלה לנו על פי דרכו, שבכל מעשי ועבודת האדם יהיו כלולים מבחינות אלו בסדר הארבע פרשיות, שהם אף כנגד ארבע עולמות עשייה יצירה בריאה אצילות. {ונראה שרמוזין דבריו בדברי הפייטן תפלת הקדמונים [יוצרות להארבע פרשיות] "אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא בבית נכון ונשא", "ומח שמו וזכרו, ונמח זכורו, מלהזכירו, בזכרון קדוש", "שמץ דגלים טהר, מצרף ומטהר, הרב לכבסם תמהר, מעווים אותם לטהר", "ותיטיב לנו בטובך בראשון לחדשי השנה", והיינו דעל ידי הצדקה דשקלים זוכים לאור פניך עלינו ומשם לימח הרע מזכרון קדוש שיהיה הרושם מבורר מהרע, ומשם זוכים לטהר ומשם זוכים לותיטיב לנו בראשון לחודש השנה שזוכין לאחרית כראשית ודו"ק

ושמעתי בשם מרן החיד"א זיע"א שאמר שסדר זה של עבודת ארבע פרשיות מוצאים אנו גם מפסח ועד עצרת זמן מתן תורתנו א. מצות מעות חטים, כמובא בירושלמי מסכת בבא בתרא [פ"א ה"ד], הובא ברמ"א שו"ע או"ח סי' תכ"ט [סעיף א], לתת לכל עניי שב ישראל מעות בכדי שיוכל לקיים מצות אכילת מצה, וזה כנגד התוכן פרשת שקלים. מצות ביעור חמץ כנגד מחיית עמלק, מצות ספירת העומר שבעה שבועות לטהרנו כנגד פרשת פרה, וחג השבועות כנגד פרשת החודש הזה לכם עצרת היא לכם

תורף דבריו, שמצות מעות חטים, לתת לכל עניי שב ישראל מעות בכדי שיוכל לקיים מצות אכילת מצה, ענינה ערבות ואחדות ישראל על ידי מצות צדקה, כנגד פרשת שקלים, שבמהות הציווי על מחצית השקל דווקא, כתב בספר האלשיך הק' על התורה פרשת כי תשא [שמות ל, יג] וז"ל "והנה על דבר שעור מחצית השקל ולא שקל שלם... ובשם החכם הר"ר שלמה בן אלקבץ ז"ל שמעתי, שהוא להורות את בני ישראל יחס אחדותם, כל יעלה על לב איש מהם, שהוא נפרד מחבירו, כי אם כאילו כל אחד חצי ובהתחברו עם כל אחד ואחד מישראל, נעשה אחד שלם, על כן כל אחד יביא מחצית...". היינו להורות לכל אדם שהינו רק כחצי שעליו להשתלם עם חבירו באחדות.

הלכה שניה בפסח היא מצות ביעור חמץ מרשותינו, ומובא בספרים הק' שעבודתנו היא לבער החמץ גם מלבנו בבחינת מה שאמרו חז"ל [ברכות יז, א] "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה". אומר רש"י "שאור שבעיסה. יצר הרע שבלבנו המחמיצנו". היינו לבער את החמץ שבלבנו שזה היצר הרע, ונצטוינו לשרוף את החמץ ואת היצר הרע לבער

1. הבאנו תורף הדברים מספרו הק' חלון התיבה ששם הדברים מבוארים ומאירים באריכות ובסדר שונה וכאן קיצרנו

מקרבנו, ומצוה זו כנגד פרשת זכור בו נצטוינו במחיית עמלק הוא השטן הוא יצר הרע.

לאחר מכן ביום השני של פסח מצוים אנו במצות ספירת העומר לספור שבעה שבועות מפסח ועד עצרת, ימים של טהרה, היינו כנגד פרשת פרה, כמובא במהרש"א במסכת ע"ז [ג, א בד"ה יום השני] על שבעה שבועות אלו וז"ל "והכוונה בזה לפי שלא היו ישראל אז ראויים לחכמת התורה, עד שיטהרו ויקדשו עצמם מכל טומאת מצרים שיצאו משם, כמו שכתוב כל שירת חטאו קודמת לחכמתו וכו' ועל כן היתה הטהרה במספר שבעה שבועות ויום חמישים שהם מספרים קדושים..." וכן האריך לבאר באור החיים הק', שכתב על הפסוק [ויקרא כג, טו] "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות תהינה", וז"ל "אומרו לכם, לצד שיצו ה' לספור שבע שבתות ואמרו ז"ל [זוהר הק' ח"ג צז, א], כי לצד שהיו בטומאת מצרים, ורצה ה' להזדווג לאומה זו, דן בה כמשפט נדה שדינה לספור שבעה נקיים, וצוה שישפרו שבעה שבועות, ואז יהיו מוכשרים להכניסתם כלה לחופה, והגם כי שם שבע ימים וכאן שבעה שבועות, לצד הפלגת הטומאה..."

ולאחר מכן חג השבועות יום שקבלנו את התורה מפי הגבורה על הר סיני, וזכינו לדבקות עליונה עד מאד בה' יתברך, כפי שנאמר [דברים ה, ד] "פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש", הוא כנגד פרשת החודש, שמצות קידוש החודש הרי הוא הקבלת פני השכינה, ופרשת החודש אף רומז על הגאולה, שהרי אמרו חז"ל [ראש השנה יא, א] "בניסן נגאלו ובניסן עתידים ליגאל", וכן מחמת חידוש הלבנה לעתיד לבא כפי שנאמר [ישעיהו ל, כו] "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים". ובגאולה נזכה לדבקות עליונה בחינת דעת, שנאמר [שם, ט] "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונתתי לכם לב חדש לדעת את ה' ומובא במסכת סוטה [מט, א] "ואין דעת אלא תורה שנאמר [הושע ד, ו] "נדמו עמי מבלי הדעת", וכן מובא באור החיים הק' [בראשית מט, יא] שהגאולה עתידה תהיה בכח התורה.

ונראה לבאר בעומק דבריו הק' של מרן החיד"א זיע"א, [בדרך העבודה] שארבע פרשיות אלו הם סוד ויסוד לדרך העלייה וסדר עבודת ה' של כל יהודי, היינו שראשית צריך כל אדם להתנהג במדת החסד והצדקה כפי שנאמר עולם חסד יבנה, זה יסוד הבנין, כנגד פרשת שקלים, לאחר מכן העבודה היא של "סוד מרע", להתרחק מהרע בכל מיני הרחקות, ולמחות הרע מקרבנו, כנגד פרשת זכור, לאחר מכן "ועשה טוב", בין אדם למקום, להטהר ולהתקדש לזכות בקיום מצותיו יתברך ולעשות רצונו, כנגד פרשת פרה, ועל ידי לימוד ויגיעת התורה מתדבקים בבוא יתברך שמו, כפי שהיה בקבלת התורה במעמד הר סיני, ובכח התורה, נזכה לגאולה העתידה במהרה, כנגד פרשת החודש הזה לכם

ונראה כמו כן שסדר עבודה זה מוצאים אנו בעבודת ימים הנוראים, הן במדת החסד הצדקה והשלום שראוי להרבות באלו הימים במצות הצדקה כמובא ברמב"ם הל' תשובה וראוי להרבות בצדקה בימים אלו [פ"ג הל' ד], הן בבקשת המחילה בין אדם לחבירו שאין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו, כנגד פרשת שקלים כנ"ל התכללות ישראל ע"י הצדקה מזה לזה, הן בעבודה של "סוד מרע", בתשובה שלימה על כל החטאים, תקיעת שופר לבלבל ולמגר את השטן, ובתפלות של ראש השנה בו מתפללים אנו על מלכות ה' שימלא כבודו את כל הארץ שזה תלוי במחיית עמלק שעל זה מתפללים אנו "וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ" ביעור הרע מהטוב, כנגד פרשת זכור, לאחר מכן יום הכיפורים בו מטהר אותנו הקב"ה כפי שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם... כנגד פרשת פרה, וימי חג הסוכות ושמחת תורה, שכולם ימי געגועים לזמן שבית המקדש היה קיים, בו נזכה להדבק ולהתחדש בו יתברך, ויום שמחת ישראל עם התורה, תכלית כל הימים הנוראים להגיע ל"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", שזה יהיה בשלימות לעתיד לבא כפי שנאמר "ומלאה הארץ דעה את ה'", כנגד פרשת החודש הזה לכם אני ואתם עימי

ונראה להוסיף שאכן סוד זה בדרך העבודה ה' של כל יהודי איכא על ידי חז"ל הק' מידי יום מיד בתחילת היום, שהרי מובא במסכת בבא בתרא [י, א] "אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [תהלים יז, טו] אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר דכתיב אני בצדק אחזה פניך". וכן נפסק בשלחן ערוך [או"ח צב, י]. היינו כנגד פרשת שקלים, לאחר מכן אומרים אנו פסוקי דזמרה שענינו "לזמר עריצים" כמובא במשנה ברורה [נד, סק"ה] וז"ל "והאליה רבא כתב בשם משה שהקליפות מבטלים לעלות התפלה וע"י פסוקי דזמרה {שמבבררים האמת בבריאה שאתה מחיה את כולם {מכריתים אותם", כנגד פרשת זכור.

לאחר מכן ברכות קריאת שמע שענינו קדושה וטהרה כפי שאומרים אנו "וכלם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה..." "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם... והייתם קדושים..." וכתב בזוהר הק' [שמות קי"ז א] כתב וז"ל "...בהוא זמנא דצלותא ה' סליקת, מקטרת מר וכו'. הקדוש ברוך הוא שאל עלה, [שיר השירים ג, ו] מי זאת עולה מן המדבר מקטרת מר ולבנה וגו'. מי זאת ודאי, מסטרא דמי' איהו ודאי בינה, כלילא משבצה מיני בוסמין. ודא קריאת שמע, כלילא מחמשין תרעין, דאיןון כ"ה כ"ה [עין תיקון ו' כב, א]. כלילא משבצה ברכאן, בשחר שתיים לפניה, ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניה, ושתיים לאחריה".

היינו שאף במצות קריאת שמע מאיר אור חמישים השערים ממדת הבינה, וכלולה משבע ברכות של שחרית וערבית, שזה סוד הטהרה כביום הכיפורים שהוא ממדת הבינה [ע"י שיחה יום הכיפורים] וכן שבע ברכות קריאת שמע כשבעה נקיים להטהר ולהתקדש, ששבע וחמישים הם מספרים קדושים כמובא במהרש"א הנ"ל, וזאת כנגד פרשת פרה, ותפלת שמונה עשרה, הוא דבקות עליונה בקל עליון, כמובא במשנה ברורה [עד, כד] "שבתפלה צריך לראות את עצמו כעומד לפני המלך ומדבר עמו שצריך לעמוד באימה", בחינת לעתיד לבא שנזכה ל"ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים", שזה כנגד פרשת החודש הזה לכם שהוא קבלת פני שכינה כנאמר לעיל

ונראה שאין זה סדר עבודה גרידא אלא אחד תלוי בשני, על ידי שקלים מגיעים לחסד ואחדות כפי שנאמר [משלי יט, ד] "הון יוסיף רעים רבים", ורק על ידי אחדות בשורש מדות ישראל, זוכים למחיית עמלק כנגד פרשת זכור, שכל כוחם של עשו עמלק והמן הוא ב"עלמא דפירודא" כפי שמצינו בעמלק שנאמר [שמות יז, ח] "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", מובא בכלי יקר שנרמז כאן ענין הפירוד וז"ל "...כי רפידים אותיות פרידים", מבאר האור החיים הק' וז"ל "האלילים, אמר לשון רבים, לצד שבחינת הרע היא בחינת הפירוד, ואין חלק בה שיהיה לאחד, ולזה כשיזכיר הכתוב אלהים אחרים יזכירם בכינוי רבים". {לתאווה יבקש נרדף} כך מוצאים אנו בעשו הרשע כמובא מדרש רבה [ויקרא ד, ו] "...אמר לו בעשו כתיב ביה שש נפשות וכתוב ביה נפשות הרבה דכתיב [בראשית לו, ו] ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת כל נפשות ביתו, וביעקב שבעים נפש וכתוב ביה נפש אחת, דכתיב ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב וגו'". מודגש שישאל כתיב בהן נפש אחת, ועשו שהיו רק שש נפשות אומרת התורה נפשות לשון רבים, שהם מעלמא דפירודא, וכן המן הרשע כל כוחו לקטרג על עם ישראל היה מחמת "ישנו עם אחד מפזר ומפורד". ועל ידי מחיית עמלק זוכים לטהרה כנגד פרשת פרה, טהרת הלב המחשבה והגוף, היפך "אשר קרר בדרך", וכשזוכים לטהרה זוכים לגאולה, כנגד פרשת החודש, להטהר במי הדעת, היפוך מהחרש היה ליבם כדמבואר בגמ' כאמור "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". יעזרנו ה' יתברך שמו, לעבדו בלבב שלם, בסולם העולה בית קל, ונעלה בזמנים הק' האלו מדרגה אחר מדרגה, לדבקה בו כל הימים, ואמן.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת פקודי תשפ"ב

התורה - לבו של העם היהודי

שתשכון בתוכנו. מה היה המשכן? מקום של דבקות בדבר ה'. ולכן, במקום שבקודש הקדשים יהיה מונח כס מלכות עליו ישרה ה' את שכינתו, התגלותו של ה' בעולם הזה באה באמצעות תורתו. ועם ישראל, בהיותם במדבר, חיו על פי הגילוי הזה.

במה עסקו דור המדבר?

אסביר את דברי. הנה באמת עלינו לשאול את עצמנו: מה עשו עם ישראל במדבר במשך ארבעים שנה? היו שם לפחות שני מיליון איש, והם חיו שם במשך ארבעים שנה. היו אלו ארבעים שנה נטולות דאגות פרנסה. הם אכלו מן שירד מהשמים, ולא היו צריכים לצאת ולעבוד כדי לקבל את הצ'ק של המשכורת.

האם הם חרשו את שדותיהם? בוודאי שלא, שכן כלל לא היו להם שדות כדי לחרוש. ולא רק שלא היו להם דאגות פרנסה, גם אויביהם לא יכלו לגעת בהם; הם היו בטוחים יותר במהלך ארבעים שנים אלו מאשר בכל תקופה אחרת בהיסטוריה. אז אולי ניתן לחשוב שהם נסעו לטייל ולנפוש? לא, הנסיעות היחידות שלהם היו ביחד, על פי ה' - אף אחד לא נסע לנפוש בהרים ואף אחד לא טס לחופשה בפלורידה. הם נשארו בבית גם בפסח וגם במהלך הקיץ. מעולם לא חווה עם ישראל מציאות כל כך אידיאלית, עם כל כך הרבה זמן פנוי, כפי שהיה במהלך אותם ארבעים שנה. ארבעים שנים של חופשה, ללא כל מחויבויות. אז מה הם עשו עם כל כך הרבה זמן פנוי שעמד לרשותם?

ארבעים שנה בכולל

התשובה היא, שבמשך ארבעים שנה הם לא עסקו בשום דבר מלבד בלימוד התורה. למעשה, עם ישראל כולו הפך לישיבה אחת גדולה, "ישיבת המדבר" - והיתה זו ישיבה שבה למדו יומם ולילה. לא היו להם עיתונים לקרוא, וגם אם בן ישראל היה מנסה לקחת לידי עיתון של חדשות מדין - במחנה ישראל, דבר כזה לא היה עובר בשתיקה. בכל ישיבה יש משגיח, וישיבת המדבר היו יותר משגיחים מאשר כל ישיבה אחרת מאז ועד היום. לכל תשעה יהודים היה אדם אחד שהשגיח עליהם - שר העשרה. ולכל ארבעים ותשעה היה משגיח נוסף - שר

בית גנזי המלך

"וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ, יז). היה זה היום הגדול ביותר בתולדות ימי העולם. בא' בניסן הוקם מקום משכנו של השי"ת, ומעתה, עתידה שכינתו יתברך לשרות בתוך ישראל עם סגולתו. המשכן עתיד היה להיות המקום בו יגלה השי"ת את עצמו לעולמו, ובכך יקיים את הבטחתו הגדולה, "ושכנתי בתוכם" (לעיל כה, ח).

הדבר הראשון שעשה משה רבינו לאחר שפרש את גג המשכן היה להקים את קודש הקדשים, המקום הקדוש ביותר על פני תבל, בו תשרה שכינתו יתברך ביתר עוצמה. אמנם השכינה תשרה בתוך בני ישראל, אולם במשכן היא תשרה ביתר שאת וביתר עוז. והמקום הקדוש ביותר בתוך המשכן, המקום בו בחר ה' להשרות את שכינתו בדרגה הגדולה ביותר, הלא הוא קדש הקדשים.

הבה נראה כעת מה הוצב בתוך אותו חדר בו תשכון השכינה. ניתן היה לחשוב שה' יצווה להציב בו כס מלכות, כסא זהב יפהפה, זוהר ומעוטר, שיוצב במרכזו של קדש הקדשים, ויסמל את כסא הכבוד, מקום השראת שכינתו יתברך בעולם.

אולם לא כך ציווה ה': "וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ... וַיָּבֵא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן... וַיִּסֵּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה..." (פסוק כ-כא). ה' ציווה כי בתוך החלק הקדוש ביותר במשכן, החדר המסמל את מקומו יתברך בעולם הזה, צריכים להיות מונחים שני לוחות האבן החקוקים ביד ה', ומאוחר יותר הונח ספר התורה עצמו על יד הלוחות (דברים לא, כו).

סיני בקודש

זהו שאמר דוד המלך ע"ה בתהילים (סח, יח): "ה' בָּם" - ה' השרה את שכינתו בתוך עם ישראל. וכיצד הוא עשה זאת? "סיני בְּקֹדֶשׁ" - כי הר סיני נמצא עכשיו בתוך המשכן. אותו יום גדול ואדיר של נתינת התורה בהר סיני, נמצא כעת בקודש קדשים. המשכן היה לבנה של האומה, ודבר ה', לוחות האבן והתורה, הוצבו בלב המשכן.

מה שאנחנו למדים כאן הוא, שהכנת בית לה', מקום בו הוא יתברך ידור בתוכנו, פירושו הכנת בית עבור התורה

האומה הנצחית

לכך התכוון רבינו סעדיה גאון כאשר כתב (אמונות ודעות ג, ז): "אומתנו איננה אומה כי אם בתורותיה". הפירוש הוא כך: אין לנו זכות קיום. היינו צריכים להיעלם לפני זמן רב. היכן נמצאים בני אדום? הם נעלמו! והיכן הם עמון? גם כן נעלמו! נגמרו! והיכן היא מצרים העתיקה? היא נעלמה כמו כולם! יוון העתיקה גם היא נעלמה כולה, היא נמצאת כולה מתחת לאדמה. מי שירצה לראותם כיום יצטרך לחפור ולהזיע הרבה כדי להשיג את מבוקשו...

אז מדוע אנחנו עדיין חיים וקיימים? אנחנו גם כן אומה עתיקה, אז למה לא נעלמנו יחד עם כל האחרים? התשובה היא, שאנחנו כאן רק בגלל התורה. יהודים יראי ה' לומדים את התורה ומדקדקים בה לפרטי פרטיה, וזו הסיבה שעם ישראל ממשיך להתקיים. אנחנו עם התורה, וזו הסיבה לקיומנו. קיום המצוות הוא כמובן דבר נפלא ונשגב, אבל לימוד התורה הוא זה שמגדיר את עם ישראל; זוהי נשמת חיינו, דרך החיים שלנו. אנחנו אומה של לומדי תורה, ולכן אנחנו נמשיך לחיות לנצח. הקב"ה הוא נצחי, תורתו היא נצחית, ואנו, הלומדים את תורתו, נחיה לנצח.

מלכות של תורה

על פי יסוד זה נוכל להבין תופעה מעניינת שאנו מוצאים בדברי ימי עמנו. כידוע, בבבל פעלו מתיבתות, ישיבות גדולות בהם התאספו החכמים כדי ללמוד תורה. היה את המתיבתא של רב בסורא, והמתיבתא של שמואל בנהרדעא - שתי מתיבתות אלו היו את המרכז של עם ישראל, והיו גם מתיבתות נוספות שפעלו בבבל.

אולם מעיון בדברי חז"ל אנו מגדלים שהמתיבתא לא היתה רק מקום שבו לומדים תורה ושומעים שיעורים, המתיבתא היתה חוויה מעניינת ביותר. כל דבר שם התנהל בצורה מסודרת, עם הליך מסוים. בתחילת היום, התקיים טקס כניסה לבית מדרש; תחילה צעדו פנימה החכמים, ואחריהם נכנסו התלמידים. כל אחד תפס את מקומו; לכל אחד מהחכמים היה מקום מיוחד לו. והיו אנשים ייעודיים שתפקידם היה להודיע, "כעת החכמים נכנסים אל תוך המתיבתא". היה זה ממש טקס שלם.

לא רק בתחילת ה"זמן" נהגו כך, אלא מדי יום ביומו; בכל יום התקיים הטקס הזה, כמו בארמון מלכותי - עם נהלים, רשמיות והודעות מסוימות. וכאן הבן שואל: לשם מה זה נועד? למה כל הרעש? מדוע הם לא יכלו פשוט להתחיל ללמוד? האם לא בשביל זה הם באו למתיבתא? מדובר הרי בישיבה! והם לא נהגו כך רק פעם בשנה, אלא בכל יום!

והתשובה היא, שהפאר והטקסיות הללו היו חיוניים כדי להבין את מקומה של התורה בעם ישראל. במדבר, העם כולו ראה את המשכן, וכולם ידעו שבתוך תוכו, בחדר אותו איווה ה' למשכן לו, נמצאים הלוחות והתורה. האומה

החמישים. ולכל תשעים ותשעה היה עוד משגיח - שר המאה. ולכל תשע מאות תשעים ותשעה - משגיח-על - שר האלפים. שום דבר לא היה מצליח לחמוק מעיניהם של צבא-משגיחים עצום שכזה. ומשה רבינו, עם עינו הפקוחה, פיקח על העם כולו, על כל "ישיבת המדבר".

אולם למען האמת, עבודתם של המשגיחים לא היתה קשה במיוחד, שכן היו שם אברכים רציניים בכולל הזה. הם היו מודעים לתפקידם ומטרתם, שכן הם ידעו בדיוק מה מונח בקודש הקדשים. מעולם, בשום עידן שלאחר מכן, לא היתה התורה כל כך מרוממת ועליונה, ומעולם לא נלמדה ברמה כזו, כפי שלמדו אותה עם ישראל תחת השלטון בן ארבעים השנים של משה רבינו, הראש-ישיבה הגדול. "וַשָּׁנָתָם לְבָנִיךָ וְדִבְרָתָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ" (דברים ו, ז) לא היה רק פסוק, מצוה, או אפילו שאיפה שכולם השתוקקו אליה - היתה זו דרך חיים! העיסוק היחיד של דור המדבר היה לימוד תורה. האומה תפקדה כישיבה ענקית - כולל בן ארבעים שנה.

ה"מנה העיקרית" של עם ישראל

והכולל הזה הגדיר את מהותו של עם ישראל לנצח. בשמותנו במדבר הפכנו לממלכת כהנים, לעם של לומדי תורה, וחוויה זו נחרתה על לב אומתנו לעד.

יסוד זה יסייע בידינו להבין גמרא שרבים התבלבלו בה. הגמרא בסנהדרין (צב, א) אומרת, "אין שריד אלא ת"ח". והדברים מתמיהים: שריד? תלמיד חכם הוא שריד? תלמיד חכם אינו ה"שאריות" אלא ה"מנה העיקרית"! ישנם כמה וכמה ביאורים שנאמרו בענין, אולם הפשט הפשוט הוא, שמתחילה, עם ישראל כולו היו תלמידי חכמים. דור המדבר היה כולל שלם של תלמידי חכמים. ולכן, כל תלמיד חכם שעוסק בתורה כיום, הוא שריד של דור המדבר. היו אלו אותם ארבעים שנה, שבהם עם ישראל כולו הבין את האמת הזו, שהמטרה של כל יהודי היא להיות תלמיד חכם.

ומכאן ואילך, הפך לימוד התורה ל"בילוי" הלאומי של עם ישראל. מעולם, בכל דור שהוא, לא ניצלו עם ישראל את שעות הפנאי שלהם לשום דבר אחר מלבד לימוד התורה. הם לא היו מספרים סיפורי מתח ועלילות, ולא עסקו בספורט. לא היו תיאטראות או אצטדיונים וגם לא פארקי שעשועים. וזאת משום שכל מה שביקשנו וכל מה שהיינו צריכים, מצאנו בלימוד התורה ובגידול משפחותינו להיות אוהבי תורה. המילה "בידור" אינה קיימת בלקסיקון שלנו. מי זקוק לשמחה חולפת וריקנית של קרקסים, משחקי ספורט, ציד, מרוצים או כל בילוי אחר, כאשר אנו מוצאים את כל סיפוקנו בלוחות הברית ובתורה הקדושה?

"ישיבת המדבר". אומתנו היא אומה של לומדי תורה לעולמי עד.

חיים של תורה

בעבר, גברים יהודים לא נשארו בבית בלילות. הם גם לא יצאו כדי לאכול צ'ולנט. הם ישבו בבית המדרש ולמדו. כמובן, הנשים היו בבית - הן גידלו ילדים, שברגע שהתחילו ללכת, היו עושים את דרכם אל בית המדרש גם כן, כי זה מה שהיה חשוב. וכאשר האבות ובניהם היו שבים הביתה מבית המדרש, הם היו מביאים יחד עמם את מטען התורה שלהם. האמהות והאחיות לא שמעו שום דבר מלבד תורה. רחוב של יהודים היה פעם רחוב של תורה. יש אדם שהוא אויב התורה, שאיני רוצה לכבדו על ידי הזכרת שמו כאן - שאפילו הוא, כאשר הוא מתאר את קראקוב בתקופת רבינו הרמ"א, כותב שהילדים ברחוב "פטיפו בתורה". ולא היתה זו קראקוב בלבד. כך היה בכל קהילה יהודית; כל עיירה היתה עיירה של ישיבה.

זכורני כאשר הייתי ילד צעיר בעיר בולטימור, כשהגיעו מהגרים מאירופה, הם צחקו כשראו שבתי הכנסיות נעולים במהלך היום. בית כנסת נעול?! "האם הייתם נועלים את המשכן?! האם אין אנשים שלומדים כל היום בבית כנסת?" ולא היו אלו תלמידי החכמים שצחקו; היו אלו הרוכלים, הפועלים, אנשי עמל שניסו להתפרנס. אבל בית כנסת נעול היה משהו בלתי אפשרי עבורם! כי באירופה, אפילו לפני מאה שנים, יהודים המשיכו בדרכם של דור המדבר, הם המשיכו ללמוד את המסר של המשכן. חלקם היו שם כל היום, חלקם היו מגיעים ללמוד שעה פה ושם, אבל לנעול את דלתות בית הכנסת?! הנשמע כדבר הזה?

אפילו בבולטימור עדיין בערה האש. היה בית כנסת ברובע המזרחי של העיר, בו נהגתי לשבת וללמוד בערבים, בהיותי נער צעיר כבן ארבע עשרה. היו שם כעשרה שלחנות, ומסביב לכל שלחן ישיבה קבוצה של יהודים, ולמדו יחד לפי הרמה המתאימה להם. היו אלו אנשים עניים, יהודים יוצאי אירופה, רובם מעוטרים בזקן ארוך. הם התפרנסו בקושי, אבל הם העריצו את לומדי התורה, והם עצמם הקפידו להיות מלומדי התורה. כל שלחן היה מלא ביהודים שישבו ולמדו ענינים שונים בתורה, כל קבוצה ברמה המתאימה לה. בכל שולחן היה מגיד שיעור - בשלחן אחד למדו גמרא עם תוספות, בעוד בשלחן שלצידו למדו גמרא בלי תוספות. היתה קבוצה שלמדה שלחן ערוך, וקבוצה של לימוד חומש עם פירוש האלשיך. המחזה שהיה לקוח מתוך אירופה ומתוך בבל. ולמען האמת, הוא היה לקוח מתוך "ישיבת המדבר", אשר חנתה סביב התורה שבקדש הקדשים.

כולה חיה עם הכרה מוחשית של לימוד התורה הוא לב לבו עם ישראל בעולם הזה. כולם למדו בכולל, ולאף אחד לא היה ספק בכך של לימוד תורה הוא עיקר תפקידו של עם ישראל. אבל כדי לשמור על האש של כבוד התורה חיה וקיימת לנצח, שכולם יבינו את מרכזיותה של התורה באומה שלנו, העם היה צריך לחזות במו עיניו בכבודה ותפארתה של התורה. וכך פעלה המתיבתא עם החשיבות והגדולה הראויים לה, ועם ישראל למד שלומדי התורה הם האצולה של אומתנו.

ירחי כלה של אש

לצד המתיבתות של בבל, נוסד המושג "ירחי כלה". הירחי כלה התקיימו פעמיים בשנה, והיה זה מעמד קידוש ה' אדיר ממדים. כמעט כולם בבבל עסקו בחקלאות, ולכן, במשך חודשיים בשנה, כאשר הסתיימה עונת החקלאות, עשרות אלפי אנשים נהרו אל המתיבתא. העיירה הוצפה ביהודים - הם ישנו ברחובות, על הגגות, במרתפים, ולמדו כל הזמן, במשך חודש שלם. וחכמי התורה היו שם כדי לבחון אותם, לראות אם הם יודעים מה שלמדו! כמו כן, אם היתה למישהו קושיא, היה להם את מי לשאול. כולם עסקו באותו ענין - היה זה מחזה מרהיב: כולם לומדים את אותה המסכתא, והחכמים בוחנים אותם.

איננו מדברים על ילדים קטנים; היו אלו מבוגרים, אנשים בשנות הארבעים והחמישים לחייהם, וגם למעלה מכך, יהודים בעלי משפחות. מנין הגיע הלהט הזה, ההתמסרות הגמורה לתורה? כיצד ארע דבר כזה, שאומה בעלת מגוון רחב כל כך של אנשים מסוגים שונים: אנשים עובדים, אנשים חכמים, אנשים פשוטים, משכילים, עשירים ועניים כאחד, הכניעה את עצמה בפני חכמי התורה?

ממשיכים לחיות עם הר סיני

התשובה היא, שכל זה לא התחיל בבבל זה; זה כבר נחקק על נפשנו מאז דור המדבר. כשם שהכניעו ישראל את עצמם בפני משה רבינו, כך נמשכה דרך חיים זו בדורות הבאים. מאז ומעולם היתה השתפכות עצומה של לימוד התורה, שהיווה ביטוי אדיר לכך שהתורה היא הכל עבור עם ישראל.

אש התורה בערה בעם, כי הם צעדו בעקבות אבותיהם בני דור המדבר, שאותם לימד השי"ת שמרכז המחנה, המוקד של עם ישראל, היו הלוחות והתורה, ואש הזו המשיכה לבעור לנצח בעם ישראל. מאז ועד היום, אנחנו חיים עם סיני ועם בבל. החיים שלנו הם בבל; נהרדעא, מתא מחסיא, פומפדיא - כל אלו הם הלימוד שלנו היום. אנחנו ממשיכים לחיות בהר סיני לנצח, כי אנחנו חיים עם הלוחות ועם התלמוד בבלי לנצח נצחים. כל הישיבות בהיסטוריה שלנו, בארץ ישראל, בבבל, ספרד, צפון אפריקה, אירופה ואמריקה, הם רק הדים לישיבה האדירה,

חווית "ליל ששי" של פעם

לפני שנים רבות, כאשר למדתי בישיבת סלבודקה בליטא, הזדמנתי פעם לבית כנסת בעיירה ליטאית קטנה, שם פגשתי מלמד זקן, שריד מהדור הישן, שאמר לי: "לפני מלחמת העולם הראשונה, היתה תקופה שבה מי שהיה מאחר מעט להגיע לבית הכנסת בליל ששי, לא היה מוצא מקום לשבת. בית הכנסת היה גדוש עד להתפקע ביהודים שלמדו עד שעת לילה מאוחרת. ובכל ערב בית הכנסת היה מלא באנשים שלמדו". הוא הראה לי עותק של תשובות רבי עקיבא איגר שהיה שייך לבית הכנסת. הדפים היו בלויים משימוש; הם היו רופפים, והשוליים כמעט והתפוררו. קצת הופתעתי - אחרי הכל, לא מדובר בסידור שנעשה בו שימוש יומיומי. שאלתי את המלמד הזקן, "איך זה יתכן? מי השתמש בזה כל כך הרבה? הרי זה לא סידור". אז המלמד סיפר לי שבספר זה נעשה שימוש בכל ערב על ידי בחור רגיל, בחור שעבד לפרנסתו. "בכל ערב, בחור עובד שהתגורר כאן, היה מגיע אל בית הכנסת, וזה היה הספר האהוב עליו; היה זה לימודו שגרם לספר להיות בלוי כל כך".

סיפר לי החברותא שלי בישיבת סלבודקה, שבעיירה "בירס" שבליטא [שם הוא נולד], היתה קבוצה שנקראה "חברה משמרים". היתה זו קבוצה של יהודים שעבדו כרוכלים במשך כל ימות השבוע. בתחילת השבוע הם כיתפו את תרמילם, ובמשך השבוע כולו הם שירכו את רגליהם בין הכפרים והעיירות של הגויים, שם ניסו למכור את מרכולתם. באותם הימים, יהודי עדיין היה נראה כמו יהודי, והגויים היו משסים את כלביהם לעבר היהודים בעודם עוברים בשבילי העיירה. היו אלו חיים קשים, ושבוע העבודה היה מייגע ביותר, אך בסופו הגיעו הרוכלים הביתה כדי לשבות את השבת יחד עם בני משפחותיהם. ולאן הם הלכו כשהגיעו הביתה ביום חמישי? הם התאספו בבית הכנסת בבירס, שם הם ישבו ולמדו במשך כל הלילה, כדי להשלים את הזמן שהחסירו במהלך השבוע. זו היתה "חברה משמרים"!

ובתור איש צעיר בניו יורק, עוד לפני שנסעתי ללמוד בסלבודקה, זכיתי לראות הדים של אותם ימים גדולים. פעם ניסיתי ללמוד במשך כל הלילה בשטיבל חסידי ברובע ה"לואר איסט סייד" של מנהטן. ניסיתי להישאר ער, אולם מנמתי על הגמרא. אבל ממילא לא יכולתי לישון בגלל החסידים הפולניים שהחלו להגיע אל בית המדרש כשעדיין היה חשוך בחוץ. הם לבשו את ה"גארטלך", נטלו לידיהם את הגמרות, והחלו ללמוד. השכם בבוקר, עוד לפני עלות השחר, השטיבל היה עמוס ביהודים שיושבים ולומדים. ובשטיבל של חסידי גור, נהגתי לצפות ביהודי ליטאי שעמד ולמד משניות בעל פה כל הלילה. מדי פעם הוא היה מציץ במשנה הפתוחה כדי לרענן את זיכרונו. זהו שריד מהדור הישן; פעם, העם היהודי למד תורה.

המצוה הגדולה ביותר

הגמרא במסכת מועד קטן (ט, ב) דורשת שני פסוקים בספר משלי, המתארים את התורה הקדושה. פסוק אחד אומר: "כָּל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָּהּ" (ג, טו) - כל הדברים שבני אדם אוהבים אותם וחפצים בהם בעולם הזה, אינם משתווים לתורה; אנשים אוהבים עושר, אוהבים כבוד, אוהבים אוכל ואוהבים את כל סוגי ההנאות, וכל זה הוא כאין וכאפס לעומת התורה הקדושה. כולם מחפשים כל מיני דברים בעולם הזה, דברים טובים; בריאות ואושר, נחת, שנים ארוכות, עשירות. אבל שום דבר אינו משתווה למילה אחת בתורה.

אבל ישנו פסוק נוסף, "וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָּהּ" (ח, יא). כאן לא כתוב "חפצך" - רצונותיך, אלא "חפצים", כל דבר רצוי ונחשק, ומבארת הגמרא "אפילו חפצי שמים לא ישוו בָּהּ", כלומר דברים שהקב"ה חפץ בהם, גם אותם אי אפשר להשוות לתורה. פירושו של דבר הוא, שכל מצוות התורה אינן משתוות למצוה של לימוד התורה. כמובן שאם ניצבת בפני האדם מצוה עוברת שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, חייב הוא להפסיק את לימודו כדי לקיים אותה, וכמו שאמרו שם בגמרא, אולם מעלתם של המצוות אינה שווה לזו של מצות לימוד תורה. "כל חפצך" - כל הדברים שאתה מחשיב, "וכל חפצים" - גם חפצי שמים, שהקב"ה מחשיבם, אינם שווים לדבר אחד מן התורה.

שורה אחת בתורה חשובה יותר מכל המצוות גם יחד. איך זה יכול להיות? זה מדהים! כל המצוות יחד, תפילין, מזוזה, ציצית, מצות, קרבן פסח - כל מצוות התורה, אינן משתוות לדבר אחד בתורה. אתה יושב, פותח גמרא ולומד שורה אחת, יש בזה אושר כל כך עצום, הישג כל כך גדול, שמאפיל על כל הדברים הטובים גם יחד. אם למדת שורה אחת של גמרא, דע לך שעשית רבות למען עצמך כאן בעולם הזה. אינני אומר שבזה אתה כבר נחשב תלמיד חכם; אחרי הכל, לזה דרושה עבודה רבה, אבל השורה הזו כבר מזכה אותך להצטרף לאצולה של עם ישראל. אתה מתדמה למעמד הגבוה, ל"אליטה" של אומתנו. אתה הופך ליהודי תורני, כי זהו תפקידו של יהודי בעולם הזה.

הכותל המערבי בסלון ביתך

בימינו התפתח מנהג בציבור של טיולים ונופש. אנשים עסוקים בנסיעות, ביקורים, לנסוע לשם ולכאן, ולא נשאר זמן עבור עיקר תפקידנו עלי אדמות. גם נסיעות לארץ ישראל - אנשים נוסעים הלך ושוב, הלך ושוב. בשביל מה? מי צריך אותך שם? לנסוע יש לך זמן, אבל לשבת בכולל בימי ראשון אין לך? לפחות בימי ראשון אפשר להיכנס לקדש הקדשים! שאל אותי מישהו לאחרונה, האם זה בסדר שהוא יוריד מעט זמן מלימוד התורה שלו בשעות הערב, כדי לעבוד עוד קצת כדי שיוכל לחסוך כסף כדי לנסוע לארץ ישראל. "לא! ממש לא", אמרתי לו. מהי התכלית של ארץ ישראל? היא נועדה רק

למען האמת, גם אם מעולם לא הסתכלת בספר, העסקה היתה שווה, כי עצם העובדה שקירותיך מכוסים בספרי קדש, מגלה היכן הלב שלך נמצא. ארון הספרים צריך להיות חלון הראווה של ביתך, שעליך גאווה. אני תמיד אומר שכדאי להשקיע כל הון שבעולם כדי לקנות ש"ס גדול. קנה את הש"ס הגדול ביותר שתוכל למצוא, ותציג אותו בביתך. הש"ס ושאר ספרי הקדש צריכים להיות מוצגים במקום הבולט ביותר בבית. כשנכנסים לבית יהודי, ספרי הקדש הם אלו שצריכים לתפוס את העין, ולא הנברשת או הווילונות. ארון הספרים - זוהי תהילתה של אומתנו, עם התורה, וזה מה שהופך את ביתך למשכן.

"הפגנה" בבית המדרש

ואם בית יהודי נאמן, עם מדפים מרופדים בספרי קודש הוא המשכן, אם כן, בית המדרש הוא קדש הקדשים. האווירה בבית המדרש היא ממש של קדש הקדשים. אני יכול להעיד על כך, שכן כבר שנים רבות שאני זוכה להימצא בתוך אווירה זו. בית המדרש משפיע עליך. לא משנה כמה טוב אתה, האוויר של בית המדרש גורם לך להיות טוב יותר.

דוד המלך ע"ה מלמד אותנו כי "תְּהִלָּתוֹ בְּקֶהֱל הַסִּידִים" (תהילים קמט, א), זה לכשעצמו, כשהחסידיים מתאחדים יחד כקהל - הוא תהילה לה'. לשם מה כולם מתכנסים בבית המדרש? כולם באו לשם במטרה להפגין ולהצהיר על חשיבותו של לימוד התורה. בכל יום, בית המדרש מלא במפגינים. חלקם מפגינים על ידי לימוד גמרא, יש המפגינים על ידי לימוד משניות, יש גם הפגנה של אנשים שרק באים ויושבים. אבל כולם מצהירים שלימוד התורה הוא היסוד של עם ישראל.

האם מבינים אתם את משמעותה של הפגנה זו? צאו החוצה אל הרחוב - גם רחוב חרדי - ומה רואים שם? שכסף הוא דבר חשוב. אוכל זה חשוב. בגדים זה דבר חשוב. מי יודע מה עוד חשוב? בית המדרש הוא "תיבת נח" של ממש - בפרט בימינו. בחורים מתחתנים בגיל צעיר, בגיל עשרים, אולי עשרים ואחת או עשרים ושתיים - עדיין אי אפשר לצאת החוצה אל העולם הגדול. ילד בן עשרים ושתיים לא מסוגל להתמודד עם העולם - הוא אינו בשל לכך. הוא צריך לשבת בכולל במשך שנים על גבי שנים, גם אם הוא אינו לומד כל כך ברצינות, כי הכולל הוא המקום הטוב ביותר בשבילו. הכוללים הם ישועה לעם ישראל, כי לימוד התורה הוא הישועה שלנו.

כדי שתעשה מעצמך משהו. האם תוותר על לימוד התורה, אפילו על שורה אחת של גמרא, בשביל טיול?! "כל חפצים לא ישוו בה!"

אם אתה משתוקק לבקר בכותל המערבי, עליך לדעת שהש"ס בבלי הוא הכותל המערבי שלך. הפוך את ארון הספרים שלך, עם הש"ס בבלי בתוכו, לכותל המערבי שלך. זוהי הצלחתך! הצלחתו של אדם עלי אדמות תלויה בהעברת התוכן של הש"ס אל תוך שכלו. עמוד מול הש"ס הגדול שעל המדף, ותהפוך אותו לכותל המערבי שלך. אתה רוצה לוותר על זה כדי לנסוע אלפי קילומטרים לארץ ישראל? אם אתה רוצה, אתה יכול להכניס גם קוויטלך בין הגמרות שעל המדף, ולהתפלל לקב"ה שיעזור לך למלאות את שאיפתך להפוך ל"ש"ס איד".

בית החלומות היהודי

הש"ס הוא הכל בשבילנו! זו הסיבה שהלוחות היוו את מרכז המשכן. "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח, א). אין בעולם דבר קדוש ויקר יותר בעיני הקב"ה מאשר לימוד תורתו.

בית יהודי חייב ספרי קודש, ועליהם צריכה להיות גאווה! זהו דבר חשוב ביותר! גם למי שאין בביתו מכשיר צפיה שיתחרה עם הספרים, בכל זאת, אדם שחי בין ארבעה קירות הבית ללא בני הלווייה החשובים הללו, להם זקוק כל יהודי, אין ספק שהוא אינו עומד לנצל את חייו. כל זוג צעיר שמתחיל לטפח את ביתו לאחר הנישואין, צריכה להיות להם שאיפה לכסות את קירות ביתם במדפים על גבי מדפים של ספרי קדש.

כך צריך להיראות "בית החלומות" שלך! אם אשתך מעוניינת לתלות וילונות, בסדר, אין בכך שום בעיה, אפשר לקנות וילונות פשוטים. תסביר לה - אחרי שתסביר זאת לעצמך - על יופיו של בית שקירותיו מכוסים במדפים של ספרי קדש. גם אם קנית ספר בעשרים דולר, ועיינת בו רק פעם אחת בחיך - העסקה היתה שווה; זו היתה "מציאה". לפעמים אתה עשוי לקבל חיזוק ממשפט אחד שלמדת בספר פלוני, ואין לזה שום מחיר בעולם. אז במקרה שרעייתך פונה אליך ואומרת, "תראה בעלי, השתמשת בספר הזה רק פעם אחת, או שאולי אפילו לא השתמשת בו כלל, למה הוצאנו כל כך הרבה כסף על הספרים הללו?" עליך לענות לה, "רעייתי, אם אפתח את הספרים הללו אפילו רק פעם אחת, זה כבר יהיה שווה את כל הכסף ששילמנו עבורו.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

מחסה לשפויים

צעדתי פעם בשדרות "איסטרן פארקווי", וניגש אלי יהודי עטור בזקן עבות. "הרב מילר", הוא קורא אלי. "מי אתה?" שאלתי. הוא אמר לי את שמו, ולא האמנתי למשמע אוזני! יהודי זה למד אתי יחד בישיבה שנים קודם לכן, ואני מעיד שהוא היה ממש "כלומניק" - מצבו היה נראה אבוד. והנה הוא עומד בפני, יהודי חרדי בעל זקן מגודל! והוא מספר לי שנכדיו לומדים בישיבות בירושלים. זו תוצאה של בית המדרש! ואני יכול לספר לכם סיפורים כאלו בלי סוף.

ולכן עלינו להרגיש חוב של הכרת הטוב, ולתמוך בישיבות הקדושות ככל יכולתנו. הם אלו שמכשירים **ככל יום ויום** את משפחות בני התורה העתידיות של עם ישראל. וכל זה הוא רק בזכות האווירה הטובה שיש שם. ישיבת תורה ודעת, ישיבת רבינו חיים ברלין, מיר, לייקווד - כל הישיבות כולם - שהקב"ה יברך אותם בהצלחה רבה ובכסף רב. ושבני הישיבה יחיו חיים ארוכים, הם, נשותיהם, ובני משפחתם. הישיבות עושות דבר אדיר! אי אפשר לשער כמה שפיות אנחנו מקבלים מהישיבות! העולם שבחוץ הוא "בית משוגעים", עולם מטורף לגמרי, ואלו שנמצאים בישיבות, לומדי התורה, הם השפויים.

בן תורה לכל החיים

גם אם עזבת את כותלי הישיבה ונכנסת לעולם העסקים, באפשרותך להישאר שפוי. אבל הדבר ידרוש שיתוף פעולה מצד אשתך, כמו גם רמה מסוימת של גבורה ומסירות מצידיך. אתן לך דוגמא. הקשב היטב כי הדברים נוגעים אליך, כמו גם אלי.

ישנה קבוצה של יהודים, שמגיעים אל בית מדרשנו בכל ליל שבת, בערך בשעה שבע-שבע וחצי, ונשארים עד קרוב לשעה אחת עשרה וחצי. מדובר באנשים עובדים. הם יושבים כאן בבית הכנסת במשך ארבע שעות, חלקם אולי קצת פחות, ולומדים. זוהי תכנית עבור אנשים מסורים שיש להם נשים מסורות. ברור שכדי שתכנית זו תוכל לצאת אל הפועל, האשה חייבת להבין אותה ולהיות חלק ממנה. אבל הנשים הטובות ביותר רוצות את זה, והן מעודדות את בעליהן ללכת ללמוד. במוצאי שבת הדבר חוזר על עצמו שוב. אנשים באים לכאן עד שעה מאוחרת, עד אחרי אחת עשרה, ולומדים כאן, חלק לבד וחלק בקבוצות. זוהי תופעה נהדרת כאן בברוקלין. בשבת אחר הצהריים אנשים באים לכאן ללמוד, ובשבתות הקיץ הארוכות הם לומדים במשך כל שעות אחר הצהריים. יש גם כאלו שבאים ללמוד כל היום ביום ראשון. בימי ראשון מתקיימים כאן כארבעה שיעורים, ויש אנשים שמשתתפים בכולם, ואחר כך יושבים עד מאוחר וממשיכים ללמוד. זוהי דוגמא כיצד יוכל האדם להמשיך להיות בן ישיבה גם לאחר שעזב את הישיבה. ובשנים עברו, זה היה אורח החיים היהודי.

חיים של מסירות

בן ישיבה שעוזב את הכולל ומתחיל את דרכו בעולם הגשמי, חייב לוודא שהוא נשאר מסור ללימוד התורה. אדם כזה אינו יכול להרשות לעצמו לבזבז את הזמנים הללו. בן תורה, בין אם הוא עדיין לומד בכולל ובין אם לא, צריך לקום מוקדם בשבת בבוקר כדי ללמוד. עליו לנצל את השבת ללימוד תורה. במוצאי שבת הוא אינו יכול לצאת עם משפחתו לסעודות מלווה מלכה. הוא גם אינו יכול ללכת לבקר את הדוד יענק'ל בימי ראשון; הוא אינו יכול להשתתף בכל חתונה, וגם לא להישאר מאוחר בחתונות שבהן הוא כן משתתף.

אני נזכר במעשה שארע - היה זה בסעודת מלווה מלכה שערכנו, שם הקראתי בפני הציבור את דברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה הי"ג): "אף על פי שִׁמְצוֹנָה לְלִמּוּד בְּיוֹם וּבְלַיְלָה, אֵין אָדָם לְמַד רַב חֻמָּתוֹ אֶלָּא בְּלַיְלָה. לְפִיכָךְ מִי שֶׁרָצָה לְזַכּוֹת בְּכֶתֶר הַתּוֹרָה, יִזְהַר בְּכָל לַיְלָתוֹ וְלֹא יֵאָבֵד אֶפְלוֹ אֶחָד מֵהֶן בְּשָׁנָה וְאֶכִּילָה וְשִׁתִּיָּה וְשִׁיחָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן אֶלָּא בְּתִלְמוּד תּוֹרָה וְדִבְרֵי חֻמָּה". אתה צריך לעבוד ביום, מה כבר אתה יכול לעשות? אבל אל תבזבז אף אחת מלילותיך. אתם שומעים את זה? הרמב"ם אומר שאסור לבזבז אפילו לילה אחד! היה איש אחד שישב שם ושמע את הדברים, וראיתי שהם נכנסים באוזניו ועושים עליו רושם. אני יכול להעיד שיהודי זה שינה את אורח חייו, וכתוצאה מכך השיג גדולה. הוא היה אדם עובד, והוא נעשה גדול בתורה.

אני זוכר שפעם אשתו נאלצה להשתתף בחתונה באולם הנמצא באזור מרוחק בעיר, אבל באותו ערב היה לו שיעור קבוע. אז הוא לקח את אשתו לחתונה ברכב, היא נשארה שם, והוא חזר לכאן כדי להשתתף בשיעור, ולאחר מכן הוא נסע את כל הדרך חזרה לאולם כדי להחזיר אותה הביתה. זוהי מסירות לתורה!

אם לא תבזבז אף אחת מלילותיך, תוכל להישאר בן ישיבה לנצח. תשכחו מללכת לחתונות. תשכחו ממסיבות משפחתיות. עכשיו אתה נשוי לתורה. כמובן שיהיו נשים שיטענו: "איזה מין חיים אלו? בעלי הוא איש עסקים, לא אברך כולל". אף אני אומר לכם - אלו חיים של מסירות לתורה; אלו הם חיים שמוקדשים להצלחה! אם אתם רוצה להישאר כלום, אז תעשו את מה שעושים כולם, וכך תצליחו להפוך למה שאתם רוצים להיות - כלום! אבל אם יש לכם איזו שהיא שאיפה, אם האש עדיין בוערת בקרבכם, אז זוהי דרך החיים שתביא לכם הצלחה בעולם הזה.

נשים במאי זכיי

עכשיו תשאלו אותי לגבי הנשים. כיצד הנשים זוכות להצלחה זו? הלא הן אינן יושבות בבית מדרש ולומדות. התשובה היא, שהנשים מעודדות את בעליהן ללמוד

היא נמצאת בביתה, לומדת את הש"ס שלה, ומעודדת את בעלה לסיים את הש"ס שלו בבית המדרש. ועם שותף כה גדול בחיים, יכול האדם לפרוץ קדימה, כל עוד הוא אינו מתעצל, והוא מוכן לשאת בעול התורה. כך חי עם ישראל בעברו המפואר; וזוהי השאיפה שיהודים רבים מתחילים להבין כיום.

ברגע זה, כל אותם אנשים ונשים יושבים בגן עדן ונהנים מזיו האושר הנצחי בגלל חלקם בתורה - בנוסף לכל הדברים הטובים שהם עשו בחייהם. כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. כל יהודי שהולך לעולמו, גם יהודי פשוט, זוכה לאושר נצחי בעולם הבא. אולם אותם אנשים שמקדישים זמן ללימוד התורה, נמצאים גבוה הרבה הרבה מכולם.

תלמודו בידו

שאל אותי פעם מישהו: "כיצד אוכל אפילו להתחיל ללמוד כעת, כאשר יש כל כך הרבה מה ללמוד? הדבר נראה ממש בלתי אפשרי!" אולם עליכם לדעת שעד כאן דברי היצר הרע. הרי כאשר זה מגיע לכסף, אף אחד לא יאמר, "למה שאנסה להתחיל להרוויח, הרי יש כל כך הרבה מה להרוויח?" אדם מתחיל בקטן, הוא מוכר פרחים בפינת הרחוב, עובד פה, מתרוצץ לשם, מנסה לעשות מה שהוא יכול, ולאט לאט הוא מרוויח עוד ועוד.

אדם מסתכל על התלמוד בבלי הגדול וחושב לעצמו, "איני יכול לעשות את זה! זה גדול עלי!" האם זה התירוץ שלך? זהו תירוץ עלוב ביותר! תתחיל! תלמד שורה אחת של גמרא. האם אתה מתכוון לעזוב את העולם הזה מבלי שתוכל לומר שלמדת שורה אחת של גמרא? אינך מסוגל ללמוד שורה אחת? אם אתה מתקשה בכך, בקש ממשהו שיעזור לך! למד את השורה עשר פעמים, חמישים פעמים. כאשר תגיע לעולם האמת, יאמרו, "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". ישאלו אותך, "האם יש בידך קצת גמרא?" "יש לי שורה אחת", תענה. "שורה אחת? בסדר גמור! הבה נשמע אותה". אבל להגיע לשמים בלי אפילו שורה אחת של גמרא?! "הגעת לכאן בלי שיש לך ביד שום תורה? מה עשית שם למטה במשך שבעים-שמונים שנה?!" אז תענה להם, "קראתי בחומש, והתפללתי שלש פעמים ביום". אך ה' יאמר, "אני מאוד מצטער. לא היה לך זמן ללמוד שורה אחת מתורתי הקדושה, מהתלמוד בבלי שלי?"

למען האמת, בידך ללמוד יותר משורה אחת. אם תלמד שורה אחת כל שבוע, בעוד עשר שנים אתה תדע משהו! שורה אחת כל שבוע, עליה אתה חוזר שוב ושוב. מי אינו יכול ללמוד שורה אחת בשבוע?! לא יהיו על זה שום תירוצים באותו יום גדול, כאשר ישאלו כל אדם, "עסקת בתורה?" כולם חייבים ללמוד גמרא. וזה לא קשה. אמנם קשה ללמוד הרבה גמרא, לסיים את כל הש"ס, אבל שורה אחת?! אינך יכול ללמוד שורה אחת?

תורה, להשתתף בשיעור, ללכת לבית המדרש. אשה המעודדת את בעלה ללכת לבית המדרש, יש לה שותפות מלאה בתורתו. וזה יהיה האושר הגדול שלה בעולם הזה ובעולם הבא. כך נהג עם ישראל בימי קדם. באירופה של פעם, כל בית כנסת היה מקום שבו אנשים ישבו ולמדו. היו אנשים שעבדו חלק מהיום, אבל אחרים אולצו על ידי נשותיהם ללכת וללמוד כל היום. הנשים ניהלו עסקים קטנים, הן ניהלו את המשפחה, והן ציפו מבעליהן שלא יעשו דבר מלבד ללמוד במשך כל חייהם.

באירופה, לפני מלחמת העולם הראשונה, יהודים רבים היו עוברים בבוקר להתגורר בבית הכנסת, ולא עוזבים אותו עד מאוחר בלילה. היתה אוכלוסייה שלמה כזו בכל מזרח אירופה. אמנם זה פסק עם מלחמת העולם הראשונה, והתחיל להתפורר לאט לאט. אולם בשנים עברו, לאורך כל ההיסטוריה שלנו, בכל בית כנסת היה ציבור גדול של לומדים. הנשים דחפו את בעליהן לעבר בתי הכנסת. הנשים המסורות הללו, הנשים הצדקניות, אמרו לבעליהן: "אל תעבוד; אתה תשב ותלמד ואני אדאג לפרנסה". במזרח אירופה כולו היה זה דבר שכיח. גם כשאני הגעתי לאירופה בשנת תרצ"ב, כשאירופה כבר היתה הרוסה, עוד זכיתי לראות את התופעה. האשה עמדה בחנות ובעלה ישב בבית המדרש ולמד.

מלא חופנים נחת מהבעל

בספר "זכרון יעקב" מסופר, שבשנים עברו, כאשר הגיע ליל שבת, כל תושבי העיר הלכו לישון עד קרוב לשעת חצות, ואז החלו כולם לקום כדי ללמוד תורה. הוא מתאר כיצד היו יהודים שלא היו מסוגלים ללמוד לבד, והם היו משלמים למלמד פרטי שיגיע אל ביתם בליל שבת או בשבת מוקדם בבוקר. האיש היה יושב ולומד עם המלמד שלו, בזמן שאשתו המשיכה לשכב במיטתה מאחורי הווילון; והיא היתה שואבת מלא החופנים נחת מהלימוד של בעלה. לקחת את מעט הכסף שהיה להם ולהשתמש בו ללימוד התורה, היתה הקרבה גדולה שהקריבה אשה זו. אבל היא עודדה אותו לכך, ושמחה בלימודו.

אשה שאינה דורשת את נוכחותו של בעלה בבית, אלא מבינה שלימוד התורה שלו היא היא הצלחתה - הרי שהיא שותפה לתורתו של בעלה, והיא מהנשים הצדקניות שתמיד שמרו על האומה שלנו. והעובדה שהוא מתקדם, שהוא מתעלה בלימודו, היא בזכותה. היא שותפה מלאה בכל תורתו; היא אינה רק שותפה בחמישים אחוז, אלא במאה אחוז!

סיום הש"ס של הנשים הצדקניות

לא רק שהאשה נחשבת כמי שלומדת את הש"ס יחד עם בעלה, אלא היא מגדלת בביתה כמה וכמה שסי"ם. כל ילד שהאמא מגדלת, הוא כמו סיום הש"ס פעמים רבות!

"מי היה רב הונא?"

בשמים ישאלו אותך, "מי היה רב הונא?" "רב הונא? נראה לי שהוא התגורר בשכונה שלי". יש אנשים כאלה; הם חושבים שאולי רב הונא הוא הרב של בית הכנסת השני בשכונה. לא! עלינו להכיר את התנאים והאמוראים שלנו! לא רק להכיר אותם, אלא **לאהוב** את השמות שבגמרא. עלינו לאהוב את הצליל של אביי ורבא, של רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. צריך לאהוב את שמותיהם! טעמו של שמם צריך להיות מתוק לנו יותר מדבש, כי זהו הדבש של עם ישראל.

אסור לנו להתפעל מכך שיש ש"ס גדול כל כך שעלינו ללמוד. בוודאי שעלינו להתפעל, אבל לא להרגיש חלישות הדעת, שהעול כבד מדי עבורנו. לימדונו חז"ל כי "לא עליך המלאכה לגמור" - לא מוטל עלינו לסיים את כל הש"ס. מי שיכול, בוודאי שילמד את הש"ס כולו, אבל לפחות תלמד חלק מהש"ס. האם אתה מתכוון לשכוח את מה ששמעת כאן, לזנוח את כל השאיפות הגדולות שצריכות להיות לנו בלימוד התורה? אינך מתכוון ללמוד גמרא בגלל היותה חכמה כל כך גדולה ועצומה? לא! אתה חייב ללמוד לפחות שורה אחת. ותדאג לחזור עליה שוב ושוב.

הגיע הזמן לעזוב את האורווה

מי שאינו לומד גמרא, שפת התורה היא כמו סינית עבורו, והשקפות התורה והלכותיה מעורפלות אצלו. הוא עושה את הפעולות שיהודי שומר תורה ומצוות עושה, אבל הכל מאוד חלש ושטחי. אתה חייב ללמוד גמרא. לא כפי שאמר לי אחד, "הרב, תעזוב אותי, איני חובב גמרא". חובב גמרא?! לימוד גמרא אינו תחביב! זוהי נשמת חיינו! הגמרא היא האוויר אותו אנו נושמים. אם אינך לומד גמרא, היודע אתה למה אתה נחשב? לבהמה! (עיין פסחים מט, ב.) זה מה שאתה ללא גמרא! ואל תספר לי סיפורים על דברים שאתה לומד, כל מיני לימודים מוסריים. מי שאינו לומד גמרא, הוא ומשפחתו נקראים בהמות, ומי שנושא את בתו של אדם כזה, עליו נאמר "ארור שוכב עם בהמה!" חשוב לדעת את זה! יהודים תמיד ידעו את זה! חייבים לנשום גמרא. זה החיים שלנו!

ומי שאינו לומד, התלמיד חכם אינו יכול אפילו לדבר אתו. בהמה אינה מבינה את שפת התורה. כיצד יוכל התלמיד חכם לדבר עם אחד שעדיין נמצא בתוך אורווה? עם הארץ עומד שם באורווה, פיו מלא בתערובת דגנים משובחת, והוא נוער כחמור. מה יקרה אם התלמיד חכם ידפוק על דלת האורווה ויאמר, "בא תשמע משהו". אז העם הארץ ממשיך לנעור, והתלמיד חכם מדבר. אלו שתי שפות שונות לגמרי - יש לי ניסיון בזה. דיברתי עם אנשים, שאפילו לא התחילו להבין על מה אני מדבר. רק מי שמכיר מושגים של התורה, לפחות בגמרא, מסוגל לתקשר עם עולם התורה, ולהעריך ולהבין את מה שהם אומרים לו.

ניחוחו המתוק של בן ישיבה

ברגע שאדם מבין את הרעיונות הללו עליהם דיברנו, מבטו על עם ישראל משתנה לחלוטין, כי עכשיו הוא מבין מי הם **באמת** בני האצולה של אומתנו. כשאתה רואה בן ישיבה, תלמיד חכם, אתה יודע שהוא הקרוב ביותר לקדש הקדשים, הוא קרוב יותר לקב"ה מכל אחד אחר, ואתה מעריך אותו, הוא עושה עליך רושם. זהו שאומרת הגמרא (ברכות מג, ב): "עתידיים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון" - יום יבוא ותלמידי החכמים הצעירים, בני הישיבה המבילים את ימיהם ולילותיהם לימוד, יפיצו ניחוח מתוק כמו עצי הארז בלבנון. פירושו של דבר, שיום אחד העולם יכיר את האמת; העולם כולו ילמד להסתכל דרך עיניו של הקב"ה, וכולם יכירו בכך שלומדי התורה הם אלו שמפיצים את הניחוח המתוק ביותר בעולם.

אולם מאתנו מצופה להכיר באמת הזו גם כיום. כאשר אתה רואה בן ישיבה, עליך לתאר בדמיוןך ניחוח מתוק של זר שושנים. נניח שאתה רואה קבוצה של בחורי ישיבה פוסעים ברחוב. לכאורה, אין בהם שום דבר מושך במיוחד. כולם לובשים את אותם מדים, כולם בשחור לבן; שום דבר מיוחד. אז מה יש בהם? מה כאן כל כך חשוב?

אבל אם הפנמת את הלקח הזה של פרשת פקודי, אז אתה מבין שבחורי ישיבה אלו הם בני האצולה של אומתנו. במשך ארבעים השנים במדבר, למד עם ישראל כי אין אומתנו אומה אלא בתורתה. זוהי נשמת אפינו, זה מי שאנחנו - עם התורה. ואלו שממשיכים להזרים את דם התורה בעורקי אומתנו, הם אלו שמחזיקים אותנו בחיים. לומדי התורה הם בני האצולה של העם היהודי, אותם אנו מעריצים, ואלהם אנו שואפים להידמות. וככל שאדם מחבר את עצמו יותר לתורה, כך גדלה מעלתו המיוחדת בתוך עם ה'. ברגע שהבנת זאת, קיבלת נקודת מבט חדשה על עם ישראל, וזכית ללמוד לראות את אומתנו כפי שהקב"ה רואה אותה - כעם התורה!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

רואים את הקדושה

בבנית המשכן, למדנו את הלימוד הנצחי, שהשי"ת שוכן בתוך גופו של כל אחד ואחד מישראל. גופו של היהודי ניחן בפוטנציאל לקדושה אינסופית, וכל מצווה, כל הזדמנות לגדולה, מוציאה מן הכח אל הפועל עוד ועוד מהקדושה הזו.

בלי נדר, בשבוע הקרוב, שלש פעמים ביום, כאשר אראה יהודי שומר תורה ומצוות, אתבונן בכך שהשי"ת שוכן בקרבו, ובכך הוא קדוש בקדושה אינסופית.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

בטלים בשעת התפילה, וזוהי הסיבה שהתפילות אינם מתקבלות לפני כסא הכבוד מאחר שמדברים באמצע התפילה. והוסיף: **שאם המתפללים יפסיקו לדבר באמצע התפילה המחלה תיעצר.**

ועל כן באתי כעת לכל מי שקורא דברים אלו, אולי בזכות ההתעוררות שתבוא עתה מקריאת דברים אלו, ירחם המרחם עלי וישלח לי רפואה מן השמים בתשח"י. המצפה לישועת ה', חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.

וגיסו הגאון רבי אברהם יצחק בן מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א פרסם בכת"י מתחת למכתבו: כל הדברים האמורים לעיל נכונים ומדויקים, ונבקש מאוד להיות נושא בעול עם גיסי הנ"ל שמתייסר ל"ע ביסורים קשים, וה' ישלח דברו וירפאהו.

ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לו אז, שניכר שזהו חלום אמיתי, וכתב מכתב חיזוק בענין זה שלא לדבר בשעת התפילה ולא לדבר בבית הכנסת, וגם מכתב מרן פורסם בבתי הכנסת.

וקיבלנו סיפור שסיפר הרב יוסף קדוש לרב ישראל וויס מעלון 'דרשו': ברצוני לספר מעשה שאירע עמי לפני כשנה, ביום מן הימים נכנסתי לבית הכנסת וראיתי בלוח המודעות מכתב מרגש מאוד מהרב חזקיהו יוסף פלמן זצ"ל. שהיה אז על ערש דווי לאחר שגילו כי בגופו מקננת המחלה הנוראה בשלב מתקדם מאוד.

היתה לי היכרות עם הרב יוסף פלמן זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי בן ציון פלמן זצ"ל, כתושב בית שמש יצא לי לפגוש אותו פעמים רבות והיו לנו קשרי ידידות. במכתב הוא סיפר על חלומות שחלם שקראו לו לעורר על הענין של זהירות מדיבור בשעת התפילה וקריאת התורה, חלומות שהוא ביטל והתעלם מהם, ולאחר מכן כשלקה במחלה תלה זאת בהתעלמות ההיא. הרב פלמן ביקש אז שכל מי שקורא את המכתב **יקבל על עצמי שלא לדבר בתפילה למשך 40 יום לפחות, לרפואתו, ובאמת היתה התחזקות גדולה מאוד בעניין ברחבי בית שמש בפרט וברחבי הארץ בכלל.**

חשבתי לעצמי, הרי אני מכיר אותו, כואב לי הלב על מצבו הרפואי, אני רוצה שהיה יחלים וישוב לאיתנו, אז נכון שזה לא קל להישמר מדיבור בתפילה באופן מוחלט, ממש בלי לדבר אף מילה אחת של דברים בטלים אבל מה לא עושים כדי לסייע ליהודי להינצל ממות ל"ע. החלטתי **שאני מקבל על עצמי וחתמתי את שמי על המודעה בהתחייבות גמורה שלא לדבר בתפילה ובקריאת התורה לפחות 40 יום, ועם השתדלות שלא לדבר בתפילה בכלל גם לא אחרי שיחלפו 40 הימים הללו.** למרבה הצער הרב פלמן נפטר אבל את הקבלה הטובה המשכתי לשמור.

כעבור זמן התברר לי ש'כל מה שאדם עושה לעצמו הוא עושה', אז חסתי על חייו של הרב פלמן, רציתי שיתברך בחיים ארוכים. ומשמים זיכו אותי להתברך בזרעא חייא וקייא, ונולד לי בן תשעה חודשים אחרי אותה קבלה טובה. **"הנה כי נן", מסיים הרב קדוש, עשר שנות ציפייה והתרוצצות בין רופאים הסתיימו להן בהחלטה אחת שקיבלתי בלבי שלא לדבר בשעת התפילה קריאת התורה.**

בירורי הלכה

קפנדריא ומותר גם לאנשי העיר לעשות קפנדריא (הגרמ"מ לובין שליט"א) ב. אר"נ בר יצחק הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא. וההבנה בזה לכאורה הוא משום שאין זה קפנדריא, שקפנדריא פירושו לקצר את הדרך ע"י כניסה למקום (שלא מיועד לקיצור דרך) וכה"ג לא היתה מטרתו לקצר דרכו.

ג. וא"ר חלבו אמר ר"ה הנכנס לביהכ"נ להתפלל מותר לעשותו קפנדריא שנא' 'ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב'. גירסת הרמב"ם (פ"א דתפילה ה') כמודפס בגמ' 'מותר' לעשותו קפנדריא וכך גירסת הרא"ש בברכות וכן כתב המחבר סי' קנ"א ס"ה [ובכס"מ כתב דכך גם היא גירסת הר"ף בברכות, דלא כמודפס

בימים אלו חל היארצייט השני לגאון רבי חזקיהו יוסף פלמן זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי שלום בן-ציון פלמן זצ"ל. בתקופה האחרונה של חייו הוא הרבה לחזק את עם ישראל בשמירת קדושת התפילה ובית הכנסת. ברצוננו להביא את מכתבו שפירסם אז בכל העולם, ואפשר לומר שהוא הגרעין הראשון לכל ההתחזקות שיש בס"ד בענין קדושת הביהכ"נ החל מתחילת 'הקורונה'. וז"ל:

כ"ח טבת תש"פ, לכבוד ידידי שליט"א

לאחרונה אנחנו עדים לחרון אף ה' (רח"ל), אשר רבים חלו ונפלו חללים, צרות שונות ומשונות בריבוי כזה שאינו זכור לכאורה עשרות בשנים, אין יום שאין קללתו מרובה וכו', ואף אני בעוונותי פגע בי יד ה', והריני בתפילה ובתחנונים לפני בעל הרחמים שיחוס עלי וישלח לי מרפא ומזור לגופי ונפשי. בעודי במיטת חולי הריני פונה אליכם בבקשה ובתחנונים, חוסו עלי ועל שאר חולי ישראל, **וקבלו על עצמכם דבר קטן כדי להסיר חרון אפו "שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה", ולקבל זאת לפחות ארבעים יום,** עבור רפואתי השלימה, חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.

ברצוני לשתף אתכם במה שעבר עלי. לפני כחודשיים (באמצע חודש חשוון), שמעתי בחלום הלילה קול, ללא דמות או משהו שאני מכיר או זוכר, אומר לי כך: **יוסי, תחזק את הנושא שלא לדבר בתפילה וקריאת התורה,** לכל אחד יש תפקיד בעולם, ועליך לחזק נושא זה. קמתי בבוקר ולא התייחסתי לחלום, אמרתי, "חלומות שווא ידברו". שבוע לאחר מכן הופתעתי עד מאוד לקרוא בעלון "איש לרעהו" סיפור על אדם שגם חלם חלום דומה להפליא, **בו מבקשים ממנו לדאוג שיפסיקו לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, ולאחר תקופה חלה אותו אדם במחלה הנוראה, אותו אדם חשב שיש קשר בין הדברים והחתיים 700 אנשים שלא ידברו בשעת התפילה וקריאת התורה ולאחר תקופה הוא החלים לגמרי מהמחלה,** חשבתי אף אני, אולי גם כאן מתרחש סיפור דומה, אבל כדרכו של עולם לא התייחסתי ואמרתי חלומות שווא ידברו.

לאחר כחודש וחצי (בתחילת חנוכה תש"פ) חלמתי שוב את אותו חלום, אלא שאז אני רואה את אבי מורי הגאון הצדיק רבי בן ציון פלמן זצ"ל עומד כמו בהקיץ לנגד עיני ואומר לי, **"יוסי זה נוגע אליך, יוסי, תדאג שהציבור יפסיקו לדבר בבית הכנסת בעת התפילה".** קמתי מבוהל, אך נרגעתי לאחר מכן ואמרתי לעצמי שזה כלום, הרי החלום חזר ונשנה, כנראה חשבתי על כך ביום, והרי, "אין מראין לאדם אלא מהרהורי ליבו", מאז התחלתי להרגיש לא טוב, וכשבועיים לאחר מכן (יום ט טבת תש"פ) גילו אצלי את המחלה הנוראה, אני סמוך ובטוח שנענשתי על זה שלא התייחסתי למה שעוררו אותי פעמיים משמיא, ועוד פעם אחת כשאבי מורי טרח וביקש בתחנונים לחזק דבר זה, ולא נענתי.

ואצטט כאן דברים שאמר מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל (הובא בספר ברומו של עולם, עמוד שמו) ז"ל: **התפשטות המחלה הנוראה המפילה חללים רבים, נגרמת משום שאנשים מזלזלים בקדושת בית הכנסת, ומדברים דברים**

בענין קפנדריא

במשנה במגילה (כח.) ואין עושין אותו קפנדריא וכו', ובגמ' (כט.) מאי קפנדריא, אמר רבא קפנדריא כשמה מאי כשמה, כמאן דאמר אדמקפינא אדרי איעול בהא. ובגמ' בברכות (סג.) מבואר דקפנדריא אסור דומיא דביתו דאדם מקפיד על כך.

ובגמ' במגילה מבואר דאיכא ג' אופנים שהותר בהם קפנדריא: א. א"ר אבהו אם היה שביל מעיקרא מותר. ולכאורה ההבנה בזה הוא, שלמרות שהרבים ויתרו על השביל בכדי לבנות ביהכ"נ מ"מ איכא יחידים (שלא לפנינו) שלא מחלו [וכדמצינו בביהכ"נ דכרכים שאינו נמכר כיון דנבנה גם על דעת אינשי דעלמא שאינם מהעיר], וא"כ לא חל על הביהכ"נ איסור

מצלינו 'מצוה'. ובמג"א ובהגהות הגר"א למגילה ולשו"ע כתבו דהעיקר כגירסת הטור והרא"ש בברכות וגירסת הר"ף שבידינו ש'מצוה' לעשות קפנדריא, ושכך מוכח מהפסוק, ובמג"א כתב ואפשר דט"ס הוא בשו"ע וצ"ל מצוה, ובמשנ"ב כותב דצ"ל 'מצוה' (אחרונים). ובקרבן נתנאל ביאר דזהו משום שהמצוה עליהם שיתראו בעזרה יפה, ובמעדני יו"ט בברכות כתב דכן נראה מלשון הפסוק הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב שהוא לשון ציווי.

ויש לעיין, בביהכ"נ שיש לו כמה פתחים ושנים מהם באותו רוח קרובים זה לזה ואחד ברוח שכנגד, האם בעיני שיצא דרך הפתח שמהרוח השני כדוגמת הבאים לעזרה שהבא דרך צפון יצא דרך נגבה משום דבעינן שיתראו בעזרה יפה וא"כ ה"ה לענין ביהכ"נ דבעינן שיצא ברוח הנגדיה כדי שיתראה בביהכ"נ יפה?

תשובת מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א שליט"א: יותר נכון צד נגדי. והמחבר ס' קנ"א ס"ה כתב את שלושת האופנים המותרים המוזכרים בגמ' [ובכס"מ פ"א מתפילה ה"ח כתב ע"ז שהרמב"ם השמיט את הדין של היה שביד מעיקרא והנכנס שלא ע"מ לעשות קפנדריא, דאפשר דאע"פ שמותר מ"מ אין לעשות כן בדגמ' (כז:)] כששאלוהו ל' אלעזר בן שמוע במה הארכת ימים, אחד הדברים שמנה הוא שלא עשה קפנדריא בביהכ"נ ומשמע דהיינו באופנים שהתירו בגמ' דאל"ה מאי רבותיה, ומ"מ כתב דין הנכנס להתפלל שיצא מפתח אחר כיון דנפקא ליה מקרא דכך היו עושים בביהמ"ק.

ולענין קפנדריא באותו ביהמ"ד מחדר לחבירו, מובא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהדבר מותר דכל ביהמ"ד חשיב בית מדרש אחד, וכך שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א [והוסיף שה"ה לאוצר הספרים ולעזרת נשים שלומדים בה שהרי היא בית מדרש לכל דבר].

קפנדריא ע"י אמירת פסוק: הביה"ל ד"ה לעשותו דרך כותב שמותר לעשות קפנדריא ע"י שיקרא או שיששה שם מעט וכו"ל. [וכ"כ בכל בו ס' י"ז ובאו"ח ס' י"א] ולכאורה כוונתו למבואר בסעי' א', ואם צריך ליכנס לצרכו כגון לקרוא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו כדי שלא יהא נראה כאלו נכנס לצרכו וכו' או ישהה מעט ואח"כ יצא. ובמשנ"ב (סק"ב) כתב לבאר, שלא יקדים לקרוא לחבירו מקודם שיאמר דבר תורה, דיהיה נראה דאמירת הדברי תורה הוא רק טפל.

ומאידך דעת האו"ש [פ"א מתפילה] שאין מועיל עשית קפנדריא ע"י אמירת פסוק, ודייק מלשון הרמב"ם שאחר שכתב את הדין שמותר לקרוא לחבירו ע"י אמירת פסוק כתב את הדין של הנכנס להתפלל שמותר לו לצאת בפתח השני, דמשמע דבנכנס לקרוא לחבירו לא מהני אמירת פסוק. ולכאורה ביאור דבריו דרך בנכנס לביהכ"נ ללמוד או להתפלל דמקיים את ייעוד ביהכ"נ הותר לו קפנדריא וכדנפקא ליה מקרא, אבל לא בנכנס לשם דבר אחר [ובאמת לדעת המשנ"ב הנכנס לביהכ"נ להתפלל לא רק מותר אלא מצוה לעשות קפנדריא].

[ולכאורה דברי האו"ש הם אליבא דהרמב"ם דלא הזכיר את המימרא של הנכנס שלא ע"מ לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא, אבל לא לשאר הראשונים ולמחבר שכן הזכירה].

ויש להקשות ע"ד הביה"ל, שבשעה"צ סק"ב כתב שלא הותר ליכנס

סיפור השבוע

האברכים שהתרשמו מאוד מהאמונה העזה המפעמת בקרבה, הודיעו בשמחה, שבעוד כמחצית השעה מסתיים סדר לימוד, ואז הם נוסעים לבתיהם, ובחפץ לב נאפשר לך לנקות את בית המדרש.

למחרת, מספר הרב קירשברג, כאשר חזרנו לכולל כמעט ולא הכרנו את בית המדרש, המקום היה כל כך נקי ומצוחצח, עד שאפשר היה להרגיש בחוש שהאשה והבת השקיעו בניקיון מאמצים רבים ולא וויתרו גם על הפינות הקטנות, ועשו כל שלא ידן על מנת שהכולל יצוחצח ויוברק.

לא עברו ימים אחדים, והשתים נראות שוב בפתח בית המדרש ופניהן לא היו להן עוד, אושר של שמחה נראתה על פני האם, שבישרה לאברכים, שבבדיקה שנעשתה לילדה לפני שעתיים, נדהמו הרופאים להיווכח שהמחלה חלפה כלא היתה, הרופאים שאלו, כיצד עשינו את זה, ואיזה בית חולים ביקרנו? וכשאמרתי להם את האמת שניקינו את בית המדרש היו הרופאים המומים, סיפרה האם, ולא נרגעה עד שהרימה תרומה גדולה לקופת הכולל, וביקשה לפרסם את הדברים כדי להוכיח לכל העולם, מה רב ועצום שכרו של המכבד את ביהמ"ד. (דברי חיים ע"פ עלינו לשבח)

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

גליון זה מתנדב

ע"י י.ע.ב.מ.

לע"נ לאה ב"ר יעקב ע"ה אשת רבינו

הבן לאשרי זצ"ל

נפטרה כ"א טבת

פרשת פקודי תשס"ב גליון צ' שנה ג'

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר חנוך מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמיא ועיניכם
תראנה בניו ובני בנים
כשתילי זיתים סבים
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובהים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מורעכם וכו', בני חיי
ומזוני טובי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית טוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספריו
אהיה לו למליץ, וכו' הנחיק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הגאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמנו בחיים.
(אריך צבי להנחיק מקו"ניגלוב
ע"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אברהם סימן קכ"ב) ח"ל:
אם היה מעיין בדבריי נעט
עיון היה מרואה לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בל נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא, וכל הלומד
בספרי חכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הנ"ר שלום איתן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלוייה הכריז:
נצטוונו מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו,
(רכבות אפרים א"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע

סגולה

פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

אלה פקודי המשכן משכן העדות. ברש"י: המשכן משכן - שתי פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל. משכן העדות - עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכנתו ביניהם, ע"כ. והקשו המפרשים דשתי המימרות סותרות, כי מה עדות יש כאן שהקב"ה ויתר על חטא העגל, הלא אדרבה, השם "משכן" על שם שנתמשכן על עונותיהן של ישראל, מורה דלא ויתר הקב"ה על חטא העגל, דהלא חורבן ביהמ"ק בא מפני חטא העגל, שהרי לפני חטא העגל היה להם חירות משיעבוד מלכויות, ורק מפני חטא העגל נענשו, ד"ביום פקדי ופקדת", וא"כ אדרבה רואים אנו מכך שלא מחל הקב"ה על חטא העגל.

ונראה לתרץ לפי מה שאמרו חז"ל (ע"ז ה.) דמה שחטאו בני ישראל, היה בשביל להורות תשובה לרבים, שאם חטאו רבים, אומרים להם כלך אצל רבים. והיינו דקודם חטא העגל ידעו שהנפש החוטאת היא תמות, ואין להם שום תיקון, ואף לא יועיל תשובה, אך אחר חטא העגל ובקשת משה מאת הקב"ה שימחל להם ויקבל את תשובתם, התחיל הנהגה חדשה שאפשר להתכפר ע"י תשובה. ומבואר במדרש (פרקי דר"א פמ"ו) שזה היה היות שמה התפלל לפני השי"ת בעת רצון מיוחד והצליח לפעול בשמים כפרה לכלל ישראל, ומאז נקבע שמי שחטא יכול להינצל ע"י תשובה.

ומאז כל עונש שבא על האדם אין זה על החטא, אלא על מה שלא עשה תשובה, וכלשון הפסוק (ירמיה ב:לה) "הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי", והרי זה דומה למי שחייב לחברו מעות ואינו משלם לו, שהמלוה ממשכן אותו בחפציו עד שישלם לו. כך גם הקב"ה מעניש אותנו וממשכן אותנו עד שנפרע לו, היינו עד שנעשה תשובה, ואז יתכפר לנו. וכל הנהגה זו נתחדשה רק לאחר מעשה העגל ותפילת משה רבינו שתתקבל תשובת בני ישראל, כי לפני כן לא הועיל תשובה, והיה חייב בעל העבירה מיתה.

ועפ"ז מתיישב היטב, כי מה שדרשו חז"ל "משכן" על שם שמתמשכן על עונותיהם של ישראל, אין זה סותר לדרשא שהקב"ה ויתר להם על החטא, היות שזוהו גופא שהקב"ה רק ממשכן את המקדש על העבירות של בני ישראל, ושופך חמתו על עצים ואבנים, ואינו מעניש אותנו בעונש מיתה, אלא ממתיך שיעש תשובה, מזה חזון שנמחל להם חטאם, והתחיל הנהגה חדשה שאפשר לתקן החטא ע"י תשובה, ובזה מתקשר בקשר אמיץ ב' דרשות חז"ל הנ"ל.

לע"נ הרה"ג ר' ישעיה מושקאט ב"ר יעקב משה זצ"ל יא"צ ה' אדר

בימים ההם כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו. במדרש רבה כאן: היו מלאכי השרת מדדן פתקים לפני הקב"ה ואמרו: ביהמ"ק חרוב ורשע זה יושב ומתענג ושמת. אמר להם הקב"ה: תנו ימים כנגד ימים, שנאמר "בימים ההם ראיתי בירושלים דורכים גתות ומביאים ערימות בשבת", ע"כ. ונראה דשאלת המלאכים היתה, הלא ביהמ"ק משיש כל הארץ, ומאין נמצאות בעולם - לבד מביהמ"ק - מנוחה ושמחה שהרשע הזה יושב ומתענג ושמת.

והשיב להם הקב"ה, שזה נצמח מפאת חילול שבת של ישראל, ששבת היא מנוחה ושמחה, וכשירא פוגמים בשבת ח"ו, אז לוקחים אומות העולם את המנוחה והשמחה. (שם משמואל וישלח).

ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו. יש לדקדק בכפל הלשון, וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה פירש, שמטבע הכועס, כאשר יוציא את חמתו בהתגלות, תשכך מעט חמתו, וכאן לא היה כן, שאף "ויקצוף המלך מאד", היינו שהראה את כעסו לחוץ, מ"מ "וחמתו בערה בו" עוד. וזהו שאמרו במדרש (פרק ג') שאמר הקב"ה למלאך הממונה על החמה: חות פח זיקא בכרסיה (רד והפח רוח כעס בכרסו). (שם משמואל פורים).

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו. יש להבין מה חשבה אסתר במה ששלחה לו בגדים, האם חשבה שמחמת חוסר בגדים לבש שק ואפר. וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה פירש, שרמזה שצריכין לעשות הכל בהסתור, כשמה - "אסתר" מלשון הסתר, וכמדומה. (שם משמואל פורים תרע"ב).

ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום. אמרו במגילה (דף יב.): שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה. אמר להם אמרו אתם. אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. א"כ שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו

אמרו אתה. אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, ע"כ. והקשה האדמו"ר זצ"ל מקוצק לחתנו האבני נזר, דבשלמא לטעם שנהנו מסעודת הרשע, הוי תשובתן צום לתשובת המשקל, ולכן צמו. אבל לטעם

לע"נ הרה"ג ר' נתן נטע ב"ר אשר נוסקין זצ"ל נלב"ע ט"ו טבת

את עושר כבוד מלכותו וגו' ימים רבים שמונים ומאת יום, ובמלואת הימים האלה. אמר "במלואת", שפעמים יחשוב הכתוב מספרים - מספר שלם, כמו "ארבעים יכנ" (דברים כה:ג), אע"ג שאין רק ל"ט מכות. וכ"כ הרא"ש (פסחים פ"י סי' מ') בספירת העומר דכתיב "חמישים יום", אע"ג דאין מונין אלא תשע וארבעים יום, וז"ל: כך דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת, מונה אותו בחשבון עשירית, ואינו משיגה על חסרון האחד, עכ"ל. אבל כאן היה במלואם שמונים ומאת יום, דאחד מהם לא נעדר.

עוד ירמוז הכתוב בזה גדולתו וכבוד עשרו, כי אחר המשתה של "ימים רבים", הדרך הוא להפסיק לעשות הכנה חדשה בטבוח טבח והכן על משתה אחרת. אבל כאן מיד "במלואת הימים האלה - עשה משתה".

אסתר בת דודו כי אין לה אב ואם. איתא במדרש (אסתר ר' ז'): אתם אמרתם "יתומים היינו ואין אב" (איכה ה:ג), חייכם הגואל שאני מעמיד לכם אין לה אב, ע"כ. וצ"ב מאי נפ"מ בזה.

ונראה, דהיות שהיא היתה הגואל לבטל גזירת המן הרשע הבא בכחו של עמלק, ועיקר זכותו היה בשביל אבי אביו [עשון] שכיבד את הוריו, כדאיתא במדרש (דברים רבה א' טו) "רב לכם סוב את ההר הזה", בשביל שכיבד הוריו, וכבר אמרו חז"ל (קידושין לא:): "אשרי מי שלא חמאן", כי אי אפשר לצאת ידי כבודם כראוי, כדאיתא במדרש שם שרשב"ג אמר שלא זכה לקיים מצות כיבוד אב, כמו שכיבד עשו את יצחק אביו, כי הוא היה משמש לאביו בבגדים שפלים, והוא כיבד ליצחק אביו בבגדים יקרים. אבל מי שלא ראם, בודאי מקיים במחשבתו, שחושב שאילו היה לו אב ואם היה מקיים מצות כיבוד כראוי, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ואין לשטן פתחון פה עליו שלא קיים מצות כיבוד כראוי. וזהו "כי אין לה אב ואם", ומסוגלת שיבוא הנס על ידה, לנחם על אמרם "יתומים היינו ואין אב", להעמיד להם גואל שאין לה אב. (כן כתב גם דודו של רבינו

הג"ר יונתן אייבשיץ ביערות דבש (ח"ב דרוש ב').

סיפור

שמעתי מידידי הר"מ ז"ל שהוא עצמו היה בעת מעשה אצל אדמו"ר ר' מרדכי יוסף אלעזר זצ"ל מראדזין, שבא לפניו אברך אחד מעיר מארקישאוו הסמוך ללובלין, והתנצל על חותנו שהערים עליו והוציא מידו כל הנדוניה שנתן לו, ועתה שכבר אין לו אף פרוטה אחת, התחיל להציק לו שיבקש פרנסה ואינו רוצה ליתן לו מזונות שחייב עצמו בתנאים, ובכה האברך מאד ואמר שאינו חש כל כך על הנדוניה שהוציא מידו ונשאר בחוסר כל ואין לו שום אמצעים במה לבקש פרנסה, רק מה שעתה הוא מכריחו לבטל מהלימוד, ואמר ג"כ שהתרה בחותנו שיקבול עליו לפני אדמו"ר, וחותנו צחק מזה באמרו שאינו ירא ממנו, כי מה יוכל אדמו"ר לעשות לו. ולא השיבו אדמו"ר מאומה, רק ניחמו שלא יהא בעגמת נפש שלא יצטרך לבטל מלימודו, כי יכול לישב כאן בבית המדרש ללמוד ויקבל הספקה ככל האברכים שיושבים ולומדים בבית המדרש שלו.

אחר איזה שבועות נתהווה רעש, שהרב דק"ק וואנוואליץ שנקרא רבי זלמן ליכוואז, מחמת שהיה נותן לאדונים מעות ברבית, היה לו משפט בערכאות עם אדון אחד על אשר לקח רבית יותר מרשיון המלוכה, ויצא חייב בדינו, והושיבוהו בבית הסוהר עד שיתן שלשים אלף רובל כסף לעירבון עד זמן המשפט.

ובאותו הזמן היה האדמו"ר מראדזין בלובלין, ובאו אליו הרבה חסידים מלובלין והסביבות, ובתוכם היה חותן אברך הנ"ל ממארקישאוו שהיה ג"כ מחסידי ראדזין, ובלקחת שלום, אמר לו אדמו"ר: "חישבתי שגם אתה יושב בתפיסה כמו ר' זלמן וואנוואליצער". האיש ההוא שהיה עם הארץ וגבר אלים לא השכיל להבין רמיזת אדמו"ר. אח"כ בעת הפרידה אמר לו אדמו"ר עוד הפעם כדברים האלה, וגם בפעם השניה לא נתן אוזן קשבת לדברי הרה"ק.

והנה גם איש ההוא היו לו מסחרים עם אדונים, ובבואו לביתו סיפרו לו שבא הזמנה מערכאות, ולקח ההזמנה והלך לעורך דין להיוודע מהו, ואמר לו העורך דין, שתבעת מעות מאדון אחד, והאדון העמיד עשרים עדים שכבר שילם לך החוב, ואתה תבעת המעות עוד פעם, ועל זה יש עונש מאסר. אז הבין למפרע רמיזת האדמו"ר, אך היה בוש ליסע בעצמו להאדמו"ר, שהבין שנענש בשביל חתנו. ושלא את חתנו השני שיתרץ אותו ושיפעול לרצות לאדמו"ר, אכן בבוא חתנו השני לאדמו"ר, לא השיבו מאומה, רק ציווה לילך לבית המדרש ללמוד עד שישלח אחריו, והיות שיום המשפט קרב לבוא וראה שחתנו השני לא חזר ולא כתב ג"כ שום תשובה, הוכרח ליסע בעצמו לאדמו"ר, ובקבלו שלום, אמר לו אדמו"ר: הלא התפארת שאינך ירא מאומה, ומה זה באת עתה? אז התחיל לבבות ולפייס לאדמו"ר.

השיבו האדמו"ר: ראשית כל תפייס את חתנך ותחזיר לו כל הנדוניה, ותקבל על עצמך לזנו בריווח שיוכל לישב וללמוד בהרחבת הדעת. האיש הזה בהרגישו שאין לו עצה אחרת, קיבל על עצמו לצייט הכל, ואז הבטיחו אדמו"ר דבעת"ה יצא זכאי במשפטו, ואך אמר לו לזכור לנקום באותו האדון וליקח ממנו ככל אשר תשיג ידו, ופטר בשלום בלוויית ב' חתניו. בבוא יום המשפט לא באו כל העדים של האדון, ואך בקושי גדול עלה ביד האדון להביא אחדים מהם על כרחם, ולאחר שנשבעו אמרו שהאמת אשר האדון שכרם להעיד שקר על היהודי, ויצא האיש זכאי, והאדון הוכרח לתת לו סכום גדול שלא יקבול עליו על שהאשימו בעלילת שקר, זכות הצדיקים תעמוד לנו. (בו לאשרי ח"ג).

לעורך הגליון הנפלא מליצי יושר

לאחרונה הבאתם מכתב מאחד שציטט מספר מלך ביופיו סיפורים של החזון יחזקאל, לא ידעתי עד עתה מספר זה, ועיינתי שם, וראיתי דברים נאים מאד, ואעתיק מעשה אחד שנוגע לגליון שלכם:

פעם נכנס אצל הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל תלמיד חכם אחד שהצטיין מכבר כאדם המוכשר להיות מרביץ תורה לעדרים, אבל הוא בא הפעם וחיבור הלכותי שלם בידו וביקש הסכמה. סירב רבי יחזקאל והסביר לו את טעמו ונימוקו מדוע לא יוכל לכתוב הסכמה לחיבורו, ואמר "אין דעתי נוחה מיצירת ספרים מאיש מוכשר ומחנך כמורך, במקום לייצר חידושי תורה, תעמיד תלמידים אנשי תורה". (ובלשוננו: אנשטאט מאכטן תורה, מאכט תורה מענטש'ן).

אמרתי לעצמי, ככה אומרים למעלה לבעל החזון יחזקאל, כבר זכית לייצר הרבה חידושי תורה, ספרי חזון יחזקאל על תוספתא, רש"י ותנ"ך, עכשיו הזמן לפעול למעלה שבנינו יתנהגו בדרך התורה וכל אחד יראו נחת דקדושה מכל יו"ה וכולם יהיו "תורה מענטש'ן".

עוד ראיתי שם, דביום הולדת התשעים של החזון יחזקאל, הגישו לו הבחורים דורון את ספרי היד החזקה של הרמב"ם בפורמט קטן בשני כרכים, הוא הודה להם בחום נפשי על עצם הרעיון שהגו במטרה לכבדו, ועל הטיהרה שטרחו ברכישת הספרים והבאתם, אבל על גוף המתנה לא דיבר כלום, בשעת מעשה הבחורים היו מאושרים מאד כי חששו מקודם שיסרב לקבל הספרים, כי תמיד היה אומר הפסוק "ושוא מתנות יחיה", אבל כשעבר הלילה ואתא בוקר פנה רבינו אל אחד מבני החבורה הזאת ששהה עמו בדירה ושילשל אל ידיו את מחיר הספרים במילואו, ואמר "אחרת איני מוכן לקבל את הדורון".

וא"כ בודאי גם בעולם האמת בעל החזון יחזקאל אינו מקבל מתנות, וכיון שמקבל מתנה מאותו ששפתותיו דובבות ע"י שלומדים דברי תורתו, לכן בודאי הוא מקיים הבטחתו במילואו ומרעיף עלינו ברכות והשפעות עד בלי די.

ידידכם

אברהם ברייער. אשדוד

שהשתחוו לצלם, מה שייכות יש לצום על זה, דתשובה צריכה להיות על אותו מעשה שעברו. ותירץ לו האב"ז, כי גם הצום מראה על התשובה של ההשתחויה לצלם, כי אם היו רוצים עתה להשתחוות לצלם כמו שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, היו ניצולים, ולא היו צריכים להתענות, אבל הם לא רצו להשתחוות, אלא התענו על הגזירה, וא"כ התענית היא תשובה על מעשה ההשתחואה. (שיח שרפי קודש).

לבזבז יותר מחומש על מצות עשה. ז"ל אבני נזר (אבן העזר סי' א'): הנה ק"ל דאין אדם מחויב ליתן אפי' בשביל מצוה עוברת, הון רב, כמבואר באו"ח (סי' תרנ"ו סעיף א') וכו', וא"כ קשה מה שכתב הריב"ש (סי' ט"ו) דאפי' ילדה כמה זכרים ועכשיו זקניה, מחויב לגרשה [כדי לקיים מצות פריה ורביה], והא לגרש את אשתו הוא יותר מהון רב.

ונראה לבאר שיטת הריב"ש, דאיכא חילוק בין שאר מ"ע כגון לולב וכדומה שאם לא יקח לולב בחג הסוכות זה, מ"מ לא בטלה ממנו מצות לולב בכללות, שאם אין לו לולב בחג הזה, יהי לו בחג סוכות אחר, אבל בניס, אם ימות בלא בניס כשיעור דהיינו בן ובת, בטלה ממנו המצוה בכללה. וידוע שכל נפש מישאל צריכה לקיים כל המצוות, ובספרי המקובלים מובא שהאדם צריך להתגלגל אפי' בשביל מצוה אחת שלא קיימה מעולם, וכל נשמה צריכה להתגלגל להיות כהן, או עכ"פ בחי' עיבור נשמה, כדי לקיים כל המצוות, ועל כן אם ימות בלא מצוה אחת שחסרה לו, שמא לא קיימה נשמתו מצוה זו מעולם, ויהיה מוכרח להתגלגל, על כן את כל הונו יתן ואף לגרש אשתו כדי לקיים מצות פריה ורביה.

העלם זה וזה בידו מחו. אמרו בשבת (דף ע:), דיש חילוק מלאכות בשבת, שאם עשה בה בשוגג אבות מלאכות הרבה בהעלם אחד חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה, והיינו בזדון שבת ושגגת מלאכות, הואיל ויש כאן שגגות הרבה - על כל מלאכה שגגה מיוחדת. אבל בשגגת שבת וזדון מלאכות, אינו חייב אלא אחת, ששגגה אחת היא ששכח שהיום שבת. ובעא רבא מרב נחמן מאי הדין בהעלם זה וזה בידו, והיינו ששכח שהיום שבת וגם לא ידע שמלאכות הללו אסורות בשבת, ואמר ליה רב נחמן: הרי העלם שבת בידו, ואינו חייב אלא אחת. והקשה עליו רבא, אדרבה, הרי העלם מלאכות בידו, וחייב על כל אחת ואחת.

וביאר האבני נזר (או"ח סימן רכ"ז אות לו-לוז) פלוגתתם, דהנה יש לחקור בהא דילפינן (שבת שם) מדכתיב "מאחת מהנה" דבשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת, אם הוא מפאת דבשגגת שבת ליכא מחייב על כל מלאכה ומלאכה. או דלמא באמת גם בשגגת שבת איכא מחייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא ילפינן מקרא דשגגת שבת פוסט קרבנות אחרים. זאת אומרת, דשגגת שבת אינו "פסור" גרידא, אלא זה "פסור", דע"י דמביא קרבן על שגגת שבת, נפטר בזה מקרבנות אחרים. ובוזה נחלקו רב נחמן ורבא, דרב נחמן סובר דשגגת שבת "פסור" קרבנות אחרים, לכן גם היכא דאיכא מחייב של העלם מלאכות על כל מלאכה ומלאכה, אפי"ה בקרבן שמביא על שגגת שבת נפטר גם על העלם מלאכות. ואילו רבא סובר דשגגת שבת אינו "פסור", רק זה "פסור"

א וכו"כ בעל התניא (תורה אור דף צז). וז"ל: אם רצו להמיר דתם, לא היה המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים, אלא שהם מסרו עצמן למות כל השנה כולה ולא עלה להם מחבת חוץ ח"ו.

בעלמא, דאינו מחייב על כל מלאכה ומלאכה קרבן מיוחד, לכן היכא דאיכא גם העלם מלאכות, חייב קרבן על כל מלאכה ומלאכה. וז"ל: לענין חילוק מלאכות סובר רב נחמן דכיון דהיה העלם שבת, לכן מביא אחת על כולן, דמביא חטאת אחת על העלם שבת, ועמו נתכפרו גם העלם מלאכות, כעין הדין של "קצירה גוררת קצירה". וזה לא שייך אלא בקרבנות שבאים לכפרה, דאמרינן שעל העלם שבת נתכפר גם כן העלם המלאכה.

לע"נ הר"ה ג'ר' דניאל פלייטש'ן ב"ר בלימין וואלף זצ"ל יא"צ ד' אדר וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות בתוך התכלת. ג' במסורה, הכא, ואידך "וקצץ חנית", ואידך "קצץ עבות רשעים". ויש לפרש רמזות המסורה, דזהב שהוא נטוה בכל מין דכתב רש"י כאן, בא לכפר על מעשה העגל (ע' שמות רבה סוף פ"א), על כן נתנו זהבם למשכן לתקן החטא, כדרך הבעל תשובה דבאותה אשה שחטא יתקן (ע' רמב"ם הלכות תשובה פ"ב).

והנה אמרו רז"ל (אבות פ"ד ב') עבירה גוררת עבירה, וכמו שכתוב (ישעיה ה"ח) "היו מושכי העון" על עצמם "בחבלי השוא", ועיד'ז נעשים עליהם כעבות העגלה חטאה, שהעבירה קושרת החוטא עד שנעשה רשע גמור רח"ל אם לא יתקן את עצמו ממנה בכח. וכחות הטומאה של העבירות נקראים "רשעים", כמו הטומאה של העבירות נקראים "רשעים", וכמו שאמר דוד (תהלים עא:ד) "פלטני מיד רשע". וכשמביא האדם לחטא, הוא עולה ומסטין ונוטל רשות ונוטל נשמה (ב"ב טז), אם אינו עושה תשובה לתקן מעשיו ולקצץ העבירות שקשרוהו בהם הרשעים יצר הרע וכת דיליה. (ועיין בקדושת לוי שפירש ג"כ בהנחה זאת באופן אחר).

וזהו שאמר הכתוב: "וירקעו את פחי" מלשון פח ומוקש, היינו המוקשים שנעשו להם ע"י העגל "הזהב", "וקצץ" - וקצצו וסלקו אותם הפחים, "פתילים" שיחזרו העבירות העבים להיות פתילים דקים, "לעשות" על ידם התיקון, דהזהב יכנס "בתוך התכלת" לצורך המשכן, והיינו שנהפך חשוכא לנהורא ומיריא למיתקא, כאומרם ז"ל (יומא פו). דתשובה מאהבה נעשין הזדונות כזכות. ועיד'ז ש"קיצץ

עבות הרשעים" עד אשר נעשו דק כפתילים, וגם את הפתילים הכניסו לקדושה ע"י התשובה הגדולה שעשו, בזה פעלו "וקצץ חנית", שחניתו של מלאך המות שהוא ס"מ וכל כת דלילה נתבטל, ולא יוכלו להזיק ח"ו לנו ולכל בני ישראל אמן.

לע"נ הר"ה ג'ר' מנחם מענדל חיים ב"ר יעקב לאנדא זצ"ל יא"צ ד' אדר ב'

ובחגיע תור אסתר וגו' לא בקשה דבר וגו', ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה. מדוע "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה"? משום "לא בקשה דבר".

ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי, ויבקש המן להשמיד את כל היהודים. מלשון הכתוב משמע דמתחילה לא רצה המן להרוג בשביל מרדכי גם את עמו, רק אחר שהגידו לו מי הוא "עם מרדכי", והיינו ישראל, אז "ויבקש המן להשמיד את כל היהודים". וזה תמוה, דהא

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מדיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **בן לאשרי** און **חזון יחזקאל** - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

לכבוד העורך הגליון "מליצי יושר".

בגליון פרשת משפטים שאל אחד מדוע צריך לילך לקברים של חמשה צדיקים אלו, והלא מה שהבטיחו, הם ממילא צריכים לקיים. וכתבתם לתרץ בדרך פלפול דיש שיטה דאין הלוח צריך לפרוע חובו מקודם שתובעים ממנו החוב.

הנה לדעתי אין צורך בפלפולים לתרץ קושייתי. דהתירוץ לקושיא זו נמצא בספר אביר הרועים (אות רנ"א), וז"ל: פעם אחת ראיתי בסאכטשאב איש דייטש אחד שבא ממדינת אשכנז, ושאלתיו מה עושה פה ומה בקשתו, והשיבני אשר הרבי הבטיחו שיהיה לו פרנסה אם ינוח לגדל את זקנו, ועתה כבר נתגדל זקנו ואין לו פרנסה, וזה היה בחדר החיצון שלפני חדר הפנימי של הרבי, ובדברי עמו פתח הרבי הדלת, ושאל מה זה, ונכנס האשכנזי אליו, והלכתי אחריו לשמוע מה יענה, ושמעתי ששאל לרבינו הק' השאלה הנ"ל מה שהבטיחו שיהיה לו פרנסה אם יהיה לו זקן, ועדיין אין לו פרנסה. והשיבו רבינו הק' בזה"ל "אנכי אינני זוכר שהבטחתי לך, אך אם אמרתי לך כן, בודאי יהיה לך פרנסה, וכשיהיה לך פרנסה, תבוא לפה להגיד לי מהבשורה טובה", עכ"ל הק', ויהי בשנה האחרת בין כסא לעשור ראיתי שוב את איש הנ"ל בסאכטשאב, והכרתיו, ושאלתיו אם כבר יש לו פרנסה, וזה היה ג"כ בחדר החיצון, ואז פתח הרבי ג"כ הדלת והכירו והכניסו לחדרו, ואנכי הלכתי אחריו, ושאלוהו ג"כ אם כבר יש לו פרנסה, והשיבו בלשון אשכנז "זא וואט, זא וואט" (-הרבה מאד), והראה עד גבוה למעלה מראשו, ושמח רבינו הקדוש צ"ל מאד, עכ"ל. הרי דלפעמים יש לילך להצדיק ולהזכיר אותו מהבטחתו, ואז רואים הישועה. ברכות לרוב

ח. מ. ראב, ספרינג וואלי

לכבוד מערכת מליצי יושר - תחזקנה ידיכם בהפצת תורת צדיקים ולהמשיך ישועות לישראל.

ברצוני לבוא בעזרהיית בתוספת ביאור על תשובת המערכת בנדון תמיחת הרב י.ק. שליט"א בפרשת משפטים (גליון פ"ה) דלמה ימליצו הצדיקים בעדנו, מאחר שידועים טובת היסורים בעוה"ז.

תחילה אציין לדברי הגמ' סנהדרין (דף מד:): לעולם יתפלל אדם שיהיו הכל מאמצים את כוחו ואל יהיו לו צרים מלמעלה, ע"ש ברש"י שייסיעוהו מלאכי רחמים בבקשת רחמים.

ובגוף הדבר, הנה מפורש בברכות (דף יז:). תפילת רבא "מה שחטאתי לפניך מרוק ברחמיך ולא ע"י יסורים וחלאים רעים". והיינו שאף שלפי הדין צריך יסורים עבור מריקת החטא, מ"מ זהו כח התפלה המסור בידנו להפוך מדה"ד לרחמים, ואז השי"ת הכל יכול אשר לתבונתו אין מספר עושה התיקון הנצרך לנפש באופן שלא יצטרך ליסורים. וכמ"ש המסילת ישרים (פרק ד') שודאי אין הקב"ה מוותר, ועכ"ז מצד מדת הרחמים יש הרבה דרכי חסד לקבל המועט כמרובה, כגון להיות נחשב מקצת נפש ככל נפש, או ברא מזכה אבא וכיוצא, ע"ש. וכן יכול להפטר ביסורים קלים כגון הא דאיתא בגמ' (ערכין טז:) היכי דמי יסורים וכו', או כדאיתא במדרש (שמו"ר י"א ב') שדרש "נתתי כפרך מצרים" שמחליפים העונש על שונאי ישראל.

וצדיקי הדורות עסקו תמיד להמתיק הדינים לרחמים, ומצד הרחמים יש מקום לתקן הפגם בלא יסורים. וראה מ"ש בסי' משמרת איתמר (פי' וישלח - הובא בסי' מפי ספרים וסופרים פי' ויקרא דף ד') בשם הבעש"ט הק' שהיה רגיל בתפלה זו "רבש"ע ודאי מאמינים אנו שאף היסורים הכל לטב כי באים לכפרה, אמנם הלא בגודל כוחך בידך לבטל כתמי העונות אף ע"י השפעות טובות ולכן אבקש שיהיו היסורים מתהפכים לרחמים". ועפ"י הנ"ל נראה דשפיר מובן ענין שהצדיקים מליצים יושר בעדנו.

ויהי רצון שיומתקו הדינים לרחמים וחסדים מגולים לכל בית ישראל.

בידידות ובברכה מרובה

י.א. ג"ב - בארא פארק

אם היה רצונו להרוג בשביל מרדכי גם את עמו, ודאי ידע גם מתחילה שיש עם למרדכי, והיה לו תיכף לומר שרצה להרוג את עם מרדכי אף קודם שהגידו לו מי הוא עם מרדכי.

וכתב הג"ר משה פיינשטיין (דרש משה עמוד י"א) וז"ל: שמעתי מהג"ר יחזקאל אברמסקי שליט"א שתייר, שקודם שידע שישראל הם עמו, חשב כי כאשר יכוף את מרדכי באיזה דרך שישתחוה לו, אז גם כל עמו ישתחוה לו, כיון שהוא גדול הדור. אבל כשנודע שהם ישראל, ידע שלא יועיל בזה כלום, שאף אם יפעול שמרדכי ח"ו ישתחוה, גם כן לא ישתחוה הם, משום שאז לא יחזיקוהו עוד לגדול, ואדרבה יבוזוהו, כי התורה הוא העיקר, שזה לא נשתנה משום איש יהיה מי שיהיה, ולכן רצה להרוג כולם.

ברכת שהחיינו על מגילה ביום. כתב המחבר (סי' תרצ"ב סעיף א'): הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו, וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו [דהרי כבר בירך בלילה]. וכתב הרמ"א: ויש אומרים (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד) דאף ביום מברך שהחיינו [משום דעיקר מצותה ביום], וכן נוהגין בכל מדינות אלו.

וכתב בבאיור הגר"א דהמחבר סובר דאינו חוזר ומברך שהחיינו, דאע"ג דעיקר זמנה ביום, מ"מ כיון שבירך בלילה יצא, דלא גרע מאם בירך שהחיינו על סוכה ולולב בשעת עשייה, דאינו מברך עוד בשעת קיום המצוה, עכ"ד.

וכן פסק הרמ"א בהלכות סוכה (סימן תרמ"א), דאם בירך בשעת עשיית הסוכה, אינו מברך שוב בשעת קיום המצוה. וקשה דמדוע כאן בהלכות מגילה פסק הרמ"א דאף ביום מברך שהחיינו.

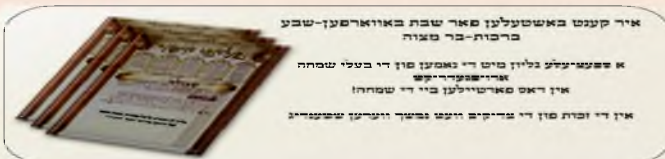
ונראה לפע"ד לחלק, דשאני התם בסוכה דעיקר עשייתה עכשיו היינו רק בשביל אותה ישיבה שיכנס לישב בה בחג, לכן כשבירך זמן על עשייתה, אינו מברך עוד בשעת ישיבתו, משום דהוה כדבר אחד. אבל הכא אין קריאת לילה באה בשביל קריאת היום, לכן כשבירך בלילה לא הוי כבירך גם על קריאת היום, וכיון דעיקר מצות קריאתה הוא ביום, לכן צריך לחזור ולברך. (חזון יחזקאל מגילה פ"ב ה"ב).

הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס. בשביל מה מספרת לנו המגילה את זה, האם הלך משהו לחפש שם את הסיפורים? אלא המגילה בא לומר: אל תחשוב שהמסופר כאן היא היסטוריה בעלמא, לא כן הוא - "אסתר ברוח הקודש נאמרה" - כל הכתוב כאן הוא תורה וצריכה לימוד. אם ברצונך לקרוא סיפורי היסטוריה, לך וחפש בספרי דברי הימים למלכי מדי ופרס.

זה ספר תולדות אדם. ימי חייו של האדם הם כספר, יום הולדתו הוא הכריכה הקדמית, ויום פטירתו הכריכה האחורית, וכל ימי חייו אלו הדפים שבאמצע - שהאדם בעצמו ממלא את תוכנם, כל יום כותב האדם דף בספר ע"י מעשיו. בידו של האדם למלא את הספר בתוכן רוחני עשיר, וח"ו גם להיפך.

הרה"ק רבי מנחם מענדל ב"ר יוסף מרימנוב ז"ע אמר: בעודי בחיים אני מנענע עם כל העולמות, ולאחר פטירתי אחזיק טובה למי שידליק נר לטובת נשמותי (ספר מנחם ציון). נתפרסם ע"י הרה"ח המפורסם ר' מרדכי יצחק סאמעט שליט"א

סגולת אריה"ק ע"פ הדרכת הרה"צ מ'אראד

אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים

א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה בנאמנות, די אריה"ק איז מבטיח "יבער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים". שטרענג קאנפידענשעל. מ'קען עס געבען פון מעשר

מכון דורות ישרים 917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

תורת ההשתדלות

בענייני אמונה וביטחון והשתדלות
מפי הגאון הגדול רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה וחבר נשיאות 'השתדלות'

השתדלות במצוות צדקה

תשובת ראש הישיבה שליט"א:

לכבוד...
שלום וברכה,
ראשית נחזק את ידיך בפעולותיך בהליכה בדרכיו של
הבוי"ת למען היתומים.
בדבר שאלתך האם הצטרפות לגמ"ח השתדלות הינה
פעולה ראויה מצד גדרי חובת ההשתדלות, הנה, אף
שבדרך כלל, השתדלויות לזמן רחוק אינן ראויות והן
לא בכלל חובת ההשתדלות הראויה, לגבי השתדלויות
אשר מצד עצם טבען יש לעשותן לזמן רחוק, ובכלל זה
הצטרפות לגמ"ח חברים' כדוגמת 'השתדלות' וכדומה,
כבר הבאנו את תשובת מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי
שליט"א, שהדבר ראוי, משום שבכהאי גוונא זוהי זמנה
של ההשתדלות, ואין זה כמשתדל קודם הזמן הנצרך.
ויתירה מזו, שבנידון דידן, זמנה של ההשתדלות היא
כבר בעת היות היתומים קטנים, מסיבה נוספת, שכן
ביודעי קאמינא, ממקרים אחרים, שעצם הידיעה של
היתומים, שיש מי שחושב ומכין עבורם תכנית עבור
עתידם, הרי זו עזרה עבור מנוחת נפשם עכשיו ממש.
שכן כבר שמענו וראינו מקרים של יתומים יקרים
ומצוינים, שבהגיעם לישיבה גדולה, התקשו להתמיד
ולשקוד על תלמודם, מתוך דאגה מה יהיה כאשר יגיעו
לפרק האיש מקדש. וכפי שסח בפניי בכאב לבו יתום
אחד: מי יודע מה יהיה בעתידי, כאשר אפילו את הכסף
עבור המוניות לפגישות לא תוכל אמי האלמנה
לממן...! והדברים מדברים בעד עצמם.
ואשר על כן, פשוט וברור, שזמנה של כל השתדלות
הנעשית עבור בניית בסיס לנישואי היתומים, היא כבר

לכבוד נשיא גמ"ח השתדלות ראש הישיבה הגאון הגדול
הרב גבריאל יוסף לוי שליט"א,
קרוב משפחתי שחל"ח ל"ע, והותיר אחריו אלמנה רצוצה
ויתומים שלא נכנסו תחת החופה. למרבה הצער, קרובי
הנ"ל לא הצטרף לתכנית 'ערבים', ואף לא הוקמה שום
קרן עבור היתומים.
מלבד הקושי בהתנהלות היומיומית, מרחפת עננה כבדה
על המשפחה לגבי נישואי היתומים בבוא העת בעז"ה.
אינני בעל אמצעים, ובפשטות איני רואה דרך כיצד
בכוחותי הדלים אוכל לקיים 'מבשרך אל תתעלם' עבור
קרובי משפחתי. אולם לאור פרסומי 'גמ"ח השתדלות'
חשבתי על רעיון, אשר הוא כפי מידותי ויכולותי,
להפקיד עבור היתומים סכומי כסף חודשיים עבור יחידות
בגמ"ח, כך שבבוא העת יוכלו היתומים לפחות ליהנות
מהלוואות הגמ"ח כבסיס לבניית ביתם.
בעניין זה ברצוני לשאול, האם קיימת אפשרות כזו בגמ"ח
'השתדלות', וכיצד הם מתייחסים להפקדות עבור יתומים?
עוד התעוררתי לחשוב [לאור הדברים המחכימים המתפ"ר
רסמים במדור זה, תשוח"ח], האם בכלל גדרי 'חובת
ההשתדלות' לנקוט בפעולה זו של הפקדות כספים עבור
יתומים, כאשר מטרת הדברים היא לעוד כמה שנים [חלק
מן היתומים ילדים קטנים ממש]?
בברכת התורה

מתוך תפילה שלא ישמעו עוד שוד ושבר בגבולנו
אריאל מ.
ירושלים

בעודם קטנים, וחשוב עד למאוד, לעשותה מוקדם ככל האפשר.

אלא שאליבא דאמת, כל הנחתך בשאלתך, כאילו הנידון והשאלה בדבר נישואי יתומים קשורה לגדרי ההשתדלות כלל אינה נכונה, שכן מקומה של סוגיית חובת ההשתדלות היא אך ורק כאשר מדובר בעניינים גשמיים, ולא בענייני מצוות, ובכללם מצוות צדקה, וכמו שנבאר.

באשר לכל מצבו הגשמי של האדם בעולם, צריך להאמין שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז). ולא רק על ענייני המזונות, אלא כל מצבו של העולם בעולם הזה, נקבע בראש השנה, וכפי שהאריך לבאר הרמב"ן בשער הגמול, בביאור דברי הגמרא (ר"ה טז), ועוד האריכו בדבר זה שאר רבותינו הראשונים, וכלל העניין, שיש שמחמת היות האדם צדיק, נגזרים עליו פרנסה ובריאות, ויש שאדרבה מחמת היותו במצב של רובו חובות, הרי הוא מקבל את שכרו בעולם הזה, וכפי שנאמר (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו", ויש הנהגה הנראית כ'צדיק ורע לו רשע וטוב לו', וכפי שנאמר במזמור שיר ליום השבת (תהלים צב ו-ח): "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מחשבותיך. איש בער לא ידע וכסיל לא יביא את זאת. בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד".

על כל פנים, בכל ענייני הגשמיים של האדם, ההשתדלות לא מעלה ולא מורידה מאום, וכל מה שהוא צריך להשתדל בהם, הוא רק מחמת הקנס שנגזר עליו, וכפי שכתב המסילת ישרים (פרק כא) כי "...כבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג, יט), אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו".

אמנם ככל שמדובר בענייני מצוות, הרי שההסתכלות על ההשתדלות הפוכה מן הקצה אל הקצה. כי הרי תחילת בריאתו של האדם היא לעבוד את ה' בכל כוחו, 'לעבדה ולשמרה' (בראשית ב, טו) - אלו מצוות-עשה ומצוות לא-תעשה (זהר ח"א כז). ובוודאי שלא יתכן שאדם יאמר, דרך משל, אני רק אשתדל למצוא אתרוג וה' יעזור שיהיה לי אתרוג, אני אשתדל ללמוד קצת, אשתדל להתפלל, והשאר ה' יעשה. כי רק בדברים גשמיים כך היא המדה, שלאמיתו של דבר "הגזרה אמת והחריצות שקר" (רמב"ן בראשית לז, טו) ולא יועיל כלום מה שהאדם יעשה "אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו" (שם סוף פרשת בא שמות יג, טז). אבל ככל שמדובר בענייני מצוות, הרי שמדובר בחוב על האדם לעשות ולפעול בכל כוחו, ואין זו חובת 'השתדלות' אשר יש רק לצאת ידי חובה ותו לא, אלא זו עבודת ה' המוטלת עליו אשר לכך נוצר והיא חובתו בעולמו ש"ח מלהתירשל ממנה.

ויתכן לפעמים, שאותה פעולה עצמה, כאשר היא נעשית עבור פרנסה וכדומה, הרי זה מעשה פסול בגדרי 'השתדלות', וכאשר מדובר בענייני אחזקת תורה, הרי זו מצווה

וחיוב ממש. שכן ידועים דברי בעל חובות הלבבות בהקדמתו לשער הבטחון, שהביא סיפור אודות פרוש אחד שהלך לארץ רחוקה לצרכי פרנסתו, ועובד אלילים אשר פגשו בדרך הוכיחו כי אם היה מאמין בקב"ה היה מבין כי לא נבצר ממנו לפרנס אותו בעירו כמו במקום אחר, ואותו פרוש סבר וקיבל וחזר לביתו. ובכל זאת יודעים אנו כי רבי שמעון שקאפ זצוק"ל נסע לאמריקה למשך שנתיים ימים לגייס כספים עבור הישיבה, וכן רבי ברוך בער ליבוביץ' זצוק"ל שהיה למטרה זו באמריקה משך שנה, וכן רבי אלחנן וסרמן הי"ד ועוד גדולים וצדיקים רבים כתתו רגליהם למדינות מעבר לים כדי לאסוף כספים עבור ישיבות, וחלילה וחלילה לחשוב שהיה במע"ה שיהם איזה פגם במדת הביטחון. אלא היא הנותנת, שכאשר מדובר בגזבר העוסק בהשתדלות עבור אחזקת תורה וחסד, ודאי שאין שום מקום לדון בגדרי סוגיית ההשתדלות אשר מקומה אך ורק לגבי פרנסה ושאר צרכיו הגשמיים של האדם, ולא כלפי חובת עבודתו בעולמו.

ועל כן נהגו אותם גדולים וצדיקים לעזוב את בתיהם ומסירת השיעורים, לסבול עול טורח הגלות למען הרבות תורה, שכן מאז שתקע הס"מ כף ירך יעקב אשר כידוע שהם התמכין דאורייתא, חובתנו להתגבר ולהתאמץ כנגדו מבלי לחסוך שום מאמץ, וככל שאדם יתאמץ להשתדל יותר במצוות, קדוש יאמר לו, הפך הגמור מן המרבה בהשתדלות עבור פרנסתו.

אשר על כן, לגבי שאלתך, כמובן וכמובן שהתאמצותך עבור היתומים להפקיד עבורם לגמ"ח השתדלות היא מצווה גדולה. ואם בשביל בניך מחשבותיך נתונות כיצד להשתדל עבור נישואיהם והנך מפקיד עבור יחידות בגמ"ח, מן הראוי שכנגד זה, תראה להפקיד לכל הפחות עשירית מן הסכום עבור היתומים קרוביך, לאיזה גמ"ח שתראה לנכון, 'גמ"ח השתדלות', 'הגמ"ח המרכזי', גמ"ח יד שמשון' וכדומה.

ובאשר לשאלתך הראשונה, האם קיימת אפשרות להפקיד בגמ"ח השתדלות עבור יתומים, אכן דבר זה עלה בפני וועדת הרבנים של הגמ"ח, אשר בעקבות הצורך הדחוף, פנו להנהלת הגמ"ח וביקשו מהם להעמיד תכנית ייחודית עבור יתומים, בה ניתן יהיה להפקיד סכומים קטנים יותר, באופן שיהיה קל יותר לקרובים וידידים להיות עזר ואחסימך ליתומים, כך שבשילוב האמצעים שהגמ"ח מעמיד, ידעו היתומים היקרים נאמנה, כי כלל ישראל דואג להם למען המשך קיום הדורות, ולמען שהם יוכלו להתעלות בתורה ויראת שמים.

ובעזרת ה', בגיליונות 'השתדלות' היוצאים לאור יובאו פרטי התכנית הייחודית אשר הגו לצורך זה.

חזק ואמץ

ויהי רצון שבחודש שנהפך לטובה נתבשר בגאולה השלמה אמן ואמן

בברכה...

(נערך ע"פ דברי רה"י ע"י הרב א.פ.)

יו"ל על-ידי עמותת כלכלה נבונה * מתוך עלון 'השתדלות' המכיל תוכן רב מעשי ומועיל עבור הורים המשיאים או עומדים להשיא ילדים

לקבלת העלון במייל יש לשלוח בקשה לכתובת: cn580718682@gmail.com

וארטים לפרשת שבוע

לז כד. כל הזהב העשוי למלאכה. איתא במדרש רבה בראשית טז ב. שהזהב נברא בשביל מלאכת המקדש. וד"ז מדוייק בפסוק כל הזהב העשוי (בעולם) אינו אלא למלאכת המשכן.

לט א. ומן התכלת והארגמן וגו' כאשר ציווה ה' את משה וגו' וחשב אפודתו וגו' כאשר ציווה ה' את משה. מי שישים לבו יראה שעל כל בגד כתבה התורה בנפרד כאשר ציווה ה' את משה, בשונה מעבודות המשכן שלא נכתב כן בפרטיות על כל כלי, ומדוע? וי"ל דהנה מצינו במנחות לא יעשה אדם תבנית מנורה תבנית היכל וכו' שנאמר לא תעשון איתי וכו', הרי שאסור לעשות ואשכחן וכליו. ולכן המשכן וכליו סתמא לשמן קיימי ואצ"ל שהוא עושה לשמן דמאלהיחם הם לשמו מכיוון שהדיוט אסור לעשותם ובע"כ נעשין לגבוה. אבל בגדי כהונה רשאי לעשותן להדיוט, וא"כ סתמא לאו לשמה לכן הוצרך לומר אצל כאו"א שעשה מצוייו ה' ולשמן. משך חכמה.

לט א. ויעשו את בגדי הקודש אשר לאהרן. הנה בויקהל נאמר מעשה המשכן וכליו. אח"כ הפסיק ואלה פקודי ומנה את חשבון הכסף והזהב שהתנדבו למלאכה, ואח"כ ביאר ענייני בגדי כהונה. ויש לעיין למה הפסיק הפקודים בין מעשה המשכן לבגדים? וי"ל, אומר היבין אריאל', דנהר רש"י בויקהל על הפסוק והנשיאים הביאו אומר: שהנשיאים אמרו שיביאו מה שיחסר בסוף. ולבסוף נשאר לנשיאים להביא רק אבני השוהם והמילואים. והיינו שהנשיאים לא הביאו את נדבתם עד שנודע כמה הביאו בני"י, ואז ראו מה שנחסר וזה האבני שוהם והם הביאו ד"ז. ולכן נכתב הפקודים קודם הבגדים כי הוצרך לפקוד כמה הביאו, ואז כשראו שחסר להשלמת הבגדים את האבנים, את זה הנשיאים הביאו ולכן רק אחרי הפקודים נכתבו הבגדים.

לט ז. אבני זכרון לבני ישראל. הנה כאן כתוב זכרון מלא ובפרשת תצווה זכרן חסר, וביאורו: אומר רבי חיים קניבסקי דכל זכרון חסר הוא לטובה, אבל מלא מצינו נמי לרעה כגון מנחת זכרון של סוטה שהוא מזכרת עוון, וא"כ י"ל דבתצווה היה קודם מעשה העגל אז הוא חסר כי הוא לטובה, ואילו כאן שהוא אחרי חטא העגל הוא מלא כי הוא מזכיר נמי חובה.

לט ח. ויעש את החושן. וכתב בעל הטורים לעיל כח טו. אורים ותומים ביום ולא בלילה. ומנ"ל הא? וי"ל, אומר רצ"פ פרנק, שהובא בראשונים (מהר"א ועוד) שבגדי כהונה היו כלאים, והותרו רק ביום בשעת עבודה דעשה דוחה ל"ת, משא"כ בלילה דלאו זמן עבודה, נאסרו. ולפי"ז שפיר דאין או"ת בלילה, כי א"א ללבש בלילה בגדי כהונה וא"א לאוי"ת בלא בגדים. ולפי"ז מיושב מה שכתב הספורנו כח ד. ומדייק כן בפסוקי התורה, שצריך לבישת הבגדים לשם מצווה ולא לשם נוי, כיוון שזה שעטנו והותר רק לצורך מצווה, אבל לא לצורך מצווה יאסר כמו שמצאנו ביבום שנאסר היום כי לא מכווין לשם מצווה.

לט כה. ויעשו פעמוני זהב טהור ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל בתוך הרימונים. היכן היו הפעמונים? הנה כאן התרגום אונקלוס אומר שהיו בתוך הרימון, ואילו בפרשת תצוה פרק כח פסוק לג אומר התרגום שהפעמונים היו בין הרימונים. ועו"ק דבתרגום יונתן בן עוזיאל ג"כ יש סתירה בין הפרשיות, דבפרשת תצווה כתב רבי יונתן שהיו 71 פעמונים, ואילו בפרשתנו כותב רבי יונתן שהיו 72 פעמונים! וי"ל, אומר הי"ד קודש', דהציווי של פרשת תצווה נאמר לפני חטא העגל, ושם הציווי היה לעשות פעמון בין הרימונים וא"כ היו 71 כי היו 72 רימונים ובין כל אחד לשני היה פעמון, זה יוצא בס"ה 71. משא"כ פרשת פקודי היה אחרי חטא העגל, א"כ לא היה אפשר לעשות את הפעמונים שהיו מזהב בחוץ כי זה היה מזהב המקטרג, שמזכיר חטא העגל ואין סגור ענשה סגור, ולכן הוצרכו להשים הפעמונים בתוך הרימונים והיו 72 פעמונים כמנין הרימונים.

לט ל. ויעשו את ציץ נזר הקודש וגו' ויכתבו עליו מכתב פיתוחי חתם. יש להקשות מאי ויכתבו, ויכתוב

מבעיא ליה: וי"ל, אומר האמרי אמת ע"פ המשנה ביומא ג יא ובתנ"י"ט שם, ששם הו"ה היו צריכים לכתוב כולו בבת אחת, כדי שלא יהיה רגע שהשם יהיה חסר, וא"כ בשביל לכתוב את שם הו"ה על הציץ הוצרכו לכתוב ארבע אנשים בבת אחת, לכך נכתב ויכתבו.

לט לב. ותכל כל עבודת משכן אהל מועד. המקור של דין לבד הוא מהלכה למשה מסיני, כך מבואר בסוכה ה' ע"ב: שיעורין, חציצין, מחיצין הלכה למשה מסיני. והנה המארי בעירובין מביא בשם רב האי גאון שיש לזה מקור מהמשכן. סתם ולא פירש מהיכן. רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל ר"י חברון פירשו למארי הנ"ל מביא חשבון יפה להבנת הענין: אורך 2 יריעות המשכן היה שמונה ועשרים אמה כל אחד, דהיינו 168 טפחים. 2 יריעות המשכן היו מחוברים בחמישים קרסי זהב. נמצא, שהיו 49 רווחים בין כל הקרסים יחד (בין 4 אצבעות יש 3 רווחים). עובי כל קרס, מבואר בברייתא דמלאכת המשכן, היה חצי טפח. נמצא כל הקרסים יחד היה עוביים 25 טפחים. אם נחשב את כל הרווחים שהיו בין כל הקרסים יחד, נחלק אותם בין כל ה-49 רווחים, נמצא 2.9 טפחים לכל רווח, וכתוב בפסוק ויהיה המשכן אחד', הרי לנו שאף כשיש רווח של עד 3 טפחים, עדיין הוא נקרא 'אחד', הרי לנו מקור לדין לבד מהתורה.

לט לב. ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני"י ככל אשר ציווה ה' את משה כן עשו. יש להקשות מהו הכפלות ויעשו וגו' כן עשו: וי"ל, ע"פ מדרש תנחומא נשא יח, שבשעה שבני ישראל עשו את המשכן גם המלאכים בשמים נצטוו לעשות אותו משכן, ובעת שהוקם למטה הוקם למעלה, וזהו ויעשו בני ישראל, ובנוסף יוכן עשו מרמז על עשיית המלאכים למעלה. רבי יהודה אבנדנאן אב"ד מרוקו.

לט. לה-לט. את ארון העדות ואת מזבח הנחושת. מהיכן הקב"ה היה מדבר עם משה. אומר רש"י לעיל כט מב. יש אומרים מעל מזבח הנחושת. וי"א מעל הכפורת כדכתיב ודיברתי אתך מעל הכפורת. ובמאי פליגי? י"ל, אומר המשך חכמה, דפליגי בפלוגתת רבי יוחנש בן לוי ורבי יוחנן מגילה כז. האם ביהכ"נ עושים בית מדרש או בית מדרש עושים ביהכ"נ. דלרבי"ל מקום תורה עדיף, ושרי לעשות רק ביהכ"נ לבימ"ד דמעלין בקודש. ולרבי יוחנן מקום תפילה עדיף וכו'. וא"כ למ"ד מעל מזבח הנחושת שהוא מקום עבודה אז תפילה עדיף. ולמ"ד מעל הכפורת מקום שמונה בו העדות דהיינו התורה, ס"ל דמקום תורה עדיף.

לט לט. את הכיור. ובהפטרות ויקהל מובא איך שלמה עשה את הכיור. ויעש את הים (כיור) עשר אמה משפתו ועד שפתו (קוטר). דהיינו האורך של האמצע) וקו (היינו ההיקף, שהוא העיגול של כל הכיור) שלושים אמה. דמבר מבוטל על הכלל היסודי (הזכירו תוס' בב"ב בעירובין ועוד) שההיקף הוא פי שלוש מהקוטר (10 קוטר. 30 היקף). והנה אם נדייק נראה שהפסוק מעגל קצת, כי האמת היא שזה קצת יותר משלושים. ואומר הגאון שדבר זה מרמז בפסוק הנ"ל. הנה כתוב וקו שלושים אמה אבל זה רק בק"ר, ובכתיב כתוב וקוה שלושים אמה. ואומר ע"כ הגאון ההפך בין קו לקוה זה בדיוק 3,1415 כלומר העיגול כפול מהקוטר פי 3,1415. (קו בגימטריה 106, קוה בגימ' 111. כי 1,0471 = 106 : 111. וכן 10471 = 3 : 3,1415) ז"א שהפסוק השאיר לנו רמז לעניין זה.

מ ו-ז. ונתת את מזבח העולה וגו' ונתת את הכיור וגו'. סדר התינה של הכלים הוא מבפנים לחוץ, חוץ מהכיור שנכתב לאחר המזבח, והרי הכיור היה יותר בפנים מהמזבח? וי"ל כיוון דהכיור מצוותו להיות בין אהל מועד ובין המזבח, כדכתיב בריש כי תשא: ונתת אותו בין אוה"מ ובין המזבח. ממילא הוצרך לשים קודם המזבח כדי לקיים הדין ונתת אותו בין אהל מועד לבין המזבח. ומהאי טעמא נמי הקדים את השולחן למנורה, למרות שכשיוצא מבית קדשי הקדשים היה פונה לדרום תחילה ומנורה בצפון. כי במנורה היה ג"כ דין שיחיה נכח השולחן (הגר"ח מבריסק. טעמא דקרא. ורבי דן דרבקין)

פרשת פקודי תשפ"ב

מ יב. והקרבת את אהרן ואת בניו. איתא במדרש רבה לו ד. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה הקרב את אהרן הרע לו למשה. אמר לו הקב"ה תורה שלי הוא ונתתיה לך שלך גדולה משלו. וצריך ביאור האם משה היה צר עין בגדלות אהרן ועוד על החלטת ה'? ועוד מה ענה לו הקב"ה תורה שלי הוא ונתתיה לך? וי"ל, אומר החת"ס, שמשה לא יכל להיות כהן, כיוון שהרג את הנפש במצרים וקיי"ל כהן שהרג את הנפש אפי' בשוגג לא ישא את כפיו, ואפי' עשה תשובה. והנה סבר משה דגדול המחטיאו יותר מההורגו ואהרן החטיא לעם ישראל בעשיתו העגל, ואם משה לא יכול להיות כהן, כ"ש אהרן, וזה הרע לו למשה שהוקשה לו ד"ז. ועי' תירץ לו הקב"ה תורה שלי הוא ולך נתתיה וזה הכוונה: דאיתא במדרי"ר שמות מז יד דטענת ישראל על העגל היתה, דכתיב לא יהיה לך אלוהים אחרים והיינו לך למשה. וזה מה שטען הקב"ה למשה שטענת אהרן היתה שהאיסור בעי"ז הוא לך, ולכן אהרן לא החטיא את ישראל וזהו מה שענה הקב"ה תורה שלי הייתה **ולך** נתתיה וא"כ אהרן יכול להיות כהן.

מ כ. ויקח ויתן את העדות אל הארון. לכאורה תיבת **ויקח** היא מיותרת ובשום דבר לא כתוב ויקח. וי"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, שבס"ת יש דינים מיוחדים **כשלושים אותו**, היינו ליטול בימין, לפנות לימין, וללוותה. ולכך גם הלקיחה נחשבת לעבודה, ולכך כתב ויקח.

הלכות הקשורות לפרשה ועוד

לט מג. ויברך אותם. נביא כאן מעט מהלכות ברכות הנפוצות. אכל עוגה וענבים ובידך מעין שלוש והזכיר רק על המחיה, ושכח להזכיר על הפירות, צריך לברך שנית כל הנוסח על הפירות. ואף אם נזכר באמצע הברכה שלא הזכיר על הפירות, יסיים על המחיה ויאמר שוב על הפירות. שד"ח ברכות א כ.

בורא נפשות אינו פוטר מעין שלוש. ובמקום שברך בטעות במקום מעין שלוש בורא נפשות, אומר בשכמ"ו ומברך מעין שלוש.

הז"ל יחסו חשיבות מיוחדת לחמשת מיני דגן (דברים שברכתם מזונות) שאפי' כשהם אחוזים בודדים בתבשיל דינא הוא דמברך מזונות, וכל שאר החומרים בתבשיל אפי' כשיש שם אדמה ושהכל אינו מברך על התבשיל כי אם מזונות. וכן הדין במרק ירקות שמעורב בו איטריות וכדו' או גריסים בטשולנט מברך רק מזונות על כל המרק. ואם שם את המזונות רק לציפוי או לטעם כשקדי מרק, וציפוי לשניצל, וגפילטע פיש, ששמים בהם קמח, יש בזה מחלוקת הפוסקים. ולענין על המחיה נמי דנים בזה הפוסקים. (עניין שו"ע ומשנ"ב רח ב. ועוד ביוזאת הברכה פי"ב בהרחבה).

האם יש עניין לקיים מצווה בחפצי דמצווה כגון תפילין דו' מינים דזוקא כשקנאם בממון, או שאין זה שונה מאשר אם קבלם בחינם? תשובה: איתא בזוהר בפרשתנו דאין לקחת דבר מצווה אלא בתשלום מלא. וכן כתב בהרד"ם שלא יעשה המצווה בחינם. ופסק החיי אדם סח טז שלא יעשה מצוה בחינם אלא יקנה אותה בשכר. וכן כתב בכף החיים תנד' לט' דעל מצוה צריך לשלם את כל הכסף. ועי'ע בחיד"א חיי דוד פרשת חיי שרה שלקח אברהם ושלם על מערת המכפלה. ובשיד חמד מ קצח ח"ה. ועוד הרבה פוסקים שהביאו דחפצי מצווה, יש לקנותה בדמים.

המשך הלכות שבת מתוך מנחת איש לרבי אברהם ישעיה שפירא שליט"א: פרטי דינים בבורר. **קדירה שיש בה עוף מבושל ונתפוררו חלק מן החתיכות,** ורוצה להגיש לפני האורחים חתיכות שלמות דוקא, יש להסתפק אם נחשב משום זה כשני מינים. **עור של דג מבושל,** כיון שבני אדם שמקפידים מאד שלא לאכול מחמת מאיסותו בעיניהם, יש שהחמירו שלא להפרידו מן הבשר אלא באופן המותר, משום שנחשב כפסולת ואע"פ שהוא מין אחד עם בשרו של הדג. **עור של עוף מבושל יש להסתפק אם נחשב כמין אחד עם העוף או כפסולת,** ונראה שאותם האנשים שאינם אוכלים את העור יש להם להחמיר ולהחשיבו כפסולת. אבל עור עוף צלוי הרי זה כמין אחד עם העוף.

אי"ה בשבוע הבא נמשיך להביא מהלכות שביעית המצויות.

כיצד בונים מקום תורה. וכיצד מגדלים ילדים לתורה.

במדרש מתואר את העבודה של משה רבינו בהעמדת קרשי המשכן, משל למלך שביקש מעבדו לבנות לו ארמון. על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך. היה בונה כתלים וכותב עליהן שמו של מלך. היה מקרה בקורות והיה כותב עליהן שמו של מלך. לימים נכנס המלך לתוך פלטיין, על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כתוב עליו. אמר: כל הכבוד הזה עשה לי עבדי, ואני מבפנים והוא מבחוץ? קראו לו שיכנס לפני ולפנים. כך, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עשה לי משכן, על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה. אמר הקדוש ברוך הוא, כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ? קראו לו שיכנס לפני ולפנים. וכל הכוונות הללו, לשם שמים בלבד ולשם מלכותו יתברך, החדירו קדושה וטהרה בבנין המשכן וגרמו שיהיה לו קיום. זהו גם היסוד האמור בחז"ל (מגלה כט, א), שהיתה תרומה מיוחדת עבור אדני המשכן, מלבד התרומה הכללית שהתבקשו ישראל להביא לשאר מלאכת המשכן. וזאת, על מנת ללמדנו כי האדנים שהם יסודות המשכן, ועל גבם מושתת הכל, אמורים להיות מתורמה נפרדת, מהזך והנקי - כולה קודש לה! מה שאנו לומדים מכל זה הוא, שקיום הבנין ועמידו, וכן כל דבר רוחני - חוסנו וחוזקו תלויים לפי רמת הטהרה וכוונת הלב שהיו בעת ייסוד הבנין, ואילו רצונות ושאפויות נטעו ביסודות הבנין בעת היוסודו! וכע"ז בחוקינו ובספרנו בפרשתנו. כמו"כ הגמ' מספרת על רבי חייא איך לימד את הילדים תורה והתיאורים שם מתחילים מהשלב של זריעת הכותנה וצייד הצבאים, לומר שכשהורשים טובים ועשויים לשם התורה אז זוכים ל"סיד מיוחדת. כשבונים מקום תורה ורוצים שזה יצליח, זה רק ע"י שמעמידים את היסודות בקדושה ובטהרה, בדמעות ותפילות. ואותו הדבר כשמגדלים ילדים ורוצים שיצליחו ויתעלו בתורה ויר"ש זה רק כשעושים זאת בקדושה ובטהרה.

כע"ז כותב רבי יחזקאל סרנא בספרו דליות יחזקאל' שכן הוא גם בנוגע ללימוד התורה. יסוד הצלחה בלימוד הוא הכוונה הטהרה ומסירות הנפש שמוכן האדם להשקיע מתחילה ועד סוף, הוא הדבר אשר קבע לדורות את הצלחתה הרוחנית של אם הישיבות ישיבת וואלוז'ין. שכן מייסד הישיבה, רבי חיים מואלוז'ין, שיקע את אבן הפינה בדמעותיו, והוא זה שנתן את החוסן לצבא לרעיון המיוחד של הקמת ישיבה במסגרת מוכרכת לנו כיום. היסוד מוכרח להיות איתן, מיוסד ומושתת על טהרת לב וכוונה זכה, להגדיל כבוד שמים וכבוד התורה. מסיבה זו התייחסו מאורי ישראל בכל הדורות, להנחת אבן הפינה כאל משמעות סמלית חשובה מאין כמוה, ובהקמת רבות מהישיבות הקדושות, התענו ראשיהן ומיסדיהן בו ביום, והתפללו בדמעות שליש להצלחת הבנין. בעיני רוחם הם ראו וחשו כיצד כל הצלחת הישיבה ועמידה - תלויים ביסודות. **כשהוקמה** ישיבת חכמי לובלין הרבי מטשורטקוב דיבר במעמד הנחת אבן הפינה בחשיבות הקמת דבר רוחני שצריך שיהיה מושתת על יסודות איתנים וקדושים.

וכן במעמד הנחת אבן הפינה בישיבת פונבז' התייפח הרב מפונבז' בבכי נסער ומעוץ. החזו"א שכנח שם אמר: ע"ז נאמר הזורעים בדמעה ברניה יקצורו ובוודאי יצליח. **מסופר** שכאשר הגיע רבי **ברוך בער ליבוביץ** לביקור בארצות הברית, לגייס כספים לטובת ישיבת קמניץ, הראו לו העסקנים את היכלי התורה הקיימים שם, שהרשימו במיוחד במראם החיצוני, וציפו לשמע ממנו תגובה נלהבת. אך לתדהמתם הגיב רבי ברוך בער אין זו צורה של בית המדרש! אצלנו בתי המדרשות בנויים מאבנים רטובות מדמעות. בספר **'מאורי חיים'**, מובא שסיפר רבי חיים קמיל שבתחילת דרכו של הסבא מנובהרדוק, היה בו רצון עז להקים ישיבות. והוא היה 'חד בדרא' במידת הבטחון, עליה עמל בכל כוחותיו כל ימי חייו. הוא קנה כרטיס הגרלה, והיה סמוך לטובת שהיות וכוונתו היא להעמיד תורה לשם שמים בודאי יזכה בסכום כסף גדול לצורך כך, ויוכל להקים ישיבות כאוות נפשו; אך לבסוף לא זכה בהגרלה. בצר לו, נסע לבא מקלם, להשיח את לבו ולספר על אכזבתו. הוא חשש שמא אין מידת הבטחון שלו שלמה. אולם כששמע ה'סבא מקלם' את דבריו,

מאמרי מוסר וסיפורים הקשורים לפרשה

אמר לו משפט אחד: רצון הבורא יתברך הוא, שאת מקומות התורה יבנו במסירות נפש. הדברים הלהיבו את הסבא מנובהרדוק, ושינו את כל נקודת מבטו. מני אז, בעמל נפש ובכוחות עילאיים, זכה להעמיד כשבועים ישיבות בכל תפוצות הגולה, בלי שום אמצעים, אלא עם כח 'מסירות הנפש' בלבד.

מקורביו של רבי נתן צבי פינקל מספרים על הנהגה מאלפת ויחודית שהיה נוהג בה ראש הישיבה, בכל פעם שהיה נוסף נדבך חדש לממלכת התורה ישיבת מיר המעטירה. כידוע, שימש רבי נתן צבי כאות ומופת לדור, כיצד מקימים ומייסדים אימפריה עצומה של תורה, בכוחות נפש עצומים ומעט מאד כוחות הגוף. בעודו מלמד מכאובים ויוסורים נוראים, שלמעלה מכח אנוש לשאתם. בתמצית דמו וחלבו התגבר כארי, ובעשר אצבעותיו חולל מהפך אדיר, הכפיל ושילש את ישיבות מיר בארץ הקודש ללא היכר. היכלי תורה גדולים המלאים באלפי לומדים, שפרוסים בכל פנותיה וזוויותיה של שכונת 'בית ישראל' בירושלים, ומקרינים מאורה של תורה על כל ארץ הקודש. הנהגתו של רבי נתן צבי היתה, שכל אימת שהיו יוצקים את אבן הפינה לבנין חדש מבנייני הישיבה, התעקש להיות נוכח שם בעצמו, לחלוף על דושת היציקה, וליצוק בעצמו את המלט במקום הראוי. כך היה בכל עשרות מקומות התורה, שנבנו עם השנים בקרית הישיבה ובערים השונות בארץ. בקיץ ובחורף, ביום ובלילה; מעולם לא ויתר על כך. רבי נתן צבי ידע והבין, שכדי שיהיה לישיבה קיום - יש להטביע ביסודות את 'מסירות הנפש' עימה הכפיל, שכלל והחזיק את הישיבה; ולכן טרח והגיע בעצמו בכל פעם ליצוק את היסודות.

בשעתו אחד מראשי הישיבות קיבל בנין מפואר בנוי על תילו בשכונת רמות ואף התורם הביא קבוצת בחורים מכובדת מטובי עולם התורה להיות בסיס להקמת המקום. ראשי הישיבה הלכו להרב שך להתברך, ובמקום לברך אמר תדעו לכם לא כך בונים ישיבה, ישיבה בונים בעמל וביעז, וישיבה שבאה על מגש של כסף אין לה קיום והרעיון נגזל. **ולאחרונה כשבנו בבני ברק** את ביהמ"ד הגדול של חסידות פויןץ הרבי תיקן שכל היסודות ייבנו בקדושה ע"י פועלים יר"ש כי רק כך אפשר להצליח כשהיסודות נבנים בקדושה. וכשש בבנין פורשים טובים, ההשפעה היא לא רק על הישיבה שתצליח אלא על כל העיר.

סיפר משמשו בקודש של האדמו"ר מצאנו זצ"ל שבאחד האירועים נפגש עם פרופ' מבר אילן והיא סיפרה לו שלאחר השואה היתה אחות בצרפת בבית יתומים שנשארו מהמלחמה. יום אחד מציע האדמו"ר לביקור לראות איך מטפלים בילדים, ולאחר שהסתובב ובדק הכל אמר שלא מצא שם חסרון אלא דבר אחד, שנותנים לילדים חלב עכורים ואף שהם קטנים ובמצב שהם נמצאים מותר להם אכל הוא רוצה לשלוח להם כסף שיקנו פרה והיא תסתובב בחצר וכך יהיה להם חלב כשר. והאחות מספרת שהסכימו כולם ובלילה חשבה שהנה חוזר הוא למקום מגוריו וודאי ישכח מהבטחתו ואף אם יזכור וישלח כסף היא לא תקנה פרה אלא בגדים לילדים. לאחר תקופה עוצרת משאית בכניסה לבנין בית היתומים ומתוכה יוצא הנהג ואומר להם שיש להם חבילה מהאדמו"ר מצאנו, וכאשר נגישו למשאית גילו להפתעתם פרה. אמרה אותה אחות הנה האדמו"ר חכם מאתנו כי ידע שאם ישלח כסף אנחנו לא נקנה פרה לכן הוא שלח פרה. וכאשר סיפר את זה לאדמו"ר אמר לו האדמו"ר: מה היה הסוף של חסידו, באותו בית יתומים היה רבי מנשה קליין בעל 'המשנה הלכות' ואם הוא היה שותה מאותו חלב לא היה מצליח להגיע לגדלות בתורה כמו שהגיע אליה... כי לבנות בנין של תורה צריך שהשורשים יהיו טובים מינקות... **להלן** סיפור שרבי' ליבוביץ מקמניץ פעם כשנתקשה באיזה סברא בתוס' אמר מי יודע אם מה שאני מבין הוא מפני שכשהייתי יתום אמי משחה אותי בשמן זגים טמאים. ומי שזוכה לצמוח במקום קדוש לא יכול לעולם להגיע לידי מכשול. והיה מעשה באחד שהתלונן לפני הרב מבריסק שאחד מילדי הרב לא גילה רגשי חסד נאותים באיזה ענין. התרגש הרב ופסק: שרק הדבר הוצאת דיבה. שאלוהו: מאין הנחרצות, אולי אמת הדבר? אמר: לא יכול להיות שכן אבא היה מושלם בחסד בלי גבול... והיינו שאם האבא היה מושלם לחלוטין מוטבע הדבר בצאצאיו כטבע. מתוך אצורותיהם אמלא.

והייתם נקיים:

במדרש רבה על הפרשה: אף על פי שהיה משה גזר לעצמו הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהם, שנאמר (שמות לח) אלה פקודי המשכן אשר פקד משה אין כתיב כאן אלא אשר פקד ע"פ משה ע"י משה ביד איתמר. שנו רבותינו מי שהיה נכנס לתרום את הלשכה לא היה נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפליא שאם יעשיר יאמרו מתרומת הלשכה העשיר, שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום שנאמר (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל, ומשה היה גזר לעצמו על מלאכת המשכן וכו' כיון שבא ליתן חשבון אמר להם כך וכך יצא למשכן. עוד נאמר שם: ולמה עשה עמהם חשבון, הקדוש ברוך הוא יתברך שמו מאמינו שנא' (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם, אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחוריו וכו' וכ"כ הרמ"א בסימן רנ"ז בהל' צדקה שטוב שגבאי צדקה יתנו חשבון לציבור כדי לקיים והייתם נקיים מה' ומישראל. ואמרו ביומא לח. על בית אבטינס שהיו אחראים על מעשה הקטורת: מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן וכשנושאים אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבסס שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל. **נביא כאן כמה עובדות מגדולי ישראל אין נזהרו בזה.** **רבי יוסף חיים זוננפלד** היה ממונה על קופת צדקה וחסד בירושלים, והיתה לו נכדה יתומה עניה ומרודה, ומיאן לתת לה מהקופה אפילו לא ממון מועט כדי לקנות נדוניה לפני נישואיה. היא בכתה לפניו, והוא בירך אותה שבוכות זה, תזכה לבנים תלמידי חכמים, והברכה נשאה פרי לדורות. כי גם אם יקח מהקופה של צדקה לנכדתו לירה אחת בלבד, יאמרו כי נטל מאה לירות, וממילא יש בכך משום והייתם נקיים מה' ומישראל. **ידוע שאותם ישיבות** שהרב שטינמן כיהן בהם כראש ישיבה, הוא נזהר שלא לכתוב עבורן אפילו המלצה לנדיבים, כי הרי העולם חושבים שהוא מקבל משכורת מהישיבה, ואם כן יהיה נראה, שמבקש כסף עבור עצמו. והוא העיד על עצמו כמה פעמים שמעולם לא ביקש כסף לא לעצמו ולא לאחרים. ואפילו לצרכי צדקה והחזקת תורה אינו פונה בבקשה אישית אלא כתב מכתב המלצה כללי.

בספר ירושלים של מטה לרבי שבתאי זכריה מסופר מה עומד מאחורי שמו של בית הכנסת 'בית יעקב' בשכונת בית ישראל שבירושלים. היה זה בתחילת בניין השכונה שבועות מספר לפני חג הפסח כספי התמיכה של כולל מינסק לא הגיעו ונתמכי הכולל תושבי השכונה היו שרויים במצב קשה. משום כך פנה רבי שלמה זלמן פרוש מן הממונים של הכולל לאחד מבעלי הממון בירושלים שהתגורר בשכונה וקיבל ממנו הלואה בסך מאתיים נפוליאון לחלוקה בין נתמכי הכולל. זמן מה לאחר מכן כאשר הגיעו תרומות מחו"ל החזיר רבי שלמה זלמן חלק מן החוב בסך מאה ועשרה נפוליאון והדבר נשכח מן המלווה. וכאשר הגיע אליו רבי שלמה זלמן בפעם השניה כדי להחזיר את יתרת החוב דרש ממנו המלווה את מלוא הסכום. התעורר ויכוח קשה בין הצדדים על גובה החוב והם פנו אל בית הדין בירושלים, וזה פסק כי על רבי שלמה זלמן פרוש להישבע כי אמנם שילם כבר חלק מן החוב. פסק זה קשה היה עבור רבי שלמה זלמן, שהרי יהודים אינם ממהרים להישבע, ולכן ביקש ר' שלמה

זלמן פרוש שהות להימלך בדעתו. ולאחר ימים מספר בא אל המלוה והודיעו כי היות ומעולם לא נשבע אין הוא רוצה להישבע גם עכשיו ולו גם שבעת אמת, לפיכך הוא מוכן לשלם את מלוא החוב. משנודע הדבר לרבי שמואל סלנט רבה של ירושלים קרא לרבי שלמה זלמן פרוש ועמד על כך כי ישבע ולא ישלם בטענה כי מרבים לרנן בירושלים על הממונים וראשי הכוללים, ואם ישלם עתה את מלוא החוב יגידו המרננים כי יש דברים בגו. נשבע הרב פרוש ונפטר מן התשלום. עברו מספר חודשים והמלוה מצא בבית את כל הסכום שתבע ובה להתוודות לפני רבי שלמה זלמן ולהתנצל על הטעות. אך המלוה שגרם לרבי שלמה זלמן להישבע לא רצה ליהנות מהכסף, ועל כן החליט להשקיעו בדבר מצוה. ומאחר שבאותה שנה החלה בניית שכונת בית ישראל תרם את הכסף למטרת בניין בית הכנסת, ובית הכנסת נקרא בשם 'בית יעקב', אך ביקש לעשות זאת בעילום שמו. ואכן, בכותל בית הכנסת קבוע לוח שיש שבו מובא כל הסיפור הני"ל

על רבי יהודה צדקה מסופר: בישיבת פורת יוסף קיימת ספריה עשירה מאד והיא פתוחה לקהל הרחב רק בשעות מסוימות. אולם רמ"י הישיבה הצטיידו כל אחד במפתח אישי שיאפשר להם להיכנס אל הספריה בכל עת. האחד שסרב לקחת מפתח לעצמו היה רבי יהודה, אשר בכל פעם שנוקק לספר מסוים שעמד באוצר, טרח מאד להשיגו בדרך אחרת. כאשר נשאל על ידי תלמיד, מדוע אינו מצטייד במפתח? השיבו: כדי להיות נקי מחשדות.

תאר לעצמך, אמר, שאי פעם יעלם ספר כלשהו מן הספריה ולא ימצאוהו, הלא יתכן שיחשדו בי כי הוצאתי ולקחתי עמדי, ובכדי להינצל מחשד כזה עדיף בעיני להישאר בלי מפתח. את הנוהג הזה, הפטיר, למדתי מאחד הגדולים בדור הקודם. הלא החזיק במעונו קופת גמ"ח, והיו הרבה אנשים נכנסים ויוצאים בבית זה, כי איש מפורסם היה. יום אחד ישבו אצלו מספר תלמידי חכמים והקשיבו לשיעור שלימד. לפתע קרה שהוצרך לצאת לרגע החוצה, אך לפני שעזב את החדר עמד ונעל במפתח את קופת הגמ"ח שהכילה כספים רבים. כשחזר שאל מיד את היושבים: במה חשדתוני? כלום חשדתם שאני חושד בכס פן תגנובו? וכי אתם, תלמידי חכמים מופלגים, ראויים להיחשד בכך? אלא מפני שזו דרכי כל יום לסכם בסופו את מאזן ההוצאות מול הכנסות הגמ"ח, ואח"כ אני סופר ומונה את המטבעות שבקופה. והיה כי אמצא שחסרה אפילו רק מטבע אחת, מיד אעביר מול עיני את אלו האנשים שפקדו ביום זה את מעוני, ואז עלול לחלף בי הרהור בזק שארכו שניה אחת אולי ידכם במעל הזה... ואף שאני דוחה מעצמי מחשבה פסולה זו, מכל מקום מאותו הרהור בזק בן שניה אחת לא ניצלתי. אי לכך העדפתי לנעול את הקופה בצאתי מן החדר, כדי שלא אכשל אפילו בהרהור בזק שלא כראוי והוא בן שניה אחת ויחידה. כמוהו, השלים הגר"י צדקה, אזהר גם אני ואתאמץ עד קצה גבול יכולתי להיות נקי מדי ומישראל.

בספר אורח דוד על רבי דוד בהר"ן: מסופר מפי ר"ש שברון שסיפר כך: בהיותי צעיר

נכנסתי באקראי לבית הכנסת שם ישב ר' דוד בהר"ן, היה זה בין מנחה למערב ביום חול, ישבתי ללמוד וכשהציבור הכין את עצמו לתפילת מעריב קמתי גם אני ונטלתי ידיים לתפילה ושבתי למקומי. הבטתי על ר"ד וראיתי שהוא מתכוון למעריב אבל לא נוטל ידיים לתפילה. בשו"ע מבואר שזה חיוב והוא לא נוטל, הרהרתי לעצמי, חלפה דקה ואני מוצא את הצדיק לידי ואומר לי: בחורלי נטלתי ידיים למנחה ודעתי עליהם בשמירה לכך אני לא נוטל שוב לתפילת מעריב כאילו קורא מחשבות והייתם נקיים.

בוקר אחד בדרכו של החפץ חיים לבית הכנסת לתפלת שחרית פגש בקבוצת תלמידים ששוחחו בדברי תורה ברחבת בית הכנסת. ניגש אליהם והתנצל שלרגלי סיבה מסוימת נתאחר היום מלהתפלל בהשכמה. תמחו תלמידיו ואמרו רבינו כלום להתנצל בפנינו הוא צריך? וכלום היה עולה על דעתנו לחשוך ברבנו שהוא מתאחר מלהתפלל בהשכמה ללא שום סיבה? אמר להם אמנם ידעתי שאינכם חושדים בי אבל רצוני להורות לכם הלכה למעשה שבצאתכם בין הבריות תדעו להיזהר שלא יתמחו אנשים על מעשיכם ושלא יתחלל ח"ו על ידכם כבוד התורה ולומדיה. עוד מסופר עליו, שפעם איחר לבא לשחרית לביהכ"נ, ולאחר סיום התפלה עלה על הבמה והכריז שסיבת איחורו היא לא משום שנתעורר משנתו מאוחר אלא מפני שהיה שקוע בסוגיא תלמודית חמורה ולשם אישור דבריו הרצה לפני הקהל את חידושי התורה שהצליח לחדש באותה שעה.

הארות וידיעות חשובות מגדולי ישראל. וכן דברים חשובים נוספים, ערוך בדרך של שו"ת

מתגייסים למען המדינה, בניגוד למה שהיה בטוח פוטיץ שהוא כל יכול והוא לכבוש את המדינה במהירות ללא קרב. דבר שני שנוכל להסיק ממנה שקורה במלחמה זו, שרואים בחוש שוב ושוב שכל העולם עומד מהצד ולא מתערב בלחימות בין מדינות, ולכן אם חלילה וחס נעמוד אנו לפני סכנה גדולה אין לנו ע"מ לסמוך כלל אלא על אבינו שבשמים. ואם נאמר סנקציות כלכליות, אנתו רואים באירן כמה זה עובד, וכן אנו רואים איך העולם שעשה סנקציות על רוסיה אחרי שכבש את חצי האי קרים ותוך תקופה קצרה יחסית הוא ביטל אותם.

שאלה: מה היחס של נשיאי רוסיה ואוקראינה ליהודים? **תשובה:** נשיא אוקראינה הוא כידוע יהודי. אמנם לצערנו, הוא כל כך מנותק מיהדותו עד שנשא נכרית, אך הוא מחבב את היהדות ובביקורו בארץ הוא אף הניח תפילין וביקר בכותל והוא מזכיר רבות את מוצאו היהודי ואף גאה בכך. גם פוטיץ, שאינו יהודי, מקיים קשר קרוב והדוק עם יהודי ארצו; רבים מיועציו ומקורביו הם יהודים; את רבים מעסקיו הוא בוחר לעשות דווקא עם אוליגרכים יהודים; והוא גם לוחם אמיץ כנגד האנטישמיות ברוסיה. וכשנשא פעם נאום לפני יהודים ברוסיה אמר כך: אספר לכם סיפור קטן, שארע בסנט פטרסבורג לפני בערך 50 שנה. ילד לא-יהודי צעיר, גדל במשפחת ענייה מאוד. בזמנים ההם, רוב האנשים חיו בדירות משותפות, שהיו מחולקות לחדרים, ובכל חדר התגוררה משפחה אחרת, ורק המטבח וחדרי הנוחיות היו משותפים. לילד בו עוסק סיפורינו, היו הורים עניים שבקושי היו בבית כי הם ניסו להתפרנס. התמזל מזלו, והמשפחה השכנה שגרה בחדר אחר באותה הדירה שמה לב שהוא נשאר כל הזמן לבד, והחלה להזמין אותו אליהם. אבי המשפחה היה מורה שעזר לו בשיעורי הבית והם היו ה'בייביסיטר' שלו. הוא היה ילד קטן. המשפחה היהודייה הזמינה אותו גם לסעודות בלילות השבת. הילד הזה עוד זוכר איך הם נהגו לקחת ספר ישן ולקרוא ממנו בקול לאחר הסעודה. הוא מאוד התרשם מאותם אנשים, שגם אם פעם לא רבו האחד עם השני. נראה היה שיש כבוד בין הבעל והאשה, משפחה יפה שהיא מודה לחיפץ. שנים רבות לאחר מכן, אותו הילד גדל והפך לסגן ראש העיר סנט

שאלה: מה הם הימים המיוחדים השבועי? **תשובה:** השבוע יש ימים מאוד מאוד מסוגלים לתפילה והתפילות בהם מאוד עושות רושם בשמים, והם ימי רביעי וחמישי, ערב ראש חודש וכן ראש חודש אדר. שבימים אלו ראוי לומר את כל התהילים והוא עת רצון אדיר שיתקבלו התפילות. ודבר זה מובא בקדמונים ובהם רבי חיים ויטאל. ויש להוסיף שכל חודש אדר הוא עת רצון, אך באדר שני נוסף עוד משוה שאין בו מזל וכל אחד יכול לפעול גם מי שמזלו תמיד רע, וזה ע"י תפילה.

שאלה: מה היא המתנה הגדולה שהקב"ה נתן לנו? **תשובה:** שהוא שומע תפילות כל פה. וכמו שכתוב בתנא דבי אליהו אמר לו הקב"ה למשה כשאני רואה בני אדם אע"פ שאין בהם תהילה ושבח של תורה ומעשים טובים, רק בשביל שהן עומדים ומודין ומשבחים ומרבים תחנונים לפני אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהם. כמוכן שצריך שיהיה מעומק הלב ולהאמין שרק הקב"ה יכול להושיע אותו.

שאלה: מה עושים מלאכי חבלה לאדם לאחר מותו? **תשובה:** מה שעשו לקדאפי לאחר שתפס. (קדאפי היה שליט לוב ביד רמה. במשך ארבעים שנה הוא שלט בעשרות ומאות מיליוני אנשים, הוא היה מטורף גדול ורצח מיליונים ממתנגדיו. יום אחד לפני שנים בודדות החליטו אנשים לעשות מהפכה. והשליט התחבא בבור בויב. וכשהתגלה מקומו ע"י ההמון הנוזעם, הם תפסו אותו והתעללו בו באכזריות נוראה שרק ישמעאילים מסוגלים לכך עד שמת. זה מה שיעשו מלאכי חבלה לאדם לאחר מותו, ואם אדם יפנים ד"י יהיה לו יותר קשה לעשות עבירות ולא לחזור בתשובה.

שאלה: האם לקרובים משלמים דמי שדכנות? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי הציע לאחותי שידוך את האברך המופלג רבי מנחם בן נאמנו המסור רבי ישעיהו אפשטיין שליט"א ובס"ד השידוך הגיע לידי גמר, וכשבא רבי ישעי' לשלם דמי שדכנות אמר שאינו צריך לשלם כי לקרובים לא משלמים, והוא הרי עשה שידוך לכבודו. וחזן מזה שמשלם לו כל הזמן שנמצא אצלו ומסייע לו בכל העניינים במסירות מופלגת. (העניין צריך שאלת רב. הבאתי כאן רק את המעשה שהיה).

פטרבורג. באחד הימים, לפני כ-19 שנה, נוצרה בעיה סביב פתיחת בית ספר יהודי בעיר. לסגן ראש העיר, נודע כי ההחלטה העיר לא מאשרת לפתוח את בית הספר היהודי. הוא ניגש לסגן שר החינוך ושאל אותו באיזו זכות הוא מונע את פתיחת בית הספר היהודי. סגן שר החינוך השיב: 'כי אני יהודי' הוא לא רצה שיגידו כי בשל היותו יהודי הוא אישר את פתיחת בית הספר. 'חשבתי שיהיה טוב יותר להשאיר את הסטאטוס קוו, אין בית ספר יהודי וכך נשאר את המצב, זה יהיה טוב יותר לכל'. הנער, שכבר היה סגן ראש העיר סנט פטרבורג, לקח את הניירות וחתם על המסמכים בעצמו. למרות שאף אחד לא אישר לו לחתום, כי למעשה לא היה זה בתחום אחריותו הוא בכל זאת חתם על המסמכים. כך נפתח בית הספר היהודי הראשון בסנט פטרבורג. והילד הזה הוא אני, ולדימיר פוטיין. בהמשך הוא חוקק חוק שאוסר את הכחשת השואה. בנוסף, הוא מסייע רבות ליהודי רוסיה במאבקם כנגד האנטישמיות. למעשה, אין עוד נשיא בכל העולם שיצא בצורה כל כך קיצונית כנגד האנטישמיות כמו פוטיין. היתה לו גם מורה יהודיה שגרה בתל אביב שהוא מאוד העריך אותה ואף קנה לה דירה מכספו וביקר אותה כשהיה בארץ.

שאלה: האם ראוי למנוע מהילדים ממתקים בשביל בריאותם למרות שיש לחוש שמא זה יעשה להם סכנים? **תשובה:** שמעתי מאחד שעובד בהוראה עם ילדים קטנים, שהוא רואה היטב את כל הילדים שמקבלים אוכל בריא מהבית, והם לעולם לא גומרים את האוכל ותמיד הם סוחבים שאריות של לחם עם שוקולד מחבריהם, וכשילדים אחרים מביאים איזה סוכריה הם הראשונים להתנפל, וכשמחלקים סוכריה הם מבקשים עוד ועוד. ואז, מספר אותו אחד, אני נתתי לילדים שלי יד חופשית בעינייני ממתקים, עד שהילדים שלי התחילו להרבות בביקורים אצל רופא שיניים, שאז התחלתי להילחץ. מצד אחד אני נגד לסגור את הילדים בעניין זה, ומצד שני אני רוצה בריאות. עשיתי מבצע בבית וזה הצליח מעל ומעבר כבר כמה שנים. וזה המבצע: קראתי לילדים אמרתי שממתקים הם מאוד טעימים אך מזיקים לבריאות, אבל כיוון שהם גורמים לעונג, והיום הקדוש בשבוע הוא שבת לכן מהיום נשמור ממתקים רק לשבת, ואני מאמין שאין נזק בממתקים הנאכלים לכבוד שבת. ואכן מאז תחילת המבצע שנמשך כבר כמה שנים אין אצלנו באמצע השבוע שום ממתק, לא שתייה מתוקה

ולא כלום, רק פירות ירקות ומים. אבל מנגד יש לנו ארון ממתקים לכבוד שבת שלתוכו מכניסים את הממתקים מכל השבוע מהגן ומהחידר, ולשבת אנחנו קונים את הממתקים הכי מיוחדים הכי אהובים ולכאורה גם הכי מזיקים, ולפני הצפיצוף אני אומר לילדים הנה הגיעה האורחת הגדולה שלנו שזו השבת, ולכבודה הם בוחרים איזה חטיפי שהכי פחות מזיק. ולמחרת, מסיום הסעודה בשבת בבוקר, אני מרשה להם כמות מכובדת עד מוצ"ש. אבל לפני שהם אוכלים הם אומרים לכבוד שבת קודש, וכך הילדים גם יותר נהנים, וגם מקבלים משמעות רוחנית לשבת קודש שזה זמן של עונג וגם מתרגלים להתאפק.

שאלה: איזה נזק בריאותי עלול להגרם על ידי ריבוי בצריכת האוכל? **תשובה:** צריכה רבה של אלוהי, אפילו לזמן קצר, יכולה להעלות הצטברות של שומנים ושל חלבונים המביאים למצב של כבד שומני שעלול להביא בסופו של דבר להתפתחות של מחלת כבד אלוהית המאופיינת בשלוש צורות נזק עיקריות: כבד שומני, דלקת כבד ושחמת הכבד. דברים רעים נוספים שהאלוהי גורם הוא עליה בלחץ הדם, עליה בסיכון לאוטם שריר הלב, עלול להביא לעליה בסרטן.

שאלה: מה המצווה שעושה שמגישה אוכל לבעלה וילדיה? **תשובה:** רבי אביגדור מילר היה אומר שכשאשה מגישה אוכל לבעלה או לילדיה, תאמר, ריבונו של עולם יהא זה בעיניך כאילו הקרבתני מנחות בבית המקדש. בפעם הראשונה היא מסתמא תצחק, אבל זה אמיתי, אנחנו בגשמיות שלנו לא מרגישים זאת. כשתגיד זאת פעם שנייה היא תצחק פחות, בפעם שלישית היא לא תצחק, ובפעם הרביעית, היא כבר תרגיש שזה באמת כך.

שאלה: לפעמים בן זוג רוצה איזה משהו והוא לא מעשי, למשל הבעל רוצה לנסוע להתאווור עם חברים ליום יומיים ונאשיה לא מסוגלת שזה יהיה, או למשל האישה רוצה לקנות משהו מסויים שהבעל לא מסוגל לרכוש לה את זה מבחינה כספית. איך מפצים על המחיר, התסכול, הצער, האכזבה והבושה. שכן הזוג סופג? **תשובה:** לא תמיד אפשר למלא את כל הצרכים. אך תמיד, ממש תמיד, ניתן לכבד אותם. וחובה לפצות באיזה דרך. למשל הוא רצה לנסוע עם החברים וויתר בגלל חוסר הסכמה, אזי כדאי לפצות

אותו באיזו ארוחה שהוא מאוד אוהב, ולדבר איתו דיבורים של הבנה לקושי שלו. וכן במקרה שהיא רוצה מאוד איזה משהו שאין ביכולתו לממן, אזי כדאי לפצות בדרכים אחרות כמו קניית משהו אחר יותר בזול וכדו'. העיקר להתחשב במה שעבר ולא לזלזל. אדברה – ושלום כך

פינה בענייני ברית מילה ובה ידיעות חשובות לכל אב שמכניס את בנו בברית של א"א. הסיבה השכיחה לדחיית ברית מילה היא צהבת ילודים, בעוד שבמבוגרים צהבת היא מחלה, הרי צהבת ביילוד בד"כ הינה טבעית (ואינה מחלה). ונגרמת בשל חוסר בשלות של הכבד ועודף טבעי של ייצור בילורובין שהינו כדוריות דם שיצאו מכלל שימוש ואשר הכבד אחראי לפרקן. ישנו מצב המחייב טיפול בכדי שלא יגרם נזק מוחי חי"י. בכל מקרה של ספק יש להוועץ ברופא, אך ניתן לומר באופן כללי שתינוק שנולד במועד ובמשקל רגיל ואין לו גורמי סיכון וחלפו שלושה ימים מהלידה, בתינוק זה כשהמספר פחות מ16, אין צורך בד"כ בטיפול. לרוב צהבת הינה ברמה שאינה מהווה בעיה רפואית, אך מכיוון שהיא מוגדרת מקצת חולי לא ניתן למול מסיבה הלכתית. לעיתים הצהבת ברמה גבוהה שבה התינוק מוגדר כחולה בכל גופו ואז יש להמתין שבעה ימים מעת לעת מהזמן שבו הילד מוגדר כבריא. ישנן דעות שונות בקרב הרבנים מאיזה מספר התינוק מוגדר כחולה, ניתן לומר שמתחת ל10 לכ"ע ניתן למול, ומעל 14 אין למול. ובין מספרים אלו ישנן דעות שונות. בשבוע הבא אי"ה נפרט את הגורמים השכיחים לצהבת ודרכים למניעתה. מאת המוהל רבי ידידיה קרביץ שליט"א.

שאלה בחושן משפט: הקונה בכרטיס אשראי של חברו וחברת האשראי זיכו את בעל הכרטיס בגלל הקניה הגדולה של החבר בסכום של 100 שקלים, למי שייך המאה שקלים הללו? **תשובה:** בסימן קפג ס"ז הביא השו"ע את דעת רש"י דבספק למי נתכוון לתת המתנה הדין הוא שיחלוקו, וכאן ברור שנתכוונו בעלי החברה לתת המתנה לבעל הכרטיס ולכן הדין הוא שהכל לבעל הכרטיס. ולשיטת הרי"ף שזה וזה גורם יחלוקו לכאורה כאן הדין הוא שיחלוקו. וצ"ע האם יכול הקונה לומר קים לי כהרי"ף למרות שרוב הראשונים פליגי ע"ז. כיוון שכן פוסק הרמ"א משפטי אחרן.

תשובה: יחתוך אחרי הראשון ואחרי השלישי. ואז יהיה לו אחד שתיים וארבע. ביום הראשון יתן אחד, ביום השני יתן שתיים ויקח אחד, בשלישי יביא את האחד, ברביעי יתן את הארבע ויקח את האחד ושתיים חזרה, בחמישי את האחד, בשישי יתן את השתיים ויבקש את האחד, בשביעי יתן את האחד.

חידות לילדים: א. למי יש ארבע רגליים והוא לא הולך? ב. מהי זוכה שכשהוא נכנס כולם שמחים? ג. מי הבן אדם שהגר רבע עולם? ד. איזה שם הוא גם של ילד וגם של ילדה וזה קשור לעכשיו? ה. איזה דבר כשאומר אותו אין אותו וכשלא אומר יש אותו? ו. מתי אבא שלך מוריד רק את הכיפה לזמן מה? ז. איך יכול להיות שיש מטריה אחת שמכסה עשרה אנשים ואף אחד לא נרטב? **תשובות:** א. כיסא, שולחן. ב. חודש אדר. ג. קין. ד. שמחה. ה. שקט. ו. כשמסתפר. ז. כמה תשובות. או שלא יורד גשם. או כשנמצא בתוך בית. או שהאף (היינו מה שבין העיניים) לא נרטב.

חידון משמעות מילים לפרשת פקודי. ו' משמעות **למילה ירך.** ירך - צד. "על ירך המשכן" רש"י: כתרנמו צידא (שמות כד). ירך - חלק ברגל שמעל הברך "שימו איש חרבו על ירכו" (שמות לב כז). ירך - בסיס. "עד ירכה עד פרכה מקשה היא" תרגום יונתן בן עוזיאל: עד בסיס דידה(במדרש ח ד). ירך - ייעשה רך. "אל ירך לבבכם" (דברים כ ג). ירך - רוכב. "ויקח אותם שוקע לירך" רד"ק: שוק הוא הרגלי וירך הוא הרכב (שפוטס טו ח). ירך - פטפוט, כעין רגל. "כירה שנשמה אחת מירכותיה מותר לטלטה". רש"י: ירכותיה פטפוטים שלה כעין רגלים (שבת קלח:).

חידות
(כ ו. חוברות (לט ד) ז. קצות החושן (לט טו) ח. זרת (לט ט). עבר (לט יט) י. רימון (לט כו) יא. נגר, ציר. (לח כג).

חידות תורניות ובפרשת שבוע: א. מה הם 2 הפריטים שכתוב בהם 'רבעו יהיה' ב. בפרשה 2 משמות האצבעות. ג. מה הסימן לזכור סדר ברכות ההבדלה? (הגפן, בשמים, נר, הבדלה) ד. איש שנולד מכלב. ה. מה קשר בין פיוט 'בר יוחאי' לפרשה? ו. מה בתנ"ך מזכיר מפורש את רוסיה? ח. איפה מזכירים בכל תענית את פורים? **תשובות:** א. חושן ומזבח הקטורת. ב. אמה וזרת (אמה – במידות הכלים, זרת – בחושן זרת אורכו וזרת רחבו) ג. ביאר הבן איש חי: הגפן שותים בפה (הכי למטה) בשמים באה (מעל הפה) נר רואים בעין (מעל האף) הבדלה הוא בדעת (אם אין דעת הבדלה מנין – חז"ל) ודעת (מוח) הוא מעל העיניים. ד. גולית (הפלישתו) כ"כ בגמ' סוטה מב' שנולד מאמו ערפה ואביו כלב. ה. בקדושה בתפילת מוסף של שבת. ו. 'נשאת צַיץ נזר הקודש' "לבושי חַנּוּך תומיך ואוריך" (עצי שיטים עומדים, שמן משחת קודש) ז. מלכים א' "דלוטא בשלון רוסיא". ח. גמ' מגילה י:

חידה לבוגרים: אדם הלך במדבר במשך שבעה ימים, לקח איתו מלוח, והמלוח ביקש שהוא יקבל כל יום קילו זהב בלבד לא יותר ולא פחות, במשך שבעה ימים. לאותו אדם היה 7 קילו זהב מחוברים, והיתה לו סכין שיכלה לחתוך רק שתי תיבות. איך יחתוך רק פעמיים וישאר מצב שיוכל לתת כל יום רק קילו אחד. (אפשר גם עודף מהזהב שקיבל יום קודם)?

חידות שינון הפרשה ע"פ סדר הא' ב': א. המילה הראשונה בפרשה: אלה. ב. שם משקל של מחצית השקל? בעק לגולגולת. ג. איזה פשוטות עשו על החושן? גבלות. ד. מאיזה שבט היה אהליאב? דן. ה. איך נקרא הלחם שהיה על השולחן? לחם – הפנים. ו. איך כתוב שמשה גמר לעשות הכל? ויכל משה. ז. איזה חומר היה עליו ציווי מיוחד לקחת רק ממנו במלאכת המשכן? זהב התנופה. ח. מה אומרים השבוע כולם ביחד? חזק חזק ונתחזק. ט. איך היו מסודרות האבנים בחושן? טורים. י. מאיזה שבט היה בצלאל? יהודה. יא. איפה שמו את אבני השוהם? כתפות האפוד. יב. למה שמשו המים בכיור? לרחצה. יג. על איזה אוהל מדובר בפרשה? מועד. יד. באיזה צד שמו את המנורה? גובה. טו. אחת מאבני החושן? ספיר. ע. מאיזה גיל הביאו מחצית השקל? עשרים שנה. פ. שם של אבן בחושן? פטדה. צ. על מה היה כתוב 'קודש לד' ציץ. ק. שם של ספר מפורסם שכתוב בפרשה? קצות החושן. ר. מה היה בשולי המעיל? רימון ופעמון. ש. באיזה שנה הוקם המשכן? בשנה השניה. ת. שם של צבע שכתוב הרבה בפרשה? תכלת.

חידות פרשת שבוע: מאת המרצה המופלג רבי יאיר נוסבךר א. שמות של 2 פרשות? ב. עיגול תנועה? ג. תולים עליהם? ד. שם נרדף לציציות? ה. שתי מילים סותרות, צמודות? ו. קוראים בהם ואינם ספרים? ז. פר פלוגתא של הרב יעקב לורברבוים (הגאון מליסא)? ח. מאצבעות היד? ט. בנו של שלח? י. מאכל שאוכלים בראש השנה? יא. 2 בעלי מלאכה בפרשה. **תשובות:** א. פקודי (לח כא) שמות (לט ו) ב. כיכר (לח כה) ג. וויס (לח כח) ד. פתילים (לט ג) ה. ויקח ויתן (מ

העניינים פחות כדי שהרגש לא יפחח

כמו שמשנה רבנו הסתיר את פניו במעמד הסנה הבוער, וכך גם מצינו [מו"ק כה]. שכאשר אמרו לרב אמי ורב אסי שרב הונא מגיע, הם אמרו, שבזמן שהם היו אצלו היו מתביישים להרים את הראש.

צריך לשמור על הערך והחשיבות של הדברים, כדי שיזכה לקבל מהם השפעה - ולא להכחות את הרגשות ע"י התבוננות ממושכת.

לכן אפילו שיש מעלה להתפלל במקומות קדושים [כמקום המקדש וקברי צדיקים] אבל יש להיזהר שלא יתרגל לבוא יותר מידי שמא הרגש יכחה.

כמשמעות דברי רש"י [ויקרא טז ב] על הסיבה שהכה"ג נצווה שלא יבוא בכל עת אל הקודש - כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא.

דרש ר' יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש: כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות - בקשת ובנשיא ובכהנים, בקשת - דכתיב כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם הוא מראה דמות כבוד ה', בנשיא - דכתיב {במדבר כז-כ} ונתת מהודך עליו, המסתכל בכהנים - בזמן שבהמ"ק קיים שהיו עומדין על דוכן ומברכין את ישראל בשם המפורש. [טז].

יש להבין מדוע המסתכל על הדברים הקדושים הללו נענש שעניו כהות - ולא נאמר שאדרבא בזכות זו זוכה להתעורר לשיווייני ה', כמו שיש ענין לראות את מוריך?

מסביר **מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל** שכדי לקבל תועלת מדבר צריך להחשיב ולכבד אותו - דבר אדם מכבד הוא מתבייש להסתכל עליו בעיניים.

בקשת האמת מותרת רק אם היא שהורה מנגיעות

ומסביר שודאי המשנה באבות לא דיברה על קטטה ומריבה, אלא על ויכוח נוקב בין ימבקשי האמת, שאם הוא נעשה לשם שמים, נקי מבלי נגיעות, הרי הוא מעלה חשובה.

אלא כיון שאדם קרוב אצל עצמו ויעביד איניש לאחזוקי בדיבוריה, מאוד קשה לו להישמר במהלך הויכוח מלהתבצר בעמדותיו, ולהצדיק את עצמו בכל מחיר.

ההבדל בין ביקוש האמת לבין 'התנצחות' נחשף - ברגע שהנגיעה משתנה, אדם שגורר להתנצחות, האמת לא חשובה לו, אלא הצדקת דעתו, ולפעמים ניתן לראות איך טוען בלהט טענות הפוכות...

לעומת זאת ביקוש האמת באופן טהור, מוביל לבירור הענין וליבון הנידון, וזה מה שהתכוונה המשנה 'סופה להתקיים' מלשון 'קיום שטרות'.

ודווקא מחלוקת הלל ושמאי שההלכה לא נפסקה כמותם, אך דבריהם דברי א' חיים, ונלמדים בסוגית הגמרא, הם המחשה להצלחה של בירור הענין כראוי.

(יוסי) בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר לסמוך וכו', שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך. [טז].

התוספות מביא את דברי הירושלמי שבראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלבד, ועמדו שמאי והלל ועשו ד' וכו', וכתבו שאנו לא מצינו בבבלי אלא רק שלשה דברים שנחלקו בהן בפ"ק דשבת [יד].

והנה באבות [ה' י"ז] שנינו 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי.

הגאון רבי יהודה לייב חסמן זצוק"ל הקשה וכי מחלוקת הלל ושמאי התקיימה? הרי בשלושת הנדונים המדוברים חכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, ונפסק כחכמים!

ובכלל הרי מחלוקת זה דבר שלילי, אי"כ מה הענין שהיא תתקיים? ומדוע מתיחסים אליה כאל מצוה, רק שחסר בה את הכוונה לשם שמים?

מדוע עבודת המידות של אדם מישראל - נקראת 'תשובה'?

אך יש לו קללה שייצר לב האדם רע מנעוריו - הקללה לא שינתה את מהותו המרוממת - אלא רק מכבידה על התנהגותו, ומושכת אותו להיות מופרע כיעיר פרא.

זו הסיבה שהתורה האריכה לתאר לנו את גדלותו של אדם הראשון - שכולנו בניו - כדי שנדע שיהאלהים עשה את האדם ישר, ומצפים מאתנו להגיע למעלות גבוהות מאוד!

לכן עבודת המידות של אדם מישראל - נקראת 'תשובה' לשוב למקורו וסגולתו וקדושתו, ולהתנתק מכבלי היצר שמונעים ממנו להיות משכן לשכינה.

וממילא הדרישות שה' דורש מאתנו - הם לא להסתפק במעט, אלא לשאוף לגדולות, ולהתדמות למידותיו הקדושות, כי את מי שמחבבים - מצפים ממנו ליותר!

אם יאמר לך יצר הרע חטוא והקב"ה מוחל - אל תאמן (שנא') אל תאמן ברע, ואין רע אלא יצר הרע, שנאמר {בראשית ח-כא} כי יצר לב האדם רע, ואין אלוף אלא הקב"ה שנאמר {ירמיה ג-ד} אלוף נעורי אתה. [טז].

הגאון רבי חיים סרנא זצוק"ל אומר שיש ויכוח יסודי במבט על ההתמודדות של האדם בעולם מול יצרו הרע.

חכמי אומות העולם טוענים - שאדם מיסודו הוא יצור מושחת, רע מעללים, אלא שהוא מסוגל לחנך ולשפר את עצמו מעט, ויחידי סגולה הצליחו להתמיד בעבודה, ולהגיע למעלות חשובות, על אף המגבלות הטבעיות.

אולם השקפת התורה על האדם שונה לחלוטין - לפי התורה 'האדם' נברא בשיעור קומה מרומם מאד, כצלם ודמות של מעלה, 'חביב אדם שנברא בצלם' וחכמתו מרובה משל המלאכים וסגולתו עליונה מסגולתם.

אהל מועד | במשנת האר"י והגר"א

מאמרי המועדים

משיעורי הגאון הגדול רבי דב טורק

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

בעקבי המגילות | אסתר

ממרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל

לדעת לשורשי הדברים

לחזות את עומק מגילת אסתר

אהל מועד | מאמרי המועדים

משיעורי הגאון הגדול

רבי דב טורק שליט"א

במשנת רבותינו האר"י והגר"א זיע"א

שמועה טובה תדשן עצם, קורת רוח מרובה בהיכלי התורה והיראה עם הופעת הספר 'אהל מועד' – מאמרי המועדים' משיעוריו של הגאון הגדול רבי דב טורק שליט"א במשנת רבותינו האר"י והגר"א זיע"א

כרך זה של מאמרי המועדים מצטרף בסיעתא דשמיא מרובה לכרכים הקודמים – 'פתח עינים על ספרא דצינעו' ו'פתח עינים על ספר יצירה' שנתקבלו בכרכה בין עמלי התורה, מבקשי טעמיה ומסתר צפונותיה. אסופת מאמרים זו נערכה מתוך 'שאלה ודרישה בעניניו של יום' שזיכנו בהם מו"ר שליט"א מזה כמה וכמה שנים.

תוכן המאמרים מושתת על יסודות נאמנים שהנחילנו רבותינו זכרונם לברכה האר"י והגר"א, ובפנים המיוחדות שהאירם הגאון רבי ישראל אלי' וינטרוב זצוק"ל רב מובהק למו"ר שליט"א, שסגנון דבריו מוטבע בדברי תורה אלו. על יסודותיהם הושתתו מאמרים אלו אשר ממשמשים למצוא טעם באור שגנוזהו רז"ל במרחבי הש"ס, בספרי מדרשיהם, בספר הזוהר, ובתיקונים. המאמרים שנאמרו מזה כמה וכמה שנים אינם בסגנון אחד, יש בהם אשר יצאו לכאר 'סוגיות' הערוכות בעינים אלו בכתבי האר"י"ל והגר"א, וישו רק לאלו העוסקים בדברי תורה אלו. ויש הרבה מהמאמרים אשר ימצא בהם טעם ותועלת גם לאלו אשר אין עיסוקם בסוגיות אלו, נוגם אם הובאו בתוך הדברים ציטוטים מדברי רבותינו אשר המושגים בהם זרים למי שלא הורגל בהם, הרבה פעמים אינם 'לעיכובא', ואפשר לקלוט את צורת הדברים מתוך ריהטת המאמר.

נהעורך השתדל לערוך את הדברים בסגנון שיקל על קליטתם, ובלכר שלא יצאו מהצורתא דשמעתתא' כפי שקיבלנוה, ושלא יפוג מהם 'טעם אמירתם'. ברכותינו להגאון שליט"א ולתלמידיו שיפוצו מעיינותיו חוצה ורכים יאותו לאורם הגדול.

בעקבי המגילות | אסתר

מאוצרו הטוב של מרן הגה"צ לבם של ישראל

רבי יעקב אידלשטיין זצוקללה"ה

ערך והלכה"ד: הרה"ג רבי דב ויסקי שליט"א

במשך שנים רבות, כל יום רביעי כשבוע, היה מוסר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל שיעור יחודי בתנ"ך, חכיבות מיוחדת חיתה לו לרב לשיחות אלו, במהלכן נלמדה במובן גם מגילת אסתר, כשהיא מקבלת פנים חדשות ומאירות במיוחד.

פירושים מחודדים, מסרים הנוגעים בלב כל אחד, על דרך הפשט ועל דרך המדרש.

מידי פעם היה שזור הרב באומנות לקחים בראי התקופה, מתבל בסיפורי צדיקים ובאמרות חכמה, ואף בפרפראות ופניני לשון. | נטל ע"ע הרה"ג רבי דב ויסקי שליט"א, חתנו של רבינו זצוק"ל עט סופרים בידיו הכרוכות, ערך בחכמתו את החומר הנפלא והנה הוא מוגש למעיין בטוב טעם, בשפה ברורה ונעימה, במהדורה מפוארת ומרנינה. | אז צאו בעקבי המגילה למסע אל אוצרות הרוח הנפלאים של מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זיע"א, אל עומק וקורת רוח ממתיקות תורתו.

ספר זה על מגילת אסתר הינו אח וריע לספר על מגילת רות, וחלק מסדרת שיעורי הג"ך ממרן זצ"ל. הספר מודפס על נייר משובח בעימוד מרהיב ונח לקריאה, ובכריכה מהודרת, וראוי גם לשמש כמשלח מנות מכובד להורים, לרמ"ם, למורים, ולמי שאתם חפצים ביקרו. – אז צעדו בעקבות המגילה.

פירוש נאה מצאנו תוך כדי עלעול בספר על אשר נאמר במגילה ומרדכי יצא וכו' תכריך בוץ וארגמן. נשאלת השאלה לשם מה מרגישה המגילה את אופן הלבשה שהיה בצורת 'תכריך' – כריכה. וביאור הדברים כי אדם הלובש צמר ופשתים אף אם שני בגדים נפרדים הם כשאי אפשר להסיר מהגוף את האחד בלא חבירו – עובר הוא על איסור שעטנז. לכך מרדכי לבשם בצורת כריכה, כי על ידי צורת לכישה זו ניתן להוריד את האחד בלא להסיר את השני, ולא יבא לידי איסור שעטנז. בכרכתנו להרב המחבר שליט"א שיתקבלו הספרים בחיבה אצל מבקשי התורה, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה

ספר שהורא מתנה!

להשיג בהנויות הספרים ובמוקדי המכירה

להזמנות וכמויות 052-7136824

seferpetach@gmail.com

או בטל: 02-5871468

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 315
אדר א' תשפ"ב

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עוד ציין הרב את מאמר חז"ל "כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על דבר". זה לא רק שאינו חוטא, אלא שהחטא לא מתגלגל אליו. זה דבר עצום. ואין לך מזכה הרבים כמו תיקון העירוב, שבזה עושה שכמה מאות ואפלי יהודים ישמרו שבת, בעל כרחם, בלי שהם יודעים והם לא מתנגדים, ואחר כך פתאום רואים אותם שמחים שעושים שיהיה להם מצוה. ולכן לזכויות של מוקד העירוב ושל מי ששותף איתו ומסייע בידו, יש לכך פירות ופירי פירות של זכויות שאי אפשר לתאר.

הרב סיים דבריו בברכה, ונטל על עצמו גם שותפות גדולה בקמפיין שלפנינו. מורנו הגרי"א דינר שליט"א, המהפכה שיעירינים לעירובין במעמד בבני ברק השתתף מורנו הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, שביאר את גודל המהפכה שהגיעה בעקבות הפעילות של מוקד העירוב.

וסיפר שבקטנותו גר באנגליה ולא היה שם עירוב, והיו נזהרים לא להוציא כלל מהבית ולפעמים התארחו יהודים מארץ ישראל שלא ידעו מה זה לא לטלטל, הם היו רגילים לסמוך על העירוב, עד כדי שלא היה במושגים שלהם שיש מקום שאסור לטלטל.

עוד סיפר שהשבוע הגיע אליו

אברך ששאלה שיש לו שתי הצעות, כולל אחד ללמוד הלכות עירובין בעיון, ומקום אחר ללמוד נושא אחר, מה עדיף ללמוד. אמרתי לו שכדאי ללמוד הלכות עירובין טוב, זה דבר שלא עוסקים בו רבים. אצלנו זה היה כמו לימוד זוהר הקדוש, אבל עכשיו ב"ה שבזכות השיעורים של מוקד העירוב והעלונים, רואים שבכל סעיף יש דבר שנוגע למעשה.

דוגמא להלכה במי שנפטר באמצע שבת ופסל את העירוב

עוד הביא דוגמא של שאלה שהיתה במקום שהיה אדם מבוגר שחי בדירה, ובנו יחידו שהיה נשוי עם משפחה גר בדירה לידו, באותה שבת האבא לא היה בבית, ולצערינו נפטר פתאום באמצע שבת קודש. הבן הזה היה בן יחיד, ולכן גם לפי התורה ולהבדיל גם לפי חוקי המשפט, הוא זוכה בכל הירושה ולא צריך חלוקות והצהרות וכו', וממילא הדירה של האבא נהיתה שייכת לו. כעת השאלה האם צריך עירוב על הבית שנוסף לו באמצע שבת. לכאורה הרי זה ממה נפשך, אם הדירה של הבן, הרי הוא עירוב כבר מצד שהוא גר בדירה אחרת, ואם מצד שהדירה של האבא, הרי הוא לא היה בבית בשבת, א"כ אין בעיה.

אבל יש על כך סעיף מפורש בשו"ע (סי' שע"א ס"ג) שהוא אוסר, וצריך להודיע לכולם לעצור מלטלטל. מדוע, מי לא עירב? התשובה היא שהאיש אמנם עירב, אבל לא את כל הבתים שלו הוא עירב, כי הבית הזה שלא היה לו בכניסת השבת, לא חל עליו עירוב.

בדיון זה אנו רואים איך שכל סעיף בעירובין יכול להיות נוגע למעשה. לכן כמה חשוב שיש לנו את מוקד העירוב שמעורר על הדברים, ומחזק הרבה מקומות שיעשו כדן, ויתן ה' שיצליח בכל מעשיו, ויהיה ברכה לכל המסייעים איתו.

עוד האריך מורנו הרב במעלת השבת, שהיא מצילה מגיהנום, והוסיף בשם מרן רה"י שגם משעה שמקבל שבת במשך חייו, ניצול מגיהנום, והוסיף שיתכן גם מזמן שמכין צרכי שבת, וא"כ מי שדואג לעירוב באמצע השבוע, אולי גם זה יציל מדיון גהנום כל השבוע. וסיים בסיפור חסידי שסיפר מרן רה"י הגרא"ל שטינגמן זצ"ל, על הרגשת השבת.

אנו פונים לציבור שקורא ולומד, נהנה ומקבל, תנו לנו להוסיף להתרחב, בקשתינו רק לתת יותר לכם ולכל הציבור. בשבוע זה נערכת המגבית לשנת תשפ"ב.

הפעם גם אתה שותף גדול!

האפשרות שלך לאסוף זכויות אדירות

יוצאים לדרך. השבוע בעז"ה יתחולל שינוי גדול במוקד העירוב. בתקופה האחרונה אנו זוכים לראות את ההתפתחות בביקוש הגובר להקמת עירובים טובים, בין בשכונות ובין במתחמים. בעלון השבועי אנו מביאים מעט מהסיפורים שיש בהם לימוד הלכה ופרקטיקה בבעיות המצויות ובפתרונות המיוחדים, עד שהגיע מצב שהמערכת הרגילה אינה עומדת בביקוש האדיר. כדי לתת מענה לדרישה אנו זקוקים להוסיף אנשי צוות, להוסיף ציוד, ולהשיג אנשים שמוכנים תמורת תשלום לעזוב את הבית בימי חמישי ושישי, ולהקדיש את זמנם למען הציבור, לעשות עירובים. אלו דברים שעולים הון רב, שהתשלום שאפשר לדרוש מהמשפחות הנוסעות אינו יכול להחזיק את המערך.

כמו כן במחלקת בדיקת הישובים, התפתחה המודעות מאוד, ויש ישובים שמבקשים שיבואו לערוך להם תכנית ואין להם כסף לשלם, כמו ישוב רנן שנמצא בדרום בסמוך לעיר אופקים, פנו אלינו לפני חודש תושבים מהישוב שהם מתחזקים ורוצים עירוב, הישוב לא מתנגד אבל גם לא תומך, האנשים אמרו שבליט ברירה הם יעשו את העבודה בעצמם, אבל שיבואו להגיד להם מה לעשות ואיך לעשות. מדובר בכמה ימים ארוכים לעבור על מושב אחד סביב סביב, לבדוק את האפשרויות הטכניות וההלכתיות בכל מקום ולתת הנחיות ברורות, אחר כך לעקוב ולפקח על העבודה, ומסתמא גם לתקן ולשנות חלק מהעמודים שעם שינוי קטן הם לא כשרים. זה אחד מתוך עשרות מקומות שאין מי שטפס בהם. מוקד העירוב מתאמץ לסייע לכולם, שכמובן כל דבר דורש משאבים כלכליים גדולים, שהאנשים המתאימים יוכלו להתמסר לעבודה בשטח.

גם בישובים היותר טובים, שיש בהם עירובים עם אחראי מסור, בכל זאת דרישת הכשרות של הציבור במושב, אינה מתאימה לרמת הכשרות שהציבור החרדי צריך, ובמקומות אלו אנו נדרשים לבצע תיקונים בהסכמת הרב ללא מימון כלל. זה בשבילנו, ועבור זה אנחנו צריכים להירתם כאן ועכשיו, וכאשר נזדמן אנחנו או בני משפחתנו, זה כבר יהיה מוכן.

מוקד העירוב עובד ויעבוד בשבילנו, וכולנו ניתן את הסיוע. נתרום ונתרים להכפיל ולהגדיל את הפעילות העצומה והחשובה.

תרום 240 שקלים למוקד העירוב

וקבל משחק נפלא בנושא עירובין

המבצע עד גמר המלאי. בציון כתובת מדויקת, איסוף מנקודות חלוקה

בשבוע זה התקיימו שני מעמדים מיוחדים, בהשתתפות עשרות אברכים ונ"ח שמכירים מקרוב את הפעילות הגדולה והמורכבת של מוקד העירוב, ויודעים את הצורך הגדול להכפיל ולשלש את האפשרויות לעשיית עירובים ולבדוק עוד ישובים, לזכות עוד אלפי יהודים.

במעמד הגיעו רבני מושבים שסיפרו על התועלת שהם קיבלו ממוקד העירוב, עם מגוון חוויות מהשטח. הרב של מושב "הודיה" בדרום הארץ ליד אשקלון, סיפר שהיתה תקופה שלא היה עירוב ביישוב, מחמת שהוא נקרע בהרבה מקומות ולא היה מי שיתקן, ולאנשים לא היה איכפת כלל, ומה הרב יכול לעשות כשאנשים לא משתפים פעולה. עד שהגיע מוקד העירוב עם מסירות יוצאת מן הכלל, נכנס בקוצים, חפר ויצק עמודים בכל מקום שהיה צריך, והביא בודק מסור שבא כל יום שיש ע"ם רכב פשוט, נכנס לכל מקום, מתאמץ לקשור את החוטים שנקרעים, לגזום עצים, ומידי פעם הרכב נתקע בבון וצריך לחלץ אותו, זה לימד אותם שהעירוב זה דבר חשוב, ועכשיו היחס שלהם הוא אחר, בשבת בבית הכנסת מוכרים את זכות העירוב ואנשים מעריכים אותו. וזה גם מכניס איריה של שבת לכל הישוב, מאז שהתחילו לתקן את העירוב יש משפחות שהתחזקו, אני לא יודע לומר שזה בגלל העירוב אבל בטוח שיש לעירוב חלק גדול בזה.

התורה שלך - שמירת השבת שלך

מזכים

36
מיליון נתינים

מעצמה של עירובין

♦ 100 ♦

יותר מ 100 עירובים
בשכונות וישובים

♦ 10 ♦

למעלה מ 10
שנות פעילות

♦ 10000 ♦

יותר מ 10,000 עלונים
מודפסים בחודש

♦ 1000 ♦

יותר מ 1,000 שיעורים
בפריסה ארצית

♦ 100000 ♦

יותר מ 100,000 פניות
לשאלות בכשרות ובהלכה

♦ דרכי תרומה ♦

בטלפון על ידי נציג
077-211-3436

בהעברה בנקאית
בנק מרכנתיל 17, סניף 732,
חשבון 49410 מוקד העירוב

במכשירים בבתי הכנסת
נדרים פלוס/ קהילות
לקופת "מוקד העירוב"
קמפין "עירובין זה לזה"

בטלפון במערכת הממוחשבת
073-2757-008

בדף הקמפיין
"קמפיין עירובין זה לזה"

קודמאצ'

בדיקות שגרתיות

לתת מידע מעודכן
לציבור, מה כשור, מה
פסול, ומה מהודר

עזרה וסיוע

להקמת עירובים
ע"י עובדים בקיאים
במלאכה ובהלכה

ימי עיון

ללימוד ההלכות
הבעיות והפתרונות
לעשיית עירוב מהודר
בזמנינו

כינוסים לבודקי

עירובים

לחדר את הידיעות,
ולדעת להתמודד נכון
עם הבעיות

רכישת ציוד

והקמת מערך משוכלל

להקמת עירובים במתחמים,
לנופש ולשבתות ושיבה
וגיבוש

מידע אמין

מענה אמין ומעודכן
על מאות עירובים
ומתחמים בארץ בטלפון
קצר ולענין

סיורי שטח

הדגמה מעשית
בעירובים בזמנינו לכלל
הציבור, לכוללים
ולת"ת

הגברת

המודעות

עריכת שיעורים בבנה"ץ
לבחורים ואברכים להגברת
המודעות וידיעת הלכות
עירובין

תיקוני עירובין

הוצאת עלון שבועי
לשאלות המתחדשות,
הלכות ופתרונות, מופץ
באלפי עותקים

בדיקות תקופתיות

לעודר שימת לב
לשינויים שמתחדשים
ופוסלים את העירובים

תיקונים בהתנדבות

במקומות שהציבור
מגיע, ואנשי המקום לא
משתפים פעולה

ביוקרטיה

פעילות מתישה מול
הרבנים והרשויות כדי
שירצו ויאשרו את
תיקון העירוב

הפעילות הגדולה שקיימת עכשיו וממתינה להכפלה בעזרתך!

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 77 | פר' פקודי תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

לקראת שבת התעודות על מפגעי הטכנולוגיה המתגברים ומתחדשים - שבת זכור
 אסיפת רבני הקהילות בב"ב במעונו של מרן גאון ישראל הגר"ד לנרדו שליט"א
 ובמעמד מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ע"י ועידת הרבנים לביצור חומות הדת

הגאון רבי יהודה כהן ראש ישיבת
 יקירי ירושלים שוקד על תלמודו
 בדרכו לפנמה למסע חיוזק
 בקהילות היהודיות

חתונת נכדת מרן הגר"ד כהן ר"י
 חברון עם בן הרה"ג רבי ראובן
 הרשטיין ראש הכולל הוותיק בעני
 הדר בבניה"ב יוצאי חברון בפ"ת

ראש ישיבת מיר הגרא"י פינקל
 הגיע להתברך במעונו של פוסק
 הדור הגר"מ שטרנבוך
 לקראת חתונת בתו

מרן ראש הישיבה הגרמ"מ אזרחי
 מקבל את הספר החדש
 אחרון לדור דעה על הגרמ"ד
 הלוי סלוביץ' ויק צ"ל מבריסק

גדולי ישראל בניחום אבלים אצל מרן הגר"ד פובדסקי שליט"א על פטירת אחיו

במעונו של מרן שד התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א התקיימה השבוע אפיית מצות,
המאפייה הזקמה לאפיית מצות לטובת נדיבי ישיבת 'עטרת שלמה'

חתונת בנו של הרב אריאל אלבו שליט"א, ראש ישיבת אחינו פ"ת

באופן נדיר השתתף מרן הגר"ד לנדא שליט"א ראש ישיבת סלבודקא
בשמחת השבע ברכות לבת תלמידו הגה"ח רבי עוזיהו אלכודת שליט"א נשיא מוסדות חיי עולם

כנס בוגרים לציון 12 שנה ליסוד הישיבה ובסימון הנחת אבן הפינה לבנין קבע לישיבה הגדולה והקהילה בעפולה
התקיים במעמד מאות הבוגרים אשר באו לחזק ולהתחזק. נשאו דברים הרבנים הגאונים נשיא הישיבה רבי אליהו וינקלר,
ראש הישיבה רבי דפאל בלום ורבני הישיבה רבי דוד קולביאנסקי, רבי בנימין ברויאר, רבי אברהם פרוינד ורבי דוד חפץ.

מעמד יסוד קרן הבנין בקהילת 'חניכי הישיבות נזה יעקב מרכז'

שבנשיאות הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א

בהשתתפות רבנים ובני הקהילה מטובי האברכים שבעיר ירושלים שתדמו במצטבר למעלה משישים עשרה מליון!! שקלים.

במעמד הוקרא מכתבם של מרגן רבנן שליט"א מרגן שר התורה שליט"א ומרגן ראש הישיבה שליט"א,

נשיא דברים הגאון הגדול רבי צבי ובר שליט"א, והגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א,

ורב הקהילה הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א

בחזרי מוסדות 'מגן אברהם' ראש"צ בהנהלת הרב מנשה מוסאי שליט"א

במבחר אצל מרגן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

מעמד הכתרת מורנו הגר"א ספטנר שליט"א רב ביהב"ג "בני הישיבות" ומרא דאתרא דרמת בית שמש ד'

מורן הגרמ"ה הידעש שליט"א חותם
על כתב ההכתרה בביתו

מורן ראש הישיבה שליט"א חותם
על כתב ההכתרה בביתו

מורן שר התורה שליט"א חותם
על כתב ההכתרה

המרא דאתרא הגר"א ספטנר שליט"א
נושא דברים

הופיע ויצא לאור הספר החדש מאת ידידינו צלם הציבור החרדי שוקי לרד

בקודש פנימה בצילם של גדולי ומאורי הדור
כולל את החלקים המרתקים:

מדאות הוד - והיו עיניך רואות

מעשים מופלאים - תולדותיהם של צדיקים

לשעה ולדורות - לקחים ועצות מגדולי הדורות

פסק הלכה היסטורי
ממדרן שר התורה:

במתנות לאביונים

דין קדימות

לאביונים
גיבורי הכח

חקלאי קרן השביעית

טז אדר א' תשפ"ב

לכב' מרן שליט"א

רבני קרן השביעית מבקשים בזאת לשאול דעת תורה והלכה
מאת מרן שליט"א, האם לקראת חג הפורים הבעל"ט נכון ליתן
דין קדימה במתנות לאביונים לחקלאים אלו למען שמירת
השמיטה, והאם יש בה קיום דין לכתחילה של מתנות לאביונים
ביום הפורים?

תשובה: כן
ביום פורים

השנה מקדימים לקיים את מצוות היום באמצעות תמיכה
בחקלאים אביונים המשביתים את אדמות ארץ ישראל
וזוכים בו ביום במתנות לאביונים המהודר ביותר

לתמיכה בחקלאים אביונים הזונחים את מטה לחמם
ומחרפים נפשם למען קדושת הארץ

1800-300-544

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאגי | סניף 185 | פס' חשבון 485101

קרן השביעית

קרן הקדש של גולי ישראל שלישאי
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל
פסודו של מרן רבי בנימין פרידמן זצוק"ל

